

Ernest Hemingway _ Yaşlı Adam Ve Deniz Ve Seçilmiş Hikayeler

SEÇİLMİŞ HİKÂYELER

Türkçesi: YAŞAR ANDAY

CEM YAYINEVİ

Dizgi-Tertip : Yüksel Matbaası, Baskı : Ahmet Sarı Matbaası, istanbul 1972

HEMINGWAY ve YAŞAMI

/ . P. SARTRE. «Sözcükler» adlı yapıtında, kişiliğinin kitaplar araşma gömülü geçen çocukluğundan nasıl çıktığını anlatır; dünyayı sözcükler yolu ile tanıyan bir yazardır o, başka bir deyişle, yaratıcılığını sözcüklerin gerçekleştirilmesi uğrunda geliştirmiştir. Bu kitapta hikâyelerini okuyacağınız, Hemingway ise, bunun tersi yoldan oluşmuş bir yazar; çocukluğundan heri dışarıya açık yaşamış, insanlar ve olaylar içinde yuvarlanmış, unlarla içli dışlı olmuştur. Yazmak isteğine yaşantıları götürmüştür onu. Dördüncü karısı Mary Wolsb, onun için, »çalışmaktan nefret eder.t, der. Gerçi sözcükler, kitaplarda bir yaşantıdır. Yaşantısız bir yaratıcı bulmak olacak işlerden değildir. Ancak yaşamın ve yaşantıların bir sanat yapıtında gördükleri iş, gene de yön ayrılıkları, başkalıklar çıkarır ortaya, sanatçıların kişiliklerinde. Yaşantıları bir daha yaşamaktan, onları başkalarının da malı yapmaktan kendilerini alamayan sanatçılar yanında, yaşamı sorguya çeken sanatçılar başka bir nitelik gösterirler. Dünyamızı sevmek ve dünyamızı eleştirmek diye de adlandırabiliriz bunu. Gerçi kesin bir çizgi ile

HEMINGWAY ve YAŞAMI

birbirinden ayırmak yanlış olur bu iki niteliği, sevgi eleştiriden, eleştiri sevgiden bütün bütün ayrılamaz. Ama bunlardan birinin ağır basması diye bir olay da vardır gene. Ernest Hemingway dolu yaşamış ve yaşamı sevmiştir. Onun bu niteliği, bir bakıma, çağının ve yetinmesini etkileyen koşulların sonucudur. Birleşik Amerika'ya iki yüzyıl önce yerleşmiş bir ailenin çocuğu. Bu iki yüzyıl, ilk Amerika kolonlarının savaşmaları ile doludur. Yerleş. mek, tutunmak, ölmek uğrunda dişini tırnağına takmış kuşakların doğa ile boğaz boğaza geçen yaşamları, yeni olan Amerikan edebiyatında etkisini pek çok ortaya koymuştur. Ernest Hemingway o çizginin devamıdır. Yafam, bir savandır onun için. Güzel olan da budur gerçekte ve savaşım dışı kaldığı ya da kalacağı anladığı an, kişi için her şey bitmiştir. " ^

<tMy Brother Ernest Hemingway» adlı kitabında Leicester Hemingway, ağabeyinin ölümünü böyle açıklıyor: «...Ertesi sabah, yedi sularında, en son olumlu işini gördü. Başka birinin sözü ya da davranışı yüzünden şerefine lekelendiğini anlayan , bir Samurai gibi, Ernest de vücudunun kendisine ihanet ettiğini hissetti. Buna göz yummaktansa, silâhını doldurdu, sonra eğilerek bu en gözde tüieği-nin dipçliğini salonun döşemesine dayadı ve geride duran horozları indirmenin bir yolunu buldu » Demek kardeşine -ve daha bir çoklarına göre- Hemingway kaza ile ölmemiş, kendini öldürmüştür. Umutsuz bir kişinin intihan değildir bu; yaşamı, güzelliğinden yitirmeden bırakmak istiyen bir sevdalının gamsız ölümüdür.

HEMINGWAY ve YAŞAMI 7

ÖLÜMLE İÇLT DİŞLIYDI

Silâhlara yabancı değildi. Daha çocukken, babası Michigan kuzeylerinde avlanmağa çıkarken onu da alırdı yanına. Kara ve deniz avcılığını çocukluğunda öğrenmişti. Sonra ondokuz yaşında iken (1898 de doğmuştur) italya savaşına gönüllü gitti. Savaşta ağır yaralandı, bir yıl kadar bir bastahanede yattı. Vücuduna şarapnel, merr.u parçalan dolmuştu. Sonra Afrika'da yırtıcı hayvan avladı. 1937 de ıspanya iç savaşına muhabir olarak katıldı Ama o, savaş karşısında muhabirlikle yetinecek takımından değildi. Silâh kullandı. İkinci dünya savaşında, gene bir muhabir olarak müttefik orduları ile -Fransa'ya çıktı. Burada da rahat durmadı, görevini askerce kullanmaya kalktı, bu yüzden de sorguya çekildi sonunda. Ölümle, kanla içli dışlı

oldu Korkusuz, hattâ keyifliydi. Birinci dünya savaşında bir anlam bulamadığını, ama ikinci dünya savaşının amacını duyduğunu söylemiştir.

SAVAŞ ANILARI

İlk hikâye kitapları- olan «Our Times» ve «Ten Stories» de savaş anılarını anlattı. 1929 da yayımladığı «A Farewell to Arms» (Silâhlara Veda) 1917-1918 italya savaşının hikâyesidir. «Across the River and into the Trees» (Nehrin Ötesinde) de gene italya savaşı ile ilgili bir aşk macerasını anlatır, ispanya iç savaşının dramını ise, «For Whom the Bell Tolls» (Çanlar Kimin için Çalıyor) adlı romanında dile getirdi. Bu roman gerilla savaşı için bir yapıt olarak askerler tarafından kullanılmıştır.

HEMINGWAY ve YAŞAMI

AVCILIK VE SPOR ANILARI

»

Avcılık ve spor andan da, gene böyle, bir çok' kitaplarına konu olmuştur, n Kilimanjaro'nun Karları» ile «The Green Hills of Africa» adlı; kitabında Afrika avcılıkları, «The Undeafated» adlı hikâyesinde yaşlı bir matadorun dramı, «Death in the Afternoon» da boğa güreşçiliği dile gelir; gözden düşmüş boksör «Fifty Grandide, at yarışları «My Old Man» da canlandırılır.

GAZETECİLİĞİ VE YAZARLIĞI

Edebiyata gazetecilik yolundan girdi. Hearst-gazetelerinin muhabiri olarak Paris'te yerleştiği sırada, Ezra Pound ve Gertrude Stein ile tanıştı, tik denemelerini onlara okudu, eleştirilerini dikkate aldı onların, Mark Twain'in, T. S. Eliot'un, McLeish'-in etkisinde kalmış, fakat kısa bir süre içinde bu etkilerden kurtularak kendi kişiliğinin ardına düşmüştü. Düzenli çalışıyor, sade bir üslûpla yazmağa bakıyordu. Yazdıklarını gözden geçirip fazlalıkları atmak, elemek başlıca titizliklerindendi. Çağdaş Amerikan yazarları içinde en çok Faulkner'i beğenmiştir. Oysa bu iki yazarın tutumları arasında hiç de benzerlik yoktur. Hemingway, roman sanatının gelişmesine önemli bir katkıda bulunmuştur denemez, sade bir hikâye tekniği içinde kişilerin özüne gitmek, çağının olaylarını vermek, 'insan gücünün tükenmezliğini, ezilenlerin dayanışını anlatmak ve bütün bunlarla dünyanın gene de yaşanmağa değer olduğunu söylemek istemiştir. Bunun en sağlam lanı ğı ise kendi yaşamıdır. Arthur Koestler onun için: ,

HEMINGWAY ve YAŞAMI 9

«Basma kalıp yazıyor ama gene de günümüzün en büyük yazarı odur.» diyor. «The Green hills of Africa» (Afrika'nın Yeşil tepeleri) adlı kitabında Hemingway, Amerikan edebiyatı üstüne kimi kanılarını açıklar. Örneğin Poe yetenekli bir yazardır onun gözünde, yapıtlarının kuruluşları eşsizdir, ama ölüdür o yazar. «Gösterişli, parlak bir üslûpla yazanlar da vardır,» diyor Hemingway. «Bunlar, gerek başkalarının anlattıklarından, gerek kendi yolculuklarından, belli bazı şeylerin, gerçek şeylerin içyüzünü, sözgelişi balinaların içyüzünü diyelim, kavrayabilmişlerdi, ama bu bilgiler çöreğin içindeki üzümler gibi, o gösterişin şatafatın içine gömülüdür, işte Melville böyle bir yazardır. Ama onu beğenenler, hiç de önemi olmayan bu gösteriş ve şatafatı överler.» «Emerson, Hawthorn... Yeni bir klâsik yapıtın, ondan önce gelen klâsiklere hiç benzememesi gerektiğinden haberi olmayan bütün ilk klâsik yazarlarımız işte böyledir. Bu klâsik, kendinden iyi olmayan dilediği yapıttan hırsızlama yapabilir, bütün klâsikler buna başvurmuşlardır. Öyle yazarlar vardır ki, başka bir yazarın bir tek tümce yazmasını sağlamak için dünyaya gelmişlerdir sadece. Ama klâsik bir yapıt, daha önceki başka bir klâsik yapıtı ne kaynak olarak kullanabilir, ne de ona benzeyebilir. Sonra adını andığım bu baylar kibar takımındandı, ya da öyle, olmak isterlerdi. Tümü rabıtalı, saygı değer kimselerdi, insanların konuşma dilinde kullanılageldikle-ri, bir ülkenin dilinde ölmeden yaşayacak sözcükleri yazılarına katmadılar. Bunların bir vücudu olduğuna inanası gelmez kişinin.» «Yazarlar bir baslarına çalışmalı. Ancak yapıtlarım tamamladıktan son-

10 HEMINGWAY ve YAŞAMI

r a görebilmeliler birbirlerini.» «tyi yazarlar Henry James, Stephan Crane ve Mark Twain'dir. Bütün modern Amerikan edebiyatı, Mark Twain'in Huckleberry Finn adlı kitabından doğmuştur. Okursan, Zenci Jim'in çocuklardan çalıştığı yerde durmalısın. Kitabın asıl sonu orasıdır. Üstünü adam kandırmaktır. Ama en iyi kitabımız da odur. Ondan önce hiç bir şey yoktu. Ondan sonra da bu denli iyi kitap çıkmadı.»

Hemingway kendi üstüne de şunları söylüyor: «Ben başka şeylerle ilgiliyim, iyi bir yaşam sürüyorum, ama yazıyorum, çünkü yazmazsam yaşamın geri kalan yanından tat alamıyorum. Gücümün yettiğince iyi yazmak, yaşadıkça öğrenmek istiyorum. Bir yandan da tadını çıkardığım bir yaşam sürüyorum, gerçekten de tadına doyum olmaz bir yaşam.*

Faulkner ise onun üstüne şunları söylüyor: «Bence Hemingway ne yapabileceğim çok erken anladı, onun sınırları içinde kaldı. Gerçekten yapabileceği şeyin dışında hiç bir denemede bulunmadı, , başarısızlığa uğrama tehlikesini hiç bir zaman göze alamadı. Birinci sınıf, olağanüstü güzellikte yapabileceği şeylere el attı, ama bence bu başarı değil, başarısızlıktır. En güzel olan başarıya ulaşmamak-• tır.

Yapamayacağınız şeyi yapmağı denemek... Ya-pamayacaksınız, yapmayı ummak bile boşunadır, ama denersiniz gene de, başaramazsınız, bir daha denersiniz. Bence asıl başarı budur » Bu konuda kendisine sorulan, «Dünyası dar olmak kötü bir şey midir dersiniz?» sorusuna ise Faulkner şu karşılığı veriyor: «Güç bir soru, bu soruyu yanıtlamak için Hemingway olmam gerekli de ondan. Faulkner olarak kötüdür derim, ama bildiklerinin sınırları

HEMINGWAY ve YAŞAMI

11

içinde kalan ve Yaşlı Adam ve Deniz gibi birinci sınıf bir iş çıkaran Hemingway olsaydım, kim bilir ben de... Gene de bana sorarsanız, yeterli değil bu, başarısızlığa uğramak daha iyi. Yapabileceğimizin daha ötesini yapmayı denemek.-»

Ailesi Illinois eyaletine bağlı Oak Park'ta yerleşmişti. Babası doktordu, ikinci çocuğu olan Ernest'e daha pek küçükken bir av tüfeği armağan etmişti. Anne ise musikiye meraklıydı. Evlerinde bir konser salonları vardı. Kadın burada konuklarına şarkı söylerdi. Oğlunun da müzisyen olmasını istemişti, ama Ernest av tüfeklerini daha çok seviyor ve her i irşatta soluğu dışarda alıyordu.

Leicester Hemingway'in anlattığına göre, Ernest Hemingway ölüm tehlikesiyle daha beş yaşında iken karşılaşmıştı. Elinde bir sopa ile, arazilerindeki dereyi geçerken düşüyor, sopa ensesine batıyor, bademciklerini deliyor. Çocuk boynundan kanlar akararak babasının yanına geliyor. Kam dindiren babası ona, bu gibi acılı anlarında ılık çalması öğüdünü veriyor. Bir italyan hastahanesinde çekilmiş olan resminde, savaş kahramanı yaralı Hemingway ılık çalarken görülüyor.

Daha küçük yaşında futbola, boksa başlamıştı. Babası da buna razıydı, tik okulu bitirir bitirmez evden kaçtı. Dönüşünde orta okulu bitirdi. Ama koleji okumadı.

Birinci dünya savaşından önce. hayatım kazanmak için çeşitli işlere girdi çıktı.

Dalgıçlık etti, bir boksörün yardımcılığını yaptı. Toprakta da çalıştı. Sonunda gazetecilikte karar kıldı. Birinci dünya savaşında, kızılhaç teşkilâtının sağlık yardım kolu ile gönüllü olarak italya cephesine gitti, ikinci dünya savaşına muhabir olarak katıldı. Her iki savaşta da madalyalar aldı.

\

12 HEMINGWAY ve YAŞAMI

Sonra Star gazetesi adına Türk-Yunan savaşını izledi, röportajlar yazdı. Lozan konferansında bulundu.

EVLİLİKLERİ

ilk evliliği 1921 dedir. St. Louis'te bir kızla evlenmişti. Ama ancak altı yıl sürdü bu ilk evliliği. 1927 sonunda Vogue dergisinin Paris bürosunda çalışan Pauline Pfeiffer ile

evlendi. Bu evliliği de on üç yıl sonra sonra erdi. ispanya'da tanıştığı Martha Gellhorn ile 1940 da evlendi. Martha da gazeteciydi. Birlikte, savaş muhabiri olarak, Çin'e gittiler ve dönüşlerinde Havana'da yerleştiler. Son /esi yâni dördüncü karısı Mary Wolsh'dur. Üç oğlu oldu.

Romanlarından, hikâyelerinden büyük paralar kazandı. «Çanlar Kimin için Çalışıyor-» adlı romanının film hakkı olarak Paramount ona 150.000 dolar ödedi.

«Kilimanjaro'nun Karları» için Fox'dan 125.000 dolar aldı.

DOSTLARI

Çeşitli tabaka ve mesleklerden arkadaşları olmuştur. Sinema artistlerinden Gary Cooper, İngrid Bergman ve Marlene Dietrich ile sürekli dostluklar kurmuştu.

Romancı Gertrude Stein ile dostlukları da öyleydi. Bunlardan başka, dostları arasında boksörler, boğa güreşçileri, cokeyler, generaller, rahipler, gangsterler, gazeteciler, ispanyol soyluları,. Kübalı ihtilâlciler, bar sahipleri vardı.

«YAŞLI ADAM VE DENİZ»

Bu kitapta okuyacağınız «Yaşlı Adam ve De-niz-n onun en başarılı hikâyesi sayılmasına kar-

HEMINGWAY ve YAŞAMI

13

silik, «Nehrin Ötesinde» acı eleştirilere uğramıştır. Kardeşi Leicester Hemingway, bu iki kitap '.üstüne şu bilgileri veriyor:

« — Yabancı memleketlerdeki telif hakları ona önemli paralar getirince, Mary ile Avrupa'ya gitti. O kadar iyi çalışmış ve ilk denizaşırı yıllarını çok tatlı geçirmiş olduğu İtalya'yı görmek istedi. Venedik yakınlarındaki bataklıklarda ördek avlarken, rüzgârdan gözüne yanık barut kaçmış ve bu da bir enjeksiyona yol açmıştı. Kör olma tehlikesi ile karşılaştı, hattâ hayatı bile tehlikeye girer gibi oldu. Milyonlarca ünitelik penisilin sayesinde kurtuldu. Nehrin Ötesinde'yi kâğıda çekmişti.. Bu roman çabuk yazılmıştı. Ama Ernest onu mükemmel buluyor ve Cosmopolitan'da tefrika edildikten sonra yapılan ağır eleştirilere üzülmüyordu. Kitaptan bir dostuna söz ederken, — içinde gerçek ve sevimli bir kız var, demişti.

«Ertesi yıl Leland Hay ward onu, Yaslı Adam ve Denizi önce Life'de, sonra da kitap olarak yayımlamaya kandırdı. Kitabın yayımlanmasında gösterilen ustalıktan derin bir hoşnutluk duymuştu. O zamana kadarkilere kıyasla daha değerli, güçlü ve unutulmaz bir yapıt yaratmış olduğunu biliyordu. Kitabın bir Pulitzer ödülü kazanması onu çok memnun etti. Ancak kitap yayımlandıktan sonra bir dergide çıkan bir röportaj da onu çok üzdü. Balıkçılar kendisini haksız yere suçladılar. Bir çok vazar dostuna, böyle bir mülakat vermemiş olduğunu açıkladı. Hikâye uydurmadı. Yaşlı Adam ve Deniz'i denizde geçirmiş olduğu yıllardan ve düzinelerce balıkçı tanıdıktan sonra yazdığını anlattı.»

14 HEMINGWAY ve YAŞAMI

Charles Poore, «Nehrin Ötesinde» irin şöyle yazıyor:

«Silâhlara Veda'dan sonra Hemingway'i n en iyi aşk hikâyesi olan Nehrin Ötesinde bir çok aş-kın, özellikle Renata'ya olan aşkın, Kara Kuvvetlerinin gerçek savaşçılunna olan aşkın, Venedik'e olan aşkın bir romanıdır. Ama bu roman çıktığı zaman Hemingway'e karşı bir hücum fırtınası başladı. Bu gürültü sürüp giderken onun oturup Yaşlı Adam ve Deniz'in sakın ve Homeros'u andıran şayialarını serin kanlılıkla yazmakta olusu, gelecekte biograficilerin dikkatini çekecek niteliktedir.» Hemingway'in Yaslı Adam ve Deniz'i diyor Derenson, denizi deniz olarak anlatan bir şiirdir. Ho-meros ne denli bir Byron ya da Melvill olmamışsa, bu yapıt da onlardan o denli uzaktır. Ve Homeros'-un şiiri gibi, sakın ve kendini kabul ettiren bir düzyazı ile yazılmıştır. Gerçek bir sanatçı sembol ve allegori kullanmaz -ki Hemingway bir sanatçıdır-ama gerçek bir sanat yapıtından buram buram sembol ve allegori tasar.»

Ernest Hemingway 1954 de Nobel edebiyat ödölünü kazandı.

Melih Cevdet Anday

YAŞLI ADAM

ve

DENİZ

GULF STREAM'de sandalla tek başına avlanan yaşlı bir adamdı. Tam seksendört gündür bir tek balık bile tutamamıştı, ilk kırk günü küçük bir çocuk vardı yanında. Ama kırk gün geçip de bir tek balık tutamayınca, çocuğun ailesi yaşlı adamın su götürmez bir salao, kısaca talihsizin talihsizi olduğunu söyledi, çocuk da onların sözüne uydu, daha ilk çıktığı hafta üç güzel balık tutan başka bir sandala geçti. Yaşlı ademin her gün boş tekne ile döndüğünü görmek çok dokunuyordu çocuğa; her seferinde onun oltalarını, serenini, zıpkınım, direğe dolanmış yelkenini taşımak, yardım etmek için koşardı ona. Yelken un çuvalı ile yamalanmıştı», sürekli bir yenilginin bayrağı gibiydi.

Yaşlı adam zayıftı, kuruydu ,ensesi kırış kırıştı. Ya naklarında güneşin sıcak denizlerdeki yansımasından olan, deri hastalığının lekeleri vardı. Yüzünün her iki yanından aşağı dek iniyordu bu lekeler, ağır balıklan ağlardan çekip alırken açılmış derin yarıklar vardı ellerinde. Ama bu yara berenin hiç biri yeni değildi. Balıksız bir çöldeki çatlaklar gibiydi hepsi de.

16

HEMINGWAY

Gözlerinden başka her şeyi eskiydi. Denizle bir renk-teydi, ısı ısıldı, yenilmezdi gökleri.

Çocuk, tekneyi çektikleri kıydan tırmanırken, «Santiago» dedi, «seninle gelebilirim gene. Biraz para biriktirdik.»

Balık tutmasını yaşlı adam öğretmişti çocuğa, çok severdi çocuk onu.

«Olmaz» dedi yaşlı adam, «Çok kısmetli bir teknedesin, kal orda!»

«Ama unuttun mu, hani tam seksenyedi gün hiç balık tutamamıştın da, sonra üç hafta her gün koca koca balıklar yakalamıştık.»

«Unutmadım» dedi yaşlı adam. «Biliyorum, umutsuzluğa düştüğün için ayrılmadın benden.»

«Babam aynı dedi. Çocuğum ben, dinlemem gerek onun sözünü.»

«Biliyorum» dedi yaşlı adam. «Başka türlü olamaz.»

«Onun güveni yok.»

«Evet» dedi yaşlı adam. «Ama bizim var değil mi?»

«Elbette» dedi çocuk. «Önce sana Teras'da bir bira açtırayım mı? Bunları sonra götürürüz eve.»

«Hadi bakalım» dedi yaşlı adam, «iki balıkçı arasında...»

Teras'a gidip oturdular. Balıkçıların çoğu alaya vurdular işi yaşlı adamla, ama beriki hiç aldırmadı. Daha yaşlı olan öteki balıkçılar ona bakıyor, üzüyorlardı. Ama üzüntülerini belli etmediler. Nazik bir dille, uzun zamandır iyi giden havalardan, ağlarını attıkları akıntılardan, girdaplardan ve görüp geçirdiklerinden söz ettiler. O günün kısmetli balıkçıları da geldiler oraya. Yakaladıkları marlini parçalamışlar, iki kalasın üstüne boylu boyun ca uzatmışlardı. Kalasların iki ucundan iki adam tutmuş, sendeleyerek bunları Havana'ya götürecek buz kamyonu-

YAŞLI ADAM ve DENİZ

1

na taşıyorlardı. Köpek balığı tutanlarsa köyün öbür kıyısındaki fabrikaya yollanmışlardı. Orada balıklar büyük bir taşın üzerine yatırılıp ayıklanırdı, ciğerleri

çıkarılır, yüzgeçleri kesilir, derileri soyulur, etleri de tuzlanmak üzere dilini dilim kesilirdi.

Rüzgâr doğudan esince limanın öbür yakasından, köpek balığı fabrikasından bir koku gelirdi. Bugünse belli belirsiz bir koku vardı, rüzgâr kuzeye dönmüş, sonra da dinmişti. Teras güneşli ve ılıktı.

«Santiago» dedi çocuk.

«Ne var?» dedi yaşlı adam. Bardağı elinde, geçmiş yılları düşünüyordu.

«Yarın senin için sardalyaya çıkayım mı?»

« Olmaz, git top oyna. Kürek çekecek gücüm var. Ro-gelio da ağ atacak.»

«Çok istiyorum ama. Seninle balığa çıkamadığıma göre bari başka türlü yardımım olsun istiyorum.»

«Bana bira içirdin ya» dedi yaşlı adam. «Artık tam bk erkek oldun.»

«Sandala beni ilk aldığımda kaç yaşındaydım?»

«Beş... Az kalsın ölüyordun. Hatırlıyor musun, balığı tekneye aldığımda can çekişiyordu daha. Nerdeyse parçalayacaktı tekneyi.»

«Kuyruğunun çarpışını, vuruşunu, tahtanın parçalanmasını, sopa seslerini hatırlıyorum. Islak halatların durduğu burna fırlatmıştın beni. Teknenin tümünden sarsıldığını duyuyordum, her sopa indirişinde ağaç kesermiş gibi sesler çıkıyordu tıpkı. Dört yanımla taze bir kan kokusu sarmıştı.»

«Gerçekten bunların hepsini hatırlıyabiliyor musun? Yoksa benden dinlediklerin mi bunlar?»

«İlk çıktığımız günü olduğu gibi hatırlıyorum.»

1.8

HEMINGWAY

Yaşlı adam, sevgi dolu, güneş yanığı, güvenli gözlerle baktı çocuğa.

«Benim oğlum olsaydın, seni de alır, şansımı bir daha denerdim. Ama anan baban var senin, kısmetli bir tekneye de girdin.»

«Sardalya tutayım mı? Dört oltaya nerede yem bulacağımı da biliyorum.»

«Bende bugünden artanlar var. Tuza bastırdım kutuda.»

«Dört tane taze bulayım.»

«Bir tane.» dedi yaşlı adam. Umudu da, güveni de tükenmemişti. Şimdi rüzgârla birlikte yeniden canlanıyordu.

«iki tane» dedi çocuk.

«İki tane olsun» dedi yaşlı adam da. «Çalma sakın!»

«Çalarım da..» dedi çocuk. «Ama bunları paramla alacağım.»

«Teşekkür ederim.» dedi yaşlı adam./ iyilik gördüğünde şaşırmayacak kadar saftı. Ama iyilik gördüğünün de farkındaydı. Bunun utanılacak bir şey olmadığını da biliyordu. Küçültecek bir şey yoktu bunda.

«Rüzgâr böyle giderse yarın hava iyi olacak.» dedi. «Ne yana gidiyorsun?» diye sordu çocuk. «Uzamlara. Rüzgâr dönünce geleceğim. Gün ağarmadan çıkmak istiyorum.»

«Benimkinin de açıklarda avlanması için uğraşacağım.» dedi çocuk. «Çok büyük bir şey yakalarsan yardımına geliriz.»

«Senin açıklarda avlanmaktan hoşlanmaz » «Evet.» dedi çocuk. «Belki onun göremediği bir şey görürüm. Diyelim yemlenen bir kuş, ya da yunusları yakalamak için razı ederim.»

«Gözleri öylesine bozuk demek.»

YASLI ADAM ve DJbNIZ

19

«Handiyse kör.»

«Oysa kaplumbağaya çıkmazdı hiç. Asıl o bozar gözleri. »

«Moskito kıyılarında yıllarca kaplumbağa yakaladın ama senin gözlerin bozulmamış hiç.»

«Ben garip ihtiyarın biriyim.»

«Büyük bir balığa yetecek gücün var mı gene?»

«Galiba, hem sonra bir sürü yolu var bunun.»

«Hadi artık öte beriyi eve götürelim.» dedi çocuk. «Sonra ağı alıp sardalyaya çıkarım ben de »

Takımları sandaldan aldılar. Yaşlı adam direği omu-zuna vurdu. Çocuk da içinde yumak yapılmış kahve rengi ipler bulunan tahta bir kutu ile zıpkını, küçük sereni taşıyordu. Yeni kutusu, büyük balıklan can çekiştiren dövdükleri sopa ile teknenin kığına konmuştu. Kimse bir şey çalmazdı yaşlı adamdan. Ama rutubet dokunduğu için ağır iplerle yelkeni eve götürmek daha doğruydı. Yerlilerden kimsenin kendisinden bir şey çalmıyacağı bildiği halde, yaşlı adam, oltayla zıpkını sandalda bırakmanın yersiz bir iştahlandırma olacağını düşünüyordu.

Yaşlı adamın kulübesine kadar yan yana yürüdüler, kapı açıldı. Adam sereni duvara dayadı, çocuk elindeki kutuyla öteki şeyleri yere, direğin yanına bıraktı. Direk nerdeyse kulübenin tek odası büyüklüğündeydi. Guano denilen cins bir palmiyenin dayanıklı dallarından yapılmıştı kulübe. Odada bir yatak, bir masa ve bir iskemle vardı. Toprak tabanın bir kıyıcığmda bir kömür ocağı yapılmıştı. Guano'nun sağlam yapılı, sık, kahverengi yapraklı duvarlarında ise isa'nın ve Kobre Meryeminin renkli resimleri asılıydı. Karısından yadigârdı bunlar. Bir zamanlar duvarda soluk bir resmi dururdu karısının. Ama bu resme bakmak yalnızlığını arttırdığı için, köşedeki rafta duran temiz gömleğinin altına saklamıştı sonradan onu..

20

HEMINGWAY

«Ne yemeğin var?» diye sordu çocuk.

«Bir tabak balıklı san pirincim var. ister raisin?»

«istemem, evde yerim. Ateşi yakayım mı?»

«Kalsın, sonra yakarım. Belki de soğuk yerim pirinci.»

«Ağı alayım mı?»

«Tabii.»

Ağ yoktu, sattıklarını unutmamıştı çocuk. Ama her gün bu lâflar geçerdi. Pirinç de, balık da yoktu. Çocuk bunu da bilirdi.

«Seksenbeş uğurlu bir sayıdır.» dedi yaşlı adam. «Bir bakarsın yarın beş yüz kiloluk bir balıkla çıkar gelirim.»

«Ağı alıp sardalyaya gidiyorum. Kapıda oturup güneşlenecek misin?»

«Evet, çünkü gazete var, beyzbol haberlerini okuyacağım.»

Çocuk çünkü gazetenin de masal olup olmadığını bilmiyordu. Ama yaşlı adam yatağın altından çıkardı gazeteyi.

«Bunu bana bodega'da. Perico verdi.» diye anlattı.

«Sardalyaları tutar tutma?; dönerim. Seninkileri de, kendiminkileri de buza koyacağım. Sabahleyin bölüşürüz. Döndüğüm zaman beyzbolda neler olup bitmiş anlatırsın bana.»

«Yankee'ler yenilmez.»

«Cleveland'lı Indianlardanı korkuyorum.»

«Yankee'lere güveniyorum ben evlât. Hem koca DiMaggio'yu düşünsene.»

«Hem Detroifli Kaplanlardan, hem de Cleveland'lı Indianlardan korkuyorum.»

«Kendine gel, bu gidişle nerdeyse Şikagolu White Sox'larla Cincinnati'li Kırmızılardan da korkacaksın.»

YAŞLI ADAM ve DENİZ

21

«Oku da, döndüğümde anlatırsın bana.»

«Seksenbeşli bir piyango bileti alsak mı dersin? Yarın seksenbeşinci gün.»

«Alalım ya... Peki seksenyedilik büyük rekoruna ne dersin? »

«O bir kez olur. Seksenbeşli bir tane bulabilir misin?»

«Aratırım.»

«iki buçuk dolarlık bir f?,ne. Kimden bulalım parayı?»

«Ondan kolay ne var? iki buçuk doları her zaman borç alabilirim.»

«Belki ben de bulurum ama istemiyorum. Borçlanmaya başladın mı, dilenmeye kadar gider.»

«Üşütme kendini. Eylül'e girdik artık.» dedi çocuk.

«Büyük balıklar bu ayda gelir.» dedi yaşlı adam, «baban da tutar mayısta balığı.»

«Artık gidiyorum.» dedi çocuk.

Çocuk döndüğünde yaşlı adam iskemlesinde uyuyordu, güneş de batmıştı. Yatağın üstünden eski gemici battaniyesini aldı çocuk, iskemlenin arkasından yaşlı adamın omuzlarına attı. Ne garip omuzlardı bunlar, yaşlı ama hâlâ da çok güçlü, sonra sağlam bir ense. Başı öne eğikti, uyurken ensesinin kırışıklıkları belli olmuyordu. Yarna üstüne yamalı gömleği yelkene dönmüştü, yamalar da güneşten çeşit çeşit soluk.luktaydı. ihtiyarın başı çok yaşlıydı, gözleri kapalı iken yüzünde hiç bir canlılık yoktu. Gazete dizlerinin üstünde duruyor, kolunun ağırlığından akşam rüzgârı ile uçuşmuyordu. Ayakları çıplaktı.

Çocuk onu orda bırakıp gitti. Döndüğünde hâlâ uyuyordu.

«Uyan artık ihtiyar,» dedi. Elini yaşlı adamın dizine koydu.

22

HEMINGWAY

Yaşlı adam gözlerini açtı. o bir an uzaklardan gelir gibiydi. Sonra gülümsedi.

«Neler aldın?» diye sordı;. «Yemek» dedi çocuk, «yemek yiyeceğiz.» «Ben pek acıkmadım.» «Hadi gel ye! Aç açına balık tutamazsın.» «Tutarım.» dedi yaşlı adam, ayağa kalkarak, gazeteyi katladı, sonra da battaniyeyi katlamaya başladı.

«Sirtında dursun battaniye.» dedi çocuk. «Ben sağ kaldıkça aç açma balığa çıkmayacaksın.»

«Öyleyse kendine iyi bak da çok yaşa.» dedi yaşlı adam. «Ne yiyeceğiz?»

«Fasulye, piring, muz kızartması, bir az da yahni.» Çocuk bunları iki gözlü bir sefertasında terastan getirmişti. Cebinde de kâğıt peçetelere sarılı iki takım çatal, kaşık, bıçak vardı.

«Kim verdi sana bunları?» «Terasın sahibi, Martin.» «Teşekkür etmeli.»

«Ben ettim bile.» dedi çocuk. «Sen etmesen de olur.» «Büyük balığı tutunca karın etlerini ona veririm.» dedi yaşlı adam. «Bugüne değin kaç kez yemek verdi.» «Öyle galiba.» «Karın etlerinden daha iyi bir şey vereyim, bizi çok kolladı.»

«iki de bira yolladı.»

«En çok kutu birasını severim.»

«Biliyorum, ama bunlar şişe birası, Hatuey birası. Şişeleri geri vereceğim.»

«Düşünceli çocuksun,» dedi yaşlı adam, «yesek mi?»

«Ben de sana onu sorup duruyorum..» dedi çocuk.

«Sen oturmadan tasları açmak istemedim.»

YAŞLI ADAM ve

23

«Tamam, oturdum,» dedi yaşlı adam. «Ellerimi yıkadım. »

Nerde yıkadın ki, diye düşündü çocuk. Köyün suyu, yolun iki sokak aşağısından geçiyordu. Çocuk, su, sabun, bir de güzel havlu getireyim diye düşündü. Neden böylesine düşüncesizim! Kış için ona bir ceket, bir gömlek, ayakkabı, bir de battaniye almalı.

«Yahni nefis,» dedi yaşlı adam.

«Haydi beyzbolu anlatsana!» diye yalvardı çocuk.

«Amerikan liginde Yankee'ler başta, biliyordum zaten.» dedi yaşlı adam neşeli neşeli.

«Zarar yok. Koca DiMaggio gene toparladı kendini.»

«Takımda başkaları da var.»

«Elbette var ama iş DiMaggio'da. Öbür ligin Brooklyn-Philadelphia maçında da tabii Brooklyn! tutarım. Dick Sisler'i bir düşünsene, neydi o hücumlar!»

«Üstüne yok. Topu onu;; kadar uzağa vuramıyordum.»

«Terasa geldiği günleri hatırlıyor musun? Onu da almak istiyordum balığa, ama davet etmiye çekindim. Sana söyledim sonra, sen de çekindin.»

«Biliyorum. Ne büyük aptallık! Belki gelirdi bizimle. Ömrümüz boyunca hatırlardık.»

«Koca DiMaggio'yu balığa almayı çok isterdim.» dedi yaşlı adam. «Babası da balıkçıymış diyorlar. Belki o da eskiden bizim gibi yoksuldu, halimizden anlar.»

«Koca Sisler'in babası hiç de yoksul düşmemiş. Benim yaşımdayken en büyük takımlarda oynuyormuş.»

«Ben senin yaşımdayken dört köşe seren yelkenli bir gemi ile Afrika'ya gittimdi. Geceleri kumsala inen aslanları seyrederdim.

«Biliyorum, anlatmıştın.»

«Afrika'dan mı yoksa beyboldan mı konuşsak?»

24 HEMINGWAY

«Beyzbol.» dedi çocuk «Bana koca J. McGraw'u anlatsana!» Çocuk J yerine Jota dedi.

«Eskiden o da terasa gelirdi, içtiği zaman kaba, sert, tatsız herifin biri olurdu. Akıllı fikri beybolda olduğu kadar atlardaydı da. Her zaman yarış listeleri taşırdı cebinde. Sık -sık telefona gider atların adını sayıp dökerdi.»

«Büyük bir yöneticiydi.» dedi çocuk. «Babam en büyüğü odur diyor.»

«Buraya en çok o gelirdi de ondan.» dedi yaşlı adam. «Durocher gelseydi ona derdi en büyük yönetici diye.»

«Peki öyleyse kim en büyük yönetici, Luque mu," yoksa Mike Gonzalez mi?»

«Bence ikisi de birdir.»

«Ama en iyi balıkçı da sensin.»

«Yok. Benden daha iyileri var.»

«~Que va,-» dedi çocuk, «Bir çok iyi balıkçı var. büyükleri de var içlerinde. Ama sen bir tanesin.»

«Teşekkür ederim. Beni sevindiriyorsun, inşallah seni mahcup etmem, öyle koca bir balık çıkar karşıma...»

«Eğer hâlâ dediğin gibi güçlüysen sana karşı koyacak balık yoktur.»

«Belki sandığım kadar güçlü değilim,» dedi yaşlı adam. «Ama bir çok hiyleîer bilirim. Cesaretim de yerindedir. »

«Şimdi erken yatmalısın ki, sabaha dinç kalk. Bunları ben götürürüm Terasa.»

«Öyleyse iyi geceler! Seni sabahleyin uyandırırım.» «Senbenim çalar saatimsin,» dedi yaşlı adam. «Neden acaba yaşlılar çok erken uyanır? Günlerini biraz daha uzatmak için mi dersin?»

YAŞLI ADAM ve DENİZ

«Bilmem ki,» dedi çocuk. «Bildiğim bir şey varsa gençler derin, uzun uyurlar.»
«Ben de öyle hatırlarım,» dedi yaşlı adam. «Seni tam vaktinde uyandırırım.»
«ötekinin uyandırmasını istemiyorum. Sanki çok aşağılık bir şeymiş gibi geliyor bu bana.»

«Anlıyorum.»

«Güzel güzel uyu ihtiyar!»

Çocuk gitti. Karanlıkta yemek yemişlerdi, masanın üstünde lâmba yoktu. Yaşlı adam pantolonunu çıkardı, karanlıkta yatağa girdi. Gazeteyi de arasına koyarak pantolonunu katladı, yastık yaptı. Battaniyeye sarındı, yatağın yaylarını örten eski gazetelerin üstünde uykuya daldı.

Çarçabuk uyudu, çocukluğunda gittiği Afrika'yı gördü düşünde, insanın gözlerini acıtacak kadar beyaz kumsallar, uzun, parlak kumsallar, dik burunlar, yüksek kara dağlar... Şimdi her gece düşünde gene bu kıyıda yaşıyor, azgın dalgaların sesini duyuyor, yerli kayıklarımı! dalgalar arasından geldiğini görüyordu. Uykusunda burnuna geminin katran ve üstüğü kokusu vuruyor, sabahleyin esen kara melteminde Afrika kokusunu duyuyordu.

Kara meltemini duyar duymaz kalkar, giyinip çocuğu uyandırmaya giderdi. Ama bu gece meltem erken başlamıştı, uykusunda bile anladı daha çok erken olduğunu. Adaların denizden sivrilen karlı tepelerini görmeye devam etti. Sonra da Kanarya adalarının çeşitli limanlarını, koylarını gördü.

Artık düşlerinde ne fırtınalar, ne kadınlar, ne de koca balıklar vardı. Bilek tutuşmalarını, büyük olayları, dövüşleri, giderek karısını bile görmez olmuştu. Şimdi hep gezdiği yerler, kumsallara inen aslanlar geliyordu gözlerinin önüne. Alaca karanlıkta yavru kediler gibi oynasarlardı, çocuğu sevdiği gibi severdi onları da.

Çocuğu dü-

26

HEMINGWAY

simde hiç görmemişti. Yavaşçacık kalktı, acık kapıdan görünen aya baktı, pantolonunu açıp giydi. Kulübenin dışında çişini ettikten sonra, çocuğu kaldırmaya gitti. Sabah ayazından titriyordu. Ama titriye titriye ısınacağını biliyordu, zaten çok geçmeden kürek çekmeye baş-

yacaktı.
Çocuğun oturduğu evin kapısı kilitli değildi, çıplak ayaklan ile usul usul yürüyüp içeri girdi. Çocuk ilk odadaki küçük bir somyada yatıyordu, yaşlı adam batmakta olan ayın ışığında onu rahatça görebiliyordu. Ayaklarından birini yavaşça tuttu, çocuk uyanıp da bakana kadar bırakmadı. Yaşlı adam başını salladı. Çocuk yatağın yanındaki iskemle üstünde duran pantolonunu aldı, yatağa, oturup giydi.

Yaşlı adam kapıdan dışarı çıktı, çocuk da arkasından. Uyku sersemiydi. Yaşlı adam kolunu çocuğun omu-zuna attı, «Kusura bakma,» dedi.

«Que va,» dedi çocuk, «erkek işi bu.»

Yoldan yaşlı adamın kulübesine indiler. Karanlıkta yalın ayak insanlar, teknelerinin direklerini taşıyorlardı
yol boyunca.

Yaşlı adamın kulübesine girince çocuk sepetteki ip yumaklarını, zıpkını aldı, yaşlı adam da dolanmış yelkenli direği omuzuna vurdu.

«Kahve içer misin?» dedi.

«Şunları sandala bırakalım da içeriz.B

Kahvelerini balıkçılar için erken açan bir yerde teneke süttozu kutularında içtiler.

«iyi uyudun mu ihtiyar?» diye sordu çocuk. Uykusu yeni yeni dağılıyordu.

«Çok iyi uyudum Manolin.» dedi yaşlı adam. «Bugün içimde bir rahatlık var.»

«Benim de,» dedi çocuk, «Şimdi ikimizin sardalya-

YAŞLI ADAM ve DENİZ

27

lan ile sana taze yem getireyim. Benim usta eşyalarını kendi taşır, kimsenin bir şey taşımasını istemez.»

«Biz kaşkayız,» dedi yaşlı adam, «Ben sana daha beş yaşındayken izin vermiştim eşyaları taşıman için,»

«Biliyorum» dedi çocuk. «Şimdi gelirim. Bir kahve daha iç. Burda bizi tanırılar.»

Mercan kayalarının üstünde çıplak ayakları ile yürüyüp yemlerin durduğu buzhaneye gitti.

Yaşlı adamı ağır ağır içti kahvesini. Bütün gün görüp göreceği buydu artık, içmem gerek diyordu. Uzun bir süredir sıkılıyordu yemek yemekten. Yanma yemek almıyordu. Teknenin baş ucunda bir yerde bir şişe su vardı, işte bütün gün yeterdi bu ona.

Sardalyalar ve gazeteye sarılı iki parça yemle döndü çocuk. Patikadan inip tekneye vardılar, ayakları ile küçük çakılları ezerek, sonra da sandalı kaldırıp denize ittiler.

«Rast gele ihtiyar»

«Eyvallah!» dedi yaşlı adam. Küreklerin ip halkalarını iskarmozlara geçirip yerleştirdi, ileri doğru abandı, küreklerin keskin yanlarını suya daldırdı, akranlıkta limandan açılmaya başladı. Kıyının öbür yanlarından başka sandallar da açılmıştı. Ay tepelerin ardında yittiği için onları pek seçemiyor ama kürek şıptıklarını duyuyordu. Arada bir sandallardan birinden bir konuşma geliyordu, ama çoğundan kürek şıptısından başka ses işitilmiyordu.

Limanın ağzına gelince ayrılırlar, her biri okyanusun bahk bulacağını umduğu bir ucuna yollanırdı. Yaşlı adam çok açılacağını biliyordu. Limanın kokusuna arkasını vererek okyanusun erken, temiz sabah rüzgârına doğru kürek çekmeye başladı. Balıkçıların büyük kuyu dedikleri yere yaklaşırken Gulf yosunlarının fosforlu ışıl-

28

HEMINGWAY

tısını gördü. Burada yedi yüz kulaç derinliğinde bir çukur vardı, bu çukurda akıntının kaygan okyanus yüzeyinde ortaya çıkardığı girdaplar yüzünden çeşitli balıklar kaynaşırdı. Ötede beride karides ve yem balıklarının yatakları vardı. Kimi zaman derin oyuklarda mürekkep balığı yuvaları da olurdu. Bunlar geceleri suyun üstüne çıkar, oralarda dolasan balıklara yem olurlardı.

Karanlıkta yaşlı adam sabahın yaklaştığını duyuyordu. Kürek çekerken uçan balıkların sudan fırladıkları zaman çıkan titreşim sesi işitti. Karanlıkta uçarken sık, sert kanatları da hışırtılı bir ses çıkarıyordu. Uçan balıkları çok severdi, okyanustaki baş arkadaşı onlardı. Kuşlara çok acırdı, hele o her dakika uçuşan, aranan, çokluk bir şey bulamayan küçük deniz kırlangıçlarına çok acırdı. «Kuşların yaşamı bizimkinden çok zor, ama hırsız kuşlar, bir de o çok kocamanlar başka. Okyanus böylesine zalimken kuşlar, sözgelişi kırlangıçlar neden öyle ince, zayıf yaratılmış? Okyanus güzeldir, iyidir, ama birden öylesine zalim olur ki, uçan, dalıp avlanan bu kuşcağızlar o kederli küçük sesleriyle bu denize göre çok, pek çok zayıf kalırlar.» diye düşündü. Denizi her zaman La mar olarak düşünürdü, ıspanyollar denizi sevdikleri zaman böyle adlandırırıldılar. Kimi zaman onu sevenler kötü sözler de ederlerdi ama bunlar sanki hep bir kadına söylenmiş gibiydiler. Ağları için şamandıra kullanan kimi genç balıkçılar -köpek balığı ciğeri çok para ettiği sırada birer motor da edinmişlerdi bunlar- denizden söz ederken el mar derlerdi. Sanki er-kekmiş gibi, bir rakip, bir yer, giderek düşman gibi söz ederlerdi ondan. Ama yaşlı adam onu hep bir kadın gibi, hep bir şeyler veren ya da büyük iyilikler taşıyan biri gibi düşünürdü. Kötü ve korkunç şeyler yapıyorsa elinde

YAŞLI ADAM ve DENİZ

29

olmadan yapıyordu. Ayışığı bir kadını etkiler gibi etkiler onu da diye düşündü. Durmadan kürek çekiyordu. Hep aynı hızla gittiği ve akıntının yaptığı kimi küçük çarpıntılar dışında okyanus da dümdüz olduğu için pek yorulmuyordu. Yükün büyüğünü akıntıya bırakmıştı zaten. Gün ağarmağa başlayınca umduğundan çok açılmış olduğunu gördü bu saatte.

Bir hafta o derin kuyularda aranıp durdum, bir şey-cikler bulamadım, diye düşündü. Bugün bonita ve alba-core sürülerinin bulunduğu yerlere bir bakayım. Belki aralarında büyük balık da vardır.

Gün iyice ağarmadan yemleri atmıştı, akıntıda tarayıp duruyordu. Yemlerden biri kırk kulaç derindeydi, ikincisi yetmiş beş, üçüncüsü ile dördüncüsü ise mavi suların ta dibinde yüz, yüz yirmi beş kulaçtaydılar. Yem balığı zokaya geçirilmiş, sıkı sıkı bağlanmıştı; zokanın kıvrık yeri de taze sardalyalaia örtülmüştü, iğne sar-dalyalarm gözlerinden geçirilmişti. Kıvrık, parlak çelik

parçasında yarım bir çelenk gibi duruyorlardı. Bu oltada büyük balığa güzel kokulu ve lezzetli gelmeyecek tek bir yer bile yoktu.

Çocuk iki tane küçük taze tuna vermişti, en uzun iki ipin ucunda iskandil kursunu gibi sallanıyorlardı. Öteki iplerde önceden de kullandığı iri bir lüferle bir lâpin asılıydı, bozulmamışlardı, en güzel sardalyalan da koku versin diye yanlarına takmıştı. Kalem kalınlığında olan ipler yeşil çubuklara bağlanmıştı, yeme bir dokunma ya da çekme olsa bu çubuklar batardı. Oltaların öteki yedek kangallara bağlanabilen kırk kulaçlık iki kangalı vardı. Demek gereğinde bir balık üç yüz kulaçlık ip çekebilirdi.

Simdi adam teknenin yanında açıkta duran üç çubuğu kolluyordu. ipler bozulmasın, derinlikleri değişme-

30

HEMINGWAY

sin diye yavaşça çekiyordu küreği. Oldukça aydınlıktı ortalık, güneş doğmak üzereydi.

Güneş inceden doğuverdi denizden. Yaşlı adam öteki sandalları gördü. Küçücük tüler, kıyıya iyice sokulmuşlar, akıntının öbür yanma yayılmışlardı. Güneş gittikçe parlaklaştı, ışığı denize vurmaya başladı. Yükseldikçe dümdüz denizden de adamın gözüne vuruyordu, gözleri kamaşıyor, acıyordu. Bakmadan kürek çekiyordu.

Karanlık sularda kaybolan iplere bakıyordu. Kimse onun gibi düzgün tutamazdı ipleri. Suların karanlığında, çeşitli derinliklerde, tam istediği yerlerde, ordan geçen balıklar için yemleri hazır bekliyordu. Öteki balıkçılar iplerini bırakırlar, akıntı sürüklerdi. Yüz kulaçta sandıklarında ipler altmış kulaca çıkmış olurdu.

Ben iplere dikkat ederim diye düşündü. Ama artık talihim yok. Bilinmez, bakarsın bugün geliverir. Her gün bir başka gündür. Talihli olmak daha iyi ama ben sapma kadar dikkatli olmayı yeğlerim. Talih gelirse hazır buluverir.

Güneş çıkmalı iki saat olmuştu. O yana bakmak artık gözlerini pek acıtmıyordu. Görünürde sadece iki tekne vardı. Onlar da çok küçülmüşlerdi, iyice kıyıya yakındılar.

Bütün yaşadığımca yeni doğan güneş hep gözlerimi acıtmıştır, diye düşündü. Buna karşılık iyiydi gözleri. Akşam üstü gözlerim kararmadan güneşe bakabilirim... Akşam güneşi daha da güçlüdür. Ama sabahları acıtıyor.

Tam o sırada, biraz ilerde, önünde uçan uzun kara kanatlı bir kuş gördü. Birden alçaldı kuş, kanatlarını arkaya kısıp aşağı süzüldü, sonra yeniden bir daire çizerek yükseldi.

«Bir şeyler bulmuş olmalı,» dedi yaşlı adam yüksek sele. «Aranmaya pek benzemiyor bu.»

YAŞLI ADAM ve DENİZ

31

Kuşun daireler çizdiği yere doğru kürek çekmeye başladı yavaşça. Acele etmiyor, iplerini gergin tutuyordu. Ama akıntıyı biraz geçti, hiç istifini bozmuyordu, ancak kuşu görmesinden öncesine göre de bir az daha hızlı gidiyordu.

Kuş daha yükseldi, yeniden daireler çizmeye başladı, kanatlarını hiç oynatmıyordu: Sonra birden daldı. Yaşlı adam uçan balığın sudan sıçradığını, havada umutsuzca bocaladığını gördü.

«Yunuslar!» dedi yaşlı adam yüksek sesle. «Koca koca yunuslar.»

Küreklerini bıraktı. Başaltından küçük bir olta çıkardı. Orta büyüklükteki iğnesine sardalyalardan birini geçirdi. Yandan salıverdi. Kıç taraftaki bir halkaya dü-ğümledi. Sonra başka bir oltayı da yemleyip kangal gibi doladı, baş tarafta gölge bir yere koydu. Kürek çekip uzun kanatlı kuşu kollamağa başladı. Kuş şimdi suyun üstünde aranıyordu.

Yaşlı adam gözlerken kuş kanatlarını kısıp gene daldı, sonra kanatlarını boş bir çaba ile yırtıcı yırtıcı sallayıp uçan balığı kovalamağa başladı. Yaşlı adam, balığı kovalayan yunusların her çıkışlarında küçük kamburlarını görüyordu. Yunus uçan balığın tam altında yüzüyordu, balık suya düştüğünde hızı kesilmemiş olacaktı. Büyük bir sürü diye düşündü. Uçan balığın kurtulma umudu çok az. Kus da talihsiz görünüyor. Balık ona göre çok büyük, hem de çok hızlı gidiyor.

Uçan balığın üst üste sıçramalarını, kuşun boşa giden saldırılarını gördü. Sürü benden uzaklaştı diye düşündü. Çok hızlı gidiyorlar, açıldılar. Belki sürüden ayrılan biri takıhverir oltama, hem belki benim büyük balık da onların ardındadır. Buralarda bir yerde olmalı büyük balık.

32

HEMINGWAY

Bulutlar şimdi karanın üstünde dağ gibi yığılıyorlardı. Kıyı, arkasında kurşunsu mavi tepeleri ile yeşil bir çizgi gibi kalmıştı. Deniz koyu mavi bir renk almıştı, öyle koyu idi ki mor denebilirdi. Suyu bakınca karanlıklarda yakamozların kırmızı parçacıkları ile güneşin yaptığı garip pırıltıları gördü. Oltalarına bir göz attı, bozulduklar mı, diye. Birçok yakamoz görüp sevindi. 'Balık var demekti bu. Güneş yükseldiğinden suda pırıltılar yapıyordu. Demek hava iyi olacaktı, karanın üstündeki bulutlardan da belliydi bu. Kuş artık görünmüyordu, suyun üstünde güneşin soldurduğu san Sargasso yosunları ile kayığın hemen yanında yüzen mor harelî, kaypak gövdeli bir deniz anasından başka hiç bir şey yoktu. Deniz anası yan yatıp yeniden düzeldi. Bir metre uzunluğundaki zehirli mor liflerini ardında sürükleyerek bir balon gibi neşeli neşeli yüzüyordu.

«Agua malan dedi yaşlı adam, «Seni kahpe seni!» Küreklerine abandığı yerden denize baktı, sürüklenen deniz anasının gövdesinin gölgesinde, liflerinin arasında, yüzen, tıpkı bu liflerin renginde birçok küçük balık gördü. Bunlar deniz anasının zehirinden bağışkıtlar. Ama insanları zehirler. Yaşlı adam balıkla uğraşırken oltalarından birine yapışıp orada mor mor, pis pis kalı-verir bu tropikal deniz anası lifleri. Elbet sonra yaşlı adamın ellerinde, kollarında tıpkı zehirli meşe ya da sarmaşığın yaptığı ağrılar başlar. Agua mala'mn zehiri tıpkı bir kırbaç gibi birden geliverirdi.

Çok güzeldi bu harelî balonlar, ama denizin en aldatıcı şeyi de onlardı. Yaşlı adam büyük deniz kaplumbağalarının onları yemelerine bayılırdı. Kaplumbağalar deniz analarım görünce tam önden yaklaşırlar, gözlerini kapa-yıverirler, yâni tüm den kabuklarına çekilip lifleri ile birlikte baştan sona yiyip bitirirlerdi onları. Yaşlı adam

YAŞLI ADAM ve DENİZ

33

kaplumbağaların deniz analarını yiyişlerini seyretmeyi, fırtınadan sonra kıyıya vuran deniz analarını nasırlı ayakları ile basıp patlatmayı severdi.

iyi para getiren, güzel, çevik, yeşil kaplumbağalarla, eğri burunluları severdi. Kabukları sarı süslü, bir garip sevişen, gözlerini kapayıp neşe ile deniz anılarını yiyen kocaman aptal kaplumbağalara da dostça kızardı. Uzun yıllar kaplumbağa avcılığı yaptığı halde onlarla ilgili mistik inançları yoktu. Hepsine acırdı. Giderek bir ton çeken, bir sandal boyu tutan o koca kabuklularına bile acırdı. Birçoğu, kaplumbağalar kesilip doğandıktan sonra da kalpleri saatlerce attığı için onlara acımaz. Yaşlı adam, benim de kalbim öyledir diye düşündü, ellerimle ayaklarım da tıpkı onlarınki gibi. Beyaz yumurtalarını güç kazanmak için verdi onların. Eylül ve Ekimde büyük balığa güçlü çıkmak için bütün mayıs boyunca bu yumurtaları verdi.

Ayrıca balıkçıların çoğunun öteberilerini bıraktıkları kulübedeki tulumdan da her gün bir bardak köpek balığı yağı içerdi, İstiyen balıkçı içebilirdi bu yağdan. Ama çoğu tiksindir, içmezdi. Ne olursa olsun, onların kalktıkları saatten daha kötü değildi ya, bütün üşüklere, nezleye birebirdi. Göz için de iyiydi. Yaşlı adam baktı, kus gene daireler çiziyordu. «Balık buldu,» diye söylendi yüksek sesle. Uçan balığın sıçradığı falan yoktu, küçük balıklar da kaçışmıyorlardı. Yaşlı adam küçük bir tuna balığının havaya fırlayıp baş aşağı suya düştüğünü gördü. Tuna güneşte gümüş gibi parladı, suya düştükten sonra bir tane, bir tane daha fırladı, değişik yönlerde atlıyorlardı. Suyu karıştırdılar. Kaçan balığın ardından uzun sıçramalar yapıyor, onu döndürüyor, sürüklüyorlardı.

Yaşlı adam, hızlı kaçışmalar yaklaşabilirim diye

34

İ HEMINGWAY

düşündü. Sürünün, suyu bembeyaz köpük içinde bırakmasını seyreliyordu. Kuş şimdi alçalıyor, dalıyor, tına-larm telâşlı kovalamaları ile suyun üstüne çıkan balığa saldırıyordu.

«Balığın yardımı oluyor» dedi yaşlı adam. Tam o sırada kış taraftaki oltanın ipi ayaklarının arasında gerildi. Küreklerini bıraktı, İpi sımsıkı tutarken küçük bir tunanın çırpınışlarını hissetti, ipi çekmeye başladı. Çektikçe artıyordu bu çırpınma, daha tekneye almadan suyun içinden mavi sırtını, yanlarının altın rengini görebiliyordu. Teknenin kışına, güneşe bıraktı, şişman, kurşun biçimindeydi. Temiz ve tetik kuyruğu ile teknenin tahtalarını dövüp can çekişirken koca koca anlamsız gözlerle bakıyordu. Yaşlı adamı acıyıp başına vurdu, tekmeledi, kış, altında gölgede hâlâ çırpmıyordu.

«Albacore» dedi yüksek sesle, «iyi yem olur. Beş kilo var.» " /

Ne zamandan beri yüksek sesle konuştuğunu hatırlı-yarıyordu. Eskiden şarkı söylerdi, geceleri büyük teknelerde ya da kaplumbağa sandallarında nöbet tutarken de şarkı söylerdi. Her halde yüksek sesle konuşmaya çocuk gittikten sonra, yalnız kalınca başlamıştı. Pek hatırlı-yarıyordu ama. Çocukla avlanırken ancak gerekirse konuşurlardı. Geceleri ya da fırtına çıktığında konuşurlardı. Denizde boş yere konuşmamak hünerdi. Yaşlı adam da böyle düşünür, böyle yapardı. Ama şimdi yanında kimse yoktu ki rahatsız olsun, düşüncelerini çoğu kez yüksek sesle söylüyordu.

«Başkaları duysa konuştuğumu, deli derler bana,» dedi, yüksek sesle, «Deli değilim ki aldirayım. Zenginlerin radyoları var, iki çift lâf dinlemek için sandallarına alıyorlar, beyzbol maçına bile getiriyorlar.»

Şimdi beyzbolu düşüncecek zaman değil diye düşün-

YAŞLI ADAM \e DİİNİZ

dü. Şimdi sadece tek bir şeyi düşünmeli. Ben ya onun için geldim. Bu sürünün çevresinde lık olabilir, diye düşündü. Yemlenen albacore ayrılan birini tuttum. Ne de hızlı çalışıyorlar gördüklerimin tümünde bir telâş var. Tümü doğru gidiyorlar. Zamanı mı geldi ne? Yoksa bir işaret mi bu, hava üstüne?

bu dünya-büyük ba-
sürüsünden be! Bugün de kuzeye
bilmediğim

Şimdi artık kıyıyı göremiyordu. Sadece mavi dağların uzaktan karla kaplı imiş gibi duran tepelerini, arkalarından karlı dağlar gibi yükselen bulutları görüyordu. Denizin rengi çok koyu idi, ışık suda prizmalar yapıyor-. du. Yükselen güneş binlerce yakamoz lekesini bozmuştu. Şimdi mavi sularda derin, büyük prizmalar vardı. Yaşlı adam oltaların bir mil derinlikte olan suyun dibine doğru dim dik indiğini görebiliyordu. Tunalar gene dibe çekilmişlerdi. Balıkçılar bu tür balıkların tümüne tuna derlerdi, sadece satışta ve yemle değiş tokuş ederken adlarını söylerlerdi. Güneş artık ısıtıyordu, yaşlı adam sıcaklığı ensesinde duydu. Kürek çekerken sırtından ter sızdığını fark etti.

Ayağıma uyandırması için ipi dolarım, sandalı da bırakırım tarasın, uyurum, diye düşündü. Ama bugün tam seksenbeşinci gün, dalga geçmemeli.

Tam o sırada, oltalara bakarken, yeşil çubuklardan birinin birden battığını gördü. «Tamam» dedi, «tamam » Küreklerini tekneye çarptırmadan bıraktı. Oltaya uzandı, sağ elinin işaret parmağı ile avucu arasında yavaşça tuttu. Hiç bir zorlama ya da ağırlık duymadı, ipi usulca tutuyordu. Sonra yeniden başladı. Bu seferki güçlü sert bir çekilme değildi Sanki dener gibi çekiliyordu. Neyin vurduğunu yüzde yüz biliyordu. Yüz kulaç derinde bir marlin, sardalyaları yiyor-

36
HhMİNGVVAY
du. El yapması dövme iğne küçük bir tımarım kafasına geçirilmişti, sardalyalar bunu örtüyordu.

Yaşlı adam ipi sol eliyle usulca tutuyordu, çubuğu çözmüştü. Şimdi artık balığa hiç bir şey duyurmadan ipi parmakları arasında oynatabilirdi. Bu kadar açıklarda, bu ayda kocaman olur diye düşündü. Ye be balık, ye be onları, ne olur ye! Sen de, on lar da bu karanlık, buz gibi derin sularda tap tazesiniz. Git, karanlıklarda bir dolaş gel, gene ye!

Hafif, yumuşak bir çekilme duydu. Sonra daha sert oldu bunun. Anlaşılan sardalyanın başını kancadan koparmak güç oluyordu. Sonra kesiliverdi. «Hadisene» dedi yaşlı adam yüksek sesle. «Bir sefer daha yap. Kokla bak! Ne güzel değil mi? Hadi tümünü ye! Sonra tunaya gelecek sıra. Dipdiri, buz gibi, lokum. Utanmasana be balık. Tümünü ye!»

ipi avucu ile parmağı arasına sıkıştırmış bekliyor, hem o oltayı, hem de ötekileri kolluyordu. Belki balık öbürlerine de giderdi. Derken gene o hafif çekilme oldu.

«Tamam, yiyor.» dedi yaşlı adam, «Tanrım, sen yardım et yesin.»

Ama balık yemedi. Gitmişti. Yaşlı adam hiç bir şey duymuyordu artık.

«Gidemez» dedi, «Tanrı bilir a, gidemez. Bir dolaşıp gelir gene. Kim bilir, belki daha önce de yakalanmıştı da bir şeyler hatırlıyor.»

Sonra ipten hafif bir kımıldama duydu, sevindi.

«Tamam, yiyor işte» dedi.

Bu hafif çekilmeyi duyduğu için mutluydu. Birden çok sert, inanılmıyacak gibi ağır bir şey duydu. Balığın ağırlığı idi bu, ip bıraktı, yedek iki kangalı açmadan ip derinlere, daha derinlere iniyordu. Parmakları arasından

YAŞLI ADAM ve DENİZ

37
kayıp giderken çok hafif tuttuğu halde hâlâ o büyük ağırlığı duyuyordu.

«Ne balık be!» dedi. '«iğne ağzının yan tarafında bir yere takıldı ki çekip duruyor ;> Sonra dönüp yutar diye düşündü. Bunu yüksek sesle söylemişti, iyi bir şey söylerse olmayacağına inanırdı. Ne kadar büyük bir balık olduğunu biliyordu. Balığın

karanlıklarda ağzında tuna gidip geldiğini düşündü. Tam o an durduğunu hissetti, ama ağırlık hâlâ yerindeydi. Sonra bu ağırlık arttı, daha çok ip koyuverdi. Bir ara ipi tutan parmağı ile avucunu iyice sıktı, ağırlık arttı, dibe doğru gidiyordu.

«Yedi-» dedi. «Şimdi bırakayım rahat rahat yesin »

ipi parmakları arasından kaydırdı. Eğilip sol eliyle iki yedek yumağın uçlarını öbür oltanın yedekleri ile bağladı. Şimdi hazırды. Kullandığı iplerden başka kırk kulaçlık yedeği daha vardı.

«Biraz daha ye,» dedi, «tümünü ye.»

Tümünü ye de iğne kalbine girip öldürsün seni, diye düşündü. Yukarı çekerken güçlük çıkarma bana, rahat dur da zıpkını saplayıvereyim. Tamam mı? Hazır mısın? Yemeğin bitti mi?

«Hadi bakalım» diye bağırdı. Hızla ve iki eliyle asılmaya başladı. Yarım metre kadar çekebildi. Bir daha. bir daha asıldı. Vücudunun bütün ağırlığı, kollarının bütün gücü ile ipe asılıyor, ellerini pes peşe kullanıyordu.

Bir şey olduğu yoktu. Balık ağır ağır gezinip duruyordu. Yaşlı adam bir santim bile çekememişti onu. ipi sağladı, büyük balıklara göreydi. Sirtında öyle gerilmişti ki, sular sığıyordu ipten Sonra suda hafif hafif ısıklık sesleri çıkarmaya başladı. Yaşlı adam hâlâ elinden bırakmıyordu ipi. Tahtayı destek yaparak oturdu, sürüklenmeye karşı koymak için geriye yaslanmıştı Tek-

38

HEMINGWAY

ne yavaş yavaş kuzey batı yönünde ilerliyordu. Balık durmadan gidiyordu. Durgun sularda yavaş yavaş ilerliyorlardı. Öteki oltalar hâlâ sudaydı. Ama artık yapılacak bir şey yoktu.

«Keşke çocuğu da alsaydım,» dedi yüksek sesle, «balık beni yedeğine taktı götürüyor, İpi daha da gererim ama ya koparırsa! Şimdilik böyle tutayım, gerekirse daha salarım. Bereket yüzüyor, dibe daldığı yok.»

Ya dibe dalarsa? Ya dipte ölüverirse? Ne yaparım bilmem. Her halde bulurum bir çaresini. Yapacak bir yığın şey var.

İp sirtında suya daldığı yeri gözlüyordu. Kayık durmadan kuzey batıya doğru yol alıyordu.

Öldürür bu onu, sonuna kadar dayanamaz, diye düşündü yaşlı adam. Ama dört saat geçtikten sonra bile balık hâlâ durmadan yüzüyor, açılıyor, tekneyi çekiyordu, ip yaşlı adamın sırtına sim sıkı dolanmıştı.

«Yakaladığımda öğle üzeriydi» dedi, «Daha göremedim.»

Balığı yakalamadan önce hasır şapkasını iyice öne eğmişti. Şimdi şapka alnını acıtıyordu. Susamıştı da, dizleri üstüne çöktü, sarsmamaya dikkat ederek baş tarafa kadar gitti. Bir eliyle su şişesini aldı, açıp biraz içti. Sonra başa dayanıp dinlendi. Yelkenin üstüne oturmuş hiç bir şey düşünmeden, sadece dayanmaya bakıyordu.

Arkasına baktı, kara görünmüyordu. Fark etmez diye düşündü. Daha güneşin batmasına iki saat var. Bakarsın suyun üstüne daha önceden çıkar, o da olmazsa belki ayışığında çıkar gece. Gene olmazsa güneş doğarken çı-kiverir. Ağrılarım falan yok, gücüm de yerinde, oltaya takılan o. O düşünsün. Böyle sürüklediğine göre ne balık -mış! Anlaşılan sim sıkı kapamış ağzını. Öyle görmek iste-

VAŞLI ADAM ve DENİZ

39

rim ki... Bir kerecik görüp tanımak isterim doğrusu karşımdakini.

Yaşlı adamın ancak yıldızlara bakıp anılabildiğine göre balık bütün gece ne yönünü, ne hızını değiştirdi Güneş battıktan sonra ayaz çıktı. Yaşlı adamın teri sırtında, kollarında, ihtiyar bacaklarında buz gibi kurudu kaldı. Gündüzün yem kutusunu saran çuvalı, kurusun diye güneşe sermişti. Güneş battıktan sonra boynundan

dolayıp sırtına attı onu. Temkinle ipin altına yerleştirdi, omuzlarında duran ipin. ipin sırtını kesmesini önlüyordu çuval. Öne doğru abanmanın da bir yolunu bulmuştu, hani nerdeyse rahatı tam yerindeydi. Bu durum, gerçekte biraz daha can sıkıcı idi. Ama yaşlı adama çok rahat gelmişti.

Bu böyle giderse ne ben ona bir şey yapabilirim, ne de o bana bir şey yapabilir diye düşündü.

Bir keresinde ayağa kalkıp sandalın kenarından işedi. Yıldızlara bakıp yönünü bulmaya çalıştı. Omuzlarından inen ip suda fosforlu bir çizgi gibiydi. Ağır ağır ilerliyorlardı, Havana'nın ışıklarının uzaklarda kalmasından akıntının onları doğuya sürüklediğini anladı. Havana'-nm ışıklarını büsbütün kaybedersem tam doğuya gidiyoruz demektir diye düşündü. Eğer balk yönünü değiştirmezse daha birkaç saat görebilirim ışıkları. Acaba lig maçları ne oldu bugün diye geçirdi aklından. Bu işi görürken yanımda bir radyo olsa ne iyi olurdu. Sonra aklının her an tek bir şeyde olması gerektiğini hatırladı. Yalnız işimi düşünmeliyim, aptallık etmemeli.

Yüksek sesle, «Keşke çocuk da olsaydı. Bunları o da görürdü, bana yardım da ederdi.» dedi.

Kimse yalnız kalmamalı yaşlılığında diye düşündü. Ama elden ne gelir! Unutmıyayım da şu tunayı güçten düşmemek için yiyeyim bozulmadan. Unutma bak, canın

40

HEMINGWAY

istemese de sabahleyin tunay; yiyeceksin. Unutma, diye kendi kendine söylendi.

Gece sandalın yanma iki yunus geldi, suya dalıp çıkışlarını, solumalarını duyuyordu. Solumalarından hangisi erkek, hangisi dişi anlıyabiliyordu. Göğüs geçirir gibi soluyordu dişi.

«Bunlar zararsızdır» dedi «Oynaşır, şakalaşır, birbirleriyle sevişirler. Tıpkı uçan balık gibi bunlar da bizdendir, kardeştir.»

Yakaladığı balığa acımaya başladı. Kocaman bir şey, garip bir şey, kini bilir kaç yaşında, diye düşündü. Daha hiç böylesine güçlü, böylesine acaip davranan bir balık tutmamıştım. Belki sıçramayacak kadar akıllı, sıçrarsa ya da sert bir vuruşla vurursa yaralayabilir beni. Belki de daha bir çok kereler yakalandı, yalnız bu türü savaşacağını biliyor. Nerden bilsin karşısında tek bir adamın, hem de yaşlı bir adamın olduğunu. Ama ne kocaman balık, hele eti de lezzetli ise pazarda iyi para e^er. Erkek balık gibi yuttu yemi, çekmesi de erkek balık gibi, savaşırken hiç telâşlanmıyor, hiç saşırmıyor. Bir bildiği mi var? Yoksa o da benim gibi umutsuz mu? Bir çift mar-linden birini yakaladığı günü hatırladı. Erkek balık yemi önce hep dişiye bırakır. Oltaya takılan dişi balık korku ile öyle bir umutsuz çırpınışa başladı ki çok geçmeden bitkin düştü. Erkek balık yanından hiç ayrılmadı. Oltanın çevresinde dolanıp dişi ile birlikte suyun üstünde daireler çizdi durdu. Oltaya öyle yaklaşıyordu ki, yaşlı adam tam bir tırpan biçiminde ve büyüklüğünde olan keskin kuyruğu ile ipi kesmesinden korkuyordu. Dişi balığı zıp-kınlayıp, kafasını aynaların arkasının rengine dönene kadar tokmaklarken, çocuğun yardımı ile yukarı çekerken erkek balık hep sandalın çevresinde dönün durmuştu. Sonra da yaşlı adam ipleri açıp bıçağını hazırlarken

YAşLI ADAM ve DENİZ

41

havaya, yükseğe, ta teknenin yanı basına kadar fırlamış, dişisi nerede görmek istemişti Arkasından da göğsünün yüzgeçleri olan mor kanatlarını açmış, bütün kalın mor çizgilerini gösterip ta dibe, derinlere dalmıştı. Güzeldi. diye düşündü yaşlı adam, tek başına kalmıştı.

Yaşlı adam, balıklarda bana en çok dokunan bu oldu diye düşünüyordu. Çocuk da çok üzgündü. Dişi balıktan af dileyerek çarçabuk doğradık.

»Keşke çocuk da burada olsaydı» diye yüksek sesle söyledi. Baş tarafın çıkıntılı tahtalarına dayanarak yerleşti, balığın ağırlığını sırunda taşıdığı ipten duyuyordu. Balk kendi seçtiği hedefe doğru durmadan gidiyordu.

Benim ettiğim kötülükten sonra bir seçme yapması gerekti diye düşündü yaşlı adam. Seçtiği şey de bütün kötülüklerden, tuzaklardan, hilelerden uzak, derin karanlık sularda kalmaktı. Benim dileğim ise, herkes bir yana, onu yakalamak yalnız, Herkes bir yana dünyada, işte şimdi öğleden beri ikimiz de birbirimize bağlandık Yardım edecek kimse yok bize-

Belki de ben balıkçı olmamalıydım diye düşündü. Ama bunun için yaratılmışım.

Ortalık ağarınca tunayı yiyeceğim, bunu unutmayayım,

Sabah olmadan az önce arkadaki yemlerden birini bir şey kaptı. Çubuğun kırıldığını duydu, ip tahtaların üstünde sarsılıp duruyordu. Karanlıkta büyük bıçağını çekti, balığın bütün ağırlığını sol omuzuna verip arkaya eğildi, küpeştenin tahtasındaki ipi kesti. Sonra yakınındaki öteki ipi de kesti, karanlıkta yedek yumakların uçlarını düğümledi. Tek eliyle ustaca görüyordu işini. Sıkı sıkı düğüm atarken açılmasın diye yumaklara ayağı ile basıyordu. Şimdi altı yedek yumağı vardı. Kestiği oltalardan ikişer tane, iki tane de balığın oltasından. Tümü birbirine bağlanmıştı.

42

HEMINGWAY

Gün ağarmca kırk kulaçlık oltaya da bakarım, onu da kesip yedeklere eklerim diye düşündü. 1'ki yüz kulaçlık en iyi cins ipimle, zokalarım, fır döndülerim gidecek. Gitsin, yerine koyarım gene. Ama şimdi oltama bir balık takılıp büyük balığın ipini koparırsa kimse onu yerine koyamaz. Az önce oltaya hangi balık takıldı anılamadım. Ya bir marlindi, ya bir köpek balığı idi, ya da genişgaga idi. Hiç anılamadım. Çabucak def etmesem olmazdı.

Yüksek sesle, «Keşke çocuğu da alsaydım» dedi.

Ama almadım işte, diye düşündü. Bir basmasın işte, ister karanlık olsun, ister sabah, sonuncu oltanın da işini görmelisin, onu da kes yedeklere ekle

Öyle yaptı. Karardıkta çok güç oluyordu. Bir ara balığın çekivermesi ile yüzüstü kapaklandı, gözünün altı kesildi, ince bir yol halinde kan akıyordu yanağından.

Çuvalı düzeltti, ipi dikkatle omuzlarının başka yerlerine degecek biçimde oturttu, omuzlarına dolanmış olan ipten balığın çekişini yokladı. Sonra eliyle suda teknenin hızını araştırdı.

Neden sarsıldı acaba diye düşündü. Anlaşılan olta sırtındaki tümsekten kaymıştı. Ne olsa sırtı benimki kadar acımaz. Tekneyi hep böyle çekecek değil ya, ne kadar büyük olursa olsun, işime engel olacak her şeyi def ettim, yedek ipim de bol, daha ne isterim.

«Balık» dedi hafif bir sesle, «son nefesime kadar bırakmam seni.»

Her halde o da beni bırakmaz diye düşündü yaşlı adam, günün ağarmasını bekledi.

Sabaha karşı hava soğuk oluyordu, ısınmak için tahtalara yapıştı. Ben do onun kadar dayanabilirim diye düşündü. Sabahın ilk ışıklarında ip suya batıp çıkıyordu, tekne durmadan yol alıyordu. Güneş yaşlı adamın sağ omuzu hizasından uç verdi.

YAŞLI ADAM ve DENİZ

43

«Kuzeye döndü,» dedi yaşlı adam. Akıntı bizi doğuya sürüklerdi diye düşündü.

Keşke akıntıyla dönseydi. Yorulduğunu da gösterirdi bu. Güneş daha da yükselince yaşlı adam balığın yorulmadığını anladı. Sadece bir tek iyi belirti vardı, artık pek o kadar derinlerde yüzmediği anlaşılıyordu. Sıçrayacağını göstermezdi bu, ama sıçrayabilirdi de.

«inşallah sıçrar» dedi yaşlı adam. «Onu yakalayacak kadar ipim var.»

Belki ipi gerersem, birazcık canı yanar, sıçrar diye düşündü. Sabah olduğuna göre sıçrasın, sırt kemiğinin yanındaki keseler hava ile dolar, derinlerde ölüp kalmaz.

Bir az daha germek için uğraştı ama ip artık en ufak bir zorlama ile kopabilirdi. Çekmek için geriye yaslandığında ipin gerginliğini hissetti, daha çok zorlayamazdı. Hiç çekmemeliyim diye düşündü. Her çekiş, iğnenin açtığı yarığı büyütecek, sonra sıçrar sıçramaz kurtulur. Neyse güneşle aram düzeldi, bir daha da gözümü kaldırıp bakmam ona.

ipe san yosunlar takılmıst!. bu sarı Gulf yosunları gece fosforlu ışıklar saçtığı için sevindi yaşlı adam.

«Hey balık» dedi, «seviyorum seni, çok da saygım var sana. Ama ne yaparsın, gün bitmeden öldüreceğim seni.»

Umut kesilmez diye düşünüyordu.

Sandala doğru küçük bir kuş geldi kuzeyden. Bir ötleğen kuşuydu bu, denizin üstünde çok alçaktan uçuyordu. Yaşlı adamın başı üstünde uçtu ve gidip ipe kondu, şimdi artık rahatını bulmuştu.

«Kaç yaşındasın sen?» diye sordu yaşlı adam. a ilk yolculuğun mu bu?»

Adam konuşurken kuş ona baktı, ipi kollayamayacak

44 HEMINGWAY

kadar yorgundu. Zayıf ayakları ile sınıksız tutunduğu ipte dengesini bulmaya çalışıyordu.

«Oynamıyor» dedi, yaşlı adam kuşa. «Hiç oynamıyor. Durgun bir gecenin ertesi böyle yorgun olmamalısn. Kuşlar nereye gidiyor böyle?»

Çaylaklar bu kuşçagızları yakalamak için denize açılırlar. Nasılsa bir şey anlayamayacağı için bunlardan kuşa söz etmedi. Çok geçmeden tanıyacaktı zaten çaylakları.

«iyice dinlen küçük kuş,» dedi. «Sonra git, her insan gibi, her kuş gibi ya da her balık gibi yaşamını sürdür.»

Konuşmak arttırıyordu cesaretini. Gece sırtı tutulmuştu, şimdi çok canı yanıyordu.

«Kuş, istersen benim evde kal,» dedi. «Yelkeni açıp şu çıkan hafif rüzgârla seni kıyıya bırakamadığıma üzülüyorum. Ama ben de burada yalnız değilim, bir arkadaşım var.»

Tam o sırada balık öyle birdenbire çekti ki, yaşlı adamı pruvaya düşürdü, eğer kendini tutup bir az da ip salmasaydı denize düşecekti.

ip sarsılınca kuş uçmuştu. Yaşlı adam kuşun gittiğini bile görmemişti. Sağ eliyle ipi iyice yokladı, elinin kanadığını gördü.

«Anlaşılan bir şeyler oldu ona,» dedi yüksek sesle. Balığı döndürebilir miyim diye ipi çekti. Ama ip çok gergindi, sıkı sıkı tuttu. Kendini yeniden ipin baskısına bıraktı.

«Balık, şimdi canın yanıyor artık,» dedi. «Allah bilir

a, benimki de yanıyor.»

Çevresine bakıp kuşu aradı. Arkadaş olmak istiyordu. Kuş uçmuştu.

Çok kalmadın, diye düşündü. Kıyıya kadar yolun uzun ve zahmetli. Nasıl oldu da ben f ırkına varmadan bir tek hızlı çekmeyle elimi kesti balık? Gittikçe salak-

YAŞLI ADAM ve DKN1Z

45

lasıyorum. Belki o sırada küçük kuşa bakıyor, onu düşünüyordum, şimdi işime bakayım ve sonra gücümü yitirmemek için de turlayı yemeliyim.

«Keşke, çocuk burada olsaydı, bir az ela tuzum olsa,» dedi yüksek sesle.

ipin ağırlığını sol omuzuna kaydırıp dikkatle çömel-di, ellerini denizde yıkayıp bir süre suda tuttu. Bir kaç dakika kanının akışını, tekne ilerledikçe suyun eli üstünde yaptığı çırpıntıları seyretti

«Çok yavaşladı,» dedi.

Yaşlı adam elini tuzlu suda daha çok tutmak istiyordu, ama babğm aniden silkinmesinden korkuyordu. Ayağa kalktı, iplere sarındı, elini güneşe tuttu, ip

kesmişti sadece. Ama kesik, elinin en oynak yerindeydi, iş bitmeden elleri çok gerekliydi onun için, daha hiç bir işe başlamadan elini kesmek canını sıktı. «Şimdi,» dedi eli kuruyunca. «Küçük tunayı yemeliyim. Zıpkınla çeker, burada rahat rahat yerim.»

Eğildi, tunayı kış altında zıpkınla birarada buldu. İp yumuklarına dokundurmadan zıpkınla tunayı kendine doğru çekti. Sol omuzunda tuttuğu ipi, sol koluna ve eline dolayıp tunayı zıpkının ucundan aldı. Zıpkını yerine koydu. Bir dizi ile balığa bastırıp basından kuyruğuna kadar bu koyu kırmızı etten enlilemesine dilimler kesti. Dilimler bıçak biçimindeydi. Sırt kemiğinden karnına doğru kesiyordu. Altı parça olunca pruva tahtasına yaydı. Bıçağını pantalomına sildi. Balığın kılçığını kuyruğundan tutup denize fırlattı.

«Tümünü yiyemem her halde,» dedi. ipin bitmez tükenmez ağırlığını duyuyordu, sol eli tümünden tutulmuştu, ipin üstünde sımsıkı kenetlenmişti bu el. iğrenerek baktı.

46

HEMINGWAY

«Bu ne biçim el» dedi. «ister kramp girsin, ister parçalan, para etmez.»

Hadi diye düşündü, karanlık suya, ipin eğikliğine baktı. Ve artık şimdi, ye şu balığı eline de iyi gelir. Elin ne suçu var? Saatlerdir balıkla uğraşıyorsun. Sonuna kadar dayanacaksın. Ye şimdi artık tunayı.

Bir parça alıp ağzına götürdü; yavaşça çiğnedi. Pek lezzetsiz değildi.

iyi çiğne, diye düşündü, bütün suyunu em. Biraz tuz, biraz limon, ya da turunçla yense fena olmayacak.

«Ne durumdasın el?» diye sordu kramplı eline. Eli şimdi soğumuş bir ceset gibi kaskatıydı.

«Biraz daha yiyeceğim senin için.»

İkiye kestiği dilimin öbür parçasını da yedi. İyice çiğnedi, derisini tükürdü.

«Nasıl, iyi geldi mi el? Yoksa daha farketmek için pek mi erken?»

Tam bir parça alıp çiğnedi. «Kanlı canlı bir balık -mış.» diye düşündü. «Yunus yerine bunu yakalamam iyi oldu. Yunus çok yavandır. Oysa bu öyle yavan değil.»

Pratik olmak kadar iyisi var mı diye düşündü. Biraz tuzum olsaydı! Bu artanlar güneşte kurur mu, çürür mü, bilmem. En iyisi, canım istemese de tümünü yemektir. Balık sakın, hep aynı. Tümünü yiyeyim de, hazır olayım bari.

«Sabırlı ol el!» dedi. «Senin için yapıyorum bunu.»

Balığı da besliyebilsem, diye düşündü. O benim kardeşim ama öldürmem gerek. Bu is için gücüm yerinde olmalı. Ağır ağır bütün dilimleri yedi.

Doğruldu, elini pantolonuna sildi.

«Şimdi,» dedi. «İpi bırakabilirsin el. Sen bu şımarıklıktan vazgeçene kadar ben onu sağ elimle tutarım.» Sol

YAŞLI ADAM ve DENİZ

47

ayağını, sol elinin tutmuş olduğu ağır iplerin üstüne koydu, geriye yaslandı.

«Tanrım, sen yardım et de şu kramp geçsin,» dedi. «Balığın ne yapacağı belli değil ki...»

Sakin görünüyor, diye düşündü. Plânını uyguluyor. Peki ama plânı ne, diye düşündü. Ya benimki ne? Benim plânı, balığinkine uydurmam gerek. Balık çok büyük. Sıç-rasa öldürebilirim, ama hep aşağılarda yüzüyor. Öyleyse ben de onunla hep aşağılarda kalırım.

Kramph elini pantolonuna sürttü. Parmaklarını açmak için uğraştı. Ama olmadı Belki güneş açar parmaklarımı diye düşündü. Belki yediğim kuvvetli çiğ tuna haz-molunca açılır. Ne olursa olsun., gerekince açarım ben onları. Ama şimdiden zorlayarak açmak istemiyorum. Kendi kendine açılıp eski durumlarım bulsunlar. Hem gece ipleri çözerken, düğümlerken boşu boşuna yordum elimi.

Denize baktı, ne kadar yalnız olduğunu düşündü. Suda hareler vardı, biraz ileride gerilmiş ip duruyordu. Sessizlik hafif hafif dalgalanıyordu sanki. Bulutlar, ner-deyse çıkacak rüzgâr için bir araya toplanmaktaydılar. Biraz ileriye bakınca, suyun üstünde, arkalarındaki gökle birlikte bir tablo gibi duran bir yaban ördeği sürüsü gördü, bu tablo bir an karıştı, sonra gene aynı durgun görünüşü. Denizde kimsenin tek başına kalamıyacağını anladı.

Kimi de küçük bir tekne ile karadan çokça açılmak istemez diye düşündü. Havanın birden bozduğu aylar için hakları vardı onların. Ama şimdi kasırga ayındaydılar.

Kasırga gelmediği sürece yılın en güzel ayı idi bu ay.

Kasırga gelmeden günler önce bir takım belirtiler olurdu. Ancak denizden görülebilirdi bunlar. Karadan görünmüyorsa nereye bakacaklarını bilmiyorlar da ondan diye düşündü. Karada da bir şeyler değişir herhalde. Belki bulutların biçimi. Neyse şimdi kasırganın görüldüğü yok.

Im^jlı

W

ı f

48 HEMINGWAY

Göğe baktı, beyaz kümülüs bulutları, yüze gülen dondurma yuvarları gibiydiler, yukarlarda, eylül göğünün ta yükseklerinde ince tüy bulutlar vardı,

«Hafif brisa» dedi. «Hava benden yana balık.»

Sol elinde hâlâ kramp vardı. Yavaş yavaş oğup aç maya çalışıyordu bu krampı.

Kramptan nefret ederim, diye düşündü, insan vücudunun kendine yaptığı işkence.

Zehirlenip ishal olmuşsan ya da kusuyorsan, başkalarının yanında kötü bir iştir bu.

Ama kramp, onu calambre diye düşündü, insanı yalnızken aşağılatır, kötüler.

Çocuk burada olsaydı ovardı. Bileğimden aşağıya 'doğru çözerdi krampı, diye düşündü. Ama nerdeyse açılır artık.

Sonra sağ eliyle ipin çekilişindeki başkalığı hissetti. Demircine benzemiyordu bu. ipe eğilmiş, sol eliyle de sert sert kalçalarına vururken ipin yavaşça yükseldiğini gördü.

«Çıkıyor,» dedi. «Hadi gel! Ne olursun gel be!»

ip boyuna yükseliyordu yavaş yavaş. Teknenin ilerisinde, suyun üstü kabardı. Ve balık görüldü. Balığın çıkması bitmek tükenmek bilmiyordu. Her yanından sular akıyordu. Pırıl pırıl yanıyordu güneşte. Baş ve göğsü mor görünüyordu, iki yanındaki çizgiler, kalın, açık mordu. Burnu beyzbol sopası kadar uzundu. Bir kılıç gibi inceliyordu. Bütün gövdesiyle sudan çıkıp üpkı bir dalgıç gibi yeniden daldı yavaşça. Yaşlı adam tırpana benzeyen kuyruğunun daldığını ve ipin de arkası sıra indiğini gördü.

«Benim tekneden yarım metre kadar daha uzun,» dedi yaşlı adam. ip durmadan hızla açılıyordu, balık kork-mamıştı. Yaşlı adam iki eliyle ipi durdurmağa çalışıyor-

YAŞLI ADAM ve DENİZ

49

du. Sürekli bir çekme ile hızım kesemezse, bütün ipi açıp koparacağını anlamıştı hayvanın.

Akdlı bir balık, kandırmalıyım, diye düşündü. Kendi gücünün farkına varmasına, bir başına neler yapabileceğini anlamasına hiç fırsat vermemeliyim. Ben onun yerinde olsaydım, ne yapacaksam şimdi yapar, bitirene kadar dayanırdım. Daha soylu ve daha güçlü oldukları halde, Tanrıya şükür ki, onları öldüren bizler gibi akıllı değiller. Yaşlı adam pek çok büyük balık görmüştü. Besyüz kilodan çok gelenleri de görmüştü, bu büyüklükte iki tane de yakalamıştı şimdiye kadar. Ama böyle bir başına değil. Şimdi ise yapayalnız, duyduklarının, gördüklerinin en büyüğü, koca bir balıkla bağlanmıştı. Sol eli hâlâ bir kartalın kenetlenmiş pençelerine benziyordu.

Açılacak, diye düşündü. Sağ elime yardım etmek için açılacak. Kardeş olan üç şey var: Balık ve ellerim. Açılmalı. Böyle kasılıp kalması rezillik. Balık gene yavaşladı. Eski yerine dönüyordu.

Neden sıçradı acaba, diye düşündü yaşlı adam. Sanki ne kadar büyük olduğunu göstermek istedi bana. Şimdi biliyorum işte diye düşündü. Keşke ben de ona nasıl bir adam olduğumu gösterebilsem! Ama benim krampu elimi görür sonra. Beni olduğumdan daha güçlü düşünsün, ben de öyle olurum zaten, Keşke balık olsaydım ben, diye düşündü, her şeyi ile bir balık, sadece aklım ve istemim de olsaydı. Tahtalara rahatça oturdu, acıya aldırılmıyordu. Balık durmadan yüzüyor, tekne karanlık sularda ağır ağır ilerliyordu. Doğudan esen rüzgârla birlikte deniz biraz yükselmişti. Öğleyn yaşlı adamın eli açıldı.

«Sana kötü haberler var balık,» dedi. Omuzlarım örten çuvalın üstündeki ipin yerini değiştirdi.

50

HEMINGWAY

Rahattı, canının yandığım duymazlıktan geliyorsa da canı yanıyordu.

«Dindar değilim,» dedi. «Ama su balığı yakalıya-yım diye on kere Babamız, on kere de Selâm Meryem'e dualarını okurum. Yemin ediyorum, yakalarsam Kobre Meryem'ine, hacca gideceğim. Yemin ediyorum.»

Hızla duaları okumağa başladı. Kimi de yorulup unuttuyordu duaları. Sonra hızla söyleyince birden aklına geliveriyordu. Selâm Meryem'e, Babamız'dan daha kolay diye düşündü.

«Selâm sana ey lütfekâr Meryem! Tanrı seninledir. Kadınlar arasında sen mübareksin, senin rahminin yemişi Isa da mübarektir. Kutsal Meryem, Tanrının anası, biz günahkârlar için şimdi ve ölüm ânımızda dua et! Âmin!» Sonra adam ekledi, «Kutsal Meryem, şu balık ölsün diye de dua et. Görülmemiş bir balık ama, olsun.»

Dualarını bitirdikten sonra kendini daha iyi hissetti, ama acısı hiç geçmemişti. Biraz daha da artmıştı. Pruvanın tahtalarına yaslandı, farkında olmadan sol elinin parmaklarını oynattı, durdu.

Rüzgâr hafif hafif, ama artarak estiği halde, güneş kızdırıyordu.

«Kıç taraftaki şu küçük oltanın yemini tazeliyeyim,» dedi. «Balık daha bir gece kalırsa bir şeyler yemem gerekecek, şişedeki su da azaldı. Buralarda yunustan başka bir şey bulamam. Taze taze yersem, pek de fena olmaz, Bir uçan balık düşse tekneye bu gece... Onları çekecek hiç ışığını da yok ki... Uçan balık çiğ yemek için bire birdir. Keskem bile gerekmez. Kendimi yormamalıyım. Bu kadar büyük olduğunu bilmiyordum.»

«Bütün bu büyüklüğüne, görkemine karşın öldüreceğim onu.» dedi.

YAŞLI ADAM ve DENİZ

51

Haksızlık da olsa, bir adamın neler yapabileceğini, nelere katlanabileceğini göstereceğim ona, dedi.

«Çocuğa, garip bir ihtiyarım ben, demiştim.» dedi. «Şimdi tanıtlama zamanı işte bunu.»

Binlerce kez tanıtlamış olmasının hiç bir anlamı yoktu. Her sefer yeniden başlardı, işini görürken de eski yaptıklarını düşünmezdi hiç.

Bir uyuşa, ben de uyur, düşümde aslanları görürüm diye düşündü. Neden o günlerden acaba yalnız aslanlar kaldı geriye? Düşünme bunları ihtiyar, dedi kendine Tahtalarda dinlen, hiç bir şey düşünme. Uğraşsın dursun o. Sen yorma kendini. ikindi oluyordu. Tekne ağır ağır ilerliyordu hâlâ. Şimdi doğudan esen rüzgâr da yolunu kesiyordu onun. Ve yaşlı adam küçük denizle birlikte yavaş yavaş gidiyordu, sırtındaki ip daha az acı veriyordu sanki.

İkindide ip yeniden yükselir gibi oldu. Ama sadece biraz daha yukarlarda yüzmeye başlamıştı balık Güneş yaşlı adamın sol kolunda, omuzunda ve sırımdaydı. Bundan balığın kuzeye doğru döndüğünü anladı.

Artık balığı gördüğü için, mor yan yüzgeçlerini kanat gibi açmış, uzun dik kuyruğu ile karanlıkları delip yüzerken gözünün önüne getirebiliyordu onu. Gözleri kocaman. Bir at, daha küçük gözlerle bile görür karanlıkta. Eskiden ben de karanlıkta görürdüm, elbet zifir gibi karanlıkta değil. Bir kedinin gördüğü kadar işte.

Güneş, bir de parmaklarını sürekli olarak oynatması sol elinin krampım tümünden açmıştı. Ağırlığın bir parçasını sol eline aktardı. Sırt kaslarını oynatmaya başladı, îpin acısını biraz olsun hafifletmek istiyordu.

«Eğer gene de yorulmadınsa balık,» dedi yüksek sesle, «sen çok acaipsin.»

Şimdi kendini çok yorgun buluyordu. Gecenin yak-

HEMINGWAY

lastiğini biliyor, başka şeyler düşünmeye çalışıyordu. Bü-yükkulüpleri düşünmeye başladı. Yaşlı adama göre Gran Ligas'tı büyük kulüp ve New York Yankee'lerinin Detroit Kaplanları ile oynadığını biliyordu.

Bugün ikinci gün, hâlâ Juego'ların sonucunu bilmiyorum, diye düşündü. Ama güvenmem gerek, topuk kemiği ağrısı da büyük DiMaggio'ya güvenmem daha iyi olur. Kemik ağrısı da ne demek? diye sordu kendi kendine. Un espuela de huesc. Biz de olmaz böyle şeyler. Dövüşen bir horozun mahmuzu gibi acı verir mi insanın topuğu? Ben buna da yokum, kör olduktan sonra horozlar gibi dövüşmeye de katlanamam. İnsanoğlu büyük kuşların, hayvanların yanında ne ki? Şu denizin karanlıklarında, aşağıdaki hayvanın yerinde olmak isterdim.

«Köpek balıkları gelmeseydi bari,» dedi yüksek sesle. «Köpek balıkları gelirse tanrı ikimizin de yardımcısı olsun!»

Büyük DiMaggio bu balıkla benim dayandığım kadar dayanabilir miydi dersin? diye düşündü. Elbet dayanırdı, hem genç o, güçlü. Babası da balıkçıymış üstelik. Belki o çıkık topuk canımı çok acıttı.

«Kimbilir,» dedi yüksek sesle. «Benim yaşıma gelmedi ki hiç.»

Güneş batınca kendine cesaret vermek için Casablan-ca'da bir meyhanede dokların en güçlü adamı olan Cien-fuegos'lu koca zenci ile nasıl bilek yaptıklarını düşündü. Tam bir gün, bir gece dirsekleri masanın üstünde tebeşirle çizilmiş bir çizgide, kollan dim dik, elleri sımsıkı sarılmış, durmuşlardı, ikisi de karşısındakinin bileğini masaya yatırmak için zorluyordu. Herkes bahse tutuşmuştu, gaz lâmbasının aydınlattığı odaya insanlar girip çıkıyordu. Yaşlı adam, zencinin koluna, eline, yüzüne bakıyordu, ilk sekiz saatten sonra her dört saatte bir uyusunlar diye

YAŞLI ADAM ve DENİZ

53

hakemleri değiştirdiler, ikisinin de tırnaklarının dibinden kan sızıyordu. Birbirlerinin yüzüne, kollarına, ellerine ba-kıyorlardı. Bahse tutuşanlar içeri dışarı girip çıkıyor, duvar kenarındaki yüksek iskemlelerde oturup seyrediyorlardı. Duvarlar tahtaydı, parlak bir maviye boyanmıştı. Lâmbalar gölgelerini duvarlara vuruyorlardı. Zencinin gölgesi kocamandı, rüzgâr lâmbaları salladıkça gidip geliyordu bu gölge. Bütün gece boyunca üstünlük ondan ona geçti durdu. Zenciye rom içirdiler, cıgarasını yaktılar onun. Zenci romu içtikten sonra, müthiş bir çabaya düştü. Birinde yaşlı adamı, o zamanlar yaşlı değildi. El Campeon Santiago idi, on santim aşağı almıştı, ama yaşlı adam bileğini gene eski yerine getirdi, işte o zaman pek güçlü ve iyi bir sporcu olan zenciyi yendiğini anladı. Gün ağarırken bahse girenler berabere kaldıklarını söylüyorlar, hakemler de bunu kabul etmiyordu. Yaşlı adam birden bütün gücünü kullanarak zencinin bileğini ta tahtaya indirene kadar zorladı. Yarış pazar sabahı başlamış, pazartesi sabahı bitmişti. Bahse girenlerden çoğu beraberce bitsin

istemişlerdi, işleri vardı, doklarda seker çuvallarım yüklüyorlar, ya da Havana kömür kumpanyasında çalışıyorlardı. Yoksa kesin bir sonuca varmasını kim istemezdi. Neyse, herkes işine gitmeden önce yaşlı adam maçı bitirmişti. Bu olaydan sonra uzun bir süre herkes Şampiyon diye çağırmıştı onu. Baharda bir de revanş karşılaşması yaptılar. Pek bahse giren olmadı bu sefer. Yaşlı adam rahatlıkla kazandı. Cienfuegos'lu zencinin kendine güvenini kırmıştı bir kez ilk yarışmada. Bundan sonra daha birkaç kez yarıştı, işte hepsi o kadar. Canını dişine takacak kadar istedikten sonra herkesi yenebileceğini anlamıştı, ama balıkta sağ eline zarar vermemesi için bilek 'yapmaktan vaz geçti. Sol eliyle bir iki deneme yarışması-

54

HEMINGWAY

na girdi. Ama sol eli onu her zaman aldatmıştı. Dediğini dinlemediği için yaşlı adam ona güvenmezdi.

Güneş şimdi onu kavurur diye düşündü. Gece çok üşümezse bir daha kramp girmez. Acaba bu gece neler olacak?

Başının üstünden Miami'ye doğru bir uçak geçti. Gölgesinin uçan balık sürülerini korkutup kaçırtıldığını gördü.

Bu kadar uçan balık olduğuna göre, burada yunus da bulunmalı dedi. Geriye, ipin üstüne doğru eğildi, biraz çekebilir miyim diye baktı. Ama olacak gibi değildi, gerilmiş, üstünden sular damlıyordu. Tekne ağır ağır ilerliyordu, gözden kaybolana değin uçağın arkasından baktı.

Uçakta uçmak çok tuhaf olmalı diye düşündü. Acaba o kadar yüksekte deniz nasıl görünür? Çok yüksekte uçmuyorlarsa balığı iyice görebilirler. Ben çok yavaş olarak, şöyle iki yüz kulaç yüksekte uçmak isterdim. Balığı yukardan görürdüm.

Kaplumbağa teknelerinde direğin tepesinden, o yükseklikten bile çok görmüştüm. Yunuslar oradan daha yeşil görünür, çizgilerini, beneklerini görürsün. Bütün sürüyü görürsün yüzerken. Neden acaba hızlı yüzen bu akıntı balıklarının sırtları da, çizgileri de, benekleri de mordur? Yunuslar altın sarısı oldukları için yeşil görünürler. Çok acıkıp da yemlenmeye çıktı mı, tıpkı marlininki gibi iki yanından mor çizgiler görünür. Yoksa öfkeden mi, yoksa hızlı yüzdüğünden mi görünür bu çizgiler?

Hava kararmadan az önce, büyük bir Sargasso yosunu adasının yanından geçerken küçük oltaya bir yurıus vurdu; durgun denizin üstünde kabarıp inen bu adacığın altında deniz, sanki sarı bir battaniye altında biri ile sevişiyordu. Yunusu havaya sıçradığı zaman gördü. Gü-

YAŞLI ADAM ve DENİZ

55

nesin son ışıklarında altın gibiydi. Havada çılgınca çırpınıyor, debeleniyordu.

Korkusundan yeniden, yeniden sıçradı. Yaşlı adam kıça gitti, büyük ipi sağ kolu ve sağ eli ile tutup yunusu sol eliyle çekti Çıplak ayağı ile de her seferinde yerde toplanan iplere basıyordu. Balık kıça çıktığında sağa sola umutsuzca vurup debelendi. Yaşlı adam kıçtan eğilip altın renkli, mor balığı içeri çekti. Ağzı ile iğneyi çırpınarak hızlı hızlı ısıırıyordu. Yaşlı adam kafasını tokmaklaya tokmaklaya onu öldürünceye dek. uzun, yassı gövdesi, kuyruğu ve kafası ile teknenin dibini dövdü durdu. Sonra son bir kez daha çırpındı ve tükendi.

Yaşlı adam zokayı balıktan çıkardı. Oltayı yeniden yemleyip fırlattı. Sonra yava;, yavaş pruvadaki yerine döndü. Kalın ağır ipi sağ elinden soluna geçirdi. Sağ elini denizde yıkarken batan güneşe ve ipe bakıyordu.

«Hiç bir değişiklik yok» dedi. Ama eline çarpan suya dikkat edince balığın oldukça yavaşladığını anladı.

«Küreklerin ikisini de kiça bağlarım, böylece gece hızlı gidemez.» dedi. «Bu gece de dayanacak, ben de dayanırım.»

Yunusu sonra temizliyeyim, kanı içinde kalsın diye aüşündü. Bunu da kürekleri bağlayacağım zaman yaparım. En iyisi şimdi, gün batarken balığı hiç rahatsız etmemek. Güneşin batışı bütün balıklar için güç bir saattir.

Elini rüzgârda kuruttuktan sonra ipi yakaladı. Elinden geldiği kadar rahatını bulmaya çalıştı. Öne doğru çekilmeye karşı komadı, bıraktı kendini. Tahtalara iyice abandı, böylelikle sırtındaki yükün bir parçasını, hattâ çoğunu tekneye vermiş oluyordu. Artık nasıl yapılacağını öğrenmeye başladım, diye düşündü. Hiç olmazsa bir yanını. Sonra balığın zokaya takıldığından beri bir şey yememiş olduğunu düşündü. Büyük de balık, çok yemek ister. Ben bir bonitoyu yedim

56

HEMINGWAY

bitirdim. Yarın da yunusu yerim. Yunusa Dorado diyordu. Temizlediğim zaman birazını yesem fena olmaz. Bo nito gibi yemesi kolay olmayacak ama zaten kolay olan ne var ki...

«Şimdi nasılsın balık?» diye sordu yüksek sesle. «Ben iyiyim, sol elim de daha iyi. Bir gün bir gecelik yiyeceğim var. Sen çek dur tekneyi bakalım balık.»

Gerçekte pek iyi değildi. Çünkü sırtındaki sancı, «.analıktan çıkmış, uyuşmuştu, yaşlı adamı korkutuyordu bu. Ben bundan çok daha kötülerini gördüm diye düşündü. Elimin tutukluğu geçti. Bacaklarımda bir şey yok. Yiyecek durumum da balıktan daha iyi.

Karanlık basmıştı. Eylül'de güneş batır batmaz hava kararır. Pruvanın aşınmış tahtalarına uzanıp, elden geldiğince dinlenmeye baktı, ilk yıldızlar çıkmıştı. Ri-gel'in adını bilmezdi, ama onu gördüğü zaman çok geçmeden bütün yıldızların çıkacağını bilirdi, uzaklardaki arkadaşlarına kavuşacaktı gene.

«Balık da benim arkadaşım,)) dedi, yüksek sesle. «Bu balık gibisini ne gördüm, ne duydum. Onu öldüreceğini ama... Yıldızları öldürmeye kalkmadığımıza çok memnunum.»

Bir düşün, ya her gün gökteki ayı öldürmeye kalk-saydık, diye aklından geçirdi. Ay kaçır da kaçır. Peki, ya her gün güneşi öldürmeye kalksaydık? Talihimiz var diye düşündü.

Sonra yiyeceği olmayan büyük balığı düşünüp üzüldü. Bu üzüntüsü, öldürme kararını hiç etkilemedi. Kim bilir bu balıktan kaç kişi yiyecek, diye düşündü. Bunu yemeye lâıyk mıdırılar? Bu tavrı, bu soyluluğu ile onu yemeye lâıyk bir kimse yoktur. Benim aklım bunlara ermez, diye düşündü. Ama gü-

YAŞLI ADAM ve DENİZ

57

nesi, ayı öldürmeye kalkmamamız çok iyi. Denizden geçinip, has kardeşlerimizi öldürmek yeter.

Şimdi şu sandala ağırlık verme sorununu bir düşünelim. Hem iyi, hem köyü. Kürekleri bağlayınca tekne ağırlaşacak, balık da bir çaba gösterirse ip salmak zorunda kalacağım, hem de çok. Bu yüzden balığı kaçırabilirim. Teknenin hafif olması ise ikimizin de çilesini uzatıyor. Ama böyle benim için daha hayırlı. Çünkü daha yorulmadı, istese çok hızlı gidebilir. Neyse, kokmadan şu yunusu temizliyeyim, yiyeyim biraz da kuvvetten düş-miyeyim.

Bir karar verip kıç tarafta işe başlamadan önce bir saat kadar dinlenirim, balığın durumuna bakarım. O ara balığı kollar, bir değişiklik olursa anlarım. Kürkler iyi numara olacak. Ama bu numara ancak kendimi korumak için söker. Hâlâ eski gücü yerinde, zoka ağzının kenarına takılmıştı, gördüm, ağzı da sımsıkı kapalıydı Zokanın acısı ona vız gelir. Asıl açlık, bir de bilmediği bir düşmanla çatışmak bitirir onu. Şimdi sen dinlen ihtiyar, bırak o çalışsın, ta senin öteki işin başlayana dek.

Ona iki saat kadar gelen bir süre dinlendi. Uzun saatler ay çıkmadı, bu yüzden saati kestiremiyordu. İyice dinlenemedi ama gene de eskisinden iyiydi. Sırtında balığın ağırlığı vardı, sol elini teknenin üst kenarına dayadı, böylece balığa karşı direaışını biraz da sandala aktarmış oluyordu.

İpi gerebilsem is çok kolaylaşır, ama o zaman ufak bir silkinme ile balık koparabilir. Gövdemle ipe destek olup her an iki elimle onu salmaya hazır olmalıyım.

«Daha uyumadın ihtiyar, dedi yüksek sesle. Bir yarım gün, bir gece, şimdi de ikinci bir gün, hâlâ uyumadın. Balıkta bir değişiklik yoksa uyumak için bir yolunu bulmalısın. Uyumazsan kafan işlemez.»

58

HEMINGWAY

Kafam pırıl pırıl diye düşündü. Pırıl pırıl. Ama gene de uyumam gerek. Yıldızlar da, ay da güneş de uyuyor. Hattâ kimi zaman, hava sakinse, rüzgâr yoksa okyanus bile uyuyor.

Unutmıyayım da uyuyayım diye düşündü. Oltaları bir yoluna koyup uyumaya bakmalı. Şimdi git yunusu temizle. Uyuyacaksan kürekleri ağırlık versin diye bağlama, çok sakıncalı olur.

Uyumasam da dayanırım, dedi kendi kendine. Ama yalnız bir iş olur bu.

Elleri ve dizleri üstünde emekleyerek kıça gitti, balığı sarsmamak için dikkat ediyordu. Belki o da uyuklu-yordur diye düşündü. Dinlenmesini istemiyorum. Ölene dek çekmeli bu tekneyi.

Kıça gelince sol eliyle, omuzundan inen ipi tutabilecek bir biçimde döndü. Sağ eliyle bıçağını kılıfından çekti. Yıldızların ışığında yunusu iyice görebiliyordu. Bıçağı balığın kafasına saplandı, tahtanın altından çekip çıkardı. Bir ayağı ile üstüne basıp karnındaki delikten yanağına kadar yarıdı. Sarsaklarını, solungaçlarını çıkardı, ellerinde kaygan ve ağır midelerini hissetti, yarıdı, içinden iki uçan balık çıktı, Tap tazeydiler, yan yana koydu. Solungaçları, bağırsakları denize fırlattı. Denizde ışıklı bir iz bırakarak battılar. Yunus kaskatı kesilmiş, yıldızların ışığında çirkin bir beyaz renk almıştı. Sağ ayağı ile kafasına basarken, bir yanının derisini yüzdü, sonra çevirip öbür yanını yüzdü. Her iki yanını da başından kuyruğına kadar kesti. Kılçığı denize fırlattıktan sonra, suyun girdaplaşij girdaplaşmadığını görmek için baktı. Ağır ağır batışının aydınlık vurdu sadece gözüne. Dönüp iki uçan balğı, öteki iki dilimin arasına yerleştirdi. Bıçağını kılıfına ko-

YAŞLI ADAM ve DENİZ

59

yarak yavaşça başa döndü. Sağ eliyle bahğı taşıyordu, sırtındaki ipin ağırlığından iki büklüm olmuştu.

Baş varınca iki yunus dilimi ile uçan balıkları tahtaya yan yana sıraladı. Sonra sırtındaki ipin yerini değiştirdi, sol elini de teknenin üst kenarına dayadı Yan taraftan eğilip uçan balıkları denizde yıkadı. O sırada suyun eline çarpmasını da yoklamıştı. Balığın derisini yüzdüğü için eli fosforlanmış, pırıl pırıl olmuştu. Suyun eline çarpmasını seyretti. Pek şiddetli değildi bu çarpış. Temizlemek için sandalın yan tahtalarına sürttü elini, fosforlu parçacıklar suda geri geri kayıp gittiler.

«Ya yoruldu, ya da dinleniyor» dedi yaşlı adam. «Şimdi şu yunusu yiyip biraz dinlenirim, uyurum.»

Yıldızların altında, gecenin ayazında, yunus dilimlerinden birinin yansı ile bir uçan balık yedi. Uçan balıkların da bağırsaklarını çıkarıp kafalarını kesmişti.

«Yunusun pişmiş harika olur» dedi. «Çiğken berbat. Bir daha tuz ve limon almadan sandala binmem.»

Aklım olsaydı, bütün gün sandala su dökerdim. Ku-ruyunca bana tuz kalırdı, diye düşündü. Ben yunusu akşam üstü tuttum ama. Gene de tedbirsizlik sayılır benimki. Kolay gitti, midemi bulandırmadı.

Gökyüzü doğuya doğru bulutlanıyor, yıldızlar birer ikişer kayboluyordu. Rüzgâr da dinmişti. Sanki büyük bir bulut vadisine girmiş gibiydiler.

«Üç dört gün sonra hava bozacak» dedi. «Bugün de, yarın da bozmaz. Balık hazır sakinken uyumaya bak ihtiyar.»

Sağ elinde ipi sımsıkı tutuyordu. Pruva tahtasına, sağ elini kalçasına dayayıp bütün ağırlığını vererek yaslandı, ipi biraz omuzlarından kaydırıp, sol eline doladı.

Sağ elim sarılı olduğu sürece ipi tutar. Uykumda gevşerse, ip çözülünce sol elim beni uyandırır. Sağ ele çok

60

HEMINGWAY

iş düşünüyor, ama cefaya alışıktır o. Şöyle yarım saat, yirmi dakika bile uyusam olur. Yere uzandı, bütün gövdesi ile ipin üzerine kıvrıldı. Ağırlığını sağ elinin üstüne vermişti, hemen uyudu.

Düşünde aslanlar yerine, sekiz on mil kadar yayılmış büyük bir yunus sürüsü gördü. Çiftleşme mevsimleriydi, havaya, yükseğe sığıyorlar, sığrarken açtıkları delikten dalıyorlardı gene suya.

Sonra kendini, köyde, yatağında gördü- Kuzey rüzgârı esiyordu, çok üşüyordu.

Başını yastık yerine sağ kolu üstüne koyduğu için kolu uyuşmuştu.

Sonra da uzun altın kumsallar gördü. Alaca karanlıkta erkenci aslanlar kıyıya indiler.

Öteki aslanlar da geldi sonra. Geminin demir attığı yerin hemen üstünde, çenesi küpeşteye dayalı, karadan hafif hafif akşam rüzgârı eserken başka aslanların da gelmesini bekliyordu. Çok mutluydu. Ay yüksekli epey olmuştu. Yaşlı adam uyuyor, balık da durmadan çekiyordu. Bir bulut yığınının içine daldılar.

Sağ yumruğunun yüzüne çarpması ile uyandı, ip sağ elini acıtıp kurtulmuştu. Sol elini hissetmiyordu bile, sağ eliyle gücü yettiğince durdurmaya çalıştı ama ip çözülürken çözülüyordu. Sonunda sol eli de ipi kavrayabildi. Yeniden yaslandı ipe, şimdi sol eli ve sırtı acıyordu. Bütün yük sol elindeydi, derin kesilmişti. Dönüp ip yumaklarına baktı, açılıyorlardı. Tam o sırada balık denizden suları fışkırtarak sığradı ve bütün ağırlığı ile düştü. Sonra bir daha, bir daha sığradı, yumaklar hâlâ çözülmediği halde teknenin hızı kesilmemişti. Yaşlı adam ipe durmadan asılıp geriyor, durmadan geriyor, geriyordu. Birden ani bir çekilme ile pruvaya kapaklandı, yüzü yunus dilimlerinin içine gömüldü. Kıpırdıyamıyordu.

YAŞLI ADAM ve DENİZ

61

Bekliyorduk bunu, diye düşündü. Katlanacağız. Ödet-meli öteki ipleri balığa dedi, Balığın zıplamalarını göremiyor, ama suların kabardığını, düşerken çıkardığı şaplamaları duyuyordu, ipin çekilme hızı elini fena kesiyordu. Hep böyle olurdu bu. Elinden geldiğince avucu ile parmaklarını koruyup ipi nasırlarının üstüne getirdi. Çocuk burda olsa ip kangallarını ıslatırdı diye düşündü.

Şimdi ip daha yavaş açılıyordu. Başını, yanakları ile ezdiği balık dilimlerinin, tahtaların arasından çıkardı. Önce dizleri üstünde doğruldu, sonra yavaşça ayağa kalktı, ipi gittikçe daha yavaş salıyordu. Sandalın kışına gitti, karanlıkta göremediği için uyakları ile yokladı ip kangallarını. Daha yığınla ip vardı. Balık artık bu yeni bırakılan iplerin de yükünü üzerine almıştı.

Evet, diye düşündü. Şimdiye dek belki bir düzüne-den fazla sığradı, sırtındaki kesecikler hava ile doldu. Artık onu çekemiyeceğim kadar derinlere dalıp ölemez. Birazdan dönmeye başlayacak, ben de o zaman işini bitiririm. Neden bu değişiklik böyle birden? Açlıktan mı acaba, yoksa karanlıkta bir şeyden mi ürktü? Belki birden bire korkuya kapıldı. Kocaman, güçlü, sakın bir balık, hem pekgözlü, hem de kendine güvenli görünüyordu oysa. Çok garip.

«Sen korkma, kendine güven ihtiyar» dedi. «Balık elinin ucunda ama çekemiyorsun. Neyse birazdan dönmeye başlar.»

Yaşlı adam ipi sol eli ve omuzları ile tutarak eğildi, öteki eliyle yüzüne su çırpı. Vıcık vıcık yunus eti yapışmıştı yüzüne. Midesinin bulanmasından, kusmaktan korkuyordu. Gücü kesilirdi kusarsa. Yüzü temizlenince elini de yıkadı. Sonra daha bir süre elini sudan çekmeden

62

HEMINGWAY

güneşin ilk ışıklarını seyretti Tam doğuya doğru döndü, diye düşündü. Demek yoruldu artık, akıntıya bıraktı kendini. Nerdeyse dönmeye baslar, işte o zaman da benim işim başlıyor. Elinin suda yeterince kaldığına karar verince çıkardı, baktı.

«Pek fena değil,» dedi. «Erkek olana vız gelir bu

Elindeki taze yarıkları dokundurmadan ipi dikkatle tuttu, sol elini teknenin öbür yanından denize uzatmak üzere kendini dengeledi.

«iyi iş gördün,» dedi sol eline. «Ama bir ara hiç ses çıkmadı senden, bulamadım seni.»

Neden iki elim de güçlü doğmadım diye düşündü. Belki de benim suçum, sol elimi yeterince çalıştırmadım. Tanrı bilir a, eline çok fırsat geçti sol elimin, alışmak için. Bu akşam fena iş görmedi doğrusu, bütün gün sadece bir kez tutuldu. Bir kez daha tutulup ipi kaçırsaydı, keserdim onu.

Bunları düşünürken aklının pek de başında olmadığını biliyordu. Biraz yiyeyim şu yunustan diye düşündü. Yiyemiyeceğim dedi kendi kendine. Kusup dermansız kalmaktansa, böyle yarım akıllı olmak daha iyi. Yüzüm de içine gömüldükten sonra hiç yiyemem artık. Ama belki gerekir, bozulana kadar saklıyayım. Yiyecekten medet ummanın zamanı çoktan geçti. Ne aptalsın be, dedi kendi kendine. Öteki uçan balığı yesene.

İşte orada, ayıklanmış, hazır duruyordu. Sol eliyle ipi aldı. Başından kuyruğuna kadar, kulaklarını da dikkatle çiğneyerek yedi.

Balıkların tümünden daha besleyicidir, diye düşündü. Hiç olmazsa bana gereken gücü verir. Elimden geleni yaptım, artık o dönmeye baslasın da dananın kuyruğu kopsun.

YAŞLI ADAM ve DENİZ

63

Denize açıldığından beri güneş üçüncü kez doğarken balık da dönmeye başladı.

Balığın döndüğünü ipin eğikliğinden anlamıyordu, hemen olmazdı bu. ipte hafif bir gevşeme hissetti. Sağ eliyle yavaşça çekmeye çalıştı Her zamanki gibi gerildi ip.

Çekmek için iyice zorlayınca içeri gelmeye başladı. Başını, omuzlarını çıkardı ipin altından, yavaş yavaş çekmeye başladı, iki eliyle ard arda çekiyor, bu çekişe

gövdesiyle, bacakları ile de katılmaya çalışıyordu. Yaşlı bacakları, omuzları bu çekişle sarsılıyordu,

«Büyük bir daire çiziyor» dedi. «Ama çiziyor ya...»

Derken ip daha faza çekemez öldü. Güneşte ipten suların damladığını görüyordu. O ara ip kaymaya yüz tuttu, yaşlı adam dizlerinin üstüne çöktü, istemeye istemeye ipi karanlık sulara saldı.

«Şimdi en büyük daireyi çiziyor» dedi. ipi daha fazla açmıyayım diye düşündü. Gerilirse daha küçük daireler yapar. Bir saate varmaz, görürüm balığı. Önce inandırıp sonra öldürürüm.

Balık yavaş yavaş dönmeye devam ediyordu. Yaşlı adam iki saatten beri yorgunluktan bitmiş, terden şırlı sıklam olmuştu. Daireler küçüldükçe küçülüyordu. Balığın gittikçe su yüzüne yaklaştığını anlıyordu ipin eğikliğinden.

Bir saatten beri kara benekler uçuşuyordu gözünün önünde, ter gözlerini, gözünün üstündeki, alnındaki kesikleri yakıyordu. Lekelerden korktuğu yoktu, ipe harcadığı o denli güçten sonra olurdu bu kadarı artık, iki kez kendinden geçer gibi olmuş, başı dönmüştü, işte asıl bundan korkuyordu.

«Yenik düşüremem kendimi, bu balıkla öldüremem» dedi. Tam güzel güzel yukarı çıkarken, Tanrı yardımcım olsun. Yüz kez Babamız, yüz kez de Selâm Meryem'e oku-

64

HEMINGWAY

rum. Ama şimdi değil. Okudum say, diye düşündü, sonra okurum.

Sonra birden iki eliyle tuttuğu ipte bir sarsılma hissetti. Çok sert, ağır bir çekilmeydi bu.

Burnundaki kılıç ile ipi zorluyor, diye düşündü. Olacaktı bu, başka türlü yapamaz, îpi zorlamasından ötürü belki sıçramaya kalkar, ama ben daireler çizmesini yeğlerim gene. Hava almak için sıçraması gerekiyordu. Şimdiden sonra her sıçrayış zokanın açtığı yarığı genişletebilir, zoka da kurtulur.

«Sıçrama balık,» dedi. «Sakin sıçrama!»

Balık daha bir çok kez zorladı ipi. Her seferinde yaşlı adam başım sallayıp biraz daha ip salıyordu.

Artık canını yakmamalı diye düşündü. Benimki yansa da zararı yok, ben kendimi kollayabilirim, ama canı c-ok yanarsa kuduruverir o bakarsın.

Biraz sonra balık ipi zorlamayı bıraktı. Yeniden daireler çizmeye başladı yavaş yavaş. Yaşlı adam da yavaştan ipi içeri çekiyordu şimdi. Yeniden bayılacak gibi oldu. Sol eliyle su alıp başına çarptı. Sonra biraz daha alıp ensesini oğdu.

«Kramp falan yok» dedi. «Suyun üstüne çıkar ner-deyse, dayanacağım. Dayanmam gerek. Hiç açma bu lâfı.»

Pruvaya doğru diz çöktü. Şöyle birazcık ipi sırtına doladı. O dolaşa dursun, ben dinleneyim diye düşündü, içeri girince kalkıp uğraşırım

Balığı çekip çevirmeden kendi başına dolaşmaya bırakıp pruvaya yaslanarak dinlenmek çok çekici geliyordu ona. Ama ip balığın döndüğünü ve tekneye doğru geldiğini gösterince yaşlı adam kalktı ayağa, dönüp yaylanarak çekmeye başladı.

Hiç bunca yorulmamıştım, diye düşündü, mevsim

YAŞLI ADAM ve DENİZ

65

rüzgârları da başlamak üzere. Ama ne tatlı olacak onu yakalamak. Fena halde muhtacım buna.

«ikinci dönüşünü yapıncaya kadar da dinlenirim» dedi. «Daha da güçlenirim hem. İki üç sefer daha döndü mü yakaladım gitti.»

Hasır şapkası başında arkaya kaymıştı iyice, Pruva tahtasının içine gömülmüş otururken ipin gerilme-siyle balığın döndüğünü anladı. Hey balık., ne yapacaksın bakalım, diye düşündü. Eninde sonunda benimsin.

Deniz yavaş yavaş yükselmişti. Ama hava yumuşaktı, dönüş iyi olurdu bu havada.

«Güney batıya dönmeliyim» dedi. «Denizde kimse kaybolmaz, uzun bir adadır bu.»

Üçüncü dönüşte gördü balığı ilk. Önce kara bir gölge olarak gördü, teknenin altından geçen, inanamadı uzunluğuna.

«Yo» dedi, «böylesine büyük olamaz.» Öylesine büyüktü işte ve dönüp de otuz

metrecik ötede yüzeye gelince sudan çıkan kuyruğunu gördü onun, büyük bir tırpandan daha uzundu ve koyu mavi suların altında soluk lavanta çiçeği renginde görünüyordu. Kuyruğu denizi tırpanladı ve yaşlı adam, balık su yüzeyinin hemen altında giderken onun kocaman gövdesi ile gövdesini çevreleyen mor halkaları gördü. Sırt yüzgeci yatık, büyük yan yüzgeçleri ise iyice açılmıştı.

Bu seferki dönüşünde, yaşlı adam, balığın gözlerini görebildi. Balığın çevresinde iki de kan emen küçük balık vardı. Ya gidip ona yapışıyor, ya uzaklaşıyor, ya da uslu uslu gidiyorlardı gölgesinde. Bunlar yarım metreden uzundular, hızlı hızlı yüzerken gövdelerini yılan balıkları gibi kıvrıyorlardı.

Yaşlı adam şimdi sadece güneşten değil, başka bir şeyden ötürü de terliyordu. Balık sakın sakın her dönü-

66

HEMINGWAY

şünde ip topluyor ve iki dönüş sonra zıpkını yapıştıracağına inanıyordu.

Ama iyice, iyice yaklaşsın diye düşünüyordu. Başına atmak olmaz. Kalbinden vurmaliyim.

«Sakin ol ihtiyar, sıkı dur» dedi.

Bundan sonraki dönüşünde balığın sırtı çıktı ortaya ama daha epey uzaktı tekneden. Derken bir daha döndü, hâlâ uzaktı ama eskisinden daha çok çıkmıştı sudan ve yaşlı adam oltayı biraz daha toplasa balığı yanı basma çekeceğini anladı.

Zıpkını çok önceden hazırlamıştı ve yuvarlak bir sepette duran ince ipten yapılmış yumağın ucunu küpeştenin bitesine bağlamıştı.

Şimdi balık, güzel ve sakın, sadece koca kuyruğunu oynatarak ve dairesini çizerek yaklaşıyordu. Yaşlı adam onu daha yakına getirebilmek için asıldı. Balık bir an yatar gibi oldu. Derken gene doğruldu, yeni bir daire çiz-miye başladı.

«Oynattım işte» dedi yaşlı adam. «Sonunda oynattım işte.»

Gene bayılır gibi oldu, bütün gücü ile çekiyordu koca balığı. Oynattım onu diye düşündü. Belki bu sefer gelirim hakkından. Çekin ellerim, diye düşündü. Sıkı durun bacaklarım. Dayan hatırım için kafa. Dayan hatırım için. Beni hiç yüzüstü bırakmadın sen. Bu sefer çekeceğim onu.

Balık iyice yaklaşımdan var gücünü toplamıştı, ca-nmı dişine takmış çekiyordu, ama hayvan bira/: uzaklaşıp düzeldi, gene yoluna koyuldu.

«Balık» dedi yaşlı adam, «eninde sonunda öleceksin balık, ille beni de mi öldürmen gerek?»

Bir şeyhi olacağı yok bu türlü, diye düşündü. Ağzı konuşamıyacak kadar kurumuştı, su şişesine de uzana-

YAŞLI ADAM ve DENİZ

67

mıyordu şimdi. Bu sefer mutlaka çekmeliyim yanıma, diye düşündü. Daha birkaç sefer dönerse dayanamam. Yo, dayanırsın sen, dedi kendi kendine. Sonuna kadar dayanırsın sen.

Bir seferinde nerdeyse yakalıyordu. Ama balık yeniden doğrulup yavaşça yüzerek uzaklaştı.

Beni öldürüyorsun balık, diye düşündü yaşlı adam. Hani hakkın da yok denemez. Senden daha kocamanını, senden daha güzelini, senden daha soylusunu görmedim be kardeşim. Gel hadi öldür beni. Hangimiz hangimizi öldürürsek öldürelim, umurumda değil.

işte şimdi sapıttın biraz diye düşündü. Aklını başına topla. Aklını başına topla, adam gibi katlanmasını bil.

Ya da bir balık gibi.

«Aklını başına topla» dedi, kendisinin de zor işitebileceği bir sesle. «Aklını başına topla.»

iki tur daha öyle geçti.

Anlıyamıyorum, diye düşündü yaşlı adam. Kendimi kaybedecek gibi oluyorum her seferinde. Anlamıyorum. Bir kez daha deneyeyim.

Bir kez daha denedi ve balığı tam çevirdiği zaman gene kendini kaybedecek gibi oldu. Balık doğrulttu kendini, koca kuyruğunu havada sallayarak ağır ağır yüzmeye başladı gene.

Bir daha deneyeceğim, diye and verdi kendi kendine, gerçi elleri lâpalaşmıştı, gözlerinden şimşekler çakarak görebiliyordu ancak.

Bir daha denedi, gene aynı. Ya işte, diye düşündü, daha başlamadan kendini kaybedecek gibi olmuştu; bir daha deneyeceğim.

Dişini tırnağına taktı, gücünden, çoktan ybnilmis gururundan ne kaldıysa balığın dkenmesine karşı birara-ya topladı. Balık yaklaştı, yam başında yüzüyordu yavaş

68

HEMINGWAY

yavaş. Kılıcı nerdeyse tekneye degecekti, uzun, derin, geniş, gümüş gibi ve mor halkaları ile, suyun içinde bitmez tükenmez görünerek sandalın yanından süzüldü. Yaşlı adam ipi bıraktı ve ayağı ile üstüne bastı, sonra zıpkını kaldırabildiğince kaldırdı ve bütün gücü ile o anda topladığı bütün gücü ile balığın insan göğsü hizasına kadar yükselmiş olan büyük göğüs yüzgecine fırlattı.

Demirin saplandığını hissetti ve üstüne yaslanıp daha da soktu, bütün gücü ile abandı.

içindeki ölümle canlanan balık, bütün uzunluğunu, genişliğini ve bütün gücünü ve güzelliğini göstererek sudan yukarı çıktı. Havada sandaldaki yaşlı adamın üstünde asılı imiş gibiydi sanki. Sonra yaşlı adamı ve tekneyi sulara boğarak gürültüyle düştü denize.

Yaşlı adam bayılır gibi oldu, kendini kötü hissetti, iyi göremiyordu. Ama zıpkının ipini açtı ve çiğ elleri arasından koyuverdi onu. Gözleri görmeye başlayınca balığın sırt üstü teknenin arkasında yattığını gördü. Zıpkının sapı göğsünde parlıyordu hayvanın. Kalbinden akan kanla denizin rengi bozulmuştu. Bu

kan önce mavi suda bir milden daha derin bir sığlık yaptı. Sonra bir bulut gibi dağıldı. Balık gümüş gibiydi, sakindi, dalgalar arasında sürükleniyordu.

Yaşlı adam görebildiği kadar dikkatle baktı. Sonra zıpkının ipini teknenin bitesine iki kez sararak başını ellerinin üstüne koydu.

«Bir kafamı toplayabilsem,» dedi sandalın tahtasına doğru. «Yorgun bir ihtiyarım ben. Ama kardeşim balığı öldürdüm, işin hamallığını yapmam gerek şimdi.»

Balığı çekmek için ilmikleri, halatı hazırlamalı artık, diye düşündü, iki kişi de olsak, sandalı eğip balığı yükleysek, içerdeki sulan boşaltsak da gene bu tekne çek-

YAŞLI ADAM ve DENİZ

69

mezdi onu. Şimdi her şeyi hazırlamalıyım, sonra da onu sandalın yanına çekip sıkıca bağlamalı. Direği dikip, yelkeni açıp dönmeli.

Balığı sandala doğru çekmeye başladı, ipi solungaçlarına ve ağzına dolayıp başından pruvaya bağlamak istiyordu. Görmek istiyorum onu diye düşündü, dokunmak duymak istiyorum. Varım yoğum o benim diye düşündü. Ama bundan ötürü değil dokunmak, duymak istemem. Zıpkının ucunu ikinci kez bastırdığımda kalbini buldum gibi geldi bana. Şimdi çekip ilmiği kuyruğundan, orta yerinden geçirerek tekneye bağliayım.

«Haydi artık basla işe ihtiyar» dedi. Bir yudum su içti. «Savaş bitti, şimdi artık hamallık yanı var işin.»

Başını kaldırıp önce göğ, sonra balığa baktı. Dikkatle güneşe de baktı. Öğlen zamanı geçti diye düşündü. Mevsim rüzgârı da başlamak üzere. Artık iplerin işi kalmadı. Eve dönünce çocukla birlikte ekleriz onları.

«Haydi gel balık» dedi. Ama balık gelmedi. Geleceği yerde batıp çıkıyordu denizde ve yaşlı adam tekneyi ona yaklaştırdı.

Yanına varıp başım küpeştenin yanında gördüğü halde büyüklüğüne inanamıyordu onun. Zıpkının ipini bite-den çözdü, balığın solungacından ve çenesinden geçirip kılıcından doladı zıpkını, sonra öteki solungacından geçirdi, bir daha doladı kılıcına ve bir düğüm atıp teknenin bitesine iyice bağladı. Sonra ipi kesti, kıça gitti kuyruğu bağlamak için. Balık öz rengi olan leylâk ve gümüş renginden sadece gümüşe dönmüştü, Çizgileri tıpkı kuyruğunun soluk leylâk rengini almıştı. Parmakları açılmış

bir elden daha genişti bu çizgiler ve bir periskoptaki aynalar gibi ayrılmış görünüyordu gözleri ya da bir dinsel alayın içindeki aziz. gibi.

«Onu öldürmenin başka yolu yoktu» dedi yaşlı

70

HEMINGWAY

adam. Su içtiğinden beri kendini daha iyi buluyordu, artık kendini kaybetmiyeceğini biliyordu, akli başına gelmişti. Bu haliyle altı yüz kilodan fazla diye düşündü. Belki daha da fazla. Üçte ikisi kalsa, kilo başına otuz sentten ne eder?

«Bir kalemim olmalı ki hesabını yapayım» dedi. Kafam yerinde değil. «Ama koca DiMaggio benimle övü-nürdü bugün. Topuğumuza bir şey olmadı, yalnız ellerim, sırtım pek fena.» Topuk kemiğine de ne olur, aklım ermez. Belki bizde de oluyor ama farkına varmıyoruz.

Balığ başa, kıça, sandalın ortasındaki oturak tahtasına sıkıca bağladı. Hayvan öylesine büyüktü ki, teknenin yanında daha büyük bir tekne çeker gibiydi sanki. Bir parça ip kesip balığın alt çenesini kılıcına bağladı, artık ağzı açılmazdı, rahatça yola koyulabilirdi. Sonra direği dikti, yamalı yelkenini açtı, tekne kaymağa başladı, kıçta yarı yatmış durumda güney batıya yol verdi

Güney batıyı bulmak için pusulaya ihtiyacı yoktu. Sadece rüzgârın durumundan ve yelkenin dönüşünden anlardı bunu. Küçük bir oltanın ucuna kasığı bağlayıp yiyecek bir şey bulsam ve biraz su içsem iyi olacak. Ama kasığı bulamadı, sardalyaları da kokmuştu. Kancalı sopasını uzatıp yanlarından geçerken biraz san Gulf yosunlarından aldı, şöyle bir sarstı, içindeki bütün karidesler teknenin döşemesine döküldü. Bir düzineden çoktular, kum böcekleri gibi sıçramaya, debelenmeye başladılar. Yaşlı adam ayucunun içinde işaret parmağı ile başlarını koparıp kabukları ve kuyrukları ile yedi onları. Çok küçük ama lezzetliydi, besleyici olduklarını da biliyordu.

Yaşlı adamın kabında iki içimlik suyu vardı daha, karidesleri yedikten sonra birazım içti bu suyun. Tekne bütün ağırlığına karşın yolluydu ve yaşlı adam yekesi

YAŞLI ADAM ve DENİZ

71

koltuğunun altında, yol alıyordu. Balığı görebiliyordu, ama bunun düş değil gerçek olduğunu anlaması için ellerine bakmak, kıça dayalı sırtının acısını duymak yetiyordu ona. Artık sonuna yaklaşırken, kendini çok kötü hissettiği bir an, belki bir düş diye düşünmüştü. Ama sonra balığı sudan çıkmış, yeniden suya düşmeden önce havada asılı gibi görünce büyük bir acaiplik olduğunu anlamış ve inanmamıştı. Şimdi iyi görüyordu ama o zaman iyi görememişti.

Biliyordu artık, balık vardı, elleri ve sırtı düş görmüyordu. Elleri çarçabuk iyileşir diye düşündü. Bir güzel kanattım onları, tuzlu su pişirir şimdi. Körfezin karanlık suları en büyük pişiricidir. Ben şimdi başımı rahat ettirmeliyim. Eller, üzerlerine düşen işi yaptılar, güzel güzel gidiyoruz. Ağzı kapalı, kuyruğu dalıp çıkarak kardeş gibi dönüyoruz. Sonra başı dumanlanmağa başladı biraz ve ben mi onu götürüyorum, yoksa o mu beni götürüyor diye düşündü. Eğer ben onu yedeğe almışsam mesele yok. Bütün kişiliğini yitirmiş olan balığı tekneye alsaydım da bir şey çıkmazdı bundan. Bkibirlerine yan yana bağlanmış gidiyorlardı ve yaşlı adam, eğer bundan hoşlanıyorsa bırakayım o beni götürsün diye düşündü. Oyunbazlıkta ondan üstünüm, bir kötülük yapamaz bana.

Güzel güzel gidiyorlardı ve yaşlı adam ellerini denize sokmuş kafasını ferah tutmaya bakıyordu. Üstlerinde, çok yukarda kümülüs bulutları ve biraz da tüy bulutları vardı, yaşlı adam havanın bütün gece böyle gideceğini anlıyordu. Boyuna balığa bakıyordu gerçek olduğuna inanmak için. İlk köpek balığının vurmasından tam bir saat önceydi.

Köpek balığının gelişi bir rastlantı değildi. Kara kan bulutunun, denizde millerce derinliğe indiği ve yayıldığı yerden geliyordu. Öylesine hızlı ve öylesine tedbirsizce-
72

HEMINGWAY

sine gelmişti ki, mavi suların yüzeyini kırıp güneşte bulmuştu kendini. Gene denize düştü, kokuyu aldı, balığı ve tekneyi izlemeye başladı.

Kimi zaman yitiriyordu kokuyu. Sonra yeniden alıyor ya da alır gibi oluyor ve o yönde yeniden hızla yüzmeye başlıyordu. En hızlı yüzen balıklardan, çok hızlı Mako köpek balıklarından biriydi. Çenelerinden başka her yanı güzeldi. Sırtı tıpkı kılıç balığının gibi mavi, karnı gümüş rengi, derisi dümdüz ve çok güzeldi. İri çenelerini bir yana bırakırsak tıpkı bir kılıç balığı gibiydi. Çeneleri sımsıkı kapalı, karnı altındaki büyük yüzgeci suyu hiç dalgalandırmadan, bir bıçak gibi yarararak hızla yüzüyordu. Kapalı dudaklarının içinde, sekiz sıra, içeri dönük dişi vardı. Bunlar, çoğu köpek balığında görülen piramit biçimindeki bayağı dişlerden değildi. Kısaç gibi kıvrıldıklarında insan parmaklarına benziyorlardı. Yaşlı adamın parmakları kadar uzundular ve her iki yanları ustura gibi keskindi. Denizdeki bütün balıklarla geçinen bir balıktı bu, öylesine hızlı yüzerdi, öylesine silâhlıydı ki, hiç bir düşmanı yoktu. Tazs kokuyu aldıkça mavi karın yüzgeci ile suları yarararak hızını arttırırdı.

Yaşlı adam onun yaklaştığını görünce, istediğini yapabilecek cinsten, korkusuz bir köpek balığı olduğunu anladı. Köpek balığını gözlerken zıpkınını hazırladı, ipi bağladı. Büyük balığı bağlamak için kestiğinden kısalmış ti ipi.

Yaşlı adamın kafası yerindeydi, iyiydi, azinJe doluydu, ama pek de umudu yoktu. Dayanmak çok güzel diye düşündü. Köpek balığının yaklaşışını gözlerken büyük balığa bir baktı. Bütün bunlar bir düş olup çıkabilir diye düşündü. Vurmasını önleyemem ama işini bitirebilirim belki. Dentuso, diye düşündü. Soyu kuruyasınca. Köpek balığı hızla kıça yaklaştı ve balığa vurduğu

YAŞLI ADAM ve DENİZ

73

zaman yaşlı adam ağzının açık olduğunu ve acaip gözlerini gördü. Kuyruğa yaklaşıp bir parça koparıırken dişlerinin gıcirtısını duydu. Bası sudan çıkmıştı, sırtı beliriyordu. Yaşlı adam köpek balığının burnu ile gözleri arasındaki çizginin üstündeki bir noktaya zıpkını sapladığı sırada, büyük balığın derisinde, etinde açılan yarığın sesini duydu. Gerçekte böyle bir çizgi yoktu.

Sadece koyu mavi bir kafa, kocaman gözler ve her şeyi ezen, yutan çeneler vardı. Ama yaşlı adamın vurduğu yer, tam beynin bulunduğu yerdı. Bütün gücü ve kandan vıcık vıcık olan elleriyle iyi bir zıpkın atmıştı. Umutsuzca sap-lamıştı zıpkını, ama azimliydı, içi nefretle doluydu.

Köpek balığı sarsıldı ve yaşlı adam artık gözlerinde can kalmadığını gördü, sonra bir kez daha sarsılıp ipin iki ilmeğine dolandı. Yaşlı adam onun işini bitirdiğini anlamıştı ama balık direniyordu. Sonra sırt üstü yattı, çeneleri takırdıyarak, tıpkı hızlı bir motor gibi suyu yarıdı. Kuyruğunun denizi dövdüğü yer bembeyaz olmuştu.

Vücudunun dörtte üçü sudan iyice çıkmıştı, ip sıkınca titredi, kopardı ipi. Bir süre suyun üstünde hareketsiz kaldı, yaşlı adam bakıyordu ona. Sonra yavaş yavaş battı. «Yirmi kilo kadar kaptı» dedi yaşlı adam yüksek sesle. Bütün ipimi, zıpkınımı da aldı diye düşündü. Balık gene kanayacağına göre başka köpek balıkları da gelecek.

Bir yanı koptuğu için bakmak istemiyordu artık balığa. Ona saldırılınca sanki kendisine saldırılmış gibi olmuştu.

Ama balığımı saldıran köpek balığım öldürdüm diye düşündü. Gördüğüm en büyük dentuso'yâu, Allah var, çok büyüklerini görmüşümdür.

Dayanmak güzel şey diye düşündü. Keşke bir düş

74

HEMINGWAY

olsaydı bu, balığı hiç yakalamamış olsaydım, yatağımda, yalnız, gazetelerin üstünde yatsaydım.

«insan yenilmek için yaratılmadı» dedi. «insanoğlu mahvolabilir ama yenilmez.» Şu balığı öldürdüğüme üzülüyorum. Asıl şimdi hapı yuttuk, bir zıpkınım bile yok. Dentuso akıllı, güçlü, zalim. Ama ben ondan daha akıllı çıktım. Belki de öyle değildir diye düşündü. Belki de sadece ondan daha iyi silâhlanmışım.

«Düşünme ihtiyar» dedi yüksek sesle. «Yoluna git sen, geleceği varsa göreceği de var.»

Ama düşünmem gerek, diye düşündü. Düşünmeyip de ne yapayım. Bir o, bir de bszbol. Zıpkını tam beyninin orta yerine yapıştırdığımı görse; koca DiMaggio ne hoşlanırdı kim bilir? Büyük bir şey değil, diye düşündü. Herkes yapabilir. Ellerim onun topuk kemiği kadar engel olmuyor muydu dersiniz? Bilemiyorum. Topuğuma şimdiye dek bir şey olmadı, yalnız bir defasında denizde yüzerken bir vatozun üstüne basmışım da vurmıştu, ayağımın, yandan aşağısı uyuşmuştu, ne dayanılmaz acıydı o.

«Eğlenceli şeyler düşün ihtiyar» dedi. «Her an biraz daha yaklaşıyorsun köyüne. Canavar yirmi kiloyu kapınca yükün de hafifledi.»

Akıntının içine girince ne olacağını çok iyi biliyordu. Ama şimdi elden ne gelir ki?

«Yo, yapacak bir şey var» dedi yüksek sesle. «Küreklere birinin ucuna bıçağımı bağlarım.»

Yeke kolunun altında, yelken iskotası ayağının altında, yaptı bu işi.

«Oldu» dedi. «ihtiyarım gene, ama silâhsız değilim.»

Rüzgâr tazeydi, kayıp gidiyorlardı şimdi. Balığın baş tarafına bakıyordu sadece, umutlanmağa başlamıştı.

Umutsuzluk günahıdır, ben inanırını. Günahı bırak

YAŞLI ADAM ve DENİZ

75

şimdi, diye düşündü. Günahı kale almadan uğraşacak nice sorun var. Ayrıca bir şey anlamam ondan.

Bir şey anlamam, ayrıca inandığımdan da emin değilim. Balığı öldürmek günahıdır belki. Geçimim bundan, başkaları da karnını doyuruyor, ama gene de günahıdır sanırım. Ne var ki, böyle olunca her şey günah. Günahı bir yana bırak sen. İş işten geçti bir defa, sonra da günah işlemek için parayla tutulmuş adamlar vardır. Onlar düşünsün. Sen balıkçı olmak için doğdun, balık da balık olmak için. Koca DiMaggio'nun babası San Pedro da balıkçıydı.

Onu ilgilendiren her şey üzerinde durup düşünmek hoşuna gidiyordu, okuyacak bir şeyi, radyosu falan da olmadığı için gene günah üstüne düşünmeğe koyuldu.

Övünmek için öldürdün onu, çünkü sen bir balıkçısın. Canlıken seviyordun onu, öldürdükten sonra da sevdin. E, seviyorsan, öldürmen günah değildir onu. Yoksa daha mı günah?

«Sen de çok yordun kafanı ihtiyar» dedi yüksek sesle.

Ama dentuso'yu öldürmek hoşuna gitti, diye düşündü. O aa senin gibi canlı balıktan geçirir. Leş kargası değildir, öteki köpek balıkları gibi pis boğazlığından da öldürmez. Güzeldir, soyludur, bir şeyden korkusu yoktur.

«Kendimi savunmak için öldürdüm onu» dedi yaşlı adam yüksek sesle. «Hem de güzel öldürdüm ha!»

Sonra da her şey başka şeyi öldürüyor bir yolunu bulup. Balıkçılık, geçindirdiği gibi öldürüyor da beni. Çocuk ise yaşatmağa çalışıyor diye düşündü. Bu kadar da yutturmıyayım kendime.

Yandan uzanıp, köpek balığının vurduğu yerden bir parça et kopardı. Çiğnedi, ne mene şeydir diye baktı, beğendi tadım. Davar eti gibi sıkı ve suluydu, ama kırmızı

76

HEMINGWAY

değildi. Llifli de olmadığı için çarşıda epey para getireceğini anladı. Ama gel de kokusunun denizde yayılmasını önle, kötü durumların yaklaşmakta olduğunu biliyordu yaşlı adam.

Rüzgâr eskisi gibiydi. Biraz kuzey doğu yönünü tuttuğundan havanın kalmayacağını anlıyordu. Yaşlı adam ilerisine bakıyordu hep ama ne bir yelken, ne bir tekne, ne de bir vapur dumanı vardı Yalnızca küpeştenin bir yanından çıkıp öbür yana atlıyan uçan balığı ve san gulf yosunlarını gördü.

iki köpek balığından ilkinin görünceye kadar, iki saat, kıçta dinlendi, marlinden bir parça et koparıp çiğneyerek, dinlenmeye ve güçlenmeye bakarak.

«Ay,» dedi yüksek sesle. Çevirisi yoktur bu sözcüğün, çivinin elini delip tahtaya geçtiğini anlayan insanın can havli ile çıkardığı sese benzer belki de.

«Galanos» dedi yüksek sesle. Birincinin ardından çıkagelen ikinci yüzgeci görmüş ve kahve rengi oluşlarından üçgen biçimindeki yüzgeçlerinden, kuyruklarını sallayış-larmdan bunların kürek - burun denilen köpek balıkları olduklarını anlamıştı. Kokuyu alıp coşmuşlardı ve büyük açlıklarının aptallığı içinde yitirip yitirip buluyorlardı kokuyu yeniden, kendilerinden geçerek. Ama boyuna yaklaşıyorlardı.

Yaşlı adam yekeyi sıkıştırdı ve iskotayı gerdi. Sonra ucuna bıçak geçirilmiş küreği aldı eline. Yavaş yavaş kaldırdı, çünkü yaralı elleri baş kaldırmışlardı ona. Ellerini hafif hafif açıp kapayarak gevşetti, çözdü, iyice acısımlar da kaşınmaları kalmasın diye sıkıca kapadı avuçlarını, sonra köpek balıklarının gelmesini bekledi. Geniş, yassı, kürek biçimi kafalarını ve beyaz çizgili geniş yüzgeçlerini görebiliyordu şimdi, iğrenç, pis kokulu, leş kargası katillerdi bu köpek balıkları, aç kaldıkları zaman sandalın

YAŞLI ADAM ve DENİZ

77

dümenini, küreğini ısırlırlardı. Yüzeyde uyuyan deniz kaplumbağalarının ayaklarını, kanatlarını koparan bu köpek-balıklarıydı işte, aç kaldıkları zaman, denizdeki insanlara saldıran, üstlerine balık kanı kokusu sinmemiş ya da balık bulaşmamış da olsa gene saldıran bunlardı.

«Ay» dedi yaşlı adam. «Galanos. Gel Galanos.»

Geldiler. Ama Mako'nun geldiği gibi gelmediler. Biri döndü ve teknenin altına dalıp gözden yok oldu, balığı çekip didiklemesinden teknenin sallandığını hissetti yaşlı adam. Öteki ise sarı patlak gözleri ile yaşlı adama baktı ve sonra geniş çenelerini hızla yarım daire kadar çevirerek balığın önce bir parçası koparılmış olan yerine saldırdı. Kahve rengi kafasının üstündeki çizgi besbelli çıktı ortaya ve beynin omur ilikle birleştiği nokta göründü, o zaman yaşlı adam ucuna bıçak geçirilmiş küreği kaldırdığı gibi o noktaya attı, çekti, sonra bir daha, bu sefer köpek balığının sarı kedi gözlerinin içine sapladı. Canavar, balıktan ayrılıp dibe doğru kaydı, kopardığı eti yutuyordu ölürken.

Tekne, öteki köpek balığının saldırıları ile sallanıyordu hâlâ, yaşlı adam yelkenin ipini gevşetti, böylece sandal yana açıldı ve altındaki köpek balığı ortaya çıktı. Köpek balığını görür görmez sandalın kenarından sarktı ve zımbaladı onu. Ancak ete vurabilmişti, deri de çok sert olduğu için bıçağı güçlkle sokabilmişti. Bu hamle yalnız ellerini değil, omuzlarını da acıttı. Ama

balık, başı yukarda, çarçabuk geldi gene ve tam burnunu sudan çıkarıp balığa yapışırken yaşlı adam onu yuvarlak yassı kafasının tam ortasından vurdu. Bıçağı çekip aynı yerden bir daha yapıştırdı. Yaşlı adam onu sol gözünden de bıçaklarken canavar, dişlerini geçirmiş, balığa asılı durumda idi.

«Ne?» dedi yaşlı adam ve bıçağı beyinle omurga ara-

78

HEMINGWAY

sına daldırdı. Kolay girmişti bu sefer, kıkırdakların ayrılışını duydu adam. Sonra çekti bıçağı ve köpek balığının çeneleri arasına sokup açtı onları. Bıçağı kıvırdı ve köpek balığı kopup giderken, «Def ol, galana. Denizin dibine git. Git de arkadaşını gör, belki de anandır, ananı gör.» dedi.

Yaşlı adam bıçağı temizledi, küreği yere koydu. Sonra yelkeni rüzgârla doldurdu ve tekneyi yoluna soktu.

«En iyi tarafından dörtte birini götürmüşlerdir etin» dedi yüksek sesle. «Keşke bir düş olsa bu, keşke hiç yakalamamış olsaydım onu. Pişmanım balık. Bütün isi berbad eden de bu ya.» Durdu, balığa bakmak istemedi şimdi. Kanı akmış ve yıkanmış olan balık, gümüş bir aynanın sırtına benziyordu ve çizgileri hâlâ görünüyordu. «Bu kadar açılmamalıydım balık. Senin için de iyi olmadı, benim için de. Pişmanım balık.»

Şimdi, diye kendi kendine söylendi. Bıçağı bağladığın iplere bak bakalım, kopmuş mu kopmamış mı. Sonra da ellerini bir yoluna koy, neden dersin gene iş düşecek onlara.

Küreğin üstündeki ipleri gözden geçirdikten sonra da, «Bıçak gibi bir taşım olsaydı» dedi yaşlı adam. «Bir taş gtirseydin yanımda.» Daha neler getirmeliydin neler, diye düşündü. Ama hiç birini getirmedi onların ihtiyar. Şuyum yok, buyum yok diye düşünmenin sırası değil şimdi. Elindekilerle ne yapabilirsin, onu düşün sen.

«Bol bol akıl öğretiyorsun» dedi yüksek sesle. «Dinli-yecek hal kalmadı bende.»

Yekeyi kolunun altına sıkıştırdı, tekne ileri doğru yol alırken ellerini denize daldırdı, «Sonuncusu ne kadar kaptı Allah bilir» dedi. «Ama sandal çok daha hafif şimdi»

Balığın altının kesilip alındığını düşünmek istemiyordu. Biliyordu ki, canavarın her YASLI ADAM ve DENİZ

79

saldırışında balıktan etler kopup dağılmış ve bu da bütün köpek balıkları için denizde izlenecek geniş bir yol açmıştı.

insanı bütün bir kış geçindirecek bir balıktı, diye düşündü. Düşünme bunu şimdi.

Dinlen de geri kalanı savunacak duruma sok ellerini. Onun denizde bıraktığı koku yanında, benim ellerimden akan kanın kokusu hiç kalır. Hem çok kanamıyor. Önemli bir kesik de yok. Kanama kramptan korur eli.

Şimdi ne düşünmeli, diye düşündü. Hiç bir şey. Hiç bir şey düşünmeden gelecek canavarı beklemeli. Gerçekten bir düş olsun isterdim hepsi, diye düşündü. Ama kim bilir? Bakarsın sonu iyi gelir.

Tek başına bir kürek - burun çıkageldi. Teknesine koşan bir domuz gibi geldi;

kocaman domuz ağzını açmıştı, başınızı sokabilirdiniz bu ağza, öylesine genişti.

Yaşlı adam bıraktı saldırısını, sonra beynine attı ucu bıçaklı küreği. Fakat köpek balığı birden geri döndü ve bıçağın ağzını kırdı.

Yaşlı adam dümene yığıldı. Kocaman köpek balığının küçülerek yavaşça denizde battığına bakmadı bile. Oysa çekerdi yaşlı adamı bu iş hep Ama şimdi bakmadı bile.

«Şimdi kancalı sopam kaldı bir» dedi. «Ama pek işe yarayacağına benzemez, iki küreğim, yekem, bir de küçük sopam var.»

Yendiler beni, diye düşündü. Köpek balıklarını sopa ile öldüremiyecek kadar yaşıyım. Ama küreklerim, küçük sopam ve yekem elimde kaldıkça boş durmayacağım.

Ellerini gene suya sokup iyice yıkadı, ikindiye epey geçmişti, ama denizden, gökyüzünden başka bir şey yoktu görünürlerde. Rüzgâr arttığı için nerdeyse karayı görürüm diye umutlandı.

«Yoruldu ihtiyar» dedi. «için eridi.»

80 HEMINGWAY

Güneş batana kadar başka köpek balığı saldırmadı.

Yaşlı adam, balığın suda açtığı geniş izden kahve rengi yüzgeçlerin gelmekte olduğunu gördü Kokuyu izledikleri de yoktu. Tekneye burun vermişler, yan yana yüzüyorlardı.

Yekeyi sıkıştırdı, yelkenin ipini gerdi ve sopayı almak için kıça uzandı. Kırık bir küreğin başından biçilmiş, aşağı yukarı yetmiş santim uzunluğunda bir sopaydı bu. Tutacak yerinin kısılgından ötürü etkin olarak, ancak tek eliyle tutabilirdi onu. Sağ eline alıp sıkıca tuttu, köpek balığının yaklaşmasını bekliyerek bileğini oynattı. Gelenlerin ikisi de galanos'ta.

Bırakayım, ilki iyice yapışsın, burnunun ucundan vurur kafasının arkasından çıkarırım diye düşündü.

iki köpek balığı bir araya geldiler. Yaşlı adam kendisine en yakın olanının, çenelerini açarak dişlerini balığın gümüş rengi yanına soktuğunu gördü, sopayı yükseğe kaldırdı ve köpek balığının yayvan kafasının tam orta yerine hızla indirdi. Lâstik gibi derisinin sağlamlığını duydu sopanın altında. Ama kemiğin sertliğini de duydu ve balıktan kaptığı parça ile kayıp giderken köpek balığının burnuna doğru adam akıllı bir tane daha vurdu.

Öteki köpek balığı gelip gelip gidiyordu, açık ağzı ile gene yanaştı. Yaşlı adam sopasını vurup çenelerini birbirine geçirirken, dişlerinin arasından sarkan et parçalarını gördü. Kafasına kafasına vurdu, o zaman köpek balığı ona baktı ve eti bıraktı. Ağzındaki et parçalarını yutmak için çekilirken yaşlı adam sopasına asılıp bir daha yapıştırdı, kalın, lâstik gibi derisine vurabildi ancak.

«Celsene galano» dedi yaşlı adam. «Gel bir daha.»

Gene saldırdı köpek balığı ve tam çenelerini kaparken yaşlı adam indirdi sopayı, Sıkı vurmıştu, sopayı kal-

VAŞLI ADAM ve DENİZ

81

dırabildiğince yukarı kaldırarak vurmıştu. Bu sefer beynin altındaki kemiği bulduğunu anladı ve canavar ağır ağır bir parça koparıp balıktan ayrılırken aynı yere bir daha vurdu.

Yaşlı adam gene gelecek diye bekledi, ama hiç bir köpek balığı görünmedi. Sonra baktı, biri suyun üstünde debelenip duruyordu. Ötekinin yüzgeçlerini göremedi. Öldüremedim sanırım onları, diye düşündü. Zaman kazandım. Ama ikisini de fena halde yaraladım, ikisinin de canı yanmıştı. Eğer iki elimle tutabileceğim bir sopa ile vursaydım, ilkini kesinlikle öldürürdüm. Şimdi bile öldürürüm diye düşündü. Balığa bakmak gelmiyordu içinden. Yarısının gittiğini biliyordu. Köpek balıkları ile savaşırken güneş batmıştı.

«Nerdeyse kararır ortalık» dedi. «Işır Havana uzaktan. Eğer batıdan çok uzağa düşmediysem yeni plajlardan birinin ışıklarını da görebilirim.»

Çok da uzağa düşmüş olamam, diye düşündü, inşallah kimseyi telâşa vermemişimdir. Bak çocuk telaşlanır, elbet, diye düşündü, iyidir bizim kasaba doğrusu.

Balıkla konuşmağa kalkmıyordu artık, ıcığı cıcığı çıkmıştı çünkü balığın. Sonra aklına bir şey geldi.

«Yarım balık» dedi. «Sen yarım bir balıksın. Çok açıldığım için özür dilerim, ikimizi de berbad ettim. Ama epey köpek balığı öldürdük ikimiz, bir çoğunu da yaraladık. Sen şimdiye kadar kaç tane öldürdün, kocamış balık? Yoksa tependeki zipkını boşuna mı gezdiriyorsun?»

Balığı düşünmek, onun denizde yüzerken bir köpek balığı ile karşılaşınca ne yapabileceğini gözünün önüne getirmek hoşuna gidiyordu. Kılıcını kesip alsam da köpek balıkları ile onu kullanarak savaşsam, diye düşündü. Ama ne baltası vardı, ne bıçağı vardı.

82

HEMINGWAY

Bıçağım ya da baltam olsaydı da onu bir küreğin • ucuna bağlasaydım ne silâh olurdu yok mu! O zaman ikimiz birden dövüşebilirdik. Gece karanlığında gelirlerse ne yapacaksın şimdi? Ha, ne yapabilirsin?

«Dövüşürüm» dedi. «Ölünceye kadar dövüşeceğim.» Ama karanlık bastığı halde ne bir ışım vardı gö-rünürde, ne ışıklar, sadece rüzgâr vardı... Teknenin eskisi gibi kayıp gittiğini hissedince yoksa öldüm mü ben diye düşündü. Ellerini birbirine yapıştırdı, avuçlarını hissetti. Ölmemiştiler ve yaşlı adam sadece avuçlarını kapayarak yaşamın acısını getirebildi. Sırtım teknenin kığına dayadı, ölmemişti canım. Omuzları da söylüyordu bunu.

Balığın yakalarsam o kadar dua okurum diye yemin ettim, dedi içinden. Ama şimdi hiç halim yok dua okuyacak. Çuvalı alıp omuzlanma koysam iyi olacak.

Kıça uzanmış, gökyüzünde belirecek ışığı gözlüyordu. Elimde yarısı kaldı, diye düşündü. Olur a, talihim varsa bu yarımı götürürüm. Ah birazcık talihim olsa. Yo, dedi. Bu kadar uzaklara gitmekle kendin sindirdin talihini.

«Hıyarlığı bırak» dedi yüksek sesle. «Uyuma da yoluna git. Talih daha çok gülebilsen sana.»

«Sattıkları bir yer varsa gidip biraz satın almak isterdim.» dedi. Ama ne ile alırdım diye sordu kendi kendine. Kayıp bir zıpkın, kırık bir bıçakla mı; yoksa bu berbat ellerle mi?

«Neden olmasın,» dedi. «Denizde seksen dört gün onu satın almak için uğraştın. Sattılar da sana onu.»

Saçma sapan şeyler düşüneyim, dedi içinden. Talih öyle bir şeydir ki değişik biçimlerde gelir insana ama gel de seç onu, kolay mı? Ne biçimde gelirse gelsin almak isterdim, kaç derlerse alırdım. Şu ışıkların ah bir ışıdı-

YASLI ADAM ve DENİZ

83

ğın görebilseydim ne sevinirdim, diye düşündü. Uzandığı yerde daha rahat yerleşmeye çalıştı ve ağırlarından sızılarından ölmediğini anladı

Gece on sularında şehir ışıklarının parlayıp yansıdığını gördü. Ay çıkmadan önce gökte böyle seçiliyorlardı. Ama artan rüzgârla kabarmış denizin ötesinde adam akıllı göründüler sonradan. Dümeni o yana doğrulttu ve nerdeyse akıntının kıyıcığına vururuz diye düşündü.

Artık her şey bitti, diye düşündü. Belki gene saldıracaklar bana. Ama silâhsız bir adam karanlıkta ne yapabilir onlara karşı?

Her yanı tutulmuştu, ağırlar içindeydi, yaraları, vücudunun incinen yerleri acıyordu gecenin ayazında, inşallah bir daha dövüşmek zorunda kalmam köpek balıkları ile, bunu öyle çok istiyorum ki.

Ama gece yarısı gene dövüşmek zorunda kaldı, bu sefer dövüşün artık bir işe yaramayacağını da biliyordu. Sürüyle geldiler bu sefer, suda yüzgeçlerinin açtığı izleri ve balığın üstüne yapıştıkları zaman fosforlu ışıklarını görebiliyordu. Sopa ile vurdu ha vurdu başlarına, ağızlarının şapırtısını ve aşağılara saldırdıkları zaman teknenin sallandığını duydu, işitebildiği, hissedebildiği her şeye umutsuzca indirdi sopayı, bir şeyin sopaya yapıştığını anladı, sonunda o da gitmişti elinden.

Yekeyi hızla çekip aldı dümendenden, iki eliyle tutmuş, vuruyor, dövüyor, bir daha, bir daha indiriyordu. Ama şimdi onlar pruvaya kadar çıkmışlardı artık, birer ikişer, kimi de hep birlikte saldırıyorlardı, her gelişlerinde koparıp gidiyorlardı denizde parlayan et parçalarını.

Sonunda bir kafaya saldırdı, her şeyin bittiğini anlamıştı yaşlı adam. Köpek balığı, kopması güç olan kafaya yapışmıştı, yaşlı adam yekeyi tam çenelerine indirdi onun. Bir daha indirdi, iki kez daha indirdi. Yekenin

84

HEMINGWAY

YAŞLI ADAM ve DENİZ

85

kırıldıgım duydu, bu sefer kınlan parça ile saldırdı. Saplandığını hissetti, ucunun keskin olduğunu bildiği için bir kez daha soktu. Köpek balığı bıraktı, uzaklaştı. Sürüden kalan son köpek balığı idi bu. Artık yiyecek bir şey kalmamıştı onlar için. Yaşlı adam güçlkle soluk alıp veriyordu; ağzında acaip bir tat vardı. Maden gibi, tatlı gibi. Bir an korktu bundan. Ama korkacak kadar değildi.

Denize tükürdü: «Bunu da ye galanos. Düşünde insan öldürdüm de!»

Sonunda yenilmişti artık, biliyordu bunu; hiç çaresi yoktu bunun. Kıça gitti, yekeyi buldu, dümene taktı, bununla rahat rahat giderdi. Çuvalı omuzlarına attı, tekneyi yoluna soktu. Hafif hafif gidiyordu, ne bir şey düşünüyor, ne bir şey duyuyordu. Her şeyi geride bırakmıştı artık, elinden geldiğince ustalık ve rahatlıkla tekneyi köyünün limanına götürmeye çalışıyordu. Sofra artıklarını toplıyan biri gibi geceleyin balığın iskeletine saldıran köpek balıkları da

oldu. Yaşlı adam artık aldırmıyordu onlara, yol almaktan başka bir şey düşündüğü yoktu. Teknenin hafif ve güzel gittiğim düşünüyordu, yanındaki ağırlık da kalkmıştı. İyi bir tekne diye düşündü Sağlam, yekesinden başka bir yerine de bir şey olmadı. O da kolay onarılr.

Akıntıya girdiğini sezdi, kıyıdaki köylerin ışıklarını görüyordu. Nerede bulunduğunu anlamıştı, artık pek bir şey yoktu evine.

Rüzgâr gene de dosttur bize, diye düşündü. Sonra ekledi, her zaman değil.

Dostlarımız ve düşmanlarımızla dolu olan büyük deniz de öyle: Ve yatağımız. Yatak dostumdur benim. Sadece yatak. Yatak yaman bir şey olacak. Yenilmek kolay şey diye jiüşündü. Bunca kolay olduğunu bilmezdim. Seni ne yendi, diye düşündü.

«Hiç bir şey» dedi yüksek sesle. «Çok açıldım.» Limandan içeri girdiğinde Teras'ın ışıkları sönmüştü, milletin uykuda olduğunu anladı. Rüzgâr artmış, sert esiyordu şimdi. Liman sakindi ama. Kayalıkların altındaki küçük, taşlık yere yanaştı. Yardım edecek kimse olmadığı için tekneyi ancak çekebildiği kadar çekti. Sonra atladı yere, bir kayaya bağladı.

Direği çıkardı, yelkeni doladı ve bağladı. Omuzlayıp tırmanmağa koyuldu, işte o zaman yorgunluğunun ne denli olduğunu anladı. Bir an durdu, arkasına baktı, sokak fenerinin ışığında teknenin kış gerisinden balığın kocaman kuyruğu yükseliyordu. Beyaz, soyulmuş sırt kemiğini, kafanın karaltısı ile, parlayan kılıcım ve aradaki bütün çıplaklığı gördü.

Yeniden tırmanmağa başladı, tepede yığıldı ve direk omuzlarında bir süre yattı kaldı. Kalkmak için çabaladı. Ama çok güçlü, direk omuzlarında oturup yola bakmağa başladı. Uzaktan, ta uzaktan kendi isine giden bir kedi geçti, yaşlı adam baktı ona. Sonra gözlerini sadece yola dikti. Arkasından direği yere bırakıp ayağa kalktı. Gene aldı direği, yerleştirdi omuzlarına, yola koyuldu. Kulübesine varana kadar daha beş kez oturup dinlendi. .

Kulübeye girince direği duvara dayadı. Karanlıkta su şişesini bulup biraz içti. Sonra yatağına uzandı. Battaniyeyi omuzlarına, sırtına, bacaklarına sardı, kollarını uzatıp avuçlarını açarak yüzü koyun gazetelerin üstünde uyudu.

Sabahleyin çocuk kapıdan içeri baktığında yaşlı adam uyuyordu. Rüzgâr çok sert olduğu için balıkçı tekneleri denize çıkmamışlardı o gün ve bu yüzden çocuk geç saatlere kadar uyumuştı. Sonra her sabahki gibi yaşlı adamın kulübesine gelmişti. Çocuk, soluğunu duydu yaşlı adamın, sonra ellerini gördü ve ağlamağa başladı.

86

HEMINGWAY

Gürültü etmeden dışarı çıktı kahve getirmeye. Yol boyunca hep ağlıyordu.

Birçok balıkçı teknenin çevresinde toplanmıştı, tekneye bağlı duran şeyi merak etmişlerdi. Biri de paçalarını sıvayıp denize girmiş, elindeki iple iskeletin boyunu ölçüyordu.

Kıyıya gitmedi çocuk, ilk o görmüştü tekneyi sabahleyin ve balıkçılardan biri tekneye göz kulak olmuştu.

«Nasıl, iyi mi?» diye bağırdı bir balıkçı.

«Uyuyor» dedi çocuk. Ağladığımı görürler diye aldırmıyordu. «Kimse gidip de uyandırmasın.»

Balığın uzunluğunu ölçen balıkçı, «Burnundan kuyruğa beş buçuk metre» dedi.

«Vardır.» dedi çocuk.

Terasa gidip bir teneke kahve istedi.

«Bol şekerli, sütlü, sıcak bir kahve olsun.»

«Daha başka?»

«Şimdilik başka bir şey istemem. Hele bir uyanсын da bakayım ne yiyebilir, ne yiyemez.»

Patron, «Ne balıkmiş o» dedi. «Görölmüş şey değil. Siz iki güzel balık tuttunuz dün.»

«Allah kahretsin benim balığı» dedi çocuk ve ağlamağa başladı gene.

Patron, «İçecek bir şey ister misin?» diye sordu.

«İstemez» dedi çocuk. «Şunlara söyle de rahatsız etmesinler Santiago'yu. Ben gene gelirim.»

«Benim tarafımdan da geçmiş olsun de.»

«Eyvallah» dedi çocuk.

Çocuk sıcak kahve dolu tenekeyi yaşlı adamın kulübesine götürdü ve uyanana kadar baş ucunda oturup bekledi. Bir ara uyanmış gibi baktı. Ama arkasından gene derin bir uykuya daldı. Çocuk yolun öte yanma gidip

YAŞLI ADAM ve DENİZ

87

soğuyan kahveyi ısıtmak için veresiye tahta parçası aldı biraz.

Sonunda uyandı yaşlı adam.

«Kalkma» dedi çocuk, «İç su kahveyi.» Tenekedeki kahvenin birazını bir bardağa boşaltmıştı.

Yaşlı adam aldı ve içti.

«Yendiler beni Manolin» dedi. «Gerçekten yendiler.»

«Ama balık yenemedi. Balık değil yenen seni.»

«Yo. Değil elbet. Sonradan.»

«Pedrico tekneyle, takımlarla meşgul oluyor. Balığın başı ne olacak?»

«Parçalasın da balığa çıktığında kullansın Pedrico.»

«Kıhıcı?»

«İstersen sen al onu.»

«İsterim» dedi çocuk. «Şimdi öteki işleri ne yapacağız, onu düşünelim.»

«Beni aramaya çıktılar mı?»

«Elbet. Hem sahil muhafazadan, hem de uçaklarla.»

«Okyanus büyük, tekne küçük, zor olur görmesi.» dedi yaşlı adam. Biriyle karşı karşıya geçip konuşmak denizde tek başına konuşmaktan çok güzelmiş diye düşündü. «Özledim seni.» dedi. >«Siz ne tuttunuz?»

«İlk gün bir tane. İkinci gün de bir tane. Üçüncü gün iki tane.»

«Çok iyi.»

«Şimdi gene birlikte balığa çıkarız.»

«Yok, olmaz. Benim kısmetim kapalı. Hiç talihim yok.»

«Talihe boş ver şimdi.» dedi çocuk. «Ben talih getiririm sana.»

«Peki, annen baban ne der?»

«Boş ver. Dün iki tane yakaladım. Bundan sonra birlikte çıkarız, daha öğreneceğim çok şey var.»

•Jlllllii

PPW

88

HEMINGWAY

«iyi bir zıpkınımız olmalı, hep küpeştede tutarız. Ucuna eski bir fordun yaylarından çatal yaparsın. Gua-nabacoa'da biletiriz onu. Keskin olmalı iyice ama fazla da tavlanmamalı, sonra kırılır. Benim bıçak kırıldı.»

«Başka bıçak alırım ben. yayı da biletirim. Daha kaç gün sürer bu sert brisal»

«Belki üç gün, belki de daha çok.»

«Ben her şeyi yoluna korum;» dedi çocuk. «Sen ellerine iyi bak ihtiyar.»

«Ben ellerimi iyi etmesini bilirim. Gece acaip bir şey tukurdum, sanki göğsümde bir şey kopmuş gibi oldu.»

«Onu da bir yoluna koy.a dedi çocuk. «Yat ihtiyar, temiz çarşaf getiririm ben sana. Yiyecek bir şey de getiririm. »

«Son günlerin gazetelerini de getir.» dedi yaşlı adam.

«Çabuk iyi olmalısın, çünkü daha öğrenecek çok şeyim var senden. Sen de hepsini öğretirsin bana. Çok çektin mi?»

«Çok» dedi yaşlı adam.

«Ben yemeği de, gazeteleri de getiririm.» dedi çocuk, «iyice dinlen ihtiyar.

Eczahaneden elin için de bir şeyler getiririm.»

«Pedrico'ya kafayı ona ayırdığımı söylemeyi unutma.»

«Yok, unutmam.»

Çocuk kapıdan çıkıp mercan kayalıklı yolda giderken gene ağlıyordu.

O gün öğleden sonra Teras'ta turistler için bir parti veriliyordu. Kadınlardan biri suda, boş bira kutuları, ölü baracudalar arasında uzun, beyaz bir iskelet gördü.

Kocaman kuyruğu havada, limandan içeri esen sert doğu rüzgârı ile batıp çıkıyordu sularda.

Çöplerin arasında yeni dalgaların alıp götüreceği

YAŞLI ADAM ve DENİZ

89

büyük balığın uzun sırt kemiğini göstererek garsona, «Bu ne?» diye sordu kadın.

«Tiburon» dedi garson. Olup biteni anlatmak amacı ile, «Köpek balığı» dedi.

«Köpek balıklarının bu kadar güzel, biçimli kuyruklu olduğunu bilmiyordum.»

«Ben de bilmiyordum.» dedi erkek arkadaşı.

Yolun tepesindeki kulübesinde yaşlı adam gene uykuya dalmıştı. Hâlâ yüzükoyun uyuyor, çocuk yanında oturmuş ona bakıyordu. Yaşlı adam düşünde aslanları görüyordu.

KATİLLER

91

KATİLLER

Henry'nin aşevinin kapısı açıldı, iki adam girdi içeri. Tezgâha oturdular.

«Buyurun?» diye sordu George onlara.

«Dur bakayım,» dedi adamlardan biri. «Sen ne yiyeceksin Al?»

«Bilmem,» dedi Al. «Canım ne istiyor, bilmiyorum.»

Dışarıda hava kararıyordu Pencerenin dışında sokak lâmbaları yandı. Tezgâhta oturan iki adam yemek listesine baktılar. Tezgâhın öbür ucundan Nick Adams onları gözlüyordu, içeri girdiklerinde Nick, George'la konuşuyordu.

«Ben elma pürelü domuz rostosu istiyorum, bir de patates püresi,» dedi ilki.

«Daha hazır değil.»

«Öylese ne halt etmeğe yazdınız listeye?»

«O akşam yemeği,» diye açıkladı George. «Saat altıda verebiliriz ancak.»

George tezgâhın arkasındaki duvarda asılı saate baktı.

«Saat beş.»

«Saat beşi yirmi geçiyor, baksana,» dedi ikincisi.

«Yirmi dakika ileridir o saat.»

«Yerin dibine batsın,» dedi ilki. «Peki, yiyecek ne var? »

«Size her çeşit sandviç verebilirim,» dedi George. «Jambonlu yumurta, pastırmalı yumurta, ciğerli pastırma ya da biftek.»

«Bana bezelyeli krema, salçalı tavuk köftesi, bir de patates püresi ver.»

«O akşama.»

«Ne istesek akşama ha? Bir aksamdır tutturmuşun.»

«Size jambonlu yumurta vereyim, pastırmaü yumurta, ciğer...»

«Ben jambonlu yumurta yerim,» dedi adı Al olanı. Başında melon şapka vardı, çift düğmeli siyah bir palto giymişti. Yüzü küçük ve beyazdı, ipince dudakları vardı. Boynunda ipek bir atkı, eldivenli.

«Bana pastırmalı yumurta ver,» dedi öteki adam. O da Al ile aynı boybostta idi.

Yüzleri değişikti ama ikiz gibi giyinmişlerdi, ikisinin de paltoları dardı üstlerinde. Öne yaslanmışlar, d-irseklerini tezgâha dayamışlardı.

«İçecek bir şey var mı?» diye Al sordu.

«Silver birası, bevo, ginger-ale,» dedi George.

«Ben içecek ne var diye soruyorum.»

«Bunlar var işte.»

«Yeni bir kasaba bu. Adı ne buranın?» dedi öteki.

« Summit.»

«Hiç duydun muydu?» diye sordu Al arkadaşına.

«Hayır,» dedi arkadaşı.

«Geceleri burda ne ile vakit geçirirsiniz?» diye sor du Al.

«Yemek yerler,» dedi arkadaşı. «Gelirler buraya, güzel bir yemek yerler.»

«Doğru,» dedi George.

92 HEMINGWAY

«Demek doğru buluyorsun?» diye sordu Al, Geor-ge'a.

«Elbet.»

«Çok akıllı bir çocuksun sen, ha?»

«Elbet,» dedi George.

«Değilsin iste,» dedi öteki ufak tefek adam. «Akıllı mı Al?»

«Sersemin biri,» dedi Al. Nick'e döndü. «Senin adın ne?»

«Adams.»

«Al sana bir akıllı daha.» dedi Al. «Akıllı değil mi Max?»

«Kasaba akıllı çocuklarla dolu,» dedi Max.

George tezgâhın üstüne iki tabak koydu, birinde jambonlu yumurta, ötekinde pastırmalı yumurta vardı, iki küçük tabak da patates kızartması bıraktı. Ve mutfağa açılan küçük pencereyi kapattı

«Hangisi senin?» diye sordu Al.

«Bilmem.»

«Jambonlu yumurta.»

«Gördün mü akıllı çocuğu.» dedi Max. Öne doğru uzanıp jambonlu yumurtayı aldı. İki adam da eldivenlerini çıkarmadan yediler. George onların yemelerini seyretti.

«Ne bakıyorsun öyle?» Max, George'a baktı.

«Hiç.»

«Bakıyordun ulan. Bana bakıyordun.»

«Belki şakadan baktı çocuk, Max,» dedi Al.

George güldü.

«Gülecek bir şey yok.» dedi Max çocuğa, «Gülecek hiç bir şey yok, anladın mı? ı

«Tamam,» dedi George.

KATİLLER

93

«Bak o da tamam diye düşünüyor.» Max, Al'a döndü. «O da tamam diye düşünüyor. Bu iyi.»

«Ya, düşünür bu demek,» dedi Al. Yemeklerine devam ettiler.

«Şu tezgâhın öbür basında duran akıllı çocuğun adı neydi?» diye Max'a sordu Al

«Hey akıllı çocuk,» dedi Max, Nick'e. «Arkadaşının yanına, tezgâhın öbür yanma geç bakalım.»

«Ne olacak?» diye sordu Nick.

«Ne olacağı yok.»

«Geçsen daha iyi edersin akıllı çocuk,» dedi. Al. Nick, tezgâhın arkasına geçti.

«Ne oluyor?» diye sordu George. «Ne oluyorsa oluyor.» dedi Al. «Mutfakta kim

var?» «Zenci.» «Ne zencisi?» «Yemek pişiren zenci.» «Çağır, buraya gelsin.» «Ne

olacak?» «Çağır, gelsin buraya.» «Nerde sanıyorsunuz kendinizi?» «Nerde

olduğumuzu çok iyi biliyoruz,» dedi Max adlı olanı. «Aptala mı benziyoruz?»

«Aptal gibi konuşuyorsun,» dedi Al arkadaşına. «Ne demeğe bu çocukla lâfı

uzatıyorsun? Dinle,» dedi George'a, «Zenciye söyle de buraya gelsin.»

«Ne yapacaksınız ona?»

«Hiç bir şey. Kafanı kullan akıllı çocuk. Ne yapacağız elin zencisine?»

George, mutfığa açılan deliği açtı. «Sam,» diye seslendi. «Bir dakika buraya gel.»

Mutfak kapısı açıldı, zenci girdi içeri. «Ne var?»

94

HEMINGWAY

diye sordu. Tezgâhta oturan iki adam, zenciye bir göz attılar.

«Yok bir şey zenci. Sen dur orda,» dedi Al.

Sam, zenci, önünde önlüğü ile tezgâhta oturan iki adama baktı. «Peki, efendim» dedi. Al taburesinden indi.

«Ben şu akıllı çocukla ve zenciyle mutfığa gideceğim,» dedi. «Hadi mutfığa gene zenci. Sen de onunla yürü bakalım akıllı çocuk.» Ufak tefek adam Nick'le ahçı Şam'ın arkasından mutfığa yollandı. Kapı arkalarından kapandı. Max adlı olanı, George'un karşısındaki köşede oturuyordu. George'un yüzüne bakmıyordu. Ama tezgâhın arkasında, tezgâh boyunca uzanan aynaya bakıyordu. Henry'nin yeri meyhaneden bozma tezgâhh bir aşeviydi.

a E akıllı çocuk,» dedi Max, aynadan bakarak, «ne susuyorsun öyle?»

«Ne oluyor?»

«Hey Al,» diye Max seslendi, «ne olduğunu öğrenmek istiyor bu akıllı çocuk.»

«Neye anlatmıyorsun?» diye seslendi mutfaktan Al.

«Sence ne oluyor peki?»

«Bilmem.»

«Ne düşünürsün?»

Max konuşurken hep aynadan bakıyordu.

«Söyliyemem.»

«Hey Al, olup biten için ne düşündüğünü söyleye-mezmiş akıllı çocuk.»

«Duydum, tamam,» dedi Al, mutfaktan.

Bulaşıkların mutfığa aktarıldığı küçük deliğin kapağını bir keçap şişesi ile tutturmuştu. «Bak akıllı çocuk,» dedi mutfaktan George'a, «bardan bir az ötede dur.

Sen

KATİLLER

95

de bir az sola kay Max.» Bir grup resmi düzenleyen bir fotoğrafçıya benziyordu.

«Anlat bakalım akıllı çocuk,» dedi Max. «Sence ne olacak dersin?»

George hiç bir şey demedi.

«Ben söyliyeyim sana,» dedi Max. «Bir isveçliyi öldüreceğiz. Öle Andreson adında iri kıyım bir isveçli tanıyor musun?»

«Evet.»

«Her akşam buraya yemek yemeğe gelir, değil mi?»

«Arada bir gelir.»

«Altıda gelir, değil mi?»

«Gelirse.»

«Biz hepsini biliyoruz akıllı çocuk,» dedi Max «Başka şeylerden konuşalım. Sinemaya gider misin hiç?»

«Arasıra.»

«Sinemaya daha sık gitmelisin. Senin gibi akıllı bir çocuk için iyidir sinema.»

«Öle Andreson'u niçin öldüreceksiniz? Ne yaptı ki size? »

«Ne yapsın bize? Görmedi bile bizi.»

«Bir kez görecektir sadece,» dedi Al, mutfaktan.

«Öyleyse neden öldürüyorsunuz onu?» diye sordu George.

«Bir dostumuz için öldüreceğiz. Sadece arkadaş hatırı için, akıllı çocuk.»

«Kapa çeneni,» dedi Al, mutfaktan. «Çok konuştun, Allahın belâsı.»

«Ne yapayım, oyalıyorum akıllı çocuğu. Öyle değil mi, akıllı çocuk?»

«Çok konuştun belânı vermeyesice,» dedi Al. «Zenci ile benim akıllı çocuk kendi kendilerine oyalanıyorlar.

96

HEMINGWAY

Bağladım ikisini de, kadınlar manastırında iki kız arkadaş gibi.»

«Anlaşılan manastırda bulundun sen.»

«Amma da bildin.»

«Yahudi manastırı olacak seninkisi. Olsa olsa orda olurdun sen.»

George saata baktı.

«Bir gelen olursa ahçının çıktığını söyle, kalmakta ayak direrse, kendin gider pişirirsin ne istediye. Tamam mı akıllı çocuk?»

«Tamam,» dedi George. «Sonra bize ne yapacaksınız?»

«Bakalım,» dedi Max. «Önceden bilinmez bu işler.»

George saata baktı. Altıyı çeyrek geçiyordu. Sokak kapısı açıldı. Bir vatman girdi içeri.

«Merhaba George,» dedi adam. «Yemek oldu mu?»

«Sam yok, gitti.» dedi George. «Yarım saat içinde döner.»

«Ben öyleyse dışarda biraz oyalanayım,» dedi vatman. George saata baktı. Altıyı yirmi geçiyordu.

«Aferin akıllı çocuk,» dedi Max. «Tam bir küçük beysin sen.»

«Kurşunu yiyeceğini biliyor da ondan,» dedi Al mutfaktan.

«Hayır,» dedi Max. «Ondan değil. Akıllı çocuk iyi. İyi bir çocuk o. Sevdim onu.»

Yediye beş kala George, «Gelmeyecek,» dedi.

Aşevine iki müşteri daha gelmişti. Birinde George mutfağa gitmiş, yumurtalı ve jambonlu bir sandviç paket-lemişti, o müşteri yanına almak istemişti. Mutfakta Al'ı gördü, melon şapkasını arkaya itmiş, küçük deliğin yanında bir mutfak iskemlesine oturmuştu, yanında ucuna

KATİLLER

97

susturucu takılmış bir çifte duruyordu. Nick'le ahçı sırt sırta kösedeydiler, ağızlarına birer havlu bağlanmıştı. George sandviçi hazırladı, yağlı kâğıda sardı, torbaya koydu, içeri getirdi. Adam da parasını ödeyip çıktı gitti.

«Akıllı çocuğun elinden her şey gelir,» dedi Max. «Yemek pişirir, her şey yapar. Kız olsan iyi bir karı olur-, dun, akıllı çocuk.»

«Ya?» dedi George. «Dostun Öle Andreson gelme-

«On dakika daha veririz bu işe,» dedi Max.

Max, aynaya ve saata baktı. Saatin akrebi ile yelko-• vanı yediyi gösterdi, sonra yediyi beş geçiyor oldu.

«Hadi Al,» dedi Max. «Gidelim, gelmeyecek.»

«Beş dakika daha bekleyelim,» dedi Al mutfaktan.

Bu beş dakika içinde bir adam geldi, George ahçının " hasta olduğunu söyledi.

«Neye başka bir ahçı tutmuyorsun?» diye sordu : adam. «Aşevi işletmiyor musun?»

Çıktı gitti. «Yürü Al,» dedi Max. «iki akıllı çocukla zenciyi ne yapacağız?» «Bir şey

çıkamaz onlardan.» «Öyle mi dersin?» «Elbette. Geçti gitti bu iş.»

«Hoşuma gitmedi benim,a dedi Al. «Enayilik ettik. 'Çok konuştun sen.»

«Ne çıkar sanki?» dedi Max. «Eğlendik biraz, olma-»sın mı?»

«Çok konuşuyorsun sen,» dedi Al. Mutfaktan çıktı. Sımsıkı paltosunun beli hizasmda, çiftenin kısa namlu-rları hafif bir şişkinlik yapıyordu.

«Hoşça kal akıllı çocuk,» dedi George'a. «Çok şanslıymışsın.»

98

HEMINGWAY

«Doğru,» dedi Max. «At yarışlarında oynasan iyi edersin akıllı çocuk.»

ikisi de kapıdan çıkıp gittiler. George pencereden, arkalarından baktı, ark lâmbasının altından geçip sokağı aşılar. Sımsıkı paltoları, melon şapkaları ile bir vodvil çiftine benziyorlardı. George yaylı kapıdan mutfığa girdi, . Nick'le ahçıyı çözdü.

«Boğulacaktım nerdeyse,» dedi ahçı Sam. «Boğulacaktım.»

Nick ayağa kalktı. Bundan önce ağzına hiç havlu tıkamamışlardı.

«Söylesene,» dedi. «Ne istiyorlardı bu Allahm belâları?» Havluyu atmaya çalışıyordu.

«Öle Andreson'u öldüreceklerdi,» dedi George. «Yemeğe geldiğinde vuracaklardı.»

«Öle Andreson'u mu?» «Evet. s

Ahçı, başparmakları ile ağzının iki kenarını yokladı. , «Gittiler mi?» diye sordu.

«Evet,» dedi George. «Şimdi gittiler.» «Hoşlanmadım bu işten,» dedi ahçı. «Hiç hoşlanmadım. »

«Bak,» dedi George, Nick'e. «Sen şimdi Öle Andre-son'a git.» «Peki.»

«Bu işlere hiç karışmasanız daha iyi,» dedi Sam, ahçı. «Bulaşmayın hiç.»

«istemiyorsan gitme,» dedi George. «Karışacaksınız da neye yarayacak?» dedi ahçı. «Bulaşmayın. »

«Ben gider görürüm onu,» dedi Nick, George'a. «Nerde oturuyor?»

Ahçı gitti yanlarından.

KATİLLER

99

«Gençler başlarına buyruktur hep.» dedi.

«Hirsch'in pansiyonunda kalıyor,» dedi George, Nick'e.

«Gidiyorum ben oraya.»

Dışarıda bir ağacın çıplak dalları arasından ark lâmbasının ışıkları süzülüyordu. Nick yolda araba tekerleklerinin bıraktığı izlerden yürüyerek, öteki ark lâmbasının yanından bitişik sokağa saptı. Baştan üçüncü ev Hirsch'in pansiyonu idi. Nick iki basamak çıktı ve zili çaldı. Bir kadın açtı kapıyı.

«Öle Andreson burada mı?» «Görüşmek mi istiyorsun?» «Evet, evdeyse.»

Nick, kadının arkasından merdivenleri çıkıp bir koridorun sonuna değin yürüdü.

Kadın kapıyı vurdu. «Kim o?»

«Biri sizi görmek istiyor Mr. Andreson,» dedi kadın.

«Ben Nick Adams.»

«Gel!»

Nick kapıyı açtı ve odaya girdi. Öle Andreson giyinik, yatakta yatıyordu. Eskiden ağırda dövüşmüş bir boksördü, boyu yataktan uzundu. Başının altına iki yastık koymuştu. Nick'e bakmadı.

«Ne var?» diye sordu.

«Henry'nin yerindeydim,» dedi Nick, «iki kişi geldi, ahçı ile beni bağladılar ve seni öldüreceklerini söylediler.»

Ağzından çıkınca saçma geldi ona bu sözler. Öle Andreson bir şey demedi.

«Bizi mutfağa kapattılar,» diye Nick devam etti. «Yemeğe geldiğinde vuracaklardı seni.»

Öle Andreson duvara baktı ve hiç bir şey söylemedi.

100

HEMINGWAY

«George gelip size haber vermem doğru olur diye düşündü.» '

«Benim yapacağım bir şey yok,» dedi Öle Andre-son.

«Size tarif edeyim onları.»

«Edeceksin de ne olacak, istemem.» dedi Öle An-dreson. Duvara bakıyordu boyuna, t Teşekkür ederim gelip haber verdiğin için.»

«Bir şey değil.»

Nick yatakta yatan iri kıyım adama baktı.

«Polise gideyim, ister misiniz?

«Hayır,» dedi Öle Andreson, «Bir şeye yaramaz.»

«Benim yapacağım bir iş var mı?»

«Yok. Yapacak hiç bir şey yok.»

«Belki sadece göz dağı vermek içindir.»

«Hayır gözdağı falan değil.»

Öle Andreson duvardan yana döndü.

«Şu var ki,» duvara dönük konuşuyordu. «Dışarı çıkmağa karar veremiyorum bir türlü. Bütün gün içerde kaldım.

«Kasabadan gidemez misiniz?»

«Hayır,» dedi Öle Andreson. «Bıktım artık bu ko-valamacadan.»

Duvara baktı.

«Yapacak bir şey yok artık.»

«Bir çıkar yolunu bulamaz mısınız?»

«Hayır. Yaşa bastım.» Hep aynı sönük sesle konuşuyordu. «Yapacak bir şey yok Bir süre sonra karar verip çıkarım dışarı.»

«Ben gidip George'u bulayım,» dedi Nick.

«Güle güle,» dedi Öle Andreson. Nick'ten yana bakmadı. «Buraya kadar geldiğin için teşekkür ederim.»

Nick dışarı çıktı. Kapıyı kapatırken gene gördü Öle

KATİLLER

101

Andreson'u, giyinik olarak yatakta yatıyor ve duvara bakıyordu.

«Bütün gün odasından dışarı çıkmadı,» dedi pansiyoncu kadın, aşağı katta. «Galiba pek iyi değil. Mr. Andreson çıkıp dolaşın biraz, böyle güzel bir güz gününde yürüyüş yapın dedim, ama istemedi.»

«Dışarı çıkmak istemiyor.»

«Bu haline çok üzülüyorum,» dedi kadın. «Çok iyi bir insan. Biliyorsunuz, boksörmüş.»

«Biliyorum.»

«Yüzü öyle olmasa konduramaz insan ona boksörlüğü,» dedi kadın. Kapının eşiğinde durmuş konuşuyorlardı. «Çok nazik bir adam.»

«Eh, iyi geceler Mrs. Hirsch,» dedi Nick.

«Ben Mrs. Hirsch değilim,» dedi kadın. «Burası onun. Ben sadece işlere bakıyorum. Mrs. Bell'im ben.»

«Eh, iyi geceler Mrs. Bell.» dedi Nick.

«iyi geceler,» dedi kadın.

Nick karanlık yoldan köşedeki ark lâmbasına değin yürüdü, sonra da araba izleri boyunca Henry'nin aşevine vardı. George içerde, tezgâhın arkasındaydı.

«Ole'yi gördün mü?»

«Evet,» dedi Nick. «Odasında, dışarı çıkmıyor.» Ahçı Nick'in sesini duyunca mutfak kapısını açtı. «Duymak bile istemiyorum,» dedi ve kapıyı kapattı.

Onları anlattın mı ona?» diye sordu George.

«Elbette. Ama o hepsini biliyor.»

«Ne yapacak?»

«Hiç.»

«Öldürürler onu.»

«Sanırım.»

«Galiba Chicago'da bir islere karışmış.»

102

HEMINGWAY

«Galiba,» dedi Nick. «Bok bir durum.» «Berbat bir iş,» dedi Nick

Sustular. George uzanıp bir havlu aldı, tezgâhı sildi. «Kim bilir ne yaptı?» dedi Nick.

«Kazık atmıştır birine. Ondan öldürmek istiyorlar.» «Ben bu kasabadan gideceğim,»

dedi Nick. «Öyle,» dedi George. «En iyisi o.» «Öleceğini bile bile odasında

beklediğini düşünmeğe dayanamıyorum. Korkunç bir şey bu.»

«Öyle,» dedi George, «Hiç düşünme bunu.»

YAĞMURDAKİ KEDİ

Otelde sadece iki Amerikalı kalıyordu. Odalarına gidip gelirken merdivende rastladıkları insanların hiç birini tanımıyorlardı. Odaları ikinci kattaydı, deniz görüyordu. Savaş anıtını ve parkı da görüyordu. Parkta büyük palmiyeler ve yeşil sıralar vardı, iyi havalarda parkta daima sehpalı bir ressam bulunurdu. Ressamlar palmiyelerin biçimini, denize ve parka bakan otellerin parlak renklerini severlerdi, italyanlar çok uzaklardan savaş anıtını görmiye gelirlerdi. Bronzdan yapılmıştı anıt. Yağmurda pırıl pırıl olurdu. Yağmur yağıyordu. Palmiyelerden sular damlıyordu. Çakıl yollarda küçük gölcükler olmuştu. Yağmurda deniz uzun bir şerit halinde kıyıda çatlıyor, tekrar gelip çatlamak için geri çekiliyordu. Otomobiller, meydandan, savaş anıtının yanından gitmişlerdi. Meydanın karşı tarafındaki kahvenin kapısında bir garson durmuş, boş meydana bakıyordu.

Amerikalı kadın pencereden dışarı bakıyordu. Dı-şarda tam onların penceresinin altında, sular damlıyan yeşil masalardan birinin altına bir kedi sinmişti. Kedi üstüne sular damlamasın diye büzülüp bir biçime girmeye uğraşıyordu.

104

HEMINGWAY

«inip şu kediciği alacağım,» dedi Amerikalı kadın?

«Ben alayım,» dedi kocası yattığı yerden.

«Hayır, ben alırım. Islanmamak için masanın altında uğraşıp duruyor.»

Kocası yatağın ayak ucundaki iki yastığın üstüne: ayaklarını dikmiş, okumasını sürdürdü.

«Islanma,» dedi adam.

Kadın aşağı indi, otelin sahibi, kadın yazıhanenin; önünden geçerken kalkıp eğildi. Masası yazıhanenin en dibindeydi. Yaşlı bir adamdı, çok uzun boyluydu.

«II piove;» dedi kadın. Seviyordu otelciyi.

«Si, si Signora, brutto tempo. Çok kötü hava.»

Adam loş odanın en dibindeki masasının arkasında i ayakta duruyordu. Adamı seviyordu kadın. Şikâyetleri büyük bir ciddiyetle dinleyişini seviyordu. Ağır başlılığını seviyordu. Kendine hizmet etmek istemesini seviyordu. Kocaman yaşlı yüzünü, büyük ellerini seviyordu.

Adamı severek, kapıyı açtı ve dışarı baktı. Yağmur daha şiddetli yağıyordu. Muşamba pelerinli bir adam kahveye doğru meydanı geçiyordu. Kedi herhalde sağ tarafta bir yerdeydi. Saçak altından yürüyebilirdi. Kadın; kapıda dururken, arkasından bir şemsiye açılıverdi. Odalarına bakan hizmetçi kadındı.

«İslenmayın,» gülümsedi, italyanca konuşuyordu. Kuşkusuz otelci göndermişti kadını.

Hizmetçi üstüne şemsiye tutaraktan kadın çakıl yoldan pencerelerinin altına dek yürüdü. Masa oradaydı, yağmurda yıkanmış, parlak yeşil olmuştı, ama kedi,, yoktu. Kadın bozuldu birden. Hizmetçi, kadına baktı.

«Ha perduto qualche cosa, Signora?»

«Bir kedi vardı,» dedi Amerikalı kadın.

«Bir kedi mi?»

«Sì, il gatto.»

YAĞMURDAKİ KEDİ

105

«Bir kedi mi?» hizmetçi güldü. «Yağmurda bir kedi?»

«Evet,» dedi kadın, «masanın altındaydı.» Sonra, «Ah, öyle istiyordum ki o kediyi. Bir kedicik istiyordum.»

Kadın ingilizce konuşunca hizmetçinin yüzü asıldı.

«Gelin, Signora,» dedi. «içeri girelim. İslenacaksınız. »

«Öyle,» dedi Amerikalı kadın.

Çakıl patikadan yürüyerek döndüler, kadın kapıdan içeri girdi. Hizmetçi şemsiyeyi kapatmak için dışarıda kaldı. Amerikalı kadın yazıhanenin önünden geçerken patron, masasından eğildi. Kadının içinde bir şeyler kırırdadı, güçlü ve küçük. Patronun bu biçim davranışından, kendisini hem pek ufak, hem de pek önemli hissediyordu. Bir an olağan üstü önemli biri sanıverdi kendini. Merdivenlerden çıktı. Odanın kapısını açtı. George yataktaydı, okuyordu.

«Kediyi aldın mı?» diye sordu, kitabı elinden bıraktı.

«Gitmiş.»

«Kimbilir nereye gitti,» dedi, gözlerini dinlendiriyordu.

Kadın yatağa oturdu.

«Öyle istiyordum ki,» dedi. «Niye bu kadar çok istedim, bilmem. Zavallı kedicigi çok istedim. Yağmurda zavallı bir kedicik olmanın hiç de hoş bir yanı yok.»

George yine okuyordu.

Kadın kalktı, tuvalet masasına, aynanın önüne, oturdu; bir el aynası alıp kendine baktı. Profilini inceledi, önce bir yanını sonra öteki yanını. Sonra da boynunu ve başının arkasını inceledi.

«Saçımı uzatmayı düşünüyorum, ne dersin?» diye sordu, tekrar profiline bakarak

1Q6

HEMINGWAY

\George başını kaldırdı, kızın ensesini gördü, oğlan çocuk gibi iyice kısacık kesilmişti.

«Ben bu halini seviyorum.»

«Ben bıktım,» dedi kadın. «Oğlan çocuğuna benzemekten bıktım.»

George yatakta biçim değiştirdi. Kadın konuşmaya başladığından beri gözlerini ondan ayırmamıştı.

«Böyle çok iyisin,» dedi

Kadın aynayı tuvaletin üstüne bıraktı, pencereye gitti. Hava kararıyordu.

«Saçımı sımsıkı, dümdüz arkaya tarayıp, şöyle hisse debileceğim kocaman bir topuz yapmak istiyorum,» dedi kadın. «Kucağında oturup- ben başını okşaymca, mır-layan bir kedim olsun istiyorum.»

«Ha?» dedi George yataktan.

«Sonra sofrada kendi gümüş takımlarım olsun, mumlar olsun istiyorum. Sonra bahar gelsin, saçımı dışarda bir aynanın önünde fırçalayayım istiyorum. Bir kedicik istiyorum, yeni elbiseler istiyorum.»

«Ay, sus, bir şeyler bulsana okuyacak.» dedi. George.

Karısı pencereden bakıyordu. Şimdi hava iyice kararmıştı ve halâ palmiye ağaçlarına yağmur yağıyordu.

«Ne olursa olsun bir kedi istiyorum,» dedi kadın. «Bir kedi istiyorum. Şimdi hemen bir kedi istiyorum. Uzun saçlarım ya da başka bir eğlencem olmasa bile bir kedim olabilir.»

George kadını dinlemiyordu. Kitabını okuyordu o. Karısı pencereden dışarı baktı, meydanın ışıkları yanmıştı.

YAGMURDAKİ KEDİ

107

Birisi kapı vurdu.

«Avanti,» dedi George. Başını kitaptan kaldırdı. Kapıda hizmetçi duruyordu.

Kucağında sallanan, sımsıkı tuttuğu üç renkli bir kedi vardı.

«Affedersiniz,» dedi, «Patron bunu Signora'ya vermemi söyledi.»

BİR OKUYUCU YAZIYOR

Yatak odasındaki masaya oturdu, önünde açık bir gazete vardı. Pencereden yağın kara, düşer düşmez damlarda eriyen kara bakmak için ara veriyordu sadece. Ne bir şey eklemeyi, ne de bir şey silmeyi gereksemedn, hiç ara vrmeksizin bu mektubu yazdı.

Roanoke, Virginia February, 6 th., 1933

Sayın Doktor,

Size çok önemli bir iş için danışmak istiyorum - bir karar vermem gerekiyor ve en çok kime güveneceğimi bilemiyorum, anneme ve babama soramam - onun için size başvurdum - sizi görmem de gerekmediği için size de onlar kadar güvenebilirim. Durum şu - 1929 yılında U. S. görevlisi bir adamla evlendim ve aynı yıl Çin'e Şanghay'a gönderildi - üç yıl kaldı - döndü - bir kaç ay önce isinden terhis oldu - ve annesinin evine, Arkansas'a Helena'ya gitti. Bana da gelmemi yazdı - gittim, iğne tedavisi oluyordu ve elbette sordum, nasıl yazıldığını tam iyi bilmiyorum ama «sifilus» gibi bir şey galiba - Bilmem bundan, bir şey anladınız mı. - Şimdi bundan sonra birlikte ya-

BİR OKUYUCU YAZIYOR

109

şamamızda benim için bir sakınca var mı dersiniz - Çin'den döndüğünden beri hiç bir yakın ilişkimiz olmadı. Doktorla işi bittikten sonra hiç bir şeyi kalmıyacağımı söylüyor - Doğru mu dersiniz - Babamın bu hastalığa bir kez yakalanan ölse daha iyi olur dediğini çok duymuştum - Babama inanırım ama asıl kocama inanmak istiyorum Lütfen, lütfen ne yapacağımı siz söyleyin bana - Bir kızım var, babası Çin'de iken doğdu -

Size teşekkür ederim ve öğütlerinize candan güveniyorum ben.

Ve imzasını attı.

Belki yapılacak en doğru şeyi o söyler bana. dedi kendi kendine. Belki o söyler. Gazetedeki resminden bilirmiş gibi görünüyor. Akıllı, iyi görünüyor. Her gün birine ne yapacağını söylüyor. Bilmesi gerekir. Doğru ne ise onu yapmak istiyorum. Ne çok oldu Tanrım, ne uzun bir süre geçti. Nereye gönderirlerse oraya gidecekti, zorunluydu, biliyorum, ama bunu nasıl oldu kaptı bilmiyorum. Tanrım keşke

kapmasaydı. Ne yaptı, nasıl kaptı aldırđığım yok. Hiç olmasın isterdim Tanrım. Kapması gerekmezdi gibi geliyor. Ne yapacağını bilmiyorum. Hiç bir hastalık olmasın isterdim Tanrım. Niye hasta oldu bilmiyorum.

BİR GÜNLÜK BEKLEME

Herkesler yataktayken, pencereleri kapatmıya odaya geldi, hasta gibi göründü bana. Titriyordu, yüzü bembeyazdı, sanki hareket etmek acı veriyormuş gibi yavaş yavaş yürüyordu.

«Nen var, Schatz?»

«Başım ağırıyor.»

«Yatağa dönsen daha iyi.»

«Hayır. Bir şeyim yok.a

«Yatağa git. Giyinince gelir, bakarım sana.»

Fakat aşağı indiğimde giyinmiş, ocağın yanında oturuyordu. Dokuz yaşlarında, zavallı, çok hasta bir oğlana benziyordu. Elimi alına koyunca ateş olduğunu anladım.

«Yukarı yatağına çık,» dedim, «hastasın.»

«Bir şeyim yok,» dedi

Doktor geldi, çocuğun ateşini aldı.

«Kaç?» diye sordum.

«Yüz iki.»

Aşağıda, doktor ayrı renkli kapsüller içinde üç ilâç bıraktı. Birisi ateş düşürmek içindi, ikincisi bir müşildi,

BİR OKUYUCU YAZIYOR

111

üçüncüsü de asit durumunu yenmek içindi. Grip mikroplarının ancak asit durumlarında yaşayabildiklerini anlattı. Gripi iyi bilir görünüyordu ve ateş yüz dördü aşmadıkça endişelenecek bir şey olmadığını söyledi. Ortalıkta çok görülen hafif bir gripti. Zatürrie önlendikçe hiç bir tehlikesi yoktu.

Odaya dönünce çocuğun ateşini yazdım ve ilâçları vereceğim değişik saatlerin bir listesini yaptım.

«Bir şeyler okuyayım ister misin?»

«Olur. Eğer sen istersen,» dedi çocuk. Yüzü bembeyazdı, gözlerinin altında mor halkalar vardı. Yatakta kıpırdamadan yatıyor, olan bitenle hiç ilgisiz görünüyordu. Howard Pyle'nin Korsanlar Kitabı'nı yüksek sesle okumaya başladım; ama beni hiç izlemediğini gördüm.

«Nasılsın, Schatz?» diye sordum.

«Hep aynı,» dedi.

Öteki ilâcı vereceğim saati beklerken yatağın ayak ucunda oturup kitabı kendi kendime okudum. Uyuması çok normal olurdu ama başımı kaldırıp baktığımda çok garip bir şekilde yatağın ayak ucuna bakıyordu.

«Niçin uyumaya çalışmıyorsun? Ben seni ilâç için uyandırırım.»

«Uyumak istemiyorum.»

Bir süre sonra, «Belki sıkılırsın, burda benimle kal-masan da olur baba.» dedi bana.

«Sıkılmıyorum.»

«Hayır, ben eğer sıkılacaksan kalmasan da olur demek istedim.»

Biraz dalgın diye düşündüm ve saat on birdeki ilâçları verip bir süre için dışarı çıktım.

Açık, soğuk bir gündü, yer donmuş, ince bir kar örtüsü ile kaplanmıştı, bunun için de bütün çıplak ağaç-

112

HEMINGWAY

lar, çalılar, fidanlar, çimenler ve toprak sanki buzla cilalanmış gibiydi. Donmuş ırmağın yanındaki yolda kısa bir yürüyüş yapmak için yanıma genç Manda seterini de aldım, ama cama dönmüşlerde durmak da, yürümek de çok güçtü. Kırmızı köpek kayıp yuvarlandı, ben de iki kez fena düştüm. Birinde tüfeğimi düşürdüm, buzun üstünde kaydı gitti.

alılarla kaplı yüksek bir tepenin altındaki bıldırcın sürüsünü havalandırdık, tepenin üstünde kaybolurlarken ikisini vurdum. Bıldırcınlardan kimisi ağaçlara sindi, fakat çoğu çalı yığınları arasında dağıldı. Onları kaırtmak için buzla örtülü çalı yığınlarının üstünde bir çok kez sıçramak gerekiyordu. Buz tutmuş yay gibi çalıların üstünde güçlölkle pusu kurmuşken; birden çıkıp ateş etmemi güçleştirdiler, ikisini öldürdüm, beşini ıskaladım. Dönüş yolunda, evin yakınlarında bir bıldırcın sürüsü olduğunu bildiğimden sevinçliydim, ertesı güne pek çok av bulacaktım.

Evde çocuğın odasına kimseyi sokmadığını söylediler.

«Giremezsiniz,» demişti «Benden size geçmesin.»

Yukarı yanına çıktım, onu aynı bıraktığım biçimde buldum, solgun yüzünde yanakları ateşten al al olmuştu, aynı eskisi gibi kıpırdamadan karyolanın ayak ucuna bakıyordu.

Ateşini aldım.

«Kaç?»

«Yüz kadar,» dedim. Yaz bir onda dörttü ateşi.

«Yüz ikiydi,» dedi.

«Kim söyledi?»

«Doktor.»

«Ateşin fena değil. Endişelenecek bir şey yok.»

«Endişelenmiyorum,» dedi. «Ama düşünmeden yapamıyorum.»

BİR GÜNLÜK BEKLEME

113

«Düşünme,» dedim. «Aldırma.»

«Aldırmıyorum,» dedi, ve gözlerini karşıya dikti. Besbelli kendini koyvermemek için çok çaba harcıyordu, bir şey vardı.

«Bunu su ile al,»

«Bir faydası olur mu dersin?»

«Elbette olur.»

Oturdum korsan kitabım açtım, okumaya başladım, fakat dinlemediğini görünce kestim okumayı.

«Ne zaman öleceğim dersin?»

«Ne?»

«Ölmeme ne kadar kaldı?»

«Ölmiyeceksin. Ne oldu sana böyle?»

«Öleceğim ben. Doktorun yüz iki dediğini duydum.»

«İnsan yüz iki ateşle ölmez. Bu aptalca bir konuşma.»

«Ölür, ben biliyorum. Fransa'da, okulda çocuklar insanın kırk dört derece ateşle yaşayamadığını söylemişlerdi. Benim ateşim yüz iki.»

Bütün gün, sabahın dokuzundan beri ölmeyi beklemişti.

«Vah zavallı Schatz,» dedim. «Zavallı koca Schatz. Mil ile kilometreye benzer bu.

Sen Ölmiyeceksin. Değişik bir termometre o. Onda otuz yedi normal ateştir. Bunda ise doksan sekiz.»

«Tıpkı,» dedim. *Mü ve kilometre gibi. Arabayla yaptığımız yetmiş milin kaç kilometre ettiğini miliyor musun?» ,

«Oh,» dedi.

Yatağın ayak ucuna dikili bakışları yavaş yavaş çözüldü. Üstündeki gerginlik de çözüldü sonunda, ertesi gün iyice gevşemişti, çok önemsiz şeyler için bile kolayca ağladı.

İYİ

AYDINLATILMIŞ TEMİZ BİR YER

Geç olmuştu. Kahvede, bir ağacın yapraklarının elektrik ışığındaki gölgesinde oturan yaşlı adamdan başka kimse kalmamıştı. Gündüzün sokak tozlu olurdu, ama gece inen çiğ tozları yatıştırırdı ve yaşlı adam geç saatlere dek oturmayı severdi, çünkü sağırdı o ve gece sessizdi; o bu değişikliği sezerdi. Kahvenin içinde duran iki garson, yaşlı adamın biraz sarhoş olduğunu biliyorlardı iyi bir müşteri olduğu halde çok sarhoş olunca para ödemededen gittiğini bildiklerinden adamı kollamaktaydılar. «Geçen hafta kendini öldürmeğe kalkmış,» dedi garsonlardan biri.

«Neden?»

«Umutsuzluğa düşmüş.»

«Sebebi neymiş?»

«Hiç.»

«Nerden biliyorsun hiç bir şey olmadığını?»

«Çok parası var.»

Garsonlar kapıya yakın, duvara bitleştirilmiş bir masada oturuyorlar ve balkona bakıyorlardı, yaşlı adamın

İYİ AYDINLATILMIŞ TEMİZ BİR YER

115

oturduğu rüzgârla hafifçe sallanan yaprakların gölgesindeki masadan başka bütün masalar boştu. Sokaktan bir asker ile bir kız geçti. Kızın başı açıktı ve adamın yanı sıra telâşla yürüyordu.

«Nöbetçi şimdi enseler.» dedi garsonlardan biri.

«Şu isini görse ne çıkar sanki?»

«Sokaktan çekilse iyi eder. Nöbetçi yakalamak üzere. Beş dakika önce geçtiler.»

Gölgede oturan yaşlı adam bardağı ile tabağa vurdu. Garsonların genci seğirtti.

«Bir şey mi istediniz?»

Yaşlı adam garsona baktı. «Bir brandy daha,» dedi.

«Sarhoş olacaksınız,» dedi garson. Yaşlı adam garsona baktı. Garson gitti.

«Bütün gece oturacak,» dedi arkadaşına. «Uykum geldi artık. Üçden önce yatağa girdiğim yok. Keşke geçen hafta öldürseydi kendini.»

Garson kahvenin içindeki tezgâhtan bir şişe brandy ile bir tabak daha aldı ve dışarıya, yaşlı adamın masasına gitti. Tabağı masaya bıraktı, bardağı brandy ile doldurdu.

«Geçen hafta öldürseydin ya kendini,» dedi sağır adama. Yaşlı adam parmağı ile işaret etti. «Biraz daha,» dedi. Garson öyle doldurdu ki brandy bardaktan taşıtı ve en üstteki tabağa aktı. «Teşekkür ederim,» dedi yaşlı adam. Garson şişeyi kahveye geri götürdü. Yine arkadaşının yanına masaya oturdu

«Sarhoş işte şimdi,» dedi.

«Her gece sarhoş o.»

«Ne diye kendini öldürmek istedi?»

«Ne bileyim ben.»

«Nasıl yapmış?»

«İple asmış kendim.»

116

HEMINGWAY

«Kim kurtarmış?»

«Yeğeni.»

«Neden kurtardılar acaba?»

«Ruhundan korktular.» \

«Ne kadar parası var?»

«Çok var.»

«Sekseninde olmalı.»

«Herhalde seksen vardır.»

«Bir eve gitse. Üçten önce yatağa girdiğim yok. Bu da yatılacak saat mi?»

«Oturmasını seviyor da ondan oturuyor.»

«O yalnız. Ben yalnız değilim. Yatakta beni bekli-yen bir karım var.»

«Onun da karısı vardı bir zamanlar.»

«Şimdi karı onun nesine./»

«Bilinmez. Karısı olsa belki daha iyi olurdu.»

«Yeğeni bakıyor ona.»

«Bilmiyorum, ipini kesmiş kurtarmış dedin ya.»

«Ben bu denli yaşlı olmak istemem. Pis oluyor yaşlı erkek.»

«Hepsi değil. Bu yaşlı adam temiz. Dökmeden içiyor. Şimdi, sarhoşken bile. Baksana.»

«Bakmak istemiyorum ona. Bir evine gitse. Çalışanlara hiç saygısı yok.»

Yaşlı adam bardağının üstünden meydanın karşı tarafına, sonra da garsonlara baktı.

«Bir brandy daha,» dedi, bardağını göstererek. Acele eden garson yanına geldi.

«Tamam,» dedi garson, budalaların sarhoş ya da yabancı biriyle konuşurken yaptıkları gibi, yarım yarım cümlelerle konuşuyordu. «Bu akşam yok başka. Kapanıyor şimdi.»

«Bir tane daha,» dedi yaşlı adam.

İYİ AYDINLATILMIŞ TEMİZ BİR YER

il?

«Bitti. Olmaz.» Garson masanın kenarını havlu ile sildi ve başını salladı.

Yaşlı adam ayağa kalktı, ağır ağır küçük tabakları saydı, cebinden deri bir bozuk para çantası çıkardı ve yarım peseta bahşiş bırakarak içkilerin parasını ödedi.

Garson adamın arkasından gidişine baktı, sallanarak fakat vekarla yürüyen çok yaşlı bir adamdı o,

«Niye bırakmadın, oturup bir içki daha içsin?» diye «Saat iki buçuk yok daha.»

«Ben eve, yatağıma gitmek istiyorum.»

«Bir saattan ne çıkar?»

«Onun için yok, ama benim için önemi var.»

«Bir saat bir şey değiştirmez.»

«Yaşlı bir adam gibi konuşuyorsun sen de. Bir şişe alıp evinde içsin.»

«Aynı şey değil.»

«Aynı şey değil, doğru.» diye karısı olan garson hak verdi. Haksızlık etmek istemiyordu. Sadece acelesi vardı, o kadar.

«Peki sen? Sen eve erken gitmekten çekinmiyor musun?»

«Bana hakaret mi ediyorsun?» «Yok canım, takılıyorum sadece.» «Çekinmiyorum,» dedi garson maden kepengi aşağı çekerek. «Benim güvenim tam. Ben tüm güvenliyim.»

Gençsin, güveniyorsun, isin var,» dedi yaşlı garson. «Her şeyin tamam.»

«Peki, senin neyin eksik?» «İşimden başka bir şeyim yok.» «Bende olan her şey seride de var.»

«Yok. Benim hiç güvenim olmadı, üstelik ben genç değilim.»

«Hadi gel. Bırak bu saçma sözleri de kilitte.»

«Kahvelerde geç saatlere dek oturanlardanım ben,» dedi yaşlıca garson. «Yatağa gitmek istemiyenlerden, geceleyin bir ışık arıyanlardan yanayım ben.»

«Eve gidip yatmak istiyorum.»

«Bi/ iki ayrı yaratılıştayız, »dedi yaşlıca garson. Eve gitmek üzere giyinmişti artık. «Bu sadece gençlik ve güven işi değil, ikisi de çok güzel şeyler. Her gece hiç istemeden kapatırım burayı, belki bir kahvede oturmaya ihtiyacı olan biri vardır diye düşünürüm.»

«Bütün gece açık bodega'lar var.»

«Anlamıyorsun sen. Burası temiz sevimli bir kahve. iyi aydınlatılmış. Işık çok iyi, hem şimdi yapraklar da gölge yapıyor.»

«iyi geceler,» dedi genç garson.

«iyi geceler,» dedi öteki de. Işığı söndürüp konuşmasını kendi kendine sürdürdü. Işık elbette; ama o yerin temiz ve sevimli olması da gerek. Kuşkusuz müzik istemezsin. Bütün bunların hepsi bunca saat yerinde olsa bile bir tezgâhın önünde vekarla dikilemezsin. Neden korkuyor? Onunki ne korku ne de sıkıntı. Çok iyi bildiği bir şey o, hiç. Hepsi bir hiçti, adam da bir hiçti. Hepsi bu kadar, bir ışıktı istediği, bir dü/en ve temizlik. Kimi bunların içinde yaşar, anlamaz ama o biliyor hepsini nada y pues nada y nada y pues nada. Bizim nada'mız nadanın içindeki nada, adm nada olsun, krallığın nada, nadanın içinde nada olacaksın. Bize bu nadayı ve, günlük nada'mızı ve bizi nada'mız ile nada'la, bizim nada'larımızı nadala-diğımız gibi ve bizi nada'nın içinde nada'la ama bizi na-da'dan kopar; pues nada. Hiç ile dopdolu olan hiçi selâmla, hiç seninledir. Gülümsedi, pırlıl pırlıl bir buhar kahve makinası olan bann önünde durdu.

«Ne emredersiniz?» diye barmen sordu.

«Nada.»

İYİ AYDINLATILMIŞ TEMİZ BİR YER 119

«Otro loco mas,» dedi barmen ve döndü gitti.

«Küçük bir fincan olsun,» dedi garson.

Barmen kahveyi doldurdu

«Işık iyi parlak, sevimli bir yer ama tezgâh cilâsız,» dedi garson.

Barmen garsona baktı, cevap vermedi. Konuşmak için gecenin çok geç bir saatiydi.

«Bir kopita daha ister misiniz?» diye barmen sordu.

«Hayır, teşekkür ederim,» dedi garson ve dışarı çıktı. Barlardan, bodegalardan nefret ediyordu. Temiz, iyi aydınlatılmış bir kahve bambaşkaydı. Şimdi daha fazla düşünmeden odasına, evine gidecekti. Yatağına yatacak ve sonunda gün ışıırken uykuya dalacaktı. Kendi kendine, bu olsa olsa uykusuzluk dedi. Bir çoklarında vardır.

İZMİR KÖRFEZİNDE

işin en garibi, diyordu, her gece tam gece yarısında bağırımlarıydı. Bu saatla niye bağırırlardı bilmiyorum. Bizler limandaydık, onlar da iskelede, gece yarısı başlardı bağırmaya. Susturmak için projektör tutardık üstlerine. Bu her seferinde işe yaradı. Projektörü üstlerinde bir aşağı bir yukarı iki üç kez dolaştırdık mı susarlardı. Bir kez iskelede görevli subay bendim, yanıma bir Türk subayı geldi, büyük bir öfke içindeydi; bizim gemicilerden biri kendisine hakaret etmiş. Ona bu gemicinin gemiye gönderilip orada şiddetle cezalandırılacağı söyledim. Adamı göstermesini istedim. En sessiz bir herifi, bir topçu yardımcısını gösterdi. Bu adamın kendisine durmadan ağır hakarete bulunduğunu söyledi; benimle bir çevirmen aracılığı ile konuşuyordu. Topçu yardımcısının hakaret edecek kadar Türkçe bilmesini aklım almadı. Adamı çağırdım ve, «Türk subayları ile ancak gerektiği zaman konuşacaktın.» dedim.

«Ben hiç biri ile konuşmadım, efendim.» «Kuşkum yok bundan,» dedim, «ama şimdi en iyisi sen gemiye git ve bütün gün bir daha sahile çıkma,»

Sonra Türk'e, adamın gemiye gönderildiğini ve ora-

İZMİR KÖRFEZİNDE

da gerekenin şiddetle yapılacağını söyledim. En sert bir biçimde! Türk sevindi. İyi dosttık bizler

En kötüsü, diyordu, çocukları ölmüş kadınlardı. Ölü çocukları alamıyordunuz onlardan. Altı günden beri ölüydü çocuklar. Vermiyorlardı onları. Hiç bir şey yapamazdınız. Sonunda çekip aldık. Sonra, bir de yaşlı bir kadın vardı, bu olağan üstüdür işte. Bir doktora anlattım, yalan söylüyorsun dedi. Onları iskeleden uzaklaştırıyor, ölüleri topluyorduk, bu yaşlı kadın sedye gibi bir şeyin üstünde yatıyordu. «Şu kadına bir bakar mısınız, efendim?» dediler. Ben de baktım, tam o anda öldü ve taş gibi kaskatı kesildi. Bacakları çekildi, belinden yukarı çekmişti bacaklarını, tümünden sertleşti. Sanki geceden ölmüş gibiydi. Bir tıp öğrencisine anlattım bunu, imkânsız dedi.

Hepsi iskeleye dolmuştu, çünjtü Türk'ü tanımıyorlardı, bu ne depreme, ne de başka şeye benzerdi. Koca Türkün ne yapacağını hiç bilemezlerdi. Hatırlıyor rr;usun, nasıl bize bir daha gelip almamamızı emretmişlerdi. O sabah limana geldiğimde işi bitirmeyi düşünüyordum. Ellerinde batarya çoktu, toz ederlerdi bizi suyun üstünde, içeri girecektik, iskeleye yanaşıp ön ve arkadan demirleyecektik. Sonra da şehrin Türk kesimini topa tutacaktık.

Uçururlardı bizi ama biz de cehenneme çevirirdik şehri, içeri girerken bir kaç kez kuru sıkı ateş ettiler. Kemal geldi, Türk kumandanı kovdu, adam yetkisini aşmıştı. Fazla ileri gitmişti. Cehenneme dönecekti ortalık.

Limanı hatırlarsın. Bir çok güzel tekne vardı. Yaşamımda düş kurduğum tek süre oldu bu. Çocukları ölen kadınlara olduğu gibi, doğuran kadınlara da aldırın yoktu. Hepsi kurtuldu. Bir kaçının ölmesi bile şaşırtıcıdır. Üzerlerine bir şey örter, bıraktırdık kendi hallerine. Her

122

HEMINGWAY

zaman ambarın en karanlık köşelerini bulurlardı. Bir kez iskeleden ayrıldılar mı artık hiç bir şeye aldırılmazlardı.

Yunanlılar hoş çocuklardı üstelik. Yük hayvanlarını beraber götürmiyecekleri için ön ayaklarını kırar sığ suya iterlerdi. Ön ayakları kırık katırlar, suda debelenir-

\^

lerdi. Tatlı işlerdi bütün bunlar. Gerçekten, çok tatlıydı.

KÖPRÜDEKİ YAŞLI ADAM

Yaşlı bir adam oturuyordu köprünün yanı başında, gözlükleri maden çerçeveli, üstü başı toz toprak içinde. Dubalara dayalı bir köprü vardı nehrin üstünde ve kamyonlar, arabalar, erkekler, kadınlar, çocuklar geçip gidiyorlardı. Köprünün öbür yanındaki dik bayıra, katır çe-kili arabaları askerler itiyorlardı tekerlerinden. Kamyon-larsa bu yokuşu tırmanırıp tümünü aşarak gözden yi-tiyor ve köylüler, diz boyu toz içinde güçlkle ilerliyorlardı. Ama yaşlı adam hiç kımıldamadan oturuyordu orda.

Yorgunluktan yürüyecek hali kalmamıştı.

Bana verilen görev, köprüyü geçip öte yandaki durumu incelemek ve düşmanın ne kadar ilerlediğini anlamaktı. Yaptım bu işi ve köprüden dönüp geldim. Artık o kadar araba kalmamıştı ortalıkta, bir kaç yaya vardı sadece ve yaşlı adam hâlâ oturmakta idi orda. «Nerden geliyorsun?» diye sordum. «San Carlos'tan,» dedi ve güldü. Oralı idi, oralı olduğu için de memleketinin adım söylemek hoşuna gidiyordu ve gülüyordu. «Hayvanlara bakardım,» diye açıkladı.

124

HEMINGWAY

«Ya,» dedim, tam da anlamadan.

«Ya,» dedi, «anlarsın ya, hayvanlara bakıyordum. Bizim San Carlos'tan en son çıkan ben oldum.»

Çobana da, sığırtmaca da benzemiyordu oysa ve ben onun kapkara tozlu giysilerine, tozdan kurşunî bir renk almış yüzüne, maden çerçeveli gözlüklerine bakıp, «Ne hayvanı idi bunlar?» dedim.)

«Çeşitli,» dedi ve başını salladı. .«Bırakmak zorunda kaldım onları.»

Köprüye, Ebro Deltasının Afrika'yı andıran kırlarına bakıyor, düşmanı görmemize ne kaldı acaba diye merak ediyor ve düşmanla temasa geçmek denilen o hep sırlı olayın işareti olan ilk gürültüleri duymağa çalışıyordum.

«Ne hayvanı idi bunlar?» diye sordum,

«Üç çeşit hayvan vardı birarada,» diye açıkladı, «iki keçi, bir kedi, sonra da dört çift güvercin vardı.»

• «Sen de onları bırakmak zorunda kaldın, öyle mi?» diye sordum.

«Evet. Topçular yüzünden. Hadi yollan dedi yüzbaşı, topçular yüzünden.»

«Kimsen yok mu?» diye sordum, köprünün öte ucuna bakarak, son bir kaç araba bayırı aşmağa çabalıyordu acele.

«Yok,» dedi. «baktığım o hayvanlar var sadece. Kedi başının çaresine bakar elbet.

Kendini gözetmesini bilir her kedi, ama ötekiler ne olacak kestiremiyorum.»

«Hangi partidensin?» diye sordum.

«Hiç bir partiden,» dedi. «Yetmiş altı yaşımdayım. Yirmi kilometre yürüdüm, artık bir adım bile gidemem sanırım.»

«Burası durulacak bir yer değil,» dedim, «îyi bir

KÖPRÜDEKİ YAŞLI ADAM

125

yer istiyorsan, tepede kamyonlar var, Tortosa'ya giden yolun dönemecinde.»

«Bir az daha oturayım da,» dedi, «sonra giderim. Kamyonlar nereye gidiyor?»

«Barcelona'ya,» dedim.

«O yanda bir tanıdığım yok,» dedi, «ama size çok teşekkür ederim. Çok çok teşekkür ederim.»

Yorgun ve boş gözlerle baktı bana, sonra, merak ettiği şeyi başkası ile paylaşmak isteyerek dedi ki, «Kedi kurtarır kendini, ona eminim. Kedi için üzölmek gerekmez. Ama ötekiler. Peki, ötekiler ne olur dersiniz?»

«Ne olacak, her halele onlar da kurtulur.»

«Öyle mi dersiniz?»

«Neden olmasın?» dedim, karşı yakaya bakarak, artık hiç bir kamyon kalmamıştı orda.

«Peki, topçu ordayken ne yaparlar? Söyledim ya, topçu yüzünden çıktık biz.»

«Güvercinlerin kafesini açık bırakmadın mı?» diye sordum.

«Evet.»

«Uçarlar öyleyse.»

«Evet, elbette uçarlar. Ama ötekiler. En iyisi ötekileri düşünmemek.» dedi.

«Sen kalıyorsan gitmem lâzım benim,» dedim acele. «Hadi kalk da yürümeğe çalış.»

«Teşekkür ederim,» dedi ve kalktı yerinden, sağa sola sallandı, sonra sırt üstü oturuverdi tozun içine,

«Hayvanlara bakıyordum ben,» dedi donuk donuk, ama artık bana değil.

«Hayvanlara bakıyordum sadece.»

Yapacak bir şey yoktu ona. Paskalya yortusu olan pazardı ve faşistler Ebro'ya doğru yürüyorlardı. Kurşun

126

HEMINGWAY

renği kapalı bir gündü, gökyüzü görünmüyordu, bu yüzden uçaklar da uçmuyordu, işte bu ve bir de kedilerin kendilerini kurtaracakları gerçeği, yaşlı adamın görüp göreceği en büyük nimetti.

BEYAZ

FİLLER GİBİ

TEPELER

Ebro vadisinin karşısındaki tepeler uzun ve beyazdı. Bu kesimde ne gölge, ne ağaç vardı ve istasyon iki demiryolu arasında, güneşin alınıdaydı. istasyonun hemen yanına başma sıcak gölgesi düşüyordu yapının ve bara acile»! kapsya sinek girmesin diye bambu çekirdeklerinden yapılmış boncuk bir perde asmışlardı. Amerikalı ile yanındaki kız dışarıda, gölgede bir masada oturuyorlardı. Hava çok sıcaktı ve ekspres Barselona'dan kırk dakika sonra gelecekti. Bu kavşak yerinde iki dakika durur, sonra Madrit'e yollanırdı.

«Ne içelim?» diye sordu kız. Şapkasını çıkarmış masaya koymuştu.

«Çok sıcak,» dedi adam.

«Bira içelim.»

«Dos cervezas,» dedi adam perdeden içeri.

«Büyük niu olsun?» diye sordu bir kadın kapıdan.

«Evet, iki büyük.»

Kadın iki bira ile keçeden iki bardak altı getirdi. Bardak altları ile biraları masaya koydu, adama ve kıza

128

HEMINGWAY

baktı. Kız tepelere bakıyordu. Güneşte tepeler beyazdı, kır ise kuru ve kahverengiydi.

«Beyaz fillere benziyor bu tepeler,» dedi kız.

«Ben hiç beyaz fil görmedim.» Adam birasını içti.

«Nerden göreceksin.» \,

«Görebilirdim,» dedim adam. «Nerden göreceksin demekle olur mu?» J

Kız boncuk perdeye baktı. «Bir şeyler yazmışlar perdeye.» dedi kız. «Ne yazıyor?»

«Anis del Toor. Bir içki.»

«Bir bakalım mı tadına?»

Adam perdeden içeri seslendi, «Buraya bakar mısınız?» Kadın bardan çıktı.

«Dört riyal.»

«İki Anis del Toro istiyoruz.»

«Su da ister misiniz?»

«Suyla mı içersin?»

«Bilmem,» dedi kız. «Suyla mı iyi olur?»

«iyi olur.»

«Su istiyor musunuz?» diye sordu kadın,

«Evet, istiyoruz.»

«Meyan kökü tadında,» dedi kız ve bardağı bıraktı elinden.

«Her şey öyle geliyor sana.»

«Evet,» dedi kız. «Her şey meyan kökü tadında. Özellikle uzun bir süreden beri absent gibi bir içki özle-mişsen.»

«Of kes şunu.»

«Sen başladın,» dedi kız. «Eğleniyordum ben. Hoş vakit geçiriyordum.»

«Peki peki, başla gene, hoşça vakit geçirelim.»

«Ben başlamıştan. Dağların beyaz fillere benzediğini söyledim. Hoş değil miydi o?»

BEYAZ FİLLER GİBİ TEPELER

129

«Hoştu, hoştu.»

«Şu içkiyi tatmak istedim. Zaten bütün yaptığımız .da bu, öyle değil mi... Gözünü eğlendirmek vs yeni içkiler tatmak?»

«Öyle galiba.»

Kız tepelere baktı.

«Güzel tepeler.» dedi. «Gerçekte beyaz fillere benzemiyor. Ağaçların arasından derilerinin rengi öyle görü-jür de, onu demek istemiştım.»

«Bırer daha içelim mı?»

«İçelim.»

Ilık rüzgâr boncuk perdeyi masaya doğru salladı.

«Bıra güzel, soğuk,» dedi adam.

«Güzel,» dedi kız.

«Gerçekten de çok basit bir ameliyat bu, Jig,» dedi adam. «Ameliyat bile sayılmaz gerçekte.»

Kız toprağa, masanın ayaklarının oturduğu yere baktı.

«Sen aldırılmazsın buna, biliyorum Jig. Gerçekten de bir şey değil. Sadece hava vermek.»

Kız bir şey demedi.

«Seninle geleceğim, seninle kalacağım hep. Sadece hava verecekler, sonra da normale dönecek.»

«Sonra çok iyi olacağız. Tıpkı eskiden olduğumuz gibi.»

«Neye dayanarak böyle söylüyorsun?»

«Bizim tek sıkıntımız bu şimdi. Bizi mutsuz kılan tek şey bu.»

Kız toprağa, masanın ayaklarının oturduğu yere bak-•tuttu.

«Sonra da her şey yoluna girecek ve mutlu olacağız, söyle mi diyorsun?»

130

HEMINGWAY

«Elbette olacağız. Korkacak bir şey yok. Bunu at- ' latmış çok kişi biliyorum.» \

«Ben de biliyorum,» dedi kız. «Sonradan hepsi çok ; mutlu oldular.»

«Bak,» dedi adam, «eğer istemiyorsan olma. istemiyorsan zorlayacak değilim seni. Ama çok basit bir şey olduğunu biliyorum.»

«Peki, sen istiyor musun gerçekten?»

«En iyisi o gibi geliyor bana. Ama eğer sen gerçek- • ten istemiyorsan zorlamam.»

«Demek ben bu işi yaparsam mutlu olacaksın, her şey eskisi gibi olacak ve beni seveceksin?»

«Ben seni şimdi de seviyorum. Bunu biliyorsun.»

«Biliyorum. Ama bunu yaptıktan sonra, beyaz fillere benzetirsem bu şeyleri, her şey gene güzel olacak mı, hoşuna gidecek mi?»

«Hoşuma gitti zaten. Şimdi de hoşuma gitti ama ' aklımı veremiyorum. Canım sıkıldığı zaman nasıl olurum, bilirsin.»

«Eğer bu işi yaparsam hiç sıkıntın kalmayacak mı?»

«Benim ondan yana bir sıkıntım yok ki. çok basit bir iş.»

«Öyleyse olurum. Kendime aldırıldığını yok.»

«Ne demek istiyorsun?»

«Kendime aldırıldığım yok.»

«Ama ben düşünüyorum seni.»

«Ha evet. Ama ben kendimi düşünmüyorum. Ve yapacağım bu işi, her şey yoluna girecek.»

«Bu türlü düşünüyorsan istemem.»

Kız ayağa kalktı ve istasyonun sonuna dek yürüdü. Karşıda, öbür yanda buğday tarlaları ve Ebro'mm kıyı-sınca ağaçlar vardı. Çok uzaklarda, nehrin ötesinde dağ
BEYAZ FİLLER GIBÎ TEPELER

131

lar. Buğday tarlasının üstünden bir bulutun gölgesi geçti. Ve kız ağaçların arasından nehri gördü.

«Bütün bunlar bizim olabilirdi,» dedi kız. «Her şey bizini olabilirdi, ama her geçen gün bunu olanaksızlastı-rıyoruz.»

«Ne dedin?»

«Her şey bizim olabilirdi dedim.»

«Her şey bizim olabilir.»

«Hayır, olamaz.»

«Bütün dünya bizim olabilir.»

«Hayır, olamaz.» ,

«Her yere gidebiliriz.»

«Hayır, gidemeyiz. Bizini değil artık o.»

«Bizim.»

«Hayır değil. Bir kez elinden aldılar mı, artık geri alamazsın.»

«Ama almadılar ki...»

«Bekleyelim, görürüz.»

«Hadi gölgeye gel,» dedi. «Böyle düşünmemelisin.»

«Zaten düşünmüyorum,» dedi kız. «Biliyorum.»

«Senin yapmak istemediğin hiç bir şeyi yapmanı istemem ben...»

«Benim için de iyi olmaz o,» dedi kız. «Biliyorum. Bir bira daha içelim mi?»

«Peki. Ama şunu da anlamalısın ki...»

«Anlıyorum,» dedi kız. «Bu lâfları bırakalım mı?»

Masaya oturdular, kız ötelere, vadinin çıplak tarafındaki tepelere bakıyordu, adam da kıza ve masaya.

«Şunu anlamam lâzım ki,» dedi adam, «sen istemezsen ben de istemem. Sana uygun geliyorsa ben sonuna kadar varım.»

«Sana uygun gelmiyor mu? Anlaşarak karar verebilirdik. »

132

HEMINGWAY

«Elbette uygun geliyor. Ama benValnız sizinle anlaşmak istiyorum. Başkası ile değil. ÇOR basit olduğunu da biliyorum.» J

«Bana bir iyilik etmek ister misitr şimdi?»

«Ne istersen yaparım.»

«Ne olur. ne olur, ne olur, ne olur, ne olur, ne olur, kes artık!»

Adam bir şey demedi, istasyonun ordaki valizlere baktı. Üzerlerinde, geceleri geçirdikleri otellerin etiketleri vardı.

«Ama istemiyorum senin şey yapmanı,» dedi. «Şunca kuruntum yok bu iş üstüne.»

«Bağıracağım,» dedi kız.

Kadın elinde iki bardak bira ile perdenin arasından geldi ve bardakları nemli keçe bardak altlarının üstüne koydu. «Tren beş dakikaya kadar burda,» dedi.

«Ne dedi?» diye sordu kız.

«Beş dakikaya kadar geliyor tren dedi.»

Kız gülümseyerek baktı kadına, teşekkür etti.

«Çantaları istasyonun öbür tarafına götürsem iyi, olacak,» dedi adam. Kız gülümsedi ona.

«Olur. Sonra gel de biralarımızı bitirelim.»

Adam iki ağır valizi alıp istasyonun öbür yanındaki demiryoluna götürdü. Demiryolu boyunca baktı, ama treni göremedi. Dönüşte bardan geçti, treni bekleyenler oturmuş içiyorlardı. Barda bir Anis içti ve oturanlara baktı. Rahat rahat treni bekliyordu hepsi. Boncuk perdenin arasından geçti. Kız masada oturmuş ona gülümsüyordu/

«İçin rahat mı?» diye sordu.

«İyiyim,» dedi kız. «Bir şeyim yok. iyiyim,»

Mr. VE Mrs. ELLİOT

Mr. ve Mrs. Elliot, çocukları olsun diye çok uğraştılar. Mrs. Elliot'un dayanabildiğince sık denediler. Evlendikten sonra Boston'da denediler, gemide denediler. Gemide çok

sık deneyemediler, çünkü Mrs. Elliot iyice hastaydı. Mrs. Elliot hastaydı ve hastalanınca da güneyli kadınlar gibi hastalanırdı. Birleşik Amerikalım güney bölgesinin kadınları gibi yani. Bütün Güneyli kadınlar gibi Mrs. Elliot da deniz tutmasından, gece yolculuklarından, sabah erken kalkmalardan çabuk sarsılırdı. Gemide birçokları onu Elliot'un annesi sanmışlardı. Evli olduklarını bilenler ise gebedir diye düşündüler. Gerçekle kırk yaşındaydı. Yolculuğa başladığından beri sanki birden bire yaşlanmıştı.

Çok daha genç görünüyordu, aslında sanki hiç yaşı yokmuş gibiydi Elliot ile evlendiğinde. Evlenmezden önce bir kaç hafta sevişmişlerdi, bir akşam üsfü kadını öpmüştü adam, onu uzun süredir çaycı dükkânından tanıyordu.

Hubert Elliot evlendiğinde Harvard'da hukuk okuyordu. Yılda yaklaşık olarak on bin dolar gelirli bir

134

HEMINGWAY

şairdi. Çabucak uzun şiirler yazardı. Yirmi beş yaşındaydı ve Mrs. Elliot ile evlenene dek hiç bir kadınla yatmamıştı. Karısından beklediği beden ve akü temizliğini aynen ona da verebilmek için safiyetini korumak istemişti. Doğru yaşam takmıştı bunun adını. Mrs. Elliot ile öpüşmeden önce çeşitli kızlara aşık olmuştu ve bu kızların hepsine temiz bir yaşam sürdüğünü söylemişti er-geç. Kızların hemen hepsi soğumuştur ondan. Şaşıp dehşete düşüyordu kızların çirkefe bulaştığını bildikleri erkeklerle nişanlanıp, evlenmeleri karşısında.

Bir kez, tanıdığı bir kızı uyarmak istemişti, kollej-den tam bir haylaz olduğunu bildiği o adama karşı ama çok tatsız bir olay patlak vermişti sonunda.

Mrs. Elliot'un adı Cornelia idi. Kendisini Calutina diye çağırmağa alıştırdı Mr. Elliot'u, bu onların Güneydeki aile adlarıydı. Mr. Elliot evlendikten sonra Cornelia'yı eve götürünce annesi ağlamış, fakat ayrı oturacaklarını duyunca yüzü gülmüştü. Kendini onun için temiz sakladığını söyleyince Cornelia, «Sevgili, tatlı çocuk,» demişti ve her zamankinden daha sıkı sarılmıştı Elliot'a. Cornelia da tertemizdi. «Bent yine böyle öp,» demişti kadın.

Hubert, bu biçim öpmeyi, eskiden bir arkadaşın anlattığı hikâyeden duyup öğrendiğini söyledi. Bu denemeden çok hoşlanmıştı, ellerinden geldiğince bunu geliştirdiler. Kimi kez, çok uzun öpüşüklerinde, Cornelia, Hubert'in kendini onun için nasıl temiz sakladığını anlatsın isterdi. Bu açıklama her seferinde yeniden coştururdu kadını.

Başlangıçta Hubert'in Cornelia ile evlenmek gibi bir düşüncesi yoktu. Onu bu iş için hiç aklına getirmemişti. Cornelia iyi bir arkadaş olmuştu ona, sonra bir gün dükkânın arkasındaki küçük odada, gramafonla dans edip-

Mr. VE Mrs. ELLIOT

135

yorlardı, Cornelia'nın kız arkadaşı o sırada ön tarafta ,..- dükkândaydı. Cornelia, Hubert'in gözlerinin içine bakmış, o da kadını öpüvermişti. Evlenmiye ne vakit karar vermişlerdi hiç hatırlamıyordu. Ama evlenmişlerdi işte.

Evlendikleri günün gecesini Boston'da bir otelde geçirdiler, ikisi de aradığını bulamadı, sonunda Cornelia uyuya kaldı. Hubert uyuyamadı ve bu balayı yolculuğu • için aldığı yeni jaegar bornozunu giyip otelin koridorunda bir aşağı bir yukarı uzun süre dolaştı. Bütün ayakkabıları gördü dolaşırken, odaların önünde duran büyük ayakkabılar, küçük ayakkabılar. Kalbine bir sıkıntı verdi bu, odasına koştu. Cornelia uyuyordu. Onu uyandırmak istemedi, çok geçmeden rahatladı ve sakin bir uykuya daldı.

Ertesi gün annesine gitti ve ondan sonraki gün de Avrupa'ya hareket ettiler.

Dünyada en çok istedikleri şey bir çocuktur ama Cornelia bunu sık denemek

istemiyordu. Gemiden Cherbourg'da inip, Paris'e gittiler. Paris'te de denediler çocuk yapmayı. Sonra Dijon'a gitmiye karar verdiler. Bir yaz okulu vardı Dijon'da. Gemiden bir kaç kişi de oraya gitmişlerdi. Dijon'da hiç iş olmadığım gördüler. Bu arada Hubert, yığınla şiir yazıyor, Cornelia da makineye çekiyordu. Hepsi de çok uzun şiirlerdi. Hubert'in yanlışlara hiç hoş görüsü yoktu, bir yanlış olsa bütün sayfayı baştan yazdırıyordu. Cornelia çok ağladı ve Dijon'-dan ayrılmadan önce çocuk yapmak için bir çok kez uğraştılar. Paris'e döndüler, gemideki arkadaşlarının da çoğu dönmüştü zaten. Dijon'dan bıkmışlardı, üstelik Harvard'-dan, Columbia'dan, Wabash'dan sonra Cote d'Or'daki Di-jon üniversitesinde de okuduk diyebilirlerdi artık. Eğer üniversiteleri olsaydı Languedoc'a, Montpellier'ye ya da

136

HEMINGWAY

Perpignan'a gitmeyi yeğlerlerdi. Fakat buraları oldukça uzaktı. Dijon ise Paris'ten sadece dört buçuk saat ötedeydi, üstelik trende restoran vardı. Böylece, hep birlikte bir kaç günü Cafe du Dome'da geçirdiler, sokağın öte yanındaki Rotonde'dan uzak durdular, çünkü orası yabancılar ile doluydu. Sonra Elliot'-lar New-York Herald'da çıkan bir ilân yolu ile Touraine'-de bir şato kiraladılar. Şimdi Elliot'un, hepsi şiirlerine tutkun bir sürü arkadaşı vardı, Mrs. Elliot çaycı dükkanındaki kız arkadaşına şiirlerini göndermesi için kocasını razı etti. Mrs. Elliot, kız arkadaşı gelince daha bir neşelendi, bir çok kez beraber ağladılar. Kız arkadaşı Cor-nelia'dan daha büyüktü ve Cornelia'ya Şekerim diyordu. O da eski bir Güneyli aileden geliyordu.

Üçü ve Elliot'u Huba diye çağıran bir çok arkadaşla, hep birlikte Touraine'deki şatoya gittiler. Touraine'i tıpkı Kansas gibi çok sıcak ve sıkıcı buldular. Şimdi Elliot'un bir kitap yapacak kadar şiiri birikmişti. Boston'da bastıracaktı kitabını, yayıncı ile kontratı yapmış, parasını göndermişti bile.

Kısa bir süre sonra arkadaşları Paris'e dönmiye başladılar. Touraine başlangıçtaki havasını kaybetmişti. Çok geçmeden de hepsi genç, zengin, bekâr bir şair ile Trouvil-le yakınlarında deniz kıyısındaki bir sayfiyeye gittiler. Orada çok mutluydular.

Elliot şatoyu bütün yazlığına tuttuğu için Touraine'de kaldı. Mrs. Elliot ile büyük, sıcak odada, geniş, sert yatakta çocuk yapmak için çok uğraştılar. Mrs. Elliot daktiloda on parmak sistemini öğreniyordu, fakat hızlandıkça, yanlışları, daha çok arttığını gördü. Şimdi yazıların hemen hepsini kız arkadaşı daktiloya çekiyordu. O dikkatli ve becerikliydi, bu işten hoşlanıyor gibiydi.

Elliot beyaz şarap içmeğe başlamıştı, kendi odasın-

Mr. VE Mrs. ELLIOT

137

da ayrı yaşıyordu. Geceleri hep şiir yazıyor, sabahları çok bitkin görünüyordu. Şimdi Mrs. Elliot ile kız arkadaşı o büyük ortaçağ yatağında beraber yatıyorlardı. Çok kez uzun uzun ağlıyorlardı. Akşamları geniş bir ağacın altında hep beraber yemek yiyorlar, akşam rüzgâr esiyor, Mr. Elliot beyaz şarabını içiyor ve Mrs. Elliot ile kız arkadaşı konuşuyorlardı, hepsi çok mutluydular.

BİR ALP TÜRKÜSÜ

Vadiye inerken, sabahın erken saatlerinde bile hava sıcaktı. Güneş taşımakta olduğumuz kayakların üstündeki karları eritip, tahtayı kurutuyordu. Vadide henüz bahardı ama güneş iyice yakıyordu. Yolu izleyerek, sırtımızda çantalarımız, kayaklarımız Galtur'a geldik. Sam biz kilise bahçesinin önünden geçerken bir cenaze töreni sona eriyordu. Papaz bahçeden çıkıp yanımızdan geçtiği sırada ona, «Grüss Gott,» dedim. Papaz eğilip selâm verdi.

«Papazların hiç cevap vermemeleri çok güünç,» dedi John.

«Sanki onlarda, «Grüss Gott» diyeceklermiş gibi geliyor insana.»

«Hiç cevap vermezler,» dedi John.

Yolda durup, kilise bakıcısının taze toprağı kürekle-mesini seyrettik. Kara sakallı, uzun çizmeli bir köylü duruyordu mezarın yanında. Kilise bakıcısı küreklemeyi bırakıp belini doğrulttu. Uzun çizmeli köylü bakıcıdan küreğı aldı, başladı mezara toprak doldurmaya. Sanki bahçeye gübre serper gibi toprağı çok özenle serpiyordu.

Bu

BiR ALP TÜRKÜSÜ

139

parlak mayıs sabahında mezar doldurmak gerçek dışı gibi göründü.

«Böyle bir günde gömüldüğünü düşün,» dedim John'a.

«Hiç istemem.»

«Hadi,» dedim, «bizim de karışmamız gerekmez.»

Yolu izleyerek, kasabanın evlerini geçtik, otele geldik. Bir aydır Silretta'da kayak yapıyorduk, şimdi vadiye inmek iyi gelmişti. Silvretta'da kayak fena geçmemiştii, ama bahar kayağıydı bu, kar ancak sabah erken saatlerde, bir de akşam üstü iyi oluyordu. Onun dışında güneş karı bozuyordu, ikimiz de güneşten bıkmıştık.

Güneşten kaçacak bir yer de yoktu. Kayaların gölgesi ile, bir buz dağının yanındaki kayanın koruduğı kulübenin gölgesinden başka gölgelik bir yer yoktu, gölgede ise ter çamaşırlarımızın altında buz kesiliyordu. Kulübenin dışında siyah gözlüksüz oturamazdınız. Yanıp esmerleşmek iyi hoş ama yoruyordu güneş insanı.

Dinlenemiyordunuz güneşte. Kardan uzakta, aşağıda olmaktan memnundum.

Baharın bu aylarında Silvretta'nın vakti geçmişti. Kayak yapmaktan da bıkmıştım biraz. Çok kalmıştık, içtiğimiz suyun, kulübenin teneke damında eriyen kar suyunun tadı halâ ağızımdaydı. Bu tat kayakla ilgili duygularımın bir parçasıydı. Kayaktan başka yapacak şeyler de olduğu için mutluydum, 'aşağıya indiğimden, yüksek dağın *o alışılmadık ilkyazından uzak, vadideki bu mayıs sabahından memnundum.

Otelci, iskemlesini duvara yaslamış, sundurmada oturuyordu. Yanında da ahcı oturuyordu.

«Ski-heil!» dedi otelci.

«Heil!» dedik biz de ve kayaklarımızı duvara dayayıp, torbalarımızı indirdik.

«Yukarıları nasıl?» diye otelci sordu.

140

HEMINGWAY

«Sclön. Biraz fazla güneşli.»

«Doğru. Yılın bu zamanları oraları çok güneşli olur.» olur.»

Ahçı iskemlesinde oturdu. Otelci bizimle içeri girdi, bürosunu açtı, mektuplarımızı getirdi. Bir tomar mektup ve bir kaç gazete vardı.

«Hadi bira içelim,» dedi John.

«iyi olur. içeride içelim.»

Otelci iki şişe getirdi, mektupları okurken içtik.

«Biraz daha içsek fena olmayacak,» dedi John. Bu kez bir kız getirdi biraları. Şişeleri açarken gülümsüyor-du.

«Ne çok mektup,» dedi kız.

«Evet, çok.»

«Afiyet olsun,» dedi kız ve boş şişeleri alıp dışarı çıktı.

«Biranın tadını bile unutmuşum.»

«Ben unutmadım.» dedi John. «Yukarıda kulübede hep birayı düşündüm.»

«Eh,» dedim, «işte şimdi içiyoruz.»

«İnsan her şeyi tadında bırakmalı.»

«Evet. Biz çok kaldık dağda.»

«Hem de feci çok.» dedi John. «Bir şeyi uzatmanın faydası yok.»

Güneş açık pencereden süzülüp, bira şişelerinden masaya vurdu. Şişeler yarım doluydu. Şişelerdeki biranın üstünde ince bir köpük vardı, bira çok soğuk olduğu için fazla köpük olmuyordu. Uzun bardaklara boşalttığımızda tepesine kadar kabarıyordu. Yol kenarındaki ağaçlar tozluysa. Ötelerden yeşil bir tarla ile dere görünüyordu. Derenin kenarında ağaçlar ve su çarklı bir değirmen vardı. Değirmenin açık yanından içerde kalkıp inen uzun bir kütük gördüm. Kendi kendine hareket eder gibiydi. Ye-

BİR ALP TÜRKÜSÜ 141

sil tarlada dört inek dolaşıyor, bir karga ağaca konmuş, etrafı gözlüyordu. Dışarda sundurmada oturan ahçı, iskemlesinden kalktı, mutfağa giden hole girdi, içeride güneş bos bardaklardan süzülüp masada yansıyor. John, başı kolları arasında öne yaslanmıştı.

Pencereden, iki adamın ön merdivenlerden çıktığını gördüm, içki salonuna geldiler. Biri o uzun çizmeli, sakallı köylüydü. Öteki de kilise bakıcısı. Pencerenin yanındaki masaya oturdular. Kız gelip, masalarının başında durdu. Köylü, kızı görmemiş gibiydi. Ellerini masanın üstüne koymuş oturuyordu. Eski askerlik elbiselerini giymişti. Dirseklerinde yamalar vardı.

«Ne söyleyeceksin?» diye kilise bakıcısı sordu. Köylü hiç aldırmadı.

«Ne içeceksin?» «Schnapps,» dedi köylü. «Bir de çeyrek litre şarap,» dedi bakıcı kıza. Kız içkileri getirdi, köylü Schnapps'ım içti. Pencereden dışarı baktı. Kilise bakıcısı onu gözlüyordu. John, başını masaya koymuştu. Uyuyordu.

Otelci içeri girdi, masaya gitti. Diyalekt konuşuyor, kilise bakıcısı da ona cevaplar veriyordu. Köylü pencereden dışarı bakıyordu. Otelci odadan çıktı. Köylü ayağa kalktı. Deri bir cüzdandan katlanmış on bin kronen çıkartıp açtı. Kız geldi.

«Alles?» diye kız sordu. «Alles,» dedi köylü.

«Şarabın parasını ben vereyim,» dedi bakıcı. «Alles,» diye tekrarladı köylü kıza. Kız elini önlüğünün cebine daldırıp bir sürü bozukluk çıkardı ve paranın üstünü saydı. Köylü kapıdan çıkıp gitti. O gider gitmez otelci içeri girip kilise bakıcısı ile konuşmağa başladı. Otelci masaya oturdu, diyalekt konuşuyorlardı. Kilise bakıcısı neşelenmiş, otelci hiddetlenmişti. Kilise bakı-

HEMINGWAY

142

cısı masadan kalktı. Bıyıklı, ufak tefek bir adamdı. Pencereden uzanıp yola baktı.

«İşte oraya giriyor,» dedi. «Lowen'e mi?» «Ja.»

Tekrar konuşmaya başladılar, sonra otelci bizim masamıza geldi. Otelci yaşlı, uzun boylu bir adamdı. Uyuyan John'a baktı.

«Çok yorulmuş.» «Evet, erken kalktık.» «Erken mi yemek istersiniz?» «Ne zaman olursa,» dedim. «Ne var yiyecek?» «Ne isterseniz. Kız listeyi getirir.» Kız yemek listesini getirdi. John uyandı. Liste mü rekkeple bir karta yazılmış, kart tahta bir mahfazaya sokulmuştu.

«Bak speise-karte,» dedim John'a. John, listeye baktı. Hâlâ uykuluydu.

«Bizimle bir kadeh bir şey içmez misiniz?» diye otelciye sordum. Adam oturdu.

«Hayvan bu köylüler;» dedi otelci.

«Kasabaya girerken biz bu adamı cenazede gördük. »

«Karısıydı ölen.» «Ya!»

«Hayvanın biri. Bütün köylüler hayvan.» «Neden böyle söylüyorsunuz?»

«İnanmazsınız. Şu adamın yaptığına imkân yok inanmazsınız.

«Anlatsanıza.»

«İnanmıyacaksınız.» 'Otelci, kilise bakıcısına seslendi. «Franz, buraya gelsene.»

Kilise bakıcısı, küçük şarap şişesi ile bardağını alıp geldi.

BİR ALP TÜRKÜSÜ

İ43

«Beyler şimdi geldiler Wiesbadenerhutte'den,» dedi otelci. El sıkıştık.
«Ne içersiniz?» diye sordum.
«Hiç,» Franz parmağını salladı.
«Bir şarap daha?»
«Peki,»
«Diyalekt anlar mısınız?» diye otelci sordu.
«Anlamam.»
«Ne oluyor?» diye John sordu.
«Kasabaya girerken gördüğümüz, mezara toprak atan o köylüyü anlatacak bize.»
«Ben hiç bir şey anlamıyorum, zaten,* dedi John. «izleyemiyorum.»
«O köylü,» dedi otelci, «bu gün karısını getirdi . gömmek için. Kadın kasımda ölmüştü.»
«Aralıkta,» dedi kilise bakıcısı.
«Bir şey değişmez. Öyle olsun, aralıkta ölmüştü, adam idareye haber verdi.»
«Aralık on sekizde,» dedi kilise bakıcısı.
«Karlar eriyene dek, gömmek için getiremedi buraya. 1)
«Paznaun'un öteki tarafında oturur,» dedi bakıcı. «Ama bu kiliseye bağlıdır.»
«Bir yolunu bulup, kadını getiremedi mi?» diye sordum.
«Hayır. Karlar erimeden onun ordan kayaktan başka hiç bir şeyle gelinmez buraya, iste bu gün gömülsün diye getirmiş ama papaz kadının yüzünü görünce gömmek istememiş. Hadi sen devam et, anlar,» dedi kilise bakıcısına. «Almanca konuş, diyalekt konuşma.»
«Papazın hali görülecek şeydi,» dedi bakıcı, «idareye verilen rapora göre kadın kalb yetmezliğinden ölmüştü. Biz de biliyorduk kalbinden hasta olduğunu. Ki-

144

HEMINGWAY)

mi kez kilisede bayılırdı. Uzun süre gelmemiştii buraya. Tırmanacak gücü yoktu. Papaz kadının yüzünü açıp bakınca Olz'a sormuş, 'Karın çok mu çekti?' 'Hayır' demiş Olz. 'Ben eve geldiğimde yatağın ucunda yatıyordu, ölmüştü.'

«Papaz tekrar bakmış kadının yüzüne. Beğenmemiş, bir iş var diye düşünmüş.»
'Yüzü nasıl bu hale geldi?'

'Bilmiyorum,' demiş Olz.

'Bilsen iyi edersin,' demiş papaz, battaniyeyi yine örtmüş. Olz hiç bir şey söylememiş. Papaz ona, o papaza bakmış. 'Öğrenmek mi istiyorsun?'

'Öğrenmem gerek,' demiş papaz.»

«Burası en güzel yeri,» dedi otelci. «Dinleyin bunu. Hadi, anlat Franz.»

'Şey,' demiş Olz, 'karım ölünce idareye bildirdim ve onu sundurmada duran büyük odunların üstüne koydum. Odunları kullanmaya başladığımda kaskatıydı. Ben de tuttum onu duvara dayadım. Ağız açıktı, geceleyin sundurmaya odun kesmiye gelince, lâmbayı ağzına astım.'

'Neden yaptın bunu?' diye sormuş papaz.

'Bilmiyorum,' demiş Olz.

'Bunu çok mu yaptın?'

'Geceleri sundurmada çalıştığımnda hep böyle yaptım.'

'Çok fena yapmışsın,' demiş papaz. 'Karını sever-miydin?'

'Ya, severdim,' demiş Olz, 'Çok severdim onu.'

«Anladınız mı?» diye otelci sordu. «Karısının başına gelenleri anladınız mı?»

«Duydum.»

«Yemek yesek mi?» diye sordu John.

BİR ALP TÜRKÜSÜ

145

«Sen söyle,» dedim. «Doğru mu dersiniz?» diye otelciye sordum.

«Elbette doğru,» dedi. «Köylüler hayvandır.» «Şimdi nereye gitti?»
«İçmeye, meslektaşımın yerine, Lowen'e gitmiş.» «Benimle içmek istemedi,» dedi kilise bakıcısı. «Bakıcı bunları öğrenince, benimle de içmek istemedi,» dedi otelci.
«Yahu,» dedi John, «Yemek yesek mi?» «Olur,» dedim.

İSVİÇRE'YE SAYGI

147

İSVİÇRE'YE SAYGI

MONTREUX'DE Mr. WHEELER'İN PORTRESİ

istasyon kahvesinin içi sıcak ve aydınlıktı. Masaların tahtası silinmekten pırıl pırıldı, üstlerindeki sepetlerde jelatin torbalar içinde çörekler vardı. Oymalı iskemlelerin oturacak yerleri aşınmıştı ama rahattı. Duvar da tahta oyma bir saat, odanın öteki ucunda ise bir bar bulunuyordu. Pencereden dışarda kar yağıyordu.

iki istasyon hamalı saatin altındaki masada oturmuş taze şarap içiyorlardı, içeri bir hamal daha girdi ve Simp-Îon-Orient Ekspresinin Saint-Maurice'de bir saat geciktiğini haber verdi. Sonra dışarı çıktı. Garson kız Mr. Wheeler'in masasına gitti. «Ekspres bir saat gecikecekmiş, efendim,» dedi kız. «isterseniz size bir kahve getireyim.»

«Uykumu kaçırmaz dersin getir.»

«Efendim?» diye sordu garson kız.

«Peki getirin,» dedi Mr. Wheeler.

«Teşekkür ederim.»

Kız mutfaktan kahveyi getirdi, Mr. Wheeler pencereden, istasyon platformunun aydınlığında yağan kara bakıyordu.

«İngilizceden başka dil bilir misiniz? z diye sordu garson kıza.

«Evet, efendim. Almanca, Fransızca ve diyalektleri bikrim.»

«Bir şey içer misiniz?»

«İçmem efendim, kahvede müşteriler ile içmemiz yasaktır.»

«Bir sigara almaz mısınız?»

«Hayır, efendim. Sigara içmiyorum efendim.»

«Öyle olsun,» dedi Mr. Wheeler. Genç pencereden dışarı bakmaya başladı, bir sigara yaktı, kahvesini içti.

«Fraulein,» diye seslendi. Garson kız geldi.

«Bir şey mi istediniz efendim?»

«Sizi,» dedi.

«Benim ile böyle şakalaşmayın.»

«Şakalaşıyorum,»

«Öyle ise konuşmayın böyle.»

«Tartışmağa vaktim yok,» dedi Mr. Wheeler. «Tren kırk dakika sonra geliyor.

Benimle yukarı çıkarsanız, size yüz frank veririm.»

«Böyle şeyler nasıl söylersiniz? Hamala söyleyeceğim, gelip sizinle konuşsun.»

«Ben hamal istemiyorum,» dedi Mr. Wheeler. «Polis istemiyorum, şu sigara satan çocuklardan birini de istemiyorum. Ben sizi istiyorum.»

«Böyle konuşacaksanız, dışarı çıkın. Bırda otururken böyle şeyler söyleyemezsiniz.»

«Siz niye duruyorsunuz burda. Giderseniz ben de sizinle konuşamam olur biter.»

Garson kız gitti. Mr. Wheeler hammallara söyleyecek mi diye baktı. Söylemedi.

«Mademoiselle!» diye seslendi. Kız geldi. «Bana bir şişe Sion, lütfen.»

148

HEMINGWAY

«Peki, efendim.»

Mr. Wheeler kızın gidişini ve tekrar içeri girip şarabı getirişini seyretti. Saate baktı.

«iki yüz frank veririm size,» dedi.

«Lütfen, söylemeyin böyle şeyler.»

«iki yüz frank iyi para.»

«Böyle şeyler söylemiyeceksiniz!» dedi. Kız İngiliz-ceyi artık rahat konuşamıyordu. Mr. Wheeler kıza ilgi ile baktı.

«İki yüz frank.»

«İğrençsiniz.»

«Ne duruyorsunuz burda öyle ise? Giderseniz ben de konuşamam.»

Kız uzaklaştı, bara doğru gitti. Mr. Wheeler şarabını içti, kendi kendine gülümsedi bir süre.

«Mademoiselle!» diye seslendi. Kız duymamış gibi göründü. «Mademoiselle!» diye yine seslendi. Kız geldi.

«Bir şey mi istediniz?»

«Hem de nasıl. Üç yüz frank veriyorum.»

«İğrençsiniz.»

«Üç yüz isviçre frankı.»

Kız gitti, Mr. Wheeler arkasından baktı. Bir hamal kapıyı açtı. Bu Mr. Wheeler'in bavullarına bakan adam di.

«Tren geliyor, efendim,» diye seslendi. Garson kız masaya doğru geldi. «Şarap ne kadar?»

«Yedi frank.»

Mr. Wheeler sekiz frank sayıp masaya bıraktı. Paltosunu giydi, hamalın arkasından kar yağın platforma yürüdü.

«Âu revoir, Mademoiselle,» dedi. Garson kız adamın gidişine baktı. Çirkin diye düşündü, çirkin ve iğrenç. Bu denli bir iş için üç yüz frank. Bu işi kaç kez hiç kar-

ISVİÇRE'YE SAYGI

149

şılıksız yaptım. Üstelik burada yer yok. Akılsa anlardı burda yer olmadığını. Ne yer var, ne de zaman. Üç yüz frank bu kadarlık bir iş için. Şu Amerikalılar ne biçim insanlar!

Mr. Wheeler, beton platformda bavullarının yanın da durmuş, raylara, karın içinde yaklaşan trenin ışığına bakarken, ucuz bir eğlence oldu diye düşünüyordu. Yemek parasının dışında, yedi frank şaraba vermiş, bir frank da bahşiş bırakmıştı. Yetmiş beş santim bıraksa daha iyi olurdu. Şimdi içi daha rahat ederdi, yetmiş beş santim bıraksaydı. Bir isviçre frangı beş Fransız frangıydı. Mr. Wheeler Paris'e gidiyordu. Paraya düşküncü, kadınlara düşkünlüğü yoktu. Bu istasyona daha önce de gelmişti ve gidilecek bir üst katı olmadığını biliyordu. Mr. Wheeler işini sansa bırakmazdı.

II

Mr. JOHNSON VEVEY'DE O KONUYU AÇTI

istasyon kahvesinin içi sıcak ve aydınlıktı. Masalar silinmekten pırıl pırıldı, kiminde kırmızı beyaz, kiminde ise mavi beyaz çizgili örtüler vardı, hepsinin üstünde jelatin torbalar içinde çöreklerle doldurulmuş sepetler vardı. Oymalı iskemlelerin tahta oturacak yerleri aşınmıştı ama rahattı. Duvarı bir saat asılıydı, odanın öteki ucunda çinko ile kaplanmış bir bar vardı ve pencereden dışarıda kar yağıyordu, iki istasyon hamalı saatin altındaki masada oturmuş taze şarap içiyorlardı.

içeri bir hamal daha girdi ve Simplon-Orient Ekspresinin Saint-Maurice'de bir saat geciktiğini söyledi. Garson kız Mr. Johnson'un masasına gitti:

«Ekspres bir saat gecikecekmiş, efendim,» dedi. «isterseniz size bir kahve getireyim.»

150

HEMINGWAY

«Zahmet olmazsa.»

«Efendim?» diye sordu kız.

«Peki, getirin.»

«Teşekkür ederim.»

Kız mutfaktan kahveyi getirdi, Mr. Johnson pencereden platformun aydınlığında yağan kara bakıyordu.

«İngilizceden başka dil bilir misiniz?» diye garson kıza sordu.

«Evet, Almanca, Fransızca ve diyalektleri bilirim.»

«Bir şey içer misiniz?»

«İcemem, efendim, kahvede müşterilerle içmemiz yasaktır.

« Cigara? »

«Hayır, teşekkür ederim efendim.» diye güldü. «Cigara içmem, efendim.»

«Ben de içmem,» dedi Johnson. «Kötü bir alışkanlık.»

Garson kız uzaklaştı, Johnson bir yaprak cğara yaktı ve kahvesini yudumladı.

Duvardaki saat ona çeyrek vardı. Kendi saati biraz ileriydi. Tren on buçukta gelecekti, bir saat gecikme ile on buçuk oluyordu gelmesi. Johnson garson kıza seslendi.

«Signorina!»

«Bir emriniz mi var efendim?»

«Benimle çıkıp arkadaşlık etmek ister misiniz?» Garson kız kızdı.

«Hayır, efendim.»

«Kötü bir şey teklif etmiyorum. Vevey'in gece hayatına bir bakardık isterseniz. Bir kız arkadaşınızı da getirin isterseniz.»

«Benim çalışmam gerek, isim var burada.»

İSVİÇRE'YE SAYGI

151

«Biliyorum,» dedi Johnson. «Yerinize başka birini bırakamaz mısınız? iç savaşta bile böyle yaparlardı.»

«Bırakmam, efendim. Benim burada kendim bulunmam gerek.»

«İngilizceyi nerede öğrendiniz?»

«Berlitz okulunda, efendim.»

«Bana hepsini anlatın, dedi Johnson. Berlitz'li gençler çok azgın mıydı? Sıkıştırmalar, okşamalar oldu mu? Çapkını bol muydu?»

«Efendim?»

«Yani kollej günleri yaşantınızda en mutlu günler mi oldu demek istiyorum. Geçen güz Berlitz takımı nasıldı?»

«Şaka mı ediyorsunuz efendim?»

«Azıcık,» dedi Johnson.

«Çok iyi bir kızsınız. Demek beraber eğlenelim istemiyorsunuz?

«Hayır, efendim,» dedi kız. «Bir şey emreder misiniz?»

«Evet,» dedi Johnson. «Bana şarap listesini verir misiniz, lütfen.»

«Peki, efendim.»

Johnson elinde şarap listesi üç hamalın oturduğu masaya doğru yürüdü. Hamallar Johnson'a baktılar. Yaşlı adamlardı.

«Wollen sie Trinken?» diye sordu Johnson, içlerinden bir tanesi başını salladı, gülümsedi.

«Oui, Monsieur.»

«Fransızca biliyor musunuz?»

«Oui, monsieur.»

«Ne içelim? Connais vous deş champagnes?»

«Non, monsieur.»

152

HEMINGWAY

«Faut leş connaitre,» dedi Johnson. «Fraulein» diye garson kıızı çağırdı. «Şampanya istiyoruz.»

«Hangisinden istersiniz efendim?»

«En iyisinden,» dedi Johnson. «Laquelle est le best?» diye hamallara sordu.

«Le meilleur?» diye ilk konuşan hamal sordu.

«Elbette.»

Hamal ceketinin cebinden altın çerçeveli bir gözlük çıkarttı, listeye baktı. Parmağını daktilo ile yazılmış şarap adlarının ve fiyatlarının üstünde gezdirdi.

«Sportsmen,» dedi. «Sportsmen en iyisidir.»

«Beyler kabul mü?» diye Johnson öteki hamallara sordu. Hamallardan biri başını sallıyarak onayladı. Öteki Fransızca cevap verdi, «Ben şahsen bilmem bunları ama Sportsmen'in adını çok duydum, iyidir o.»

«Bir şişe Sportsmen,» dedi Johnson kıza. Şarap kartında yazılı fiata bir göz attı: On bir isviçre frangı.

«iki şişe olsun Sportsmen. Burda sizlerle oturabilir miyim?» diye Sportsmen! tavsiye eden hamala sordu.

«Buyrun oturun, lütfen.» Hamal Johnson'a gülümsedi. Gözlüklerini katlamış, kılıfına koyuyordu. «Bu gün doğum gününüz mü?»

«Hayır,» dedi Johnson. «Bir kutlama değil bu. Ka rım benden ayrılmağa karar verdi de.»

«Ya,» dedi hamal. «Doğru değildir ümit ederim.» Öteki hamal başını salladı. Üçüncü hamal sağıra benzi yordu biraz.

«Kuşkusuz çok olağan bir iş,» dedi Johnson. «Tıpkı ilk kez dişçiye gitmek gibi, ya da bir kızın ilk hastalanması gibi, ama sarstı beni.»

«Öyledir,» dedi en yaşlı olanı. «Sizi anlıyorum.»

«Beyler, aranızda hiç boşanan var mı?» diye John-
ISVIÇRE'YE SAYGI

153

son sordu. Yarım yamalak konuşmayı bırakmış, düzgün bir Fransızca ile konuşuyordu şimdi.

«Yok,» dedi Sportsmen'i isteyen hamal. «Burada çok boşanmazlar. Boşananlar da vardır ama az.»

«Bizde ise, dedi Jonhson, bambaşkadır. Herkes boşanır.»

«Doğru,» diye tasdik etti hamal. «Gazetede okumuştum. »

«Ben geç bile kaldım bir bakıma.» diye Johnson devam etti. «Bu ilk boşanmam. Otuz beş yaşımdayım.»

«Mais vous etes encore jeune,» dedi hamal. Öteki iki hamala anlattı. «Monsieur n'a que trente - cing ans» Hamallar başlarını salladılar. «Çok genç,» dedi biri.

«Gerçekten bu ilk boşanmanız mı?»

«Gerçekten öyle,» dedi Johnson. «Lütfen şişeyi açar mısınız, mademoiselle.»

«Boşanmak pahalı mıdır?»

«On bir frank.»

«isviçre parası mı?»

«Hayır, Fransız.»

«iki bin isviçre frangı. Gene de ucuz sayılmaz.»

«Evet.»

«Niye yaparlar bu işi?»

«Yapması istenir.»

«Ama niye?»

«Başkası ile evlenebilmek için.»

«Aptallık bu doğrusu.»

«Ben de sizin gibi düşünüyorum,» dedi Johnson. Garson kız dört bardağı doldurdu. Hepsi bardaklarını kaldırdılar.

«Prosit,» dedi Johnson.

«A votre sante, monsieur,» dedi hamal. Öteki ikisi

154

HEMINGWAY

«Salut» dedi. Şampanya pembe, taüi elma suyu lezze tindeydi.

«isviçre'de hep başka bir dilde karşılık vermek âdet midir?» diye Johnson sordu.

«Hayır,» dedi hamal. En çok geçerli Fransızcadır. Üstelik burası Fransız isviçre'si.»

«Fakat siz Almanca konuşuyorsunuz. »

«Evet, benim bölgemde Almanca konuşulur.»

«Anladım,» dedi Johnson, «hiç boşanmadım demiştiniz galiba?

«Evet. Çok pahalı olurdu. Hem ben hiç evlenmedim ki.»

«Ya,» dedi Johnson. Peki bu beyler?»

«Onlar evli.»

«Evlilikten memnun musunuz?» diye Johnson hamallardan birine sordu.

«Evli olmaktan memnun musunuz?»

«Oui. C'est normale.»

«Doğru,» dedi Johnson. «Et vous, monsieur?»

«Ça va,» dedi öteki hamal.

«Pour moi,» dedi Johnson, «ça ne va pas.»

«Monsieur karısından boşanıyor,» diye birinci hamal açıkladı.

«Ya!» dedi ikinci hamal.

«Öyle mi?» dedi üçüncüsü.

«Bakıyorum,» dedi Johnson, «bu konu ilgi uyan dırmadı. Benim dertlerim sizi ilgilendirmedir.»

«ilgilendirmez olur mu?» dedi hamal.

«Haydi, başka bir şeyden konuşalım.»

«Siz nasıl isterseniz.»

«Neden konuşalım?»

«Spor yapar mısınız?»

İSVİÇRE'YE SAYGI

155

«Hayır,» dedi Johnson. «Ama karım yapar.»

«Boş vakitlerinizde ne yaparsınız?

«Ben yazarım.»

«Yazarlık iyi para getirir mi?»

«Getirmez. Fakat sonradan tanınırsanız getirir.»

«İlginç olmalı.»

«Hayır, ilginç değildir. Beyler müteessirim ama sizlerden ayrılmam gerekiyor. Öteki şeyeyi de için lütfen.

«Tren kırk beş dakikadan önce gelmez.»

«Biliyorum,» dedi Johnson. Garson kız geldi, Johnson içki ve yemek parasını ödedi.

«Dışarı mı çıkıyorsunuz, efendim?» diye kız sordu.

«Evet,» dedi Johnson, «biraz dolaşacağım. Bavullarım burada kalsın.»

Kaşkolünü, paltosunu, şapkasını giydi. Dışarda kar olanca gücü ile yağıyordu.

Pencereden, masada oturan üç hamala baktı. Garson kız açık şişede kalan son şarabı dolduruyordu bardaklara. Kapalı şişeyi aldı bara geri götürdü. Her birine üç frank kadar düşer diye düşündü. John de boşanma lâfını açarsa hafifleyeceğini sanmıştı; ama hiç hafiflememiş, sıkıntısı daha da artmıştı.

III

TERRITET'DE BİR ÜYE ARKADAŞIN OĞLU

Territet'deki istasyon kahvesi bkaz fazla sıcaktı; ışıklar keskin, masalar cilâlanmaktan pırıl pırıldı. Masalarda, içlerinde jelatin torbalara doldurulmuş çörekler bulunan sepetler ve ıslak bira bardakları, tahtada halkalar bırakmasın diye mukavva

bardak altları vardı. Oymalı iskemlelerin, tahta oturacak yerleri aşınmıştı ama pek rahattı. Duvar da bir saat asılıydı, odanın öbür ucunda ise bir bar vardı ve pencereden dışarıda kar yağıyordu. Sa-

156

HEMINGWAY

atin altındaki masada yaşlı bir adam oturmuş, kahve içiyor, akşam gazetesini okuyordu, içeri bir hamal girdi ve Simplon-Orient Ekspresinin Saint-Maurice'de bir saat geciktiğini söyledi. Garson kız Mr. Harris'in masasına gitti. Mr. Harris yemeğini henüz bitirmişti.

«Ekspres bir saat gecikecek efendim, isterseniz bir kahve getireyim?»

«Siz bilirsiniz.»

«Efendim?» diye sordu garson kız.

«Peki, getirin,» dedi Mr. Harris.

«Teşekkür ederim, efendim.» dedi kız.

Kız mutfaktan kahveyi getirdi. Mr. Harris şekerini koydu, kaşığı ile parçalan karıştırdı. Penreceden dışarı, istasyon platformunun ışığında yağan kara baktı.

«İngilizceden başka dil bilir misiniz?» diye kıza sordu.

«Evet, efendim. Almanca, Fransızca ve diyalektleri bilirim.»

«En çok hangisini seversiniz?»

«Hepsi birbirinin eşi efendim. Birini ötekilerden daha çok severim diyemem.»

«Kahve ya da başka bir şey içer misiniz?»

«İçmem, efendim. Kahvede müşterilerle içmemiz yasaktır. »

«Cigara? »

«Hayır, efendim,» kız güldü. «Cigara içmiyorum, efendim.»

«Ben de içmiyorum,» dedi Harris. «David Belasco'ya hak vermiyorum.»

«Efendim?»

«Belasco. David Belasco. Onu nerde görsen hemen tanırsın, çünkü yakalarını hep ters takar. Ama ben ona hak vermiyorum. Üstelik öldü artık.»

İSVİÇRE'YE SAYGI

157

«izin verirsiniz gidebilir miyim, efendim?» diye sordu garson kız.

«Elbette,» dedi Harris, iskemlesinde öne doğru yaslanarak oturdu ve pencereden dışarı baktı. Karşıda yaşlı adam gazetesini katladı. Mr. Harris'e baktı ve sonra kahve fincanı ile tabağını eline alıp, Harris'in masasına gitti.

«Davetsiz masaya geldim, özür dilerim,» dedi İngilizce. «Ama bana öyle geldi ki siz de National Geographic Society'densiniz.»

«Rica ederim, buyrun,» dedi Harris. Yaşlı bey oturdu.

«Bir kahve ya da bir içki içer misiniz?» «Teşekkür ederim,» dedi yaşlı bey. «Benimle bir kiraz rakısı içmez misiniz?» «Olur, ama ben sizden rica ederim bunu.» «Olmaz.»

Harris garson kıza seslendi. Yaşlı bey ceketinin iç cebinden deri bir cüzdan çıkardı.

Kalın lâstik bandı sıyırdı, bir çok kâğıtlar arasından birini seçip Harris'e uzattı.

«İşte bu benim üyelik kartım,» dedi. «Amerika'da Frederick J. Roussel'i tanır mısınız?»

«Sanmıyorum.»

«Çok tanınmış diye biliyordum.»

«Nereli? Amerika'nın neresinden biliyor muşuma?»

«Washington'dan elbette. Dernek merkezi orada değil mi?»

«Galiba.»

«Galiba diyorsunuz, emin değil misiniz?»

«Çok uzun süredir ayıryım.» dedi Harris.

«Üye değilsiniz öyle ise.»

«Değilim. Ama babam üyedir. Uzun yıllardır üye o dernekte.»

«Babanız bilir herhalde Frederick J. Russel'i. Dernek yöneticilerindendir. Dikkat ettiniz ise beni üyeliğe o aday göstermiştir.»

«Çok memnun oldum.»

«Üye olmadığınız üzüldüm. Fakat babanızın yardımı ile aday olabilirsiniz.»

«Sanırım,» dedi Harris. «Dönünce olurum.»

«Tavsiye ederim,» dedi yaşlı bey. «Dergiyi görüyor sunuz her halde?»

«Elbette.»

«Kuzey Amerika'daki hayvanların renkli resimleri olan sayıyı gördünüz mü?»

«Evet, Paris'te gördüm.»

«Ya Alaska'daki yanardağların resimleri olan sayı9»

«Nefisti.»

«George Shiras üç'ün vahşi hayvan resimlerini de çok sevdim.»

«Bomba gibiydiler.»

«Efendim, anlamadım?»

«Çok güzeldiler. Şu bizim Shiras...»

«Şu bizim Shiras mı dediniz?»

«Evet, eski arkadaşız,» dedi Harris.

«Şimdi anladım. Siz George Shiras üç'ü tanıyorsunuz. Çok ilginç biri olmalı.»

«Öyledir. Tanıdığım en ilginç insan odur diyebilirim.»

«Shiras iki'yi de tanır mısınız? O da ilginç bir insan mıdır?»

«Hayır, o kadar değildir.»

«Ben onu da ilginçtir diye düşünürdüm,»

«Tuhaf değil mi? O hiç ilginç değildir. Bunu kaç kez düşünüp şaşmışımdır.»

«Ben bu ailenin hepsi ilginç insanlardır sanırdım.»

İSVİÇRE'YE SAYGI

«Büyük Sahra'nın panoramasını hatırlıyor musunuz?» diye Harris sordu.

«Büyük Sahra mı? Ama bu on beş yıl kadar önceydi.»

«Evet. Bu babamın en beğendikleri arasındaydı.»

«Daha yeni sayıları beğenmiyor mu?»

«Beğenir beğenmesine de Sahra'nın o panoramasından çok hoşlanmıştı.»

«Bir harikaydı. Fakat bana kalırsa artistik değeri, bilim değerini bastırıyordu.»

«Pek bilemeyeceğim,» dedi Harris. «Rüzgârla savrulan kumlar, sonra devesi ile Mekke'ye doğru diz çökmüş o Arab.»

«Aklımda kaldığına göre Arab ayakta duruyor, devesini tutuyordu.»

«Siz haklısınız,» dedi Harris. «Aklım Albay Law f ence'm kitabına gitti.»

«Lawrence'in kitabı Arabistan ile ilgilidir, sanırım.»

«Bastan sona dek,» dedi Harris. «Arap yüzünden karıştırdım.»

«Çok ilginç biri olsa gerek.»

«Hiç kuşkusuz.»

«Şimdi ne is yaptığını biliyor musunuz?»

«Kraliyet Hava Kuvvetlerinde.»

«Neden bu işe girdi?»

«Seviyor her halde.»

«National Geographic Society'de üye midir acaba?»

«Kim bilir?»

«iyi bir üye olurdu. Tam aradıkları adam. Aralarına almak isterlerse ben memnuniyetle onu aday gösteririm.»

«isterler sanırım.»

«Vevey'den bir bilim adamı ile Lauzanne'dan bir

HEMINGWAY

meslekdaşımı aday göstermiştim, ikisi de seçildi. Albay Lawrence'i gösterirsem çok sevinirler her halde.»

«Harika bir fikir,» dedi Harris. «Bu kahveye sık sık gelir misiniz?»

«Yemekten sonra kahve içmek için gelirim.»

«Üniversitede misiniz? »

«Çalışmıyorum artık.»

«Ben de treni bekliyorum.» dedi Harris. «Paris'e gidiyorum, Havre'dan gemiye binip Amerika'ya gide ceğim.»

«Ben Amerika'yı hiç görmedim. Fakat görmeyi çok isterim. Belki bir gün derneğin bir toplantısı için giderim. Babanız ile tanışmaktan çok memnun olacağım.»

«Eminim ki o da sizin ile tanışmaktan memnun olurdu, fakat geçen yıl öldü. İşin tuhafı, vurdu kendini.»

«Gerçekten çok üzüldüm. Kuşkusuz ölümü ailesine olduğu kadar bilim için de bir darbe olmuştur.»

«Bilim çok tabii karşıladı ölümünü, işte kartım,» dedi Harris. «Babamın baş harfleri E. J. idi. E. D. değildi. Biliyorum o da sizinle konuşmak istiyecekti.»

«Benim için büyük bir zevk olurdu.» Yaşlı bey cüzdanının arasından bir kart aldı, Harris'e verdi. Kartta şöyle yazıyordu:

DR. SİGISMUND WYER

FELSEFE DOKTORU NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY

ÜYESİ WASHINGTON, D.C., U.S.A.

HADİ YATAYIM BAKAYIM

Yerde yattık o gece odada ve ben ipek böceklerinin yemek yiyişlerini dinledim, ipek böcekleri, dut yaprağı dolu yemliklerinde karınlarını doyuruyorlardı ve biz bütün gece onların yerken çıkardıkları sesleri ve yaprakların çıtırtısını duyabiliyorduk. Ben kendi payıma uyumak istemiyordum, çünkü gözlerimi kakranlıkta kapar da dalarsam ruhum tenimden çekip gider inancı ile yaşamıştım uzun süredir. Nicedir bu durumdaydım, gece bombardımanda havaya uçtuğumdan beri, canım çıktı gitti de gene geri geldi. Hiç düşünmiyeyim bunu diye çabalamıştım, ama geceleri, tam uykuya dalacağım anda, canım gideya-zıyordu ve ben onu güç hal ile durdurabiliyordum. Gerçi şimdi gözlerimi kaparsam ölmeyeceğimden emindim, ama gene de o yaz bir denemeğe girişmeğe pek istekli değildim. Uyumadan yatarken kendimi oyalayacak çeşitli şeyler bulmuştum. Alabalık avladığım nehri hatırlardım, daha küçük bir çocukken ve balık bütün uzunluğu ile tam tamına gözümün önüne gelirdi, bütün kütüklerin altını, kıyının bütün girinti ve çıkıntılarını, derin oyukları ve berrak sığılıkları dikkatle araştırırdım, kimi zaman alabalık

HEMINGWAY

yakaladığım, kimi de kaçırdığım o yerlerde. Öğleyin bırakırdım avlanmağı yemeğimi yemek için; kimi zaman nehrin üstündeki bir kütükte, kimi bir ağacın altındaki yüksek sette, hep ağır ağır yer ve yerken önümdeki akarsuyu seyredirdim. Çoğu zaman yemim biterdi, çünkü on tane kurt alırdım yanıma bir tütün kutusunun içinde, işe başlarken. Onları da kullandım mı yenilerini aramak zorunda kalırdım ve kimi zaman nehrin kıyısını kazmak çok güç olurdu, sedir ağaçları güneşi kapattığından yerde ot diye bir şey olmazdı, sadece rutubetli, çıplak bir toprak ve çoğun hiç kurt bulamazdım. Gerçi yeme benzer şeyler bulurdum hep, ama bir kezinde bataklıkta hiç bir yem bulamayınca, yakaladığını alabalıklardan birini kesip yem olarak kullanmak zorunda kalmıştım.

Kimi zaman da böcekler bulurdum bataklık çayırlarda, otların arasında ya da eğrelti otlarının altında, onları kullanırdım. Bacakları ot sapları gibi kına kanatlılar ve başka

böcekler, çürümüş ağaçlarda kurtçuklar, bir çimdik kahverengi başları olta iğnesinde durmayan ve soğuk suda yok olan beyaz kurtçuklar ve kütüklerin altında ağaç keneleri vardı, kütükleri kaldırır kaldırmaz, toprakta kayıp giden olta kurtlan bulurdum. Bir gün de yıllanmış bir kütüğün altından yakaladığım bir kertenkeleyi kullanmıştım. Bu kertenkele küçücük, zarif, tetik ve çok hoş renkliydi. Ufacık ayakları ile olta iğnesini yakalamağa çalışıyordu ve ben o günden sonra bir daha hiç kertenkele kullanmadım, sık sık da tuttum ama kullanmadım. Cırlak böceklerini de kullanmadım, olta iğnesine karşı tutum-arından ötürü.

Irmak kimi zaman açık bir çayırıktan geçirdi ve ben kuru otların arasında çekirge yakalar, yem olarak kullanırdım, kimi zaman da onları yakalar suya atardım, sonra da seyredirdim yüzüşlerini suda, akıntıya kapılınca

HADİ YATAYIM BAKAYIM

163

suyun yüzeyinde dönüşlerini, bir alabalığın çıkmasıyla gözden yitmelerini. Kimi gece dört beş nehirde birden av-lanırdım; elimden geldiğince kaynağına giderdim balıkların ve akıntıya karşı avlanırdım. İşim çabuk biter, vaktim de kalırsa nehri bir kez daha tarardım, göle döküldüğü yerden başlar ve yukarıya doğru avlanırdım, aşağı inişte kaçırdığım bütün alabalıkları yakalamak için. Kimi geceler de nehirler yarattırdım kafamda, bu düşlerin bir takımı çok coşturucu olurdu, uyku ile uyanıldık arasında gibi. Bu nehirlerden kimini hâlâ hatırlarım ve onlarda avlandığımı düşünürüm, gerçekten bildiğim nehirlerle karışır onlar. Tümüne adlar verdim, kimi trenle, kimi de millerce yol yürüyerek gittim onlara.

Ama kimi geceler balık tutamazdım, o gecelerde tümünden uyanık olurdum ve dualarımı tekrarlar dururdum, tanıdığım bütün insanlar için dua etmeğe çalışırdım. Bu da çok uzun zaman alırdı, çünkü tanıdığınız bütün insanları hatırlıyorsunuzdur, anınızdaki ilk şeye gidiyorsunuzdur... Bu benim için, doğduğum evin çatı odasıdır, babamın ve annemin tavan kirişleirnden birinde asılı kutudaki düğün pastası, babamın küçükken topladığı ve alkollü kavanozlarda sakladığı yılanlar ve başka örnekler, kava-nozlardaki alkol zamanla azaldığı için sırtlan açıkta kalmış ve renkleri beyaza, dönüşmüştü kimilerinin... Bunca eskiye değin giderseniz pek çok insanı hatırlarsınız, her biri için Selâm Sana Meryem ve Babamız'ı söylemeğe kalkarsanız çok uzun zaman alır, sonunda hava aydınlanır, ancak bundan sonra uykuya dalabilirsiniz, o da eğer gün ışığında uyunabilecek bir yerdeyseniz.

Böyle gecelerde başıma gelen her şeyi hatırlamağa çalışırdım, savaşa gidişimin hemen öncesinden başlar, bir biri ardına geriye doğru hatırlardım. Ve dedemin evindeki

164

HEMINGWAY

çatı odasına kadar hatırlayabildiğimi görürdüm ancak. Sonra ordan başlar, gene aynı yolla, savaşa varana değin hatırlardım.

Dedemin ölümünden sonra o evden, annemin çizdiği ve yaptığı yeni eve çıkmıştık. Götürülmeyecek pek çok şey arka bahçede yakılmıştı, çatıdaki o kavanozların da ateşe atıldığını ve sıcaktan patlayıp ateşin alkolden ötürü harlandığını hatırlarım. Ama bu anıda hiç bir insan yoktur, sadece cansız şeyler. Hattâ bunları kimin yaktığını bile hatırlamam ama, sonra kişileri buluncaya değin yol alırım ve durup onlar için dua ederim.

Yeni evden hatırladığım, annemin öteberiyi boşaltıp boyuna sıkı bir temizlik yaptığıdır. Bir seferinde babam av için evden gittiğinde, annem bodrumu boşaltıp güzelce temizlemişti ve oradaki gereksiz şeylerin tümünü yakmıştı. Babam dönüp atını bağladığı zaman evin yanındaki ateş hâlâ yanıyordu. Onu karşılamağa gittim. Tüfeğini bana verdi ve ateşe baktı. «Ne bu?» diye sordu.

«Bodrumu temizledim canım,» dedi annem sundurmadan. Orada gülümseyerek durmuş, babamı karşılıyordu. Babam ateşe baktı ve ayağı ile bir şeyi tekmeledi. Sonra eğilip küllerin arasından bir şey aldı. «Tırımığı getir Nick,» dedi bana. Bodruma gittim, tırımığı alıp getirdim, babam çok dikkatle külleri taradı. Taş baltalar, taş yontma bıçakları, ok başları yapmak için gereçler, kap kaçak parçaları ve bir çok ok başları çıkardı. Bunların tümü ateşten parçalanmış ve kararmıştı. Babam bunları dikkatle ayıkladı ve yolun kenarındaki otların üstüne yaydı. Deri kılıfındaki tüfeği ile av takımları, arabadan indiği yerde, otların üzerinde duruyordu.

«Tüfikle çantaları eve götür Nick, bana da içerden bir kâğıt getir,» dedi. Annem eve girmişti. Tüfeği aldım, bana göre ağırdı, bacaklarıma çarptı, iki çantayı- kavrayıp

HADİ YATAYIM BAKAYIM

165

eve doğru yürümeğe başladım. «Teker teker götür,» dedi babam. «Hepsini birden taşımağa kalkma.» Çantaları bıraktım, tüfeği alıp götürdüm ve babamın masasının üstündeki yığından bir gazete çekerek dışarı getirdim. Babam kararmış, parçalanmış taş gereçleri gazetenin üstüne yaydı, sonra da katladı tümünü. «En iyi ok başları param parça olmuş» dedi. Elindeki paketle eve girdi, ben de dışarıda, otların üstündeki iki çanta ile kaldım. Bir süre sonra onları da içeri götürdüm. Bu anımda sadece iki kişi vardı, ikisi için de dua edecektim.

Kimi geceler de dualarımı bile hatırlayamıyordum. «Yeryüzünü cennet eyle» diye başlıyabiliyordum, sonra bastan alıyordum gene ve arkasını kabil değil getiremiyordum. Hatırlayamayacağımı, dualarımı söyleyemeyeceğimi kabul etmek zorunda kaldığım o geceler başka şeyleri düşünmeğe kalkıyordum. Böylece de kimi geceler dünyadaki bütün hayvanları adları ile hatırlamağa çalışıyordum, sonra kuşları, sonra balıkları, sonra ülkeleri, sonra kentleri, çeşitli besinleri, Chicago'dan hatırlayabildiğim bütün sokakların adlarını ve hiç bir şey hatırlayamaz duruma gelince de dinliyordum sadece. Ve hiç bir şey duymadan geçen bir tek gece bile hatırlamam. Bir lâmbam olsaydı korkmazdım uyumaktan, çünkü canımın ancak karanlıkta çıkıp gideceğini biliyordum. Ve elbet bir çok gecelerimi ancak bir aydınlık bulabildiğim yerlerde geçiriyordum, hemen de uyuyordum, çünkü hemen her zaman yorgun düşmüş oluyordum ve çoğun uykudan gözlerim kapandı kapanacak duruma düşüyordum. Bunu bilmeksizin uyuduğum olmuştur bir çok, eminim... Ama bilmeden uyumadım hiç, ve o gece ipek böceklerini dinliyordum. Gecenin sessizliği içinde ipek böceklerinin yerken çıkardıkları sesleri açık seçik olarak duyabiliyordum ve gözlerim açık yatıyordum onları dinleyerek.

166

HEMINGWAY

Biri daha vardı odada, benim gibi uyanık. Uyanık olduğunu kulaktan anlıyordum, uzun süredir. Çünkü benim gibi sessiz sadasız yalamıyordu, belki de-^oyanık olarak sessiz yatmağa benim gibi hazırlıklı değildi. Samanların üstüne serilmiş battaniyelerde yatıyorduk ve adam kıpır-dadıkça saman hışırdıyordu, ama ipek böcekleri bizim çıkardığımız seslerden korkmuyorlar, yemeği sürdürüyorlardı boyuna. Dışardan, hatların yedi kilometre arkasından da gecenin sesleri geliyordu, ama bunlar karanlıkta odanın içindeki küçük seslerden çok farklıydılar. Odadaki öteki adam sessiz yatmağa çalışıyordu. Sonra gene kıpırdıyordu. Ben de öyle, bundan ötürü de benim uyanık olduğumu anlıyordu. On yıl Chicago'da kalmıştı. Ailesini görmek için döndüğü zaman askere almışlardı onu bin dokuz yüz on dörtte ve ingilizce bildiği için bana vermişlerdi emir eri olarak. Dışarıyı dinlediğini duydum, battaniyenin üstünde şöyle bir döndüm.

«Uyuyamıyor musunuz Sinyor Tenente?» diye sordu.

«Uyuyamıyorum.»

«Ben de uyuyamıyorum.»

«Nen var?»
«Bilmiyorum. Uyuyamıyorum.»
«Bir şeyin yok ya.»
«Yok elbette, iyiyim. Uyuyamıyorum sadece.»
«Konuşalım mı bir az?» diye sordum.
«Konuşalım elbette. Ne konuşulur bu lanet yerde.»
«Hiç de fena bir yer değil burası,» dedim.
«Değil elbette,» dedi. «İyi bir yer.»
«Chicago'dan lâf aç bana bir az,» dedim.
«Bu konuda anlatmadığım kalmadı size.»
«Nasıl evlendiğini anlat bana.»
«Anlattımdı.»

HADİ YATAYIM BAKAYIM

167

«Pazartesi günü gelen mektup... karından mıydı?» «Elbette. Hep yazar bana. Dükkândan iyi para kaza-v nıyor.»
«Döndüğünde iyi bir yerin var.» «Elbette. İyi isletiyor dükkânı. Çok para kazanıyor.»
«Konuşurken uyandırmayalım ötekileri?» diye sor-< dura.
«Yok. Duymazlar. Domuz gibi uyuyorlar. Ben onlar . gibi değilim,» dedi.
«Sinirliyimdir ben.»
«Yavaş konuş,» dedim. «Cigara içer misin?» Karanlıkta dikkatle içmeğe başladık cigaralarımızı. «Siz çok cigara içmiyorsunuz Sinyor Tenente.» «İçmem. Bırakmak istiyorum bugünlerde.» «Çok iyi,» dedi, «bir yararı da yok, bırakırsanız aramazsınız sanırım. Bilmem duydunuz mu, körün biri dumanım göremiyorum diye cigara içmezmiş.» «İnanmıyorum buna.»
«Bana da saçma geldi,» dedi. «Bir yerde duymuştum, işte duyuyor insan.»
İkimiz de sustuk, ipek böceklerini dinledim.
«Şu lanet ipek böceklerini duyuyor musunuz?» diye sordu. «Çiğneyişlerini duyuyor insan.»
«Tuhaf,» dedim.
«Uykunuzu kaçırın bir neden var mı gerçekten, söy-lesenize Sinyor Tenente? Uyuduğunuzu hiç görmedim. Birarada olduğumuzdan beri uyumadınız gecelerdir.»
«Bilmiyorum John,» dedim. «Geçen ilkyazın başlarında çok kötü durumlarda kaldım. Gece oldu mu sıkılıyorum.»
«Tıpkı benim gibi,» dedi. «Bu savaşa hiç girmemeliydim ben. Çok sinirliyim çünkü.»
«Daha iyi olur belki.» «Peki, siz bu savaşa neye katıldınız Sinyor Terente?»

168 HEMINGWAY

' \

«Bilmem ki, John. Katılmak istedim işte\»
«istediniz ha?» dedi. «isteyince akar sular durur.»
«Yüksek sesle konuşmayalım,» dedim. /
«Domuz gibi uyuyorlar,» dedi. «Zaten ingilizce bilmezler. Bir şey bildikleri yok. Savaş bittikten sonra ne yapacaksınız, Amerika'ya dönünce?»
«Bir gazetede çalışırım.»
«Chicago'da mı?»
«Belki.»
«Şu Brisbane'in yazılarını okudunuz mu hiç? Karım kesip gönderir bana onun yazılarını.»
«Okudum elbet.»
«Gördünüz mü hiç kendisini?»
«Hayır, sadece yazdıklarım okudum.»

«Tanımak isterdim şu adamı, iyi bir yazar. Karım ingilizce bilmez, ama ben yokken de alır gazeteyi ve yazıları, spor sayfasını kesip gönderir bana.»

«Çocukların nasıl?»

«iyi hepsi. Kızlardan biri şimdi dördüncü sınıfta. Bilirsiniz ya Sinyor Tenente, çocuklarım olmasaydı ben şimdi sizin yanınızda değildim, ileri hatlarda tutarlardı beni hep.»

«iyi ki çocukların var, memnunum.»

«Ben de. iyi çocuklardır ama bir oğlum olsun istiyorum. Üçü de kız, oğlan yok. Kötü bir not bu.»

«Niçin bir az uyumağa çalışmıyorsun?»

«Yok, uyuyamam artık, iyice açıldı uykuym şimdi Sinyor Tenente. Ben sizin uyumamanıza üzülüyorum.»

«Bana bir şey olmaz John.»

«Sizin gibi genç birinin uyuyamaması...»

«Geçer. Geçer ama zamanla.»

«Atlatmanız lâzım bunu. insan uyuyamazsa iyi du-

HAD1 YATAYIM BAKAYIM

169

rumda olamaz. Bir şeye mi üzülüyorsunuz? Bir endişeniz mi var?»

«Hayır John, sanmıyorum.»

«Keşke evlenseydiniz Sinyor Tenente. Sıkılmazdınız böyle.»

«Bilmem.»

«Evlenseydiniz ya. Neden paralı pullu güzel bir italyan kızı seçmiyorsunuz?

Gönlünüzün çektiğini alabilirdiniz. Gençsiniz, meziyetleriniz var, yakışıklısınız. Bir çok yara almışınız.»

«italyanca konuşamam iyi.»

«Çok iyi konuşuyorsunuz. Konuşmağa boş verin siz. Konuşmak zorunda değilsiniz ki onlarla. Evleneceksiniz.»

«Düşünürüz bakalım.»

«Tanıdığınız kızlar var, değil mi?»

«Elbette var.»

«iyi ya, en zengini ile evlenin. Burada iyi yetiştirirler kızları, hepsi iyi karı olur.»

«Bakalım düşünürüz.»

«Düşünmeyin Sinyor Tenente. Evlenin.»

«Olur.»

«Erkek evlenmeli. Hiç pişman olmazsınız. Her erkek evlenmeli.»

«Olur,» dedim. «Hadi bir az uyumağa çalışalım »

«Peki, Sinyor Tenente. Bir deneyelim gene. Ama dediğimi unutmayın.»

«Unutmam,» dedim. «Hadi uyuyalım şimdi bir az John.»

«Peki,» dedi. «inşallah siz de uyursunuz Sinyor Tenente. »

Samanın üstünde battaniyesinde döndüğünü duydum, sonra hiç ses çıkmadı ondan, düzenli olarak soluk alıp verdiğini duydum. Derken horlamağa başladı. Uzun bir sû-

170

HEMINGWAY

re

„ horultusunu dinledim. Derken kestim bunu, ipek böceklerinin yemek yiyişlerini dinledim. Durmadan yiyorlardı, yapraklar çitirdiyordu. Şimdi düşünecek yeni bir şeyim vardı, karanlıkta gözlerim açık olarak yatıyordum, tanıdığım bütün kızları ve onların ne biçim birer kan olabileceklerini düşündüm. Bunu düşünmek çok ilginç buseydi, bir süre için alabalık avını kesti ve dualarıma ara verdi. Sonunda gene alabalık avına döndüm, çünkü bütün nehirleri hatırlayabildiğimi gördüm ve onlarda daima yeni şeyler bulabileceğimi anladım. Oysa kızlar, kısa

bir süre düşündükten sonra, silinip gidiyorlardı ve ben onları yeniden gözümün önünde canlandıramıyordum. Sonunda tümü birbirine karışıyor ve aynı oluveriyordu, ben de böylece tümünü düşünmekten vaz geçtim. Ama dualarıma hiç ara vermedim, sık sık John için de dua ettim geceleri ve ekim saldırısından önce sınıfı değiştirildi, geri hizmete alındı. Orada kalmadığından memnundum, çünkü benim için büyük bir kaygu olacaktı. Aylar sonra beni görmeğe geldi Milano'daki hastahaneye ve hâlâ evlenmediğimi görüp çok üzüldü. Eminim ki, şimdiye dek hiç evlenmediğimi bilseydi daha çok üzülürdü. Amerika'ya dönüyordu, evlilik konusunda çok kesindi, bunun her şeyi çözümleyeceğine inanıyordu.

HEDİYE KANARYA

Tiren bahçeli, kırmızı tasta bir evin önünden var hızı ile geçti, bahçedeki dört kalın palmiyenin gölgesine masalar konmuştu. Evin arkası denizdi, kırmızı taş ve çamur arasında bir aralık vardı, ve deniz çok aşağıda, kayaların orda görünüyordu, arada bir.

«Onu Palermo'da aldım,» dedi Amerikalı bayan. Kıyıda ancak bir saat kaldık. Pazar sabahı idi. Adam dolar olarak ödememi istiyordu, ben de on iki buçuk dolar verdim. Gerçekten çok güzel ötüyor.»

Tiren çok sıcaktı, yataklı vagon kompartımanı da çok sıcaktı. Açık pencereden hiç bir esinti gelmiyordu. Amerikalı bayan pencerenin perdesini aşağı indirdi, artık deniz meniz görünmüyordu, arada bir de olsa. Kompartımanın öteki yanında cam vardı, sonra koridor, koridorda açık bir pencere; ve pencereden tozlu ağaçlar, yağlı bir yol, dümdüz bağlar, ardlarında kurşuni kayalık tepeler görünüyordu.

Bir yığın uzun bacadan dumanlar çıkıyordu... Marsilya'ya gelirken, ve tiren yavaşladı, istasyondaki demiryolu ağı içinde birini izlemeğe başladı. Marsilya istasyonunda- yirmi beş dakika kaldı tiren ve Amerikalı bayan bir

172

HEMINGWAY

Daily Mail ile yarım şişe Evian suyu aldı. Kadın aşağı indi, vagonun önünden ayrılmamağa bakarak bir az dolaştı, çünkü Cannes'da yirmi dakika duran tiren düdük çalmadan kalkıvermişti ve kadın zar zor atmıştı kendini içeri. Amerikalı bayan bir az sağırdı, bu yüzden de korkuyordu sinyal verilir de duymam diye.

Tiren Marsilya'dan kalktığı anda artık yalnızca manevra makasları ve fabrika dumanı değildi görünen, Marsilya kenti, ardında kayalık tepeleriyle liman ve denizde güneşin son parıltıları. Karanlık basarken tiren, kırdı tutuşmuş bir çiftlik evinin önünde geçti. Yol boyunca arabalar durmuştu, yanan evden bahçeye yataklar ve öteberi atılıyordu. Bir kalabalık seyrediyordu bunu. Hava karardıktan sonra tiren Avignon'a vardı, inen binen oldu. Fransızlar, Paris'e dönerken, gazete satılan kulübelere o günkü gazeteleri aldılar. Garda zenci askerler vardı. Kahverengi üniformalar giymişlerdi, uzun boyluydular, elektrik ışığı altında yüzleri parlıyordu. Yüzleri çok karaydı, boyları da yüzlerine bakılamayacak kadar uzun. Tiren Avignon istasyonundan ayrıldı, istasyondaki zencilerden de. Yanlarında kısa boylu beyaz bir çavuş vardı.

Yataklı vagon kompartımanının içinde görevli, duvardan üç yatak çekmiş çıkarmış, gece için hazırlıyordu. Gece Amerikalı bayan yattı ama uyuyamadı, çünkü tiren rapide idi ve çok tez gidiyordu, o da korkuyordu geceleyin bu hızdan. Amerikalı bayan yattı ama uyuyamadı, çünkü tiren çok süratliydi, çılgın gibi gidiyordu, kadın da geceleyin bu hızdan korkuyordu. Yatağı pencerenin yanındaydı. Palermo'lu kanarya, kafesi örtülü, hava akımından korunsun diye koridora asılmıştı, tuvalete giden koridora. Kompartımanın dışında mavi bir ışık vardı, ve tiren bütün gece var hızı ile yol aldı, Amerikalı bayan da uykusuz yattı, bir kaza oldu olacak diye.

HEDİYE KANARYA

173

Sabahleyin tiren Paris'e yaklaşıyordu artık, Amerikalı bayan yıkanmış tuvaletten dönerken, geceyi uykusuz geçirmiş olmasına karşın, sağlıklı, orta yaşlı ve Amerikalı görünüyordu, kafesin üstündeki örtüyü çıkardı ve kafesi güneşe astıktan sonra kahvaltı için yemek vagonuna gitti. Yataklı kompartımanına döndüğünde, yataklar duvara kaldırılmış, oturma yeri haline getirilmişti. Kanarya, açık pencereden gelen güneş ışığında tüylerini silkeliyordu, ve tiren Paris'e daha da yaklaşıyordu.

«Güneşi sever,» dedi Amerikalı bayan, «nerdeyse baslar ötmeğe.»

Kanarya tüylerini silkeledi ve gagaladı. «Kuşları hep sevmişimdir,» dedi Amerikalı bayan. «Küçük kızıma götürüyorum eve. Bakın... başlıyor ötmeğe işte.»

Kanarya cıvıldadı ve boynundaki tüyler dikildi, sonra gagasını indirip gene başladı tüylerim temizlemeğe. Tiren bir nehri geçti ve çok bakımlı bir ormana girdi. Sonra Paris'in bir sürü dış mahallelerinden geçti. Bu küçük kasabalarda tramvaylar, tiren yoluna bakan duvarlarda kocaman Belle Jardiniere, Dubonnet, Pernod ilânları vardı. Tiren geçerken görünen bütün bu şeyler daha kahvaltı zamanı gehnediğini düşündürüyordu. O ara dinlemiyordum Amerikalı bayanı, karımla konuşuyordu.

«Kocanız da Amerikalı mı?» diye sordu bayan.

«Evet,» dedi karım, «ikimiz de Amerikalıyız.»

«Ben ingiliz sanmıştım sizleri.»

«Yo, hayır.»

«Askı takıyorum da ondandır belki,» dedim. Askı diye başlamıştım lafa, ingiliz karakterimi bozmamak için ağzımın içinde lâstiğe çevirdim sözcüğü. Amerikalı bayan duymadı. Tüm sağırdı gerçekten; dudaklardan anlıyordu ne dendiğini, bense ona bakarak konuşmamışım!. Pencereden dışarı bakıyordum. Karımla sürdürdüy konuşmağı.

174

HEMINGWAY

«Amerikalı olmanıza çok sevindim. Amerikalı erkekler çok iyi kocadırlar,» diyordu Amerikalı bayan. «Bu yüzden ayrıldık Avrupa'dan, öyle değil mi? Kızım Vevey'-de bir adama aşık oldu.» Durdu kadın. «Deli gibi aşıktılar birbirlerine.» Gene durdu. «Ben de alıp götürdüm kızımı, elbet.»

«Unuttu mu bari?» diye sordu karım. «Sanmıyorum,» dedi Amerikalı bayan.

«Yemiyor, içmiyor. Geceleri uyku girmiyor gözlerine. Elimden geleni yaptım ama hiç bir şeye karşı ilgi duymuyor. Her şeye boş veriyor. Bir yabancı ile evlendiremezdim onu.» Durdu. «Çok yakın bir dostum bir gün bana dediydi ki, hiç bir yabancı, Amerikalı bir kıza iyi koca olamaz, dediydi.» «Hayır,» dedi karım, «bence de olamaz.» Amerikalı bayan, karımın spor ceketine bayıldı, sonradan ortaya çıktı ki, o da giysilerini yirmi yıldır Rue Saint Honore'deki aynı terzide diktiriyormuş. Ölçülerini almışlar orada, onu tanıyan, beğenisini bilen bir saüci kız da ayırıyormuş onun için kimi giysileri ve Amerika'ya gönderiyormuş. Giysiler, New York'ta oturduğu yere yakın olan postahaneye geliyormuş, ve gümrük de çok fazla olmazmış, çünkü değer biçmek için postahane de paketi açtıklarında bakarlarmış ki hepsi çok sade giysiler, üzerlerinde de onları çok pahalı gösteren süslemeler, sırma danteller filân yok.

Therese adlı şimdiki satıcı kıزدan önce orda başka bir satıcı kız varmış, adı Amelie. Yirmi yıldır sadece bu ikisi. Terzi hep aynı terzi. Ama fiyatlar artmış. Bunu da para farkı kapatıyormuş. Şimdi kızının da ölçülerini almışlar. Kız büyüdüğü için de ölçüleri yenilemek gereği yokmuş artık.

Tiren Paris'e giriyordu. Raylarda bk çok vagonlar vardı, gecenin başında italya'ya gidecek kahve rengi tahta yataklı vagonlar, eğer o tiren beşte gidebilirse; üzerlerinde

HEDİYE KANARYA

175

Paris-Roma levhaları asılı vagonlar, ve üstlerinde de sıralar olan, belli saatlerde, içleri, üstleri tümünden dolu, banliyöye gidip gelen, eğer hâlâ öyleyse, beyaz duvarın ve pencerelerin önünden geçen vagonlar. Kahvaltı diye bir şey yenmemişti. «Amerikalı erkekler çok iyi koca olur,» dedi Amerikalı bayan karıma. «Dünyada evlenmek için varsa yoksa Amerikalı erkekler.» «Vevey'den ayrılalı ne kadar oluyoruz?» diye sordu karım. «Bu güz iki yıl olacak. Kanaryayı, dedim ya, kızıma götürüyorum.» «Kızınızın aşık olduğu adam isviçreli miydi?» «Evet.» dedi Amerikalı kadın. «Vevey'in çok iyi bir ailesindendi. Mühendis olacaktı. Birbirlerini Vevey'de tamdılar. Birlikte uzun yürüyüşler yaparlardı.» «Vevey'i bilirim,» dedi karım. «Balayımızı orda geçirdik biz.» «Sahi mi? Her halde çok güzel geçmiştir. Kızımın o adama tutulacağı nerden gelsin aklıma.» «Çok güzel bir yerdir,» dedi karım. «Evet,» dedi Amerikalı bayan. «Güzel olmaz olur mu? Nerde kalmıştınız orda?» «Trois Couronnes'da kaldıktı.» dedi karım. «Çok şirin eski bir oteldir,» dedi Amerikalı bayan. «Evet,» dedi karım. «Çok tatlı bir odamız vardı, güzün kırlar çok hoş olurdu.» «Güzün orada mıydınız?» «Evet,» dedi karım. Kazaya uğramış üç vagonun yanından geçtik. Param parça olmuş, tavanları çökmüştü. «Bakın,» dedim. «Kaza olmuş.» Amerikalı bayan baktı ve son vagonu gördü, «İşte

176

HEMINGWAY

bütün gece bundan korktum,» dedi. «Korkunç bir önsezim vardır kimi zaman. Bundan sonra ekspres tirenle yolculuk etmeyeceğim hiç. O kadar hızlı gitmeyen başka rahat tirenler de vardır elbet.» Derken Gar da Lyon'un loşluğuna girdi tiren ve durdu, durur durmaz da hamallar pencerelerin önüne üşüştiler. Bavulları pencereden verdim, biz de garın o loş uzun yoluna indik, Amerikalı bayan üç yataklı vagon memurundan biri ile konuşmağa başladı hemen, adam, «Bir dakika madam, bulayım adınızı,» diyordu. Hamal bir yük arabası getirerek bavulları yükledi, karım Allahaismarladık dedi Amerikalı bayana, ben de Allahaismarladık dedim, yataklı vagon memuru, cebinden çıkardığı daktilo edilmiş bir kâğıt tomarı içinde daktilo edilmiş bir kâğıtta Amerikalı bayanın adını bulmuştu. Tirenin yanı başındaki uzun beton yolda, arabası ile giden hamalın ardına takıldık. Yolun sonunda bir kapı vardı, bir adam biletleri aldı. İki ayrı ev açmak üzere Paris'e dönüyorduk. Kilimanjaro karlarla örtülü 19.710 ayak yüksekliğin-• de bir dağdır, Afrika'nın en yüksek dağı diye bilinir. Batı doruğunun adı Masai «Ngâi Ngâi» dir, Tanrının Evi. Bu doruğun yakınında bir yerde kurumuş ve donmuş bir leopar vardır. Leoparın bu yüksek yerde ne aradığını kimse •i çözememiştir.

KÜMANJARO'NUN KARLARI

«Ağrısız olması çok garip,» dedi adam. «Böyle baş-* lar.» «Sahi mi?» «Yüzde yüz. Koku için çok özür dilerim. Rahatsız •ediyordur seni.» «Yo hayır, rica ederim.» «Şunlara bak,» dedi adam. «Görünü mü, koku mu -getiriyor onları böyle?» Adamın yattığı portatif karyola mimoza ağacının geniş gölgesindeydi ve gölgelik yerin ötesindeki baktığı göz kamaştırıcı aydınlık ovada pis pis oturmuş üç büyük kuş

vardı, bir düzineden fazlası da havada dönüp duruyordu, oynak gölgeler düsürüyorlardı yere geçerken.

«Araba bozulduğu günden beri ordalar,» dedi adam. «Bugün ilk kez indiler yere. Bir öyküde kullanmağı hep isterdim, ama ilk bugün gözledim nasıl uçtuklarını. Tuhaf değil mi?»

«Yazmağa kalkmazsın sanırım,» «Lâfını ediyorum sadece,» dedi adam.

«Konuşursam rahat ediyorum. Ama seni sıkıkmak istemem.»

«Sıkılmadığımı biliyorsun,» dedi kadın. «Elimden

178

HEMINGWAY

bir şey gelmiyor diye sinirliyim de ondan. Uçak gelene değin yararlı bir şey yapabilirdik diye-düşünüyorum, senin için.»

«Ya da uçak gelmeyene değin.» «Rica ederim söyle, ne yapabilirim? Yapabileceğim ; bir şey olmalı.»

«Ayağı kesip atsan bitebilirdi bu iş, gene de belli olmaz ya. Yahut vurabilirsin beni. Keskin atıcı oldun artık. Öğrettim sana atışı, değil mi?»

«Ne olur böyle konuşma. Bir şey okuyabilir miyim sana?»

«Ne okuyacaksın?»

«Kitap çantamdaki okumadığımız kitaplardan birini.»

«Dinliyemiyorum,» dedi adam. «Konuşmak daha kolay bana. Vakit geçirmek için kavga edelim.»

«Kavga etmem. Hiç istemem kavga etmek. Artık kavga etmeyelim. Ne denli sinirli olursak olalım. Bakarsın bugün başka bir araba ile dönerler. Belki de uçak gelir.»

«Kimildamak istemiyorum yerimden,» dedi adam. «Anlamı da yok artık, ama seni rahatlatacaksa başka.» «Korkaklık bu.»

«Susun busun demeden rahatça ölmeğe bırakamaz mısın insanı? Bana sövmenin âlemi var mı?» «Ölmeyeceksin.»

«Aptallık etme. Başladım bile ölmeğe. Şu piçlere sor bak.» İri, pis kuşların oturduğu yere göz attı, çıplak basları kabarık tüylerin içine gömülü idi. Bk dördüncüsü kurşun gibi indi yere ve sonra sallana sallana ötekilerin ya-" nına gitti.

«Her kampa gelirler. Aldın»a sen onlara. Umutsuzluğa düşmezsen kurtulursun.»

KLIMANJARO'NUN KARLARI

179

«Nerde okudun bunu? Tam bir ahmaksın sen.»

«Sen de benimle uğraşırsın.»

«Hay Allah,» dedi adam. «Yahu işim bu benim.»

Sonra uzandı, bir süre öyle kaldı ve ovanın titreyen sıcağı üstünden çalılığın sonuna dek baktı. Ovanın sarısı içinde küçücük ve beyaz görünen bir kaç yaban koçu vardı, ve daha ötede, bir zebra sürüsü gördü, yeşil çalılarının yanında bembeyaz. Bkjepeye karşı kurulmuş çok hoş bir kamptı bu, güzel bir suyu vardı, ve hemen yanında, nerdeyse kurumuş bir su deliği ki, sabahlan kum keklikleri uçuşurdu üstünde.

«Bir şey okuyayım, ister misin?» diye sordu kadın. Çadır bezinden bir iskemlede oturuyordu, portatif karyolanın yanında. «Meltem çıktı.»

«istemem, teşekkür ederini!»

«Belki kamyon gelir.»

«Boş vermişim kamyonu.»

«Ben boş vermiyorum.»

«Benim boş verdiğim çok şey önemlidir senin için.»

«O kadar değil Harry.»

«içmeğe ne dersin?»

«Sana iyi gelmez sanırım. Bak, bütün alkollü içkiler yasak deniyor Black'te. içmemen lâzım.»

«Molo!» diye bağırdı adam.

«Buyurun Bwana.»

«Whisky soda getk.»

«Başüstüne Bwana.»

Kadın, «içme!» dedi. «Umutsuzluğa kapılma diye bunu demiştim iste. Kötü olur diyor. Ben de biliyorum, zararlı sana.»

«Değildir,» dedi adam. «iyi gelk bana.» Demek her şey bitti diye düşünüyordu adam. Demek başka fırsat yoktu elinde bitirmek için. Demek böyle bi-

180

HEMINGWAY

tecekti, içki için cedelleşerek. Sağ bacağında gangren başladığından beri hiç ağrı duymamıştı ve ağrı ile birlikte bütün korkusu da çekip gitmişti, şimdi bütün hissettiği büyük bir yorgunluk ve öfkeydi, hastalığın sonu. Yaklaşan bu sondan ötürü de çok az bir merak duyuyordu içinde. Gerçi yıllarca balta olmuştu bu merak ona, ama şimdi anlamsız bir şeydi artık. Yorgunluğun kolayca onu bu duruma getirmesi ne garipti.

iyi yazacağına emin olana dek yazmayıp beklettiği şeyleri yazamayacaktı artık. Ne de yazıp başarısızlığa düşmek vardı. Belki insan hiç bir zaman yazamayacaktır da o yüzden aüyordur bir yana ve boyuna geri bırakıyordur başlamayı. Hiç birini bilemezdi artık.

«Keşke hiç gelmeseydik,» dedi kadın. Elinde bardak, dudaklarını ısırarak bakıyordu adama «Paris'te böyle bir şey gelmezdi başına. Paris'i sevdiğini söyledin hep, Paris'te kalabilir, ya da başka bir yere gidebilirdik. Nereye olsa giderdim ben. Nereye istersen giderim dedimdi sana. Avlanmak mı istiyorsun, Macaristan'a giderdik :iv için, rahat ederdik.»

«Lanet paran,» dedi adam.

«Haksızlık ediyorsun,» dedi kadın. «Benim olduğu kadar senindir de. Her şeyi bıraktım, senin istediğin her yere gittim, ne istersen yaptım. Ama keşke buraya hiç gelmeseydik.»

«Burayı sevdiğini söyledindi.»

«Evet, sen iyi iken söyledim. Ama şimdi nefret ediyorum buradan. Bacağın neden böyle oldu anlamıyorum. Başımıza neden geldi bu, anlamıyorum.»

«ilk kaşındığımda üstüne tentürdiyot sürmeği unuttum da ondan oldu sanırım. Bugüne değin hiç mikrop kapmadığım için aldırış etmedim. Sonradan azması da her halde öteki antiseptikler dökülünce o hafif fenollü su-

KLIMANJARO'NUN KARLARI

181

yu kullandık, o da küçük kan damarlarını tıkadı ve gang ren başladı.» Kadına baktı, «Başka ne?»

«Ben onu demedim.»

«Şu acemi kikiyu şoförü yerine iyi bir usta tuts aydık, adam yağı kontrol ederdi, kamyon da tutuşırdı »

«Ben onu demedim.»

«Sen beni tutacağına, Old Westbury'li, Saratogalı, Palm Beach'li yere batasica adamlarım bırakmasaydm elinden...»

«Neden, ben seni sevdim. Haksızlık ediyorsun. Seni şimdi de seviyorum. Hep seveceğim. Sen beni sevmiyor musun?»

«Hayır,» dedi adam. «Sanmıyorum. Hiç sevmedim.» «Harry sen neler söylüyorsun? Aklını mı şaşırdın?» «Şaşıracak aklım kalmadı.»

«içme şunu,» dedi kadın. «Sevgilim, ne olur içme. Elimizden ne gelirse yapmalıyız.»

«Sen yap istediğini.» dedi adam. «Ben yorgunum »

Şimdi o Karağaç'ta bir istasyonu gözünün önüne getiriyordu; kendisi de orda, bavulları ile duruyordu, şu karanlığı yaran ışıklar Simplon Orient ekspresinin ışıkları idi; Trakya'dan ayrılıyordu bozgun sonunda. Yazmak için biriktirdiği şeylerden biriydi bu da, biri de suydu, sabahleyin kahvaltıda pencereden dışarı bakıyor ve karlı Bulgar dağlarını görüyordu; Nansen'in sekreteri, yash adama, kar mı bunlar diye soruyor, yaşlı adam da bakıp şöyle diyordu, Hayır, kar değil. Kar için daha çok erken. Ve sekreter, öteki kızlara tekrarlıyor, değil, gördünüz mü? Onlar da, kar değilmiş, yanılmışız diyorlar. Ama mis gibi kardı bu, değiştirilen halkı bu karlara sürdüler. Ve o kış, ölene dek ayaklan altında çiğnedikleri bu kardı iste. O yıl Gauertal'da bütün Noel haftası boyunca yağan da kardı, oduncunun evinde kalmışlardı o yıl, odanın ya-
182

HEMINGWAY

rısını kaplayan dört köşe büyük bir çini soba vardı, içi kayın yaprakları ile doldurulmuş şiltelerde yattılar, ayakları kar içinde bir kaçak geldi o karda. Arkamda polis var, dedi ve ona yün çoraplar verdiler; candarmalan oyaladılar konuşmaktan, ta kardaki izler kapanana değin.

Schrunk'da Noel günü kar öylesine parlaktı ki, meyhanenin penceresinden bakıp da kiliseden dönenleri seyrederken insanın gözleri yanıyordu. Orada, iki yanı çamlık dik tepelerle çevrili nehir boyundaki, kızaklardan düz-leşmiş sidik sarısı yoldan geçip gitmişlerdi, ağır kayakları omuzlarında; Madlener hanının üstündeki buzdağından aşağı bırakmışlardı kendilerini yarışarak, gene orda; kar dümdüzdü krema gibi ve pudra gibi hafifti. Kuş gibi aşağı düştüğünüzde hızın çıkardığı o sessiz cümbüşü ansıyordu.

Madlener Hanında kar tutsağı olmuşlardı o korkunç .ipi yüzünden, lâmba ışığında kâğıt oynamışla-, Her Lent her ütülüşünde ortaya konan para arttırılıyordu. Sonunda her şeyini yitirdi. Her şeyini, kayak okulu parasını, bütün bir mevsimin kazancını ve bütün ana parasını. Uzun burnu ile kâğıtları toplayışını ye açısını, «Şans Voirs değişini gözünün önüne getirebiliyordu. Sonra hep kumar oynandı artık. Kar yağmaz kumar oynardın, tipi başlar kumar oynardın. Yaşamında kumar oynayarak yitirdiği vakitleri düşündü.

Ama bunun üstüne bir satır bile yazmamıştı; o parlak, soğuk Noel gününü de, ovanın ötesinde görünen dağlarla; Johnson, izinli Avusturyalı subayların trenini bombalamak için düşman hatlarının üstünden uçmuştu, onlar dağılıp kaçışırken makineli tüfekte taramıştı tümünü. Sonradan Johnson'un yemekte gelip olanı biteni anlatmağa başlamasını ansıdı. Nasıl da sessizlik olmuştu birden, sonra biri söyle demişti, «Seni gidi kanlı katil piç seni.»

KLIMANJARO'NUN KARLARI

183

'Sonradan birlikte kayak yaptıkları Avusturyalılar geme bu Avusturyalılardı. Hayır, onlar değildi. Bütün o yıl ._ kayak yaptığı Hans sözgelişi, Kaiser-Jagers'dey mis. Ve bıç-kievinin yukansındaki vadide tavşan avına gittiklerinde Paseubio savaşıdan, Patrica'ya, Asalone'ye yapılan sal-, dırılardan konuşmuşlardı. Ve bunlar üstüne bir tek sözcük bile yazmamıştı. Ne Monte Carlo, ne Siete Commun, ne . Arsiedo üstüne. Voralberg'de, Arlberg'de kaç kış geçirmişti? Dört, ve sonra Bludenz'e girerlerken hani o tilkisini satan adamı ansıdı, hani hediye alacakları günü, o iyi kirşin kiraz çekirdeği tadını, buzun üstüne toz gibi yağın cümbüşünü, «Hi! Ho!» nakaratı ile söylenen türküleri, son düzlükten o keskin uçuşuma doğru gelirken kayağı doğrultması, sonra üç dönüşte yemiş bahçelerini almağı ve hendeği atlayıp hanın arkasındaki buz tutmuş yolu bulmağı ansıdı. Bağlarını çözüp kayakları vura vura çıkarır ve ha-nın tahta duvarına dayarsınız, pencereden lâmbanın ışığı vurur, içerde, dumanlı, taze şarap kokan sıcak odada akordiyon çalmaktadırlar.

«Paris'te nerde kaldıktı?» diye sordu, yanındaki çadır bezinden iskemlede oturan kadına, şimdi, Afrika'da.

«Crillon'da. Biliyorsun.»

«Neye bilecekmişim?»

«Her zaman orda kalırız.»

«Yo. Her zaman değil.»

«Orda kalırız, bir de St. Germain'deki Pavilion Henri - Quatre'da. Orayı çok sevdiğini söyledin.»

«Sevgi bir gübre yığınıdır,» dedi Harry. «Ben de üzerine çıkıp öten horoz.»

«Çekip gitmeği göze alırsa,» dedi kadın, «arkanda bırakacağın herşeyi de ille yok etmek mi lâzım? Herşeyi birlikte götürmen mi gerekli demek istiyorum? Atını da, 184

HEMINGWAY

karını da öldürmek, eğerini, zırhını yakmak zorunda mısın?»

«Evet,» dedi adam. «Senin o zıkkım par andı benim zırhım.»

«Yapma.»

«Peki peki. Sustum işte. Seni üzmem istemem.»

«Biraz geç kaldın ama.»

«Peki, öyle olsun. Ben de seni üzmeği sürdürürüm. Daha eğlendirici olur bu. Seninle yapmaktan hoşlandığım tek şeyi de yapamıyorum şimdi.»

«Yok canım, doğru değil dediğin. Benimle çok şey yapmaktan hoşlanırdın, ben de ne istedince sen yaptım.»

«Aman bırak şu övünmeği allah aşkına.»

Adam kadına baktı, kadın ağlıyordu.

«Bak,» dedi adam, «hoş mu oldu şimdi bu? Neden böyle yaptığımı ben de bilmiyorum, insanın kendini ayakta tutabilmesi için öldürmesi gerekli sanırım. Başlangıçta öyle bir niyetim yoktu. Hır çıkarmak istemezdim Ama tam bir deliyim şimdi ben, seni üzmem için elimden geleni yapacağım. Aldırma sen söylediklerime sevgilim. Ben seni gerçekten seviyorum. Sen de biliyorsun seni sevdiğimi. Seni sevdiğim gibi başka kimseyi sevmedim.»

Peynir ekmek gibi alıştığı bu yalana başvurdu gene.

«Bana ne kadar tatlı davranıyorsun.»

«Seni orospu,» dedi adam. «Zengin orospu. Şiir sanatı işte. Şiirle doluyum şimdi. Çürümüşlük ve şiir. Çürümüş sik.»

«Yeter artık. Neden şimdi canavar kesUivedin Harry?

«Hiç bir şey bırakmak istemiyorum,» dedi adam. «Arkamda hiç bir şey bırakmak istemiyorum.»

Akşam olmuştu artık ve adam uymuştu. Güneş tepenin ardına çekilmiş, bütün ovaya bir gölge inmişti ve

KLIMANJARO'NUN KARLARI

185

bir takım küçük hayvanlar kampın yanına sokulmuş yiyecek arıyorlardı; hızlı hızlı inip kalkan başlar, sallanan kuyruklar, adam onları gözlüyordu şimdi, çalılıktan ötede. Kuşlar daha fazla kalmadılar yerde. Tümü birden bir ağaca tündeler. Daha çoğalmışlardı şimdi. Adamın işlerine bakan çocuk yatağın yanında oturuyordu.

«Memsahib ava gitti,» dedi çocuk. «Bwana ister bir şey? »

«Hiç bir şey istemem.»

Kadın bir parça et bulayım diye ava gitmişti, ve adamın, çevresini seyretmeği ne denli sevdiğini bildiğinden, onun görebildiği bu küçük ova parçasının erincini bozmamak için çok ötelere gitmişti. Hep böyle dikkatlidir diye düşündü adam. Her şeyi de bilir, ya okumuştur, ya duymuştur.

Kadının bir kabahati yoktu ki, adam ona geldiğinde zaten işi bitmişti. Bir kadın nerden bilsindi söylenenin hiç bir anlamı olmadığını; sadece alışkanlıktan ve rahatlamak için konuştuğunuzu? Artık ağzından ne çıksa adamın, bir anlamı yoktu, yalanlan doğrulardan daha çok tutulmuştu kadınlarca.

Anlatacak bir takını doğru şeyler olmadığından da değildi hani yalan atması.

Yaşamıştı yaşayacağımcı ve tüketmişti, artık başka başka kimselerle yeniden yaşıyordu aynı yerleri daha iyisinden ve yeni kimselerle.

Düşünmekten vaz geçtin mi en harikası oydu. için sağlamdır, bu yüzden de, bir çocuklarını yıkmış olan bu tutum sana zarar vermez, işimi yapamıyorsam yapamıyorum diye boş vermiş bir davranış takınırsın, madem ki yapamıyorsun artık. Ama içinden dersin ki, isterdim yazmağı bu insanları, bu zengin oğlu zenginleri; sen ki onlardan değilsin hiç, onların ülkesinde bir casussun; koyup gitmek isterdin zaten, yazmak isterdin ve bırak da bunları başka

186

HEMINGWAY

bir bilen yazsın, dersin. Ama hiç yapamayacaktı bunu, çünkü yazmadan, rahatlık içinde, tiksindiğı bir yaşam sürerek geçirdiğı her gün onun yeteneğini körletiyordu ve çalışma istemini gevşetiyordu, öyle ki, sonunda çalışamaz duruma gelmişti. Çalışmadığı için de, bildiğı bu insanların tümü daha da rahata gömülüyorlardı. Yaşamının iyi döneminde kendini en mutlu bulduğu yerdi Afrika, onun için de yeniden başlamak için buraya gelmişti. Hiç şatafata kaçmadan girmişlerdi bu seijere. Bir sıkıntı yoktu, ama lüksleri de yoktu ve bundan ötürü de eski alışkanlığını bulabilirim diye düşünmüştü. Vücudunun yağlarını yakmak için dağa çıkıp çalışan ve idman yapan bir dövüşçü gibi ,o da bu yolla ruhunun fazlalıklarını atabilirdi, Kadın da hoşlanmıştı bundan. Sevdini söylüyordu bunu. Heyecan verici her şeyden, yeni insanlar ve güzel şeylerle dolu değişik bir çevreden hoşlanıyordu. Adam da çalışma gücünü yeniden elde ettiğı düşünce kapılmıştı. Şimdi iş böyle bitti diye, böyle bittiğini de biliyordu, beli kırıldığı için kendini sokan yılanlara dönmemeliydi. Kadının suçu yoktu bunda. O olmasa başkası olacaktı. Bir yalanla yaşıdıysa, gene o yalanla ölmeğe bakmalıydı. Tepenin ardında bir tüfek sesi duydu. Çok yaman vurucu idi şu iyi, şu zengin orospu, ona çok iyi bakan ve onun yeteneğini mahveden kadın. Saçma. Yeteneğini kendisi mahvetmişti. Ona iyi baktığı için bu kadim suçlamanın âlemi var mıydı? Kendisi, işletmediğı için mahvetmişti yeteneğini, kendine ve inandığı şeye ihanet ederek, ha babam içe içe algısını körelterek, tembellikle, dalga geçmekle, züppelikle, kendini beğenmişlikle, ne yapıp edip. Neydi ki zaten? Eski kitapların bk listesi mi? Neydi onun yeteneğı yâni? İyi bir yetenektir ama kullanacağına pazara çıkarmıştı onu. Yaptığı değildi hiç, yapabildiğı idi hep. Ve yaşamını kazanmak için kalemini

KLIMANJARO'NUN KARLARI

187

sececeğine, başka şeyleri seçmişti. Sonra yeni bir kadınla aşıkdaşlık etmeğe kalktığı zaman, bunun öncekinden daha zengin olması da garip değil miydi? Fakat ötekilerin tümünden daha zengin, ortadaki paranın tüm sahibi, bir zamanlar kocası, çocukları, umut kırıklığına uğradığı aşıkları olan ve şimdi onu övündüğü bir mal diye sevmiş olan bu kadını artık sevmemesi, ona sadece yalan söylemesi; onu artık hiç sevmediğı ve yalan söylediğı zaman, parasına karşılık ona, gerçekten sevdiği eski zamanlardakinden daha çok şey verebilmesi tuhaf değil miydi?

Yaptıklarımızla değer biçmeli tümümüze, diye düşündü. Ama yeteneğın nerde ise, yaşamım ordan kazanıyor-sundur. Bütün yaşamı boyunca, şu ya da bu biçimde, canlılık satmıştı, ve sevgi bağları kalmayınca paraya daha çok değer veriyordun,

bunu anlamıştı, ama yazmayacaktı, ne şimdi, ne başka zaman. Hayır, yazmayacaktı bunu, yazmağa çok değer olduğu halde.

Derken kadın görüldü, açıklıktan kampa doğru geliyordu. Kilot pantolon giymişti, çiftesi elindeydi. Arkası sıra gelen iki çocuk sırıkta bk yaban koçu taşıyorlardı. Hâlâ gösterişli bir kadın, diye düşündü, çok hoş bk vücudu vardı. Yatakta çok ustaydı ve bayılırdı bu işe, güzel değildi, ama adam, yüzünden hoşlanırdı onun, korkunç okurdu kadın, ata binmeği, avı ve fitiline içmeği severdi. Daha genç bk kadın sayıldığı yaşta iken ölmüştü kocası, o da bir süre kendini yetiştirmiş iki çocuğuna adamıştı, çocuklar kendilerini kurtarmışlardı, ondan sıkılıyorlardı, ahırından, kitaplarından, içki şişelerinden. Akşam yemeğinden Önce okumağı severdi kadın ve okurken viski soda içerdi. Daha yemeğe oturulduğunda adamakıllı kafayı tutmuş olur, yemekte de bir şişe şarabı devirince sızıp uyuyacak denli sarhoş olurdu hep.

Aşıklar edinmesinden önceydi bu. Aşıklar edindikten

188

HEMINGWAY

KLİMAN JARO'NUN KARLARI

189

sonra öyle çok içmedi, çünkü uyumak için sarhoş olmağı gereksemiyordu. Fakat aşıklar canını sıkıyordu onun. Onu hiç de sıkmayan biri ile evlenmişti ve bu adamlardan çok sıkılıyordu.

Çocuklarından biri bir uçak ka/asında öldü, bundan sonra istemedi aşıkları olsun ve içki de onu avutmadığı için başka bir yaşam kurmak zorunu duydu. Yalnızlık birden çok korkutmuştu onu. Fakat saygı nedir bilen birini arıyordu.

İlişkileri çok sade başlamıştı. Yazdıklarını seviyordu adamın ve onun sevdiği yaşama özlem duyuyordu hep. Tam istediği gibi yaşıyor, diye düşünüyordu onun için. Onu elde etmek için adım adım yürümesi, sonunda ona asık oluş biçimi, tümü kendine kurduğu bu yeni yaşamın düzenli gelişiminin birer parçası idi, ve adanı da eski yaşamından ne kaldıysa elinden çıkarmıştı.

Bunları güveni için, rahatı için elinden çıkarmıştı, bunda yatsınacak bir yan yoktu, başka neden olsundu? Bilmiyordu. Kadın, istediği her şeyi getirecekti ona. Biliyordu bunu adam. Çok da iyi bir kadındı. Önüne, hangi kadın çıksa hemen işi pişirecekti, onunla olması daha iyiydi, çünkü o daha zengindi, çünkü daha hoş ve anlayışlı idi ve çünkü hiç kavga çıkarmazdı, iste şimdi kadıma kurmuş olduğu bu yeni yaşam sonuna geliyordu, çünkü iki hafta önce adamın dizine bir diken battığında tendür-diyot sürmemişti, duran bir geyik sürüsünün resmini çekmek için onlara doğru yürüyorlardı, hayvanların, başları yukarda çevreyi gözlerken burun delikleri havayı kokluyor, kulakları çalılığa dalmalarını sonuçlayacak ilk tehlike sesini duymak için kırışte bulunuyordu. Resim çekilmeden de kaçıp gitmişirdi.

İşte geliyordu kadın.

Adam başını yattığı yerden kadına doğru çevirdi. «Merhaba,» dedi.

«Bir yaban koçu vurdum,» dedi adama, «iyi et suyu olur bundan sana. Bir az da patates püresi yaptırırım. Nasılsın?»

«Daha iyiyim.»

«Ne iyi değil mi? Biliyordum bunu. Ben giderken sen uyuyordun.»

«Güzel bir uyku çektim. Çok uzağa mı gittin?» «Hayır. Tepenin hemen arkasına, iyi vurdum ama koçu.»

«Harika vurursun zaten.»

«Seviyorum avı. Afrika'dan hoşlandım. Gerçekten. Bir sen hasta olmasan, en güzel günlerim bunlar diyeceğim. Seninle avlanmanın ne denli zevkli olduğunu bilmezsin. Sevdim bu yereri.»

«Ben de severim.»

«Sevgilim, kendini iyi hissetmenin benim için ne denli tatlı bir şey olduğunu bilemezsin. Bozulmana dayanamıyorum. Bir daha bana öyle sözler söylemeyeceksin, değil mi? Söz verir misin?»

«Yo,» dedi adam. «Ne söylediğimi hatırlamıyorum.»

«Beni yıkman gerekmez. Değil mi? Ben sadece seni seven ve sen ne yapmak istersen onu yapmak isteyen orta yaşlı bir kadıyım. Zaten iki üç kez yıkılmışım. Beni gene yıkamak istemezsin, değil mi?»

«Seni bir kaç kez yatakta yıkamak isterim,» dedi adam.

«Olur. iyi bir yıkımdır o. Biz böyle yıkılmak için yaratılmışız. Yarın uçak burda olur.»

«Nerden biliyorsun?»

«Eminim. Gelmesi şart. Ateş yakmak için otu, odunu hazırlamış çocuklar. Ben bugün de inip gene baktım.

190

HEMINGWAY

Uçağın inmesi için bol yer var. Her iki uçta da ateşi hazırladık.»

«Uçağın yarın geleceğini nereden çıkarıyorsun?»

«Eminim gelecek. Gecikti bile. Sonra kentte bacağına bakarlar, arkasından biz de iyi bir yıkım yaparız. Kötü lâflarla değil.»

«Bir şey içelim mi? Güneş batıyor.»

«ille içecek misin?»

«Bir tane içerim.»

«Beraber içeriz bir tane. Molo, letti dui viski soda!» diye seslendi.

«Sivri sinek çizmelerini giysen iyi olur,» dedi kadına.

«Yıkanana kadar bekleyeceğim...»

Hava kararırken içiyorlardı ve iyice karanlık basmadan, artık avlanacak kadar aydınlık kalmadığında, tepenin çevresini dolanmak üzere açıklıktan bir sırdan geçti.

«Bu pis de her gece geçiyor burdan» dedi adam. «iki haftadır her gece.»

«Geceleri gürültü yapan o. Aldırmıyorum ben. iğrenç hayvanlar bunlar ama.»

Hep bir yana yatmaktan gelen rahatsızlıktan başka bir sancısı sızısı olmadığı şu sırada, karşılıklı içerken, çocuklar ateş yakarken, ateşin yansımaları çadır bezinde oynarken, o hoş kendini bırakışın tadını duyabiliyordu. Kadın çok iyi davranıyordu ona. Öğleden sonra kabalık etmiş, haksız davranmıştı. Hoş bir kadındı, gerçekten harikaydı, işte tam o anda duydu ölümün gelip çattığını.

Bir saldırıydı bu; ne suyun, ne rüzgârın saldırısına benziyordu. Aniden bastıran uğursuz kokulu bir boşluktı bu. Ve en garibi bu boşluğun bir kenarından sırtlan sürünüp geçiyordu.

«Ne var Harry?» diye sordu kadın.

KLIMANJARO'NUN KARLARI

191

«Yok bir şey,» dedi. «Öteye geçsen iyi edersin. Rüzgâra doğru.»

«Molo sargıyı değiştirdi mi?»

«Evet. Asit borikle yıkadım.»

«Nasılsın şimdi?»

«Biraz sersem sepet.»

«Ben yıkanmağa gidiyorum,» dedi kadın. «Hemen gelirim. Beraber yeriz yemeği, sonra da yatağı içeri alırsın.»

«Kavgayı kestiğimiz iyi oldu,» dedi adam içinden. Bu kadınla öyle çok kavga etmemişti hiç, oysa öteki sevdiği kadınlarla o kadar çok didişmişti ki, sonunda bu didişmelerin yozlaşması ile, aralarında ortak ne varsa elbirliği ile öldürmüşlerdi hep. Çok da sevmişti, çok istemişti, ve tümünü yıpratıp tüketmişti.

istanbul'daki o yalnız günlerini düşündü. Çekip gitmeden önce Paris'te kavga etmişti sevdiği kadınla. Uzun süre avarelik etmiş, bu da geçince, yalnızlığını yok edemediğini, üstelik büsbütün berbat ettiğini anlayınca, ilkinde, onu bırakan kadına, yalnızlığını yok edemediğini anlatan bir mektup yazmıştı... Regence'm önünde bir kadını ona benzettiği zaman nasıl bayılacak gibi olmuştu, içinin eridiğini duymuştu ve onu andıran bir kadının ardına düşmüştü. Boulevard boyunca, o olmadığını görünce korkmuştu, bu duyguyu yitirmekten korkmuştu. Yattığı her kadın, nasıl da yalnız ona duyduğu özlemi arttırıyorâ. Onu sevmekten vaz geçemeyeceğini anlayınca dargınlık nasıl da önemini yitirmişti. Bu mektubu Club'de yazmıştı, uyanık ve soğukkanlı. Sonra New York'a postalayıp Paris'teki ofise yazmasını rica etmişti ondan. Bu yol en emin yoldu. Ve o gece onu öylesine özlemek, içinde bir boşluk, bir eziklik yaratmıştı. Taksim'e kadar dolaşmış, bir kız

192 HEMINGWAY

yakalamış, yemeğe götürmüştü. Sonra dans etmek için bir yere gitmişlerdi. Kız çok kötü dans ediyordu, onu bırakıp şapşal, sımsıcak bir ermeni karısı bulmuştu, kadın göbeğim öyle bir yapıştırmıştı ki, kaynıyordu sanki. Bu kadını, küçük rütbeli bir ingiliz topçu subayının elinden kavga ile almıştı. Topçu onu dışarıya çağırmış, karanlıkta, sokakta taşların üstünde dönüşmüşlerdi. İngilizin çene kemiğine iki sıkı yapıştırmıştı, yere düşmediğini görünce çattık belâya demişti. Topçu da onun midesine yapıştırmıştı, sonra da gözünün yanına. Bu sefer bir sol salladı ve oturttu. Bunun üzerine topçu, üstüne atılıp ceketini yakaladı ve kolunu yırttı, o da onun kulağının arkasına iki tane vurdu, sonra onu iterken saği ile herifi yıktı. Topçu yere düşerken önce basını vurdu, o da kızı alıp savuştu, çünkü M.P. ler geliyordu. Bir taksiye atlayıp Boğaz'da Rumelihisarı'na gittiler, dolaştılar gecenin ayazında ve yatmağa gittiler. Kadın görüldüğü gibi bir az geçkindi muamelede, ama pürüzsüz, gül yaprağı gibi, şurup gibi, yumuşak bir karnı vardı, büyük göğüslüydü, kıcının altına yastık gerekmiyordu, sabah aydınlığında yüzünü görmiyeyim diye kadını uyurken bırakıp Perapalas'a, çürük bir gözle ve bir kolu koptuğu için ceket elinde döndü.

O gece Anadolu'ya hareket etti, sonunda bir bir hatırladı bu yolculukta geçenleri; bütün gün afyon için yetiştirilen haşhaş tarlalarından geçmişlerdi, nasıl da garip bir duygu veriyordu bu, giderek bütün mesafeler yanıltıyordu insanı, yeni gelmiş olan Konstantin'in, subayları, ile nereye saldırı yaptığı anlaşılmıyordu ve topçu kendi kıtalarına ateş açmıştı, ingiliz gözlemci bir çocuk gibi ağlamıştı.

O gün ilk kez görmüştü, beyaz kısa eteklikli, ayaklarında uçları kıvrık, ponponlu ayakkapları ile ölüleri. Türkler ardı arkası kesilmeden ve yığınlarla gelmişlerdi, eteklikli adamların kaçtıklarını görmüştü, subayları önce

KLIMANJARO'NUN KARLARI 193

. kendi askerlerine ateş etmişler, ama sonra onlar da kaçmağa başlamışlardı, ingiliz gözlemci ile kendisi de ta , ciğerleri ağrıyana ve ağzı madensel bir tat bürüyene dek koşmuşlardı, bir kayanın arkasında durmuşlardı. Türkler . hep akın akın geliyorlardı. Sonra aklının hiç almayacağı şeyler görmüştü, daha sonra daha beterlerini görmüştü. Öyle ki Paris'e döndüğünde bunun hiç lâfını etmedi, konunun açılmasına bile dayanamıyordu. Önünden geçtiği kahvede o Amerikalı ozanı gördü, masasında bir yığın fincan altı birikmişti. O patates suratında aptal bir anlatım ile dada akımını konuşuyordu. Romanyalı bir ozanla, adının Tristan Tzara olduğunu söyleyen bu Romanyalı , hep bir monokl takıyor ve hep bas ağrısı çekiyordu, sonra gene apartmanda karısı ile idi. Simdi onu seviyordu gene, kavga bitmiş, çılgınlık bitmiş, eve döndüğünden memnundu, bürosu mektuplarını evine yolluyordu. Böylece yazdığı mektubun karşılığı da bir sabah tepsi içinde Önüne geldi, el yazısını görünce

buz gibi oldu, mektubu başka bir mektubun altına sokmağa çalıştı. Ama karısı, a Kimden bu mektup sevgilim,-» dedi. Ve başlangıcın sonu oldu bu.

Tümü ile geçirdiği güzel zamanları ve yaptığı* kavgaları hatırladı. Kavga etmek için hep en iyi yerleri seçerlerdi. Niçin hep o mutluyken kavga çıkarmışlardı? Bunların hiç birini yazmamıştı, çünkü önce kimseyi incitmek istememişti, sonra da yazacak epey şeyi vardı, bunlara gelinciye değin. Ama sonunda bir gün yazarım diye düşünmüştü hep. Yazacak öylesine çok şey vardı ki. Dünyanın değiştiğini görmüştü; sadece olayları değil, evet bir çok olay görmüştü ve insanları tanımıştı, ama anlaşılması güç, o çok ince değişikliği görmüştü ve zaman içinde insanların ne kılıktan ne kılığa girdiklerini hatırlayabiliyordu, içinde bulunmuştu, yakından görmüştü, göreviydi yazmak bunları; ama şimdi hiç yazamayacaktı artık.

194

HEMINGWAY

«Nasılsın?» dedi kadın.

Yıkanıp çadırından dışarı çıkmıştı şimdi.

«iyi.»

«Şimdi yemek yiyebilir misin?»

Kadınını arkasında, açılır kapanır masayı tutan Molo ile elinde tabaklar öteki çocuğu gördü.

«Yazmak istiyorum,» dedi.

«Gücünü yitirmemek için bir az et suyu içmen lâzım.»

«Bu gece öleceğim,» dedi. «Güçlenmeğe ihtiyacım yok.»

«Acıklı haller takınma Harry lütfen,» dedi kadın.

«Burnun koku almıyor mu senin? Kalçama kadar çürüdüm, baksana. Etsuyu ile kendimi ne bokuna aldatayım? Bana viski soda getir Molo.»

«Lütfen etsuyu iç,» dedi kadın nazikçe.

«Peki.»

Etsuyu çok sıcaktı. Umana kadar bekletti tasın içinde, sonra bir dikişte içiverdi.

«Çok iyi bir kadınsın,» dedi. «Sen aldırma bana.»

Spur ve Town and County dergilerinde rastlanan o candan, o sevimli yüzü ile baktı adama, gerçi bu viiz bir az bozulmuştu içkiden, bir az bozulmuştu yatmaktan, takat böylesine güzel göğüsler, böylesine işe yarar kalçalar ve böylesine insanın sırtını şefkatle okşayan eller ne arardı Spur ve Town and Country dergilerinde. Ve adam başını kaldırıp baktığında o candan, sevimli gülümsemesini gördü, ölümün geldiğini gene hissetti. Bu kez saldırmamıştı öyle. Bir kandili titreten ve alevini uzatan bir yelin üfürüğü gibiydi.

«Cibinliğimi dışarı çıkarsınlar sonra, ağaca bağlasınlar, ateşi de yaksınlar. Bu gece çadırda yatmayacağım. Taşınmağa değmez. Berrak bir gece. Yağmur yok.»

KLIMANJARO'NUN KARLARI

195

Demek ölümün böyle oldu senin, işitemediğin fısıltılar içinde. Eh, artık kavga çıkmayacaktı. Söz verebilirdi buna. Basından hiç geçmemiş olan bu tek deneyimi ber-badetmeyecekti şimdi. Yapabilirdi hani. Sen herşeyi ber-badettin. Belki de yapamazdı.

«Ben söylesem yazabilir misin?»

«Hiç bilmem,» dedi adama.

«Pekâlâ.»

Yazmak istediği şeyi öylesine derli toplu görüyordu 'ci, eğer tam hakkını verebilseydi, bir tek paragrafa sığdı-rabilirdi tümünü, ama vakit yoktu elbet. Gölün yukarısındaki tepede, araları beyaz harçla sıvanmış kütüklerden yapılma bir ev vardı. Kapının yanındaki sırıkta, yemeğe çağırmak için bir çan asılıydı. Evin arkasında tarlalar, tarlaların ardında da kereste ormanı vardı. Evden rıhtıma değin

bir sıra Lombardiya kavağı sıralanıyordu. Kereste ormanının kıyısından tepelere bir yol gidiyordu, bu yolda böğürtlen toplamıştı. Sonra bu ev yanmıştı. Açık şöminenin üstündeki geyik ayakların dan yapılmış rafta duran bütün tüfekler yandıydı, arkasından namluları, fişeklikler deki kurşunlarla kundaklar yanıp gitmişti. Kocaman demir sabun kazanları için kül suyu yapılan yerdeki kül yığını üzerinde duruyordu bunlar, oynayabilir miyiz bunlarla diye sorardık Büyükbaba'-ya, o da olmaz derdi. E... onun tüfekleriydi bunlar hâlâ ve artık başka tüfek de almadı. Ava da çıkmadı hiç. Ev aynı yerde yeniden yapıldı, keresteden bu sefer ve beyaza bayandı, kapısından bakınca kavaklar ye daha ötedeki göl görünüyordu; ama artık tüfek diye bir şey yoktu ortada. Kütük evin duvarındaki geyik ayaklarına asıti! olan namlular kül yığını üzerinde duruyordu ve artık hiç kimse dokunamıyordu onlara. Savaşın sonra Kara Ormanda bir alabalık nehri ki-

196

HEMINGWAY

ralamıştık, iki yoldan gidilirdi oraya. Birini tutturdun mu, Triborg'den vadiye iner ve beyaz yolu çevreleyen ağacların gölgelediği vadi yolunu dolandır, sonra dağlara çıkan bir yan yola sapar, bu yol nehre dayanıncaya değin içlerinde büyük tas evleri ile bir çok küçük çiftliklerden geçerdin, tşte balık avımız orda başlardı.

Öteki yol, ormanın yanından diklemesine yukarı tırmanır, sonra çam ormanı içinden dağların tepesine giderdi, orada bir çayırılığın yanı boyunca aşağı iner, çayırı geçer ve köprüye varırdı. Dere boyunca kayın ağacları vardı, dere büyük değildi, fakat dardı, tertemizdi, hızlı akardı, kayın ağaclarının kökleri altında gölcükler yaparak durulurdu. Triborg'deki Hotel'in sahibi kârlı bir mevsim geçirmişti. Nefis bir mevsimdi ve biz birbirimizle yakın dost olmuştuk. Ertesi yıl enflasyon geldi çattı ve bir yıl önce kazandığı para oteli açmak için eksiklikleri tamamlamağa yetmedi, adam da astı kendini.

Bunları söyleyip yazdırabilirdin, ama Contrescarpe Meydanı'nı yazdıramazdın. Orada çiçek satıcıları çiçeklerini sokakta boyarlardı, boyalar otobüslerin kalktığı kaldırıma akardı, yaslı adamlar ve kadınlar her zaman sarhoş gezerlerdi, şaraptan ve kötü cibreden ve çocukların burunları akardı hep, soğukta; Cafe des Amateurs'-deki ter kokusu, yoksulluk, sarhoşluk ve Bal Musette'deki orospular, yukarı katta kalan. Kapıcı kadın Muhafız Ala-yı'ndan süvari askerini odasında konuklamıştı, at kılı soruguçlu miğferi iskemlenin üstünde dururdu. Koridorun öbür ucundaki kiracının kocası bir bisiklet yarışçısıydı, o sabah Kaymakçı'da L'Auto'yu açıp da kocasının Paris -Tours arasında yapılan ilk büyük yarısında üçüncü geldiğini öğrenince duyduğu sevinç. Kızarıp gülmüş ve elinde san spor gazetesıyla ağlayarak yukarı çıkmıştı sonra. Bal Musette'i isleten kadının kocası da taksi şoförü idi

KLİMANJARO'NUN KARLARI

197

ve Harry erken uçağa yetişeceği gün adamı uyandırmak için kapısını vurmuştu ve ikisi yola koyulmadan önce barın tezgâhında birer bardak beyaz şarap içmişlerdi. O mahalledeki komşularını tanıyordu, çünkü tümü yoksuldular.

O alanın çevresinde iki çeşit insan vardı. Sarhoşlar ve sporcular. Sarhoşlar, yoksulluklarını bu yolla unutuyorlardı; sporcularsa öfkelerini idmandan çıkarıyorlardı. Communard'lann torunlarıydı bunlar, hangi politikayı izliyeceklerini bulmak güç değildi onlar için. Babalarım, akrabalarını, kardeşlerini, arkadaşlarını kimin vurduğunu biliyorlardı. Versailles kıtaları gelip Commune'-den sonra kenti alınca, yakalayabildikleri nasırlı, bası kasketli ya da üstünde işçi olduğunu gösteren herhangi bir işaret buldukları herkesi öldürmüşlerdi, tşte bu yoksulluk içinde, bir Boucherie Chevaline ile bir şarap kooperatifinden doğru gelen sokağın geçtiği bu mahallede yazmıştı baş tarafını, yazacaklarının. Paris'in bu denli sevdiği başka hiç bir köşesi yoktu. Dal budak salmış ağaclar, aşağı kısımları kahve rengi boyalı eski

beyaz evler, o yuvarlak alanda otobüsün uzun yeşili, kaldırımda mor çiçek boyası, Cardinal Lemoine caddesinin tepeden aşağı, nehre doğru inen yokuşu, ve öte yanda Mouffetard caddesinin dar, kalabalık dünyası. Pantheon'a giden yol, her zaman bisikletle geçtiği öteki yol, o çevredeki tek asfalt yoldu, tekerleklerin altında yağ gibi kayardı, dar, yüksek evler ve Paul Verlaine'in öldüğü ucuz, yüksek otel vardı bu yolda. Oturdıkları dairelerde iki oda vardı sadece, o otelin en üst katında, ona ayda altmış franga mal olan, yazılarını yazdığı bir oda tutmuştu. Oradan bütün Paris tepelerini, damları ve bocalan görüyordu.

Oysa apartmanın öteki katlarından sadece kuru, kömürçünün yeri görünürdü. Şarap da satardı, kötü bir sa-

198

HEMINGWAY

rap. Boucherie Chevaline'in kapısında yaldızlı bir at başı vardı, açık vitrinde altın sarısı, kırmızı etler asılı idi, yeşil boyalı kooperatiften alırlardı şaraplarını; iyi ve ucuz şaraptı. Gerisi boyalı duvarlar ve komşu pencereleri idi. Bu komşular, geceleyin biri sarhoş olup da, boyuna yatsı-yıp durdukları, o tipik Fransız sarhoşluğu ile sokağa serilip homurdanmağa, inlemeğe başlayınca, pencerelerini açarlardı ve sonra bir konuşmadır başlardı.

nNerde Polis? istemezsin buradadır pezevenk. Bir kapıcı ile yatıyordur. Git bir Agent çağır.» Biri kalkıp da pencereden bir kova sîi dökünceye kadar inleme sona ermezdi. «Bu ne? Su- iyi fikir.-» Ve pencereler kapanırdı. Onun femme de menage'ı olan Marie, sekiz saatlik iş günü aleyhinde şöyle atıp tutardı: «Bir koca altıya kadar çalışırsa evine dönerken az içer ve çok para şarj etmez. Oysa sadece beşe kadar çalıştığı zaman her gece sarhoş olur ve hiç para tutmaz. Çalışma saatlerinin kısaltılmasından zarar gören işçilerin karıları.-»

«Bir az daha etsuyu istemez misin?» diye sordu kadın.

«İstemem, çok teşekkür ederim. Çok güzel.»

«Bir azıcık alsan.»

«Viski soda istiyorum.»

«İyi değil sana.»

«Değil. Tehlikeli benim için. Cole Porter yazdı müziğini ve sözlerini. Olur deli benim için.»

«Bilirsin, içmeni isterim.»

«A... elbet. Ama tehlikeli benim için.»

O gidince, diye düşündü adam. istediğimi yaparım, istediğimi yaparım değil de, ne varsa. Ayyyyy, yorulmuştu. Çok yorulmuştu. Biraz uyuyacaktı. Sessizce yattı, ölüm yanı başında değildi. Herhalde başka bir sokağa gitmiş-

KLIMANJARO'NUN KARLARI

199

ti. Şıp diye giderdi, bisikletle, kaldırımlarda hiç ses çıkarmadan.

Yo, Paris üstüne hiç yazmamıştı. Sevdiği Paris üstüne, hiç. Ama yazmadığı öteki şeylerden ne haber!

Çiftlikten, ada çayının gümüşü griliğinden, sulama yollarındaki tertemiz, hızlı sulardan, kaba yoncaların koyu yeşilinden ne kaber! Keçi yolu tepelere doğru tırmanırdı ve yazın davar, geyik gibi ürkek olurdu. Böğürmeler, dinmeyen uğultu, güzün dağdan indirirlerken, ağır ağır yürüyen sürünün kaldırdığı o toz bulutu. Dağların ardındaki keskin doruk, akşam aydınlığında ve ayısığında ke-çiyolundan inerken vadinin ötelerinde parlardı. Karanlıkta kereste ormanından önünü iyi göremediği için atın kuyruğunu tutarak inişini ve yazmak istediği bütün hikâyeleri hatırladı şimdi.

Hani o zaman kimse gelip de ot çalmasını diye tembih ederek çiftlikte bıraktıkları yarım akıllı yavaşma çocuk üstüne ve çocuğun yem alıyor diye önlemeğe çalıştığı

Fork'ların yaşlı deyyusu üstüne. Çocuk karşı koyuyor, adam da gene döveceğini söylüyor. Çocuk mutfaktan tüfeği alıp, adam ambara girmeye kalkınca vuruyor onu, çiftliğe döndüklerinde öleli bir hafta olmuştu adamın, açık avluda buz kesmişti, köpekler yemişti ötesini berisini. Hadi bakalım ne kaldıysa bir battaniyeye sarıp bağlayarak kızağa yüklüyorsun, ipinden çeke çeke, çocuğun da yardımı ile 'götürüyorsun, kayaklarınızı takıp yola indiriyorsunuz, oğlanı kasabaya götürmek almış millik yol. Tutuklanacağından hiç haberi yok çocuğun. Görevini yaptığını sanıyor, senin dostun olduğunu ve mükâfatlandır ilaç ağını düşünüyor. İhtiyarın nasıl bir kötülük etmiş olduğunu, kendisine ait olmayan yemi nasıl çalmağa kalktığını herkes bilsin diye kızağın çekilip götürülmesine yardım etmişti

200

HEMINGWAY

ve şerif bileklerine kelepçeyi takınca inanmamıştı» gözlerine. Ağlamağa başlamıştı, işte yazmak için sakladığı hikayelerden biri de buydu. Ora ile ilgili en az yirmi hikâye biliyordu, birini bile yazmamıştı. Neden?

«Sen söyle onlara neden olduğunu,» dedi adam

«Ne nedeni sevgilim?»

«Hiç nedeni.»

Artık çok içmiyordu kadın, beraberliklerinden bu yana. Fakat adam yaşasa da kadın üstüne yazmayacaktı hiç, bunu biliyordu. Ne de ötekiler üstüne. Zengin olanları alıktı, çok içerlerdi ya da tavla oynarlardı boyuna. Alık ve biteviye idiler. Zavallı Julian'ı hatırladı ve onun zengin kadınlara karşı o romantik ürküntüsünü, bir zamanlar, şöyle başlayan bir hikâye yazmağa kalktığını, «Büyük zenginler senden ve benden farklıdır.» Ve bir başkası da ona ne demişti? Evet, onların paraları çok. Ama bu söz, Julian'a komik gelmemişti. Zenginlerin apayrı ve üstün bir ırk olduklarını düşünüyordu o, öyle olmadıklarını anlayınca sarsılmıştı, başka olaylardan sarsıldığı kadar sarsılmıştı.

Sarsılanları hor görmüşü hep. Anladığın şeyi sevmek zorunda değilsin. Herşeyin üstesinden gelebilirdi, böyle geçirdi aklından, bos verdiği hiç bir şey onu yıkamazdı. iyi ya. işte şimdi de ölüme boş verecekti. Her zaman bir tek şeyden korkmuştu, o da acı çekmek A,ıva, herkes kadar, çok uzayıp onu güçten düşürene dek dayanabilirdi, ama burada korkunç yıkıcı bir şey olmuştu, bu şey tam onu alt ettiği anda acı dinmişti.

Çok eskiden bir akşam bombardıman subayı Williamson'un tel örgülerden aşarken Alman karakolundan atı-

KLİMANJARO'NÜN KARLARI

201

lan bir el bombası ile yaralandığını, bağırarak, herkese öldürün beni diye yalvardığını hatırladı. Şişman bir adamdı, çok cesurdu, bir az garip gösterilere meraklı idi ise de iyi bir subaydı. Fakat o gece tellerde yakalanmıştı, alevler onu aydınlatıyordu, bağırsakları tellere dökülmüştü, o yüzden onu ordan çekip almak için de canlı canlı kesmek gerekmişti. Vur beni Harry. Tanrı askına vur beni. Bir zamanlar, Tanrı insana kullanamayacağı şeyi vermez görüşü üstüne tartışmışlardı, biri de acının belli bir süre sonra insanı kendinden geçirdiği biçimde bir kurama bağlamıştı bu görüşü. Ama o akşamı, Williamson'u hiç unutmadı. Hep kendisi için sakladığı bütün morfin haplarını verene dek Williamson'u kendinden hiç bir şey geçiremedi, hapların bile hemen bir etkisi olmadı.

Şimdilik durumu kolaydı, sonradan kötüye gitmezse endişelenecek bir şey yoktu.

Yalnız daha iyi birileri olsun isterdi yanında.

Nasıl birileri olsaydı, diye düşündü bir az.

Yok, dedi kendi kendine, öyle her şeyi çok uzun, çok geç yaparsan hâlâ umma

çevrende kimseyi. Kimse kalmadı. Parti bitti, şimdi evsahibi hanım ile baş başasın.

Her şeyden olduğu gibi örmekten de bıktım, diye düşündü.

«Sıkıntı bu,» dedi yüksek sesle.

«Nedir o sevgilim?»

«Uzayıp giden her şey.»

Ateşle kendisi arasında kalan kadının yüzüne baktı, iskemlesinde arkasına yaslanmıştı, alevin yansıması biçimli yüzünde parlıyordu, adam kadının uykulu olduğunu gördü. Ateşin hemen ötesinden sırtlanın bir ses çıkardığını duydu.

«Yazı yazıyordum.» dedi. «Ama yorulдум.»

202 HEMINGWAY

«Uyuyabilecek misin? Ne dersin?»

«Elbette. Sen neye içeri girmiyorsun?»

«Burada seninle oturmak istiyorum.»

«İçinde bir acaiplik mi var?» diye sordu kadma.

«Yo. Bir az uykum geldi.»

«Bende var,» dedi adara.

Ölümün gene geldiğini hissetmişti tam o an.

«Benim hiç yitirmedigini şey meraktır,» dedi kadına.

«Sen hiç bir şeyini yitirmedin. Tanıdığım en eksiksiz adam sensin.»

«Tanrım!» dedi adam. «Kadının akli bu kadar erer işte. Neymiş bu? Senin sezgin mi?»

Çünkü tam o sırada ölüm gelmiş, başını yatağın ayak ucuna koymuştu, soluğunun kokusunu duyuyordu.

«Kafatası, tırpan gibi şeylere inanma sakın,» dedi kadına. «Ölüm, bisikletli iki polis de olabilir, bir kuş da. Ya da bir sırtlanınki gibi kocaman bir burnu da olabilir.»

Şimdi üstüne doğru çıkmıştı, artık biçimi filân yoktu. Sadece bir yer kaplıyordu.

«Söyle gitsin.»

Gitmedi, bir az daha yaklaştı.

«Korkunç bir soluğun var,» dedi ona adam «Seni kokmuş deyyus seni.»

Daha da yaklaştı, şimdi artık onunla konuşamıyor-du, öteki bir az daha yaklaştı

konuşamadığını görünce ve şimdi adajın onu konuşmadan uzaklaştırmağa

çalışıyordu, ama o ilerliyordu, öyle ki ağırlığı adamın bütün göğsün-deydi, orada

çöreklenip kalınca, adam ne kırıdayabildi, ne de konuşabildi, kadının şöyle dediğini duydu, «Bwana uyudu. Yavaşçacık yatağı alın, çadırın içine götürün.»

Kadma, onu uzaklaştırmasını söyleyemedi, şimdi yerleşmişti, öyle ağırdı ki, nefes alamıyordu adam bu yüz-

KLİMANJARO'NUN KARLARI

203

den. Ve sonra yatağı kaldırırlarken, birden geçti, göğsünden ağırlık kalktı.

Sabahtı, bir süre önce sabah olmuştu ve adam uçağın sesini işitti. Çok küçük

görünüyordu, sonra büyük bir daire çizdi, çocuklar dışarı fırladılar, benzin dökerek

ateş yaktılar, ot atıldılar ateşe, alanın iki ucunda böylece büyük aievler parladı. Sabah

rüzgârı, alevleri kampa doğru üfö-rüyordu, uçak bu kez daha

alçaktan iki daire daha çizdi, aşağıya kayıp yavaşçacık kondu, ona doğru yürüyen,

spor pantolon tivit ceket ve kahve rengi fötr şapka giymiş bizim Compton'du.

«Ne oldu kart horoz?» dedi Compton.

«Bacak kötü,» dedi ona. «Kahvaltı eder misin?»

«Teşekkür ederim. Çay içerim yalnız. Puss Moth'-ları bilirsin. Memsahibi

alamayacağım. Bir kişilik yer var sadece. Senin kamyon yolda.»

Helen, Compton'u bir yana çekmiş konuşuyordu. Compton eskisinden daha neşeli döndü yanına.

«Seni hemen bindirelim,» dedi. «Mem için ben bir daha gelirim. Galiba Arusha'da yakıt için duracağız. Yola koyulsak iyi ederiz.»

«Peki, çap içmiyecek misin?»

«İçmesem de olur.»

Çocuklar yatağı tutup kaldırdılar, yeşil çadırların önünden ve kayalık boyunca yürüyüp düzlüğe çıktılar, artık çok harlanmış olan ateş kümelerinin yanından geçtiler, bütün otlar yanmış, rüzgâr ateşi yelliyordu, küçük uçağın yanına geldiler. Onu içeri yerleştirmek güç oldu, fakat uçağın arka deri minderine uzanıp bacağını Camp-ton'un oturduğu koltuğun bir yanına dik dayadı. Compton motoru işletti ve içeri girdi. Gürültüler uçağın bilinen seslerine dönüşürken Helen'e ve çocuklara el salladı, yerde ağır ağır gidiyorlardı, Conipie yaban domuzu

204

HEMINGWAY

çukurlarını gözlüyordu, ateş kümeleri arasındaki düzlükte homurtu ve gürültüler arttı, son bir gürültü ile havalandılar, aşağıda hepsini gördü, el sallıyorlardı, tepenin yanındaki kamp şimdi yassılaşıyor, ova uzanıp gidiyor, ağaç kümeleri ve çalılar düzleşiyordu, av hayvanlarının açtığı küçük yollar kurumuş su birikintilerine doğru kayarak uzanıyordu, hiç bilmediği yeni bir su gördü. Şimdi yuvarlaklaşmış küçük sırtlar gibi görünen zebra ile, kocabaş noktacılar halindeki gunular ovada sıra sıra dolaşırlarken tırmanır gibiydiler, uçağın gölgesi şimdi üstlerine vurunca kaçıştılar. Şimdi nokta gibi kaldılar, hiç de koşar gibi bir halleri yoktu ve ova göz alabildiğince kirli sarı uzanıyordu, hemen gözünün önünde ise Compie'-nin tvit ceketli sırtı ve kahve rengi fötr şapkası vardı. Sonra ilk tepelerin üstünden geçtiler, gunular tırmanıyordu oralara, sonra dağların üstündeydiler, yemyeşil yükselen ormanların birdenbire açılveren uçurumları vardı altlarında, tekparça olmuş bambularla kaplı bayırlar, sonra gene üstlerinden geçerken doruklaşarak ya da çukarlaşıp yontulan büyük ormanlar... Tepeler alçaldı, bir başka ovanın üstündeydiler, şimdi sıcaktı, morumsu bir kahverengi, ısıdan yamrı yumru Campie dönüp baktı ona yolculuk durumu nasıl diye. Sonra önlerinde başka dağlar belirdi karanlık.

Ve arkasından Arusha'ya gidecekleri yerde sola döndüler, yakıtımız var diye düşündü, aşağıya bakınca elenen pembe bir bulut gördü, yerin üstünde hareket ediyordu, bir fırtınada nerden geldiği belli olmayan ilk kar gibiydi havada, güneyden çekirgeler geliyor diye düşündü. Sonra yükselmeğe başladılar, sanki doğuya doğru gidiyorlardı, sonra hava karardı, fırtınaya girmişlerdi, yağmur öylesine yoğun ki, çağlayandan geçer gibiydiler, sonra kurtuldular, Compie dönüp sırtıttı, işaret etti ve orada^ önlerinde, bütün görebildiği, dünya kadar büyük, koca-

KLtMANJARO'NUN KARLARI

205

man, yüksek ve güneşte inanılmaz beyazlıktaki Kliman-jaro'nun yassı tepesi idi. Ve o zaman, gittiği yerin orası olduğunu anladı.

Tam o sırada sırtlan karanlıkta bağırmağı kesti ve garip, insaninkine benzer, nerdeyse ağlar gibi bir ses çıkarmağa başladı. Kadın bu sesi duydu ve sıkıntı ile döndü yattığı yerde. Uyanmadı. Düşünde Long İslan'daki evdeydi. Kızının sosyete takdiminden önceki geceydi. Nedense babası da oradaydı, kızgın ve çok sertti. Sırtlanın çıkardığı ses öylesine kalındı ki, kadın uyandı ve bir an nerde olduğunu anlayamadı, çok korkmuştu. Sonra el lâmbasını aldı ve Harry uyuduktan sonra içeri taşıdıkları öteki yatağa tutup aydınlattı. Cibinliğin altından gövdesini seçebiliyordu, fakat nasılsa bacağını dışarı çıkarmış ve yatağın yanından yere sarkıtmıştı. Bütün sargıları çözülmüştü, kadın bakamadı ona. «Molo,» diye seslendi. «Molo! Molo!» Sonra, «Harry, Harry!» dedi. Arkasındanda, «Harry! Ne olursun, ah Harry!» diye bağırırdı. Hiç karşılık gelmedi, soluk aldığı da duymuyordu.

Çadırın dışında sırtlan, kadını uyandıran o garip sesi çıkardı gene. Ama kadın, kalbinin çarpmasından duymadı bunu.

ELLİ BİN DOLAR

«Kendini nasıl buluyorsun Jack?» diye sordum ona. «Şu Walcott'u gördün mü?» der. «Cimnastik salonunda gördüm sadece.» «Eh,» der Jack, «beni çok uğraştıracak o oğlan.» «Yenemez o seni.» der Asker. «Keşke öyle olsaydı.» «Öyle bir kaç gagalama ile yıkamaz seni.» «Gagalamaya eyvallah,» der Jack. «Ben ona aldırmam.»

«Dayağı yiyecek gibi görünüyor,» dedim. «Elbette.» der Jack, «Çok dayanamayacak. Senin benim gibi dayanamaz o Jerry. Ama şu anda durumu iyi.» «Solunla gebertirsin onu.» «Belki,» der Jack. «Elbette. Bir kozuna var.» «Richie Lewis'i işlediğin gibi işle onu da.» «Richie Lewis,» dedi Jack, «o çıfıt!» Üçümüz, Jack Brennan, Asker Bartlett ve ben, Hanley'-deydik. Yanımızdaki masada iki orospu vardı, içmişlerdi. «Ne demekmiş o çıfıt?» diye sordu karılardan biri. «Ne demekmiş çıfıt, serseri ırlandalı?»

«Elbette,» der Jack. «Elbette öyledir.»

50 BİN DOLAR

207

«Çıfıtlar,» diye sürdürür karı. «Bu serseri ırlanda lılar hep çıfıtları dolamışlar dillerine. Ne demekmiş çıfıtlar?»

«Hadi gel. Çıkalım buradan.»

«Çıfıtlar,» diye karı sürdürür. «Kim görmüş senin daha bir içki parası verdiğini? Karın her sabah ceplerini diyor her halde. Ah şu ırlandalılar ve onların çıfıtları. Richie Lewis senin de hakkından gelirdi.»

«Elbette,» der Jack. «Sen de sanki bol keseden verirsin, ha?»

Dışarı çıktık, işte Jack buydu. Neyi nerde söyleye-ceğini bilirdi.

Jack, Danny Hogan'm Jersey'deki sağlık çiftliğinde başladı çalışmalarına. Orası iyi idi ama Jack çok sevmedi. Karısından, çocuklarından uzak olmak hoşuna gitmiyordu, çoğu kez sinirli ve şikâyetçiydi. Beni seviyordu, iyi anlaşıyorduk; Hogan'ı da seviyordu, ama bir süre sonra Asker Bartlett sinirine dokunmağa başladı. Böyle bir kampta soğuk şakalar yapıyordu. Yaptıkları komik değildi, hoş değildi, Jack'a dokunmağa başlamıştı. Şuna benzer şeylerdi. Jack gülle kaldırır, torba ile çalışır, sonra eldivenlerini geçirerek sorardı askere,

«Çalışmağa var mısın?»

«Elbette. Nasıl çalışayım istersin?» diye sorardı asker. «Walcott gibi sert mi alayım istersin? Bir kaç kez yere yıkmamı mı istersin seni?»

«Öyle işte.» derdi Jack, hiç hoşlanmadığı halde Bir sabah hepimiz yolda yürüyorduk. Epey uzaklara gitmiş, dönüyorduk artık. Üç dakika sıkı yürüyüp, Dir dakika ağırlaşıyorduk, sonra gene üç dakika hızlanıyorduk. Jack hiç bir zaman o kısa mesafe koşucusu tiplerinden değildi. Ringte yeterince hızlı dolanırdı gerektiğinde, ama yolda öyle pek tez değildi. Konuştuğumuz

208

HEMINGWAY

sürece asker ona hep takıldı durdu. Tepeye tırmanıp çiftliğe geldik.

«Eh artık,» der Jack, «sen kasabaya'dön Asker.» - «Ne demek bu?»

«Sen kasabaya dön ve gelme artık buraya.»

«Ne oldu?»

«Bıktım senin konuşmalarından.»

«Peki?» der Asker.

«Peki,» der Jack.

«Evlere şenlik hale geleceksin Walcott seni hakladığı zaman.»

«Elbette,» der Jack, «belki öyle olurum, ama senden de bıktım artık.»

İşte böylece Asker o sabah trene binip kasabaya gitti. Ben de onunla trene kadar indim. Düş kırıklığına uğramıştı.
«Sadece takılıyordum,» dedi. Peronda bekliyorduk. «Böyle saçma sapan bir şeyden ötürü darılmaması lâzımdı Jerry.»
«Sinirli ve huysuz,» dedim, «îyi çocuktur, Asker.»
«Öyledir cenabet. Hep öyledir o cenabet.»
«Eh,» dedim, «hoşça kal Asker.»
Tren gelmişti. Asker çantası ile atlayıverdi.
«Hoşça kal, Jerry,» der. «Maçtan önce kasabaya iner misin?»
«Sanmıyorum.»
«Sonra görüşürüz öyleyse.»
Asker içeri girdi, hareket memuru işaret verdi, tren kalktı. Çiftliğe araba ile döndüm. Jack sundurmada karısına mektup yazıyordu. Posta gelmişti. Gazeteleri aldım, sundurmanın öteki ucuna gittim, oturup okumağa başladım. Kapıda Hogan göründü, benden yana geldi. «Askerle kavga mı etti?»

50 BİN DOLAR

209

«Kavga falan yok,» dedim. «Kasabaya dönmesini ; söyledi sadece.»
«İçime doğmuştu bu,» dedi Hogan. «Zaten Asker--den oldum olası hoşlanmamıştı.»
«Evet. Pek az insandan hoşlanıyor.»
«Soğuk herifin biri,» dedi Hogan.
«Benimle arası hep iyidir.»
«Benimle de,» dedi Hogan. «Bir şikâyetim yok on-> dan. Soğuğun tekidir gerçi.»
Hogan tel kapıdan içeri girdi, ben de orda, sundurmada oturup gazeteleri okudum. Güz havası başlamak üzereydi, Jersey'de tepeler, kırlar çok güzeldi, gazeteyi bitirince yerimden kalkmadım, kırlara, aşağılarda ormanın karşısında tozu dumana katarak kamyonların geçtiği yola baktım. Hava nefisti, kırlar çok güzeldi. Hogan kapıda göründü, ona dedim ki, «Yahu buralarda hiç avlanacak bir şey yok mu?»
«Yok,» dedi Hogan. «Serçelerden başka bir şey yok.»
«Gazeteyi gördün mü?» dedim Hogan'a.
«Ne var?»
«Sande yıktı öteki üçünü dün.»
«Dün akşam telefonla aldım haberi.»
«At yarışlarını izliyorsun bakıyorum ha, Hogan?» diye sordum.
«Hiç kesmedim ilgimi,» dedi Hogan.
«Ya Jack'dan ne haber?» diyorum. «O da hâlâ oynuyor mu?»
«O mu?» dedi Hogan. «Hiç rastladın mı böyle bir şeye?»
Tam o sırada elinde mektupla Jack çıkageldi. Üstünde eski bir pantolon ile sveter vardı, boks ayakkabılarını giymişti.
«Pulun var mı Hogan?» diye sorar.

210

HEMINGWAY

«Mektubu bana ver,» dedi Hogan. «Ben atayım pas*. .»
«Yahu Jack,» dedim, «at yansı oynamıyor muydun, sen? »
«Elbette.»
«Biliyordum oynadığımı. Seni hep Sheepshead'de,-görürdüm.»
«Neden bıraktın?» diye sordu Hogan. «Para kaybettim.»
Jack yanımda yere oturdu, sırtım direğe dayadı.. Güneşten gözlerini kapamıştı.
«iskemle ister misin?» diye Hogan sordu, «istemem,» dedi Jack. «Böyle iyi.» «Çok güzel bir gün,» dedim. «Kırlar ne güzel.» «Tükürmüşünü içine, kentte karımın yanında olsam ; daha iyiydi.»
«Eh artık bir haftan kaldı ancak.» «Evet,» der Jack. «Öyle.»

Orda sundurmada oturduk. Hogan erde brosun-daydı.

«Şimdiki durumuma ne dersin?» diye sordu Jack ba na.

«Eh, bir Şey denemez daha,» dedim. «Formuna, girmen için bir haftan var.»

«Yutturma bana.» «Eh,» dedim, «haksızsın.» «Uyuyamıyorum,» dedi Jack. «Bir kaç gün içinde toparlarsın kendini.» «Yok,» der Jack, «benimkisi uykusuzluk hastalığı.»

«Aklını bir Şeye mi taktın?» «Karıyı zledim.» «Getirt onu.» «Yok. Yapamam, o kadar genç değilim»»

50 BİN DOLAR

211

«Yatmadan önce bir güzel yrrz, iyileşirsin ve yorulursun. »

«Yorulurmuşum!» dedi Jack. «Ben hep yorgunum.» Bütün bir hafta hep bu durumdaydı. Geceleri uyu-yamıyordu, sabahları öyle bitik kalkıyordu.

«Fakir ekmeği gibi bayatladı,» dedi Hogan «Hiç iş yok.»

«Walcott'u hiç görmedim,» dedim. «Gebertir bunu,» dedi Hogan. «ikiye biçer.»

«Eh,» dedim. «Herkesin başına gelir bir gün.» «Böylesi değil,» dedi Hogan. «Hiç çalıőmamış diyecekler. Çiftliğin adına da leke sürer bu.»

«Gazetecilerin bu yazdığını duydun mu?» «Duymaz mıyım! Berbat bir durumda dediler. Dvőmesine izin verilmemeli dediler.»

«Ama,» dedim, «boyuna yanılır bunlar, öyle değil mi? »

«Evet,» dedi Hogan. «Ama bu kez hakları var.»

«Nerden bilirler adamın durumu iyi mi, kötü m?»

«Eh,» dedi Hogan, «o kadar da budala değiller.»

«Bütün yaptıkları Toledo'da Willard'i tuttular. Bu Lardner, hani Şimdi Şu akıllı geçinen, sor bakalım ona Toledo'da Willard'i tuttuğu zamanı.»

«Ortalıkta yok,» dedi Hogan. «Büyük maçları yazıyor sade.»

«Umurumda değil onlar benim,» dedim. «Ne bilirler? Belki bir Şeyler karalıyorlar ama ne bilirler ki?»

«Jack'in formunda olmadığını bilmiyor musun sen sanki?» diye sordu Hogan.

«Yo. Yapacağını yaptı. Yalnızca Corbett'e ihtiyaı var şimdi, Corbett de tuttu mu onu, tamamdır.» «Elbette. Tutar onu Corbett.» der Hogan. «Tutacak.»

212

HEMINGWAY

I

50 BİN DOLAR

213

Jack o gece de hiç uyuyamadı. Ertesi gün, dövüşten önceki son gündü. Kahvaltıdan kalkınca gene sundurmaya çıkmıştık.

«Uyuyamayınca neler düőünüyorsun Jack?» dedim.

«Sıkılıyorum,» der Jack. «Bronx'daki malım için sıkılıyorum, Florida'daki malım için sıkılıyorum. Çocuklar için sıkılıyorum, karım için sıkılıyorum. Kimi kez dövüşleri düşünürüm. 'Şu fıt Richie Lewis'i düşünürüm, kafam bozulur. Bazı hisselerim var, onlara sıkılırım. Ne düşünmem ki?»

«Yarın akşam hepsi bitecek.»

«Elbette,» dedi Jack. «O kurtarıyor hep, değil mi? Her Şeyi o çözümlüyor, galiba. Elbette.»

Bütün gün sinirliydi. Hiç bir Şey yapmadık. Sadece dolaştı bir az Jack etrafta, zlmek için. Kendi kendine iki raunt çalıştı. Bunu bile yaparken hiç iş yoktu. Bir süre ip atladı. Terliyemedi.

«Hiç çalıőmasa daha iyi eder,» dedi Hogan. ip atlayıőını seyrediyorduk. «Artık hiç terliyemiyor mu?»

«Terliyemiyor.»

«Sakin bir bozukluğu olmasın? Kilo almakta güçlüğü oldu mu hiç?»

«Yok canım öyle bir şeyi.»

«Terlemesi lâzım,» dedi Hogan.

Jack göründü, ip atlayarak. Önümüzde sıçırarak ip atlıyordu, ileri geri, üç seferde bir de kollarını kavuşturuyordu.

«E..» der, «neler konuşuyorsunuz aylak herifler?»

«Bana kalırsa artık çalışmaman lâzım,» der Hogan. «Bitkin düşeceksin.»*

«Korkunç olmaz mı?» der Jack, ipi yere sert sert vurarak atlar.

O gün öğleden sonra çiftliğe John Collins çıkageldi. Jack odasındaydı. Otomobille gelmişlerdi kasabadan. Yanında iki arkadaşı vardı. Otomobil durdu, hepsi dışarı fırladılar.

«Jack nerde?» diye John bana sordu.

«Yukarıda, odasında, yatıyor.»

«Yatıyor mu?»

«Evet,» dedim.

«Nasıl?»

John'un yanındaki iki herife baktım.

«Onun arkadaşlarıdır bunlar,» dedi John.

«iyi değil,» dedim.

«Nesi var?»

«Uyuyamıyor.»

«Cenabet,» dedi John. «Şu ırlandalı herif de hiç uyuyamaz.»

«Hiç tadı yok,» dedim.

«Cenabet,» dedi John. «Hiç bir zaman yoktur. Onu on yıldır bilirim, daha bir gün tadı yerine gelmemiştir.»

Yanıdakiler güldü.

«Sizi tanıştırayım; Mr. Morgan, Mr. Steinfeld,» dedi John. «Mr. Dayle, Jack'ı hazırlıyor.»

«Memnun oldum,» dedim.

«Yukarı çıkıp, oğlanı görelim,» dedi Morgan denilen herif.

«Bir bakalım ona,» dedi Steingelt.

Hepimiz yukarı çıktık.

«Hogan nerde?» diye John sordu.

«Bazı müşterileri ile anbarda,» dedim.

«Şimdi çok müşteri var mı burada?» diye John sordu.

«Sadece iki.»

«Pek sakın bir yer, değil mi?» dedi Morgan.

214

HEMINGWAY

«Evet,» dedim. «Çok sakın.»

Jack'm odası önündeydik. John kapıyı vurdu. Hiç ses gelmedi.

«Belki uyuyor,» dedim.

«Gündüzün ne bokuna uyur bu adam?

John tokmağı çevirdi, hepimiz içeri girdik.

Jack uyuyordu. Yüzü koyun yatmıştı, yüzü yastığa ' gömülüydü, iki kolu ile yastığa sarılmıştı.

«Hey, Jack!» dedi John.

Yastığın üstünde Jack'm başı biraz kıpırdadı. «Jack!» der John, üstüne eğilerek. Jack yastığa biraz daha gömül dü. John omuzlarına dokundu. Jack dikilip oturdu, bizlere baktı. Traş olmamıştı, üstünde eski bir sveter vardı.

«Hay Allah! Neden uyutmuyorsun beni?» der John'a.

«Bozulma,» der John. «Seni uyandırmak istemedim-

di.»

«A, tabii,» der Jack. «Istemedindi elbette.»

«Morgan ile Steinfeld'i tanıyorsun,» der John.

«Hoş geldiniz,» der Jack.

«Nasılsın, Jack?» diye Morgan sorar.

«iyi,» der Jack. '«Nasıl olacağım?»

«iyi görünüyorsun,» der Steinfeld.

«Değilmi ya,» der Jack. «Yahu,» der John'a «Sen benim menajerimsin. iyi ara verdin doğrusu. Gazeteciler hurdayken ne demeğe gelmezsin! Jerry ile ben mi konuşayım istiyorsun onlarla?»

«Lew'in Philadelphia'da maçı vardı,» dedi John.

«Bundan bana ne?» der Jack. «Sen benim menajerimsin. iyi boş verdin, değil mi? Philadelphia'da sanki benim hayırıma mı çalıştın? Tam sana ihtiyacım olduğu zaman niye burada yoktun?»

«Hogan burada idi.»

«Hogan,» der Jack, «Hogan benden beter cahil.»

50 BİN DOLAR

215

«'Asker Bahtlett de burada idi bir süre, galiba?» dedi "Steinfeld konuyu değiştirmek için.

«Evet, burada idi;» der Jack. «Burada idi işte o ka-' dar.»

«Yahu, Jerry,» dedi John bana, «Sen şu Hogan'ı gidip bulur musun? Yarım saat sonra kendisini görmek istediğimizi söyle.»

«Elbette,» dedim.

«Niye burada kalmıyor sanki?» der Jack. «Kal git-"ine, Jerry.»

Morgan ile Steinfeld birbirine baktılar.

«Sakin ol, Jack,» dedi John ona.

«Ben gidip Hogan'ı bulayım,» dedim.

«Peki, istiyorsan git,» der Jack. «Ama bu heriflerin ?hiç biri seni gönderemez.»

«Ben gidip Hogan'ı bulacağım,» dedim.

Hogan anbardaki cimnastik salonunda idi. Yanında "sağlık çiftliği müşterilerinden iki kişi vardı, ellerine eldi-" ven giymişlerdi. Gelir arkamdan o da bana vurur korkusu ile birbirlerine vurmak istemiyorlardı.

«Bu kadar yeter,» dedi Hogan benim içeri girdiğimi görünce. «Birbirinizi boğazlamağı bırakın. Bir duş alın da •baylar , Bruce size masaj yapsın.»

iplerin arasından tırmanıp çıktılar ve Hogan bana doğru geldi.

«John Collins, iki arkadaşı ile dışarda Jack'i görüyor» dedim.

«Gördüm onları araba ile gelirken.» «Kim o iki kişi John'un yanındaki?» «Akıllı çocuklar dediğin takımdan senin,» dedi Ho-.gan. «Bilmez misin ikisini?» «Hayır,» dedim.

216

HEMINGWAY

«Mutlu Steinfeld ile Lew Morgan. Bilardo salonunu, işletiyorlar.»

«Ne zamandır burada yoktum,» dedim.

«Elbette» dedi Hogan. «O mutlu Steinfeld büyük hırsız.»

«Adını duyudum,» dedim.

«Çok kaypak çocuktur,» dedi Hogan. «Kâğıt düzerler ikisi de.»

«Eh» dedim, «yarım saata kalmaz görmek isterler bizi.»

«Yarım saatten önce görmek istemezler mi demek istiyorsun? »

«Evet ya.»

«Hadi büroya,» dedi Hogan. «Kâğıt düzenlerin canı cehenneme.»

Yarım saat kadar sonra Hogan'la ben yukarı çıktık. Jack'm kapısını vurduk. Odada konuşuyorlardı.

«Bir dakika,» dedi biri.

«Bırakın dırdırı be,» dedi Hogan. «Beni görmek isterseniz aşağıda büromdayım.» Kapının kilidini astıklarını duyduk. Steinfeld'ti açan.

«Gel içeri Hogan,» der. «İçeceğiz biz.»

«İyi,» der Hogan, «bu olur işte.»

İçeri girdik Jack yatakta oturuyordu. John ile Morgan ise birer iskemlede idiler. Steinfeld ayakta duruyordu.

«Amma da esrarlı çocuklarsınız ha,» dedi Hogan.

«Merhaba Danny,» der John.

«Merhaba Danny,» der Morgan ve el sıkışırlar.

Jack ağzını açmaz. Yatakta öyle oturur. Ötekilerden, ilgisizdir. Kendi basmadır.

Üstünde eski bir mavi ceket pantolon, ayağında boks ayakkabıları. Traşı uzamış, irlandalı gibi oturuyordu.

Steinfeld bir şişe getirdi, Hogan da bardakları çıkar-.

50 BİN DOLAR

217

di, hepsi içtiler. Jack ile ben birer tane aldık, ötekiler durmadılar orda, ikilediler, üçlediler.

«Bir azım da dönüş yolu için saklasanız daha iyi olur,» dedi Hogan.

«Üzülme sen. içkimiz bol,» dedi Morgan.

Jack bir bardaktan başka içmemişti. Ayakta durmuş, onlara bakıyordu. Morgan, Jack'm oturduğu yatakta oturuyordu.

«Çeksene bir tane Jack,» dedi John ve şişe ile bardağı uzattı ona.

«Yok,» dedi Jack, «cenaze törenine yokum.»

Hepsi güldü. Jack gülmedi.

Giderlerken hepsi keyfini bulmuştu. Jack kapıda duruyordu, ötekiler arabaya binerken. El salladılar ona.

«Güle güle,» dedi Jack.

Akşam yemeğini yedik. Bütün yemek boyunca Jack, «Versene şunu bana,»,

«uzatsana şunu,» gibi sözler bir yana, hiç konuşmadı, iki sağlık-çiftliği müşterisi de bizimle aynı masada idiler. Çok hoş çocuklardı. Yemeği yedikten sonra çıktık dışarı. Karanlık basmıştı.

«İster misin bir dolaşalım Jerry?» diye sordu Jack.

«Elbette,» dedim.

Ceketlerimizi giydik ve yürüdük. Ana yola indik ve ana yol boyunca bir buçuk mil kadar yürüdük. Yanımızdan otomobiller geçiyordu, biz de onlar geçerken kenara çekiliyorduk. Jack hiç ağzını açmadı Büyük bir arabanın geçmesi için çalılara daldığımızda Jack, «Böyle dolaşmanın içine,» dedi. «Dönelim Hogan'a...»

Tepeye saran ve tarlalar arasından geçen bir yan yolu tutturduk Hogan'ın oraya dönmek için. Tepenin üstünde evin ışıklarını görebiliyorduk. Evin önüne geldik, Hogan kapıda duruyordu.

«İyi geldi mi dolaşmak?» diye sordu Hogan.

218 HEMINGWAY

«Çok iyi,» dedi Jack. «Bana bak Hogan, içkin var mı?»

«Elbette,» der Hogan. «Nedir niyetin?»

«Yukarı, odaya gönder,» der Jack. «Uyuyacağını bu gece.»

«Doktorluğun var demek,» der Hogan.

«Hadi çıkalım Jerry,» der Jack.

'Yukarda Jack, başı elleri arasında, yatağa oturdu

«Yaşamak mı bu?» der Jack.

Hogan içki ile iki bardak getirdi.
«Zencefil birası da ister misin?»
«Ne sanıyorsun, hasta olmak için mi içiyorum?»
«Sordum, o kadar,» dedi Hogan.
«İçer misin?» dedi Jack.
«Yok, teşekkür,» dedi Hogan. Çıktı gitti.
«Senden ne haber, Jerry?»
«Seninle bir tane alırım,» dedim.
Jack iki tane doldurdu. «Şimdi,» dedi, «boş vermek istiyorum artık.»
«Biraz su koy,» dedim.
«Peki,» dedi Jack. «Daha iyi olur sanırım.»
Hiç konuşmadan iki tane devirmiştik. Jack bana bir tane daha doldurmağa kalktı.
«Yo,» dedim, «yeter bana bu kadar.»
«Peki,» dedi Jack. Kendine esaslı bir tane daha doldurdu, üstüne de su koydu. Bir az kafayı tutmuştu.
«Öğleden sonra iyi bir parti yaptık,» dedi. «Hiç şansa bırakmıyorlar, ikisi de.»
Bir az sonra da, «E...» der, «hakları var. İşi şansa bırakmakta fayda ne?»
«Başka içmez misin, Jerry?» dedi. «Hadi, iç benimle.»

50 BİN DOLAR

219

«İçim istemiyor Jack,» dedim. «Bu kadarı iyi geldi bana.»
«Hadi bir tane daha,» dedi Jack, içki yumuşatıyor onu.
«Peki,» dedim.
Jack bir tane bana, bir esaslı da kendine koydu.
«Bilirsin,» dedi, «içkiyi çok severim. Boksör olmasaydım boyuna içmek isterdim.»
«Elbette,» dedim.
«Şu boks bana çok şey kaybettirdi.»
«Çok para yaptın ama.»
«Elbette, ben de onun peşindeyim zaten. Özlemini duyduğum çok şey var, Jerry.»
«Ne demek istiyorsun.»
«Örneğin karımı. Sonra evden hep uzağım. Kızlarıma hiç bir yardımın olmuyor.
«Senin moruk kim?» diye soracak şu sosyete oğlanları onlara. 'Benim moruk Jack Brennan.' Bunun onlara hiç bir yararı yok.»
«Para alıyorlar, iş değişir.»
«Eh,» der Jack, «ben de zaten parayı onlar için kazanıyorum.»
Bir içki daha aldı. Şişe bitmiş gibiydi.
«Biraz su koy üstüne,» dedim. Jack biraz su koydu.
«Karımı nasıl özledim bilemezsin.»
«Elbette.»
«Sen bilemezsin. Bunun nasıl bir şey olduğunu sen bilemezsin. »
«Kırda olmak, kasabada olmaktan daha iyi.»
«Şimdi,» dedi Jack, «bana göre her yer bir. Sen bunun nasıl bir şey olduğunu bilemezsin.» «Bir tane daha iç.»
«Sarhoş mu oldum? Saçmalıyor muyum?» «Yok, iyi gidiyorsun.»

220

HEMINGWAY

«Sen anlayamazsın bunu, Kimse anlayamaz bunun nasıl bir şey olduğunu.»
«Karın hariç,» dedim.
«O bilir,» dedi Jack. «O iyi bilk. Bilir o.»
«Biraz su koy şuna,» dedim.
«Jerry,» der Jack, «Sen anlayamazsın bunun ne biçim bir şey olduğunu.»

İyi idi, yumuşaktı, sarhoş olmuştu. Gözlerini ayırmadan bana bakıyordu. Bakışları çok durgundu.

«iyi uyuyacaksın,» dedim.

«Bak, Jerry,» der Jack. «Para kazanmak ister misin? Walcott'a para koy.»

«Evet?»

«Dinle, Jerry,» Jack bardağı elinden bıraktı. «Bak, sarhoş değilim şimdi. Ne oynadım onun üstüne, biliyor musun? Elli bin.»

«Çok para bu.»

«Elli bin,» der Jack. «Bire iki. Yirmi beş bin papel alacağım. Walcott'a para yatır, Jerry.»

«Hiç de fena gelmiyor doğrusu.» dedim.

«Ben onu nasıl yenerim? Hilesi falan yok bu işin. Ben onu nasıl yenerim? Neden para kazanmıyayım bu işten?»

«Biraz su koy şuna.»

«Bu maçtan sonra, yokum ben artık. Yokum artık ben bu işe. Bu dayağa katlanmam gerek. Neden bundan bir çıkarım olmasın?»

«Elbette.»

«Bir hafta uyumadım,» der Jack. «Bütün gece gözlerim açık yattım, düşündüm durdum. Uyuyamıyorum Jerry. Uyuyamamak ne demektir, sen anıyamazsın bunu.»

«Elbette.»

«Uyuyamıyorum. Ötesi yok. Uyuyamıyorum işte.

50 BİN DOLAR

221

Uyuyamadıktan sonra bunca yıl kendine bakmanın alemi ne?»

«Çok kötü.»

«Uyuyamamanın ne demek olduğunu sen bilemezsin, Jerry.»

«Biraz su koy şuna,» dedim.

Ve saat on bir sıralarında Jack sızar, ben de onu yatırırım. Sonunda o hale gelmişti, uyuyuverdi. Elbiselerini çıkarttım, yatağa yatırdım.

«Bir güzel uyuyacaksın, Jack,» dedim.

«Elbette,» der Jack, «Şimdi uyurum.»

«İyi geceler, Jack,» dedim.

«İyi geceler, Jerry,» der Jack. «Benim tek arkadaşım sensin.»

«Uyu artık,» dedim.

«Uyuyacağım,» der Jack.

Aşağıda Hogan büroda masasına oturmuş gazeteleri okuyordu. Başını kaldırıp baktı.

«Eh, yatırdım mı dostunu?» diye sorar.

«Sızdı.»

«Uyumaktan daha iyi onun için.» dedi Hogan.

«Elbette.»

«Şimdi bunu spor yazarlarına anlatana kadar anan ağlıyacak,» dedi Hogan.

«Eh, ben de yatayım artık,» dedim.

«İyi geceler,» dedi Hogan.

Sabahleyin sekiz sıralarında aşağıya indim, kahvaltı ettim. Hogan iki müşterisine anbarda ekzersizler yaptırıyordu. Gittim onları seyrettim.

«Bir! İki! Üç! Dört!» Hogan sayıyordu. «Merhaba, Jerry,» dedi. «Jack daha kalkmadı mı?»

«Hayır. Halâ uyuyor.»

Odama döndüm, kasabaya gitmek için hazırlandım.

222

HEMINGWAY

50 BİN DOLAR

Saat dokuz buçuk sıralarında bitişik odadan Jack'in kalktığını duydu. Aşağıya indiğini duyunca, ben de indim. Jack kahvaltıya oturmuştu. Hogan gelmiş, masanın yarımında duruyordu.

«Nasılsın, Jack?» diye sordum.

«Fena değil.»

«İyi uyudun mu?» diye Hogan sordu.

«Bütün gece deliksiz uyudum.» dedi Jack. «Ağzım berbat ama başımda bir şey yok.»

«İyi,» dedi Hogan. «İyi bir içkiydi o.»

«Hesaba yaz,» der Jack.

«Kasabaya ne zaman inmek istiyorsun?» diye Hogan sordu.

«Yemekten önce,» der Jack. «On bir treni ile.»

«Otursana, Jerry,» dedi Jack. Hogan gitti.

Masaya oturdum. Jack greypfrut yiyordu. Ağzına çekirdek gelince kaşığa çıkartıp tabağına koyuyordu.

«Dün gece iyi zom oldum galiba,» diye başladı.

«İçtin biraz.»

«Bir yığın saçmaladım galiba.»

«Fena değildin.»

«Hogan nerede?» diye sordu. Greypfrutu bitirmişti.

«Ön tarafta büroda.»

«Dövüş üzerine bahse girmek gibi ne lâflar ettim?» diye Jack sordu. Kaşığı elinde tutmuş, greypfrute vurmuştu.

Cız jambon ve yumurta getirdi, greypfrutu aldı. ana bir bardak süt daha getir,» dedi Jack kıza. a elli bin dolar yatırdım dedin.» dedi Jack. . bu.»

girişiyor bu iş,» dedi Jack. S>lursa.»

«Yok,» dedi Jack. «Onun istediği unvan. Onu tuta caklar muhakkak.»

«Hiç bilinmez.»

«Yok, unvan istiyor o. Onun için paradan daha değerli bu.»

«Elli bin dolar çok para,» dedim.

«iş iştir,» dedi Jack. «Ben kazanamam maçı. Sen de biliyorsun zaten benim kazanamayacağımı.»

«Maça girdiğine göre kazanma şansın var demektir.»

«Yok,» der Jack. «Benden geçti artık. Bu sadece bir iş.»

«Nasıl buluyorsun kendini?»

«Fena sayılmaz,» dedi Jack. «Bana gereken uyku idi.»

«Belki coşuverirsin.»

«İyi eğlendireceğim onları,» dedi Jack.

Kahvaltıdan sonra Jack karısını şehirler arası aradı. Telefon kulübesinde idi.

«Buraya geldiğinden beri ilk kez karısını arıyor,» dedi Hogan.

«Her gün mektup yazıyor.»

«Elbette,» der Hogan, «mektup sadece iki sent.»

Hogan bize güle güle dedi, Bruce, zenci masajcı bizi araba ile trene götürdü.

«Güle güle, Mı. Brennan,» dedi Bruce trende. «Eminim kafasını kıracaksınız o herifin.»

«Hoşça kal,» dedi Jack. Bruce'a iki dolar verdi. Bruce Jack'e çok hizmet etmişti. Biraz bozulmuş göründü. Jack, elinde iki dolan tutan Bruce'a baktığını gördü.

«Hepsi hesaba yazıldı,» dedi. «Hogan benden masaj parasını aldı.»

Trende kasabaya giderken Jack hiç konuşmadı. Köşede, biletini şapkasının kurdelaşına sokmuş, oturup, pencereden dışarı baktı. Bir kez dönüp konuştu benim ile.

«Karıma bu akşam Shelby'de kalacağımı söyledim,»

224

HEMINGWAY

dedi. «Garden'in hemen köşesindedir. Eve yarın sabah giderim.»

«Fena fikir değil,» dedim. «Karın hiç seni dövüşürken seyretti mi, Jack?»

«<Hayır,» der Jack. «Beni hiç seyretmedi.»

Sonradan eve gitmek istemediğine göre iyi bir dayak yiyeceğini tasarlıyor diye düşündüm. Kasabada bir taksiye atlayıp Shelby'e gittik. Bir çocuk gelip çantalarımızı aldı, resepsiyon'a gittik.

«Odalar ne kadar?» diye Jack sordu.

«Sadece iki kişilik odalarımız var,» dedi kâtip. «Size on dolara çift kişilik güzel bir oda verebilirim.»

«Çok bu.»

«Yedi dolara da verebilirim çift kişilik bir oda.»

«Banyolu mu?»

«Elbette.»

«Sen de benimle kalabilirsin, Jerry,» der Jack.

«Ben kayınbiraderimde yatarım.» dedim.

«Paraya katılsam diye söylemiyorum,» der Jack. «Verdiğim paraya değsin bari diyorum.»

«Şuraya yazar mısınız, lütfen?» der kâtip. Adlara bir göz attı. «Oda numaranız 238, Mr. Brennan.»

Asansör ile çıktık, iki yataklı, güzel, büyük bir oda idi, banyosu vardı.

«Oldukça iyi,» der Jack.

Bizi getiren çocuk, perdeleri açtı, çantalarımızı içeri taşıdı. Jack orali olmayınca, çocuğa ben verdim bahşişi. Yıkandık, Jack dışarı çıkıp bir şeyler yememizi istedi.

Yemeğimizi Jimmy Hanley'in yerinde yedik. Çocukların çoğu orada idi. Yemeğimizin ortalarında John geldi, bizim masaya oturdu. Jack çok konuşmuyordu.

«Kilon nasıl, Jack?» diye John sordu. Jack esaslı bir yemeği bitirmek üzere idi.

50 BİN DOLAR

225

«Elbise ile de tartılsam olur,» dedi Jack. Kilo almak -gibi bir derdi hiç olmamıştı.

Kendiliğinden hafif kilo baksörü idi, hiç şişmanla-mazdı. Hogan'da biraz zayıflamıştı.

«Sana hiç dert olmıyan bir şey bu.» dedi John.

«Bir bu,» der Jack.

Tartılmak için yemekten sonra Garden'e gittik. Maç saat üçte, 66 kiloda oynanacaktı. Jack bir havluya sarılmış olarak tartıya çıktı. Tartı hiç oynamadı.

Walcott az önce tartılmış, yanında bir sürü kişi ile orada duruyordu.

• «Bakalım kaç kilosun, Jack,» dedi Walcott'un menajeri Freedman.

«Peki, sonra da onu tartın,» Jack başı ile Walcott'u gösterdi.

«Havluyu at,» dedi Freedman.

«Kaç kilo?» diye Jack tartan adamlara sordu.

«Altmış dört,» dedi tartan şişman adam.

«iyisin, Jack,» der Freedman.

«Onu tart,» der Jack.

Walcott geldi. Sansın bir adamdı, geniş omuzları, -ağır sıklet dövüşçüsü gibi kollan vardı. Bacaklarında pek iş yoktu. Jack ondan biraz daha uzundu.

«Merhaba, Jack,» dedi. iyice hırpalanmış bir yüzü var-<dı.

«Merhaba,» dedi Jack. «Nasılsın?»

«iyi,» der Walcott. Beline sardığı havluyu attı, tartıya çıktı. Aklın alamıyacağı kadar geniş omuzları ve sırtı ^vardı.

«Altmış altı kilo yedi yüz gram.» Walcott indi, Jack'e sırtıttı.

«Jack senden iki kilo yedi yüz gram geride.» der John, Walcott'a.

226

HEMINGWAY

«Şimdi gidip yemek yiyeceğim. Döndüğümde daha da geçerim onu.»

Jack giyindi. «Çetin ceviz benzer bu çocuk,» der Jack bana.

«Sanki çok dayak yemişe benziyor.» «Evet,» der Jack. «Dövmesi zor değil »

«Nereye gidiyorsun?» diye sordu John, Jack giyindiğinde.

«Otele dönüyorum,» der Jack. «Her şey yolunda mı?» «Evet,» der John. «Her şeyin gerekeni yapıldı.» «Biraz uzanacağım,» der Jack.

«Sana yediye çeyrek kala gelirim, çıkıp yemek yeriz. »

«Olur.»

Jack otele gelince, ceketini ayakkabılarını çıkartıp bir süre uzandı. Ben mektup yazdım. Bir kaç kez dönüp baktım, Jack uyumuyordu. Hiç kıpırdamadan yatıyordu ama arada gözlerini açıveriyordu. Sonunda kalkıp oturdu. «Kâğıt oynayalım mı, Jerry?» der. «Elbette,» dedim:

Bavulundan kâğıtları, tahtasını aldı. Oynadık ve benim üç dolarımı aldı. John kapıya vurup içeri girdi. «Oynamak ister misin John?» diye Jack sordu. John şapkasını masaya koydu. Şapka sırlıslıklamdı. Ceket de ıslaktı.

«Yağmur mu yağıyor?» diye Jack sorar. «Sel götürüyor,» der John. «Bindiğim taksi yolda, takıldı kaldı, trafik sıkıştı, ben de inip yürüdüm.» «Hadi gel, biraz kâğıt oynayalım,» der Jack. «Çıkıp bir şeyler yemelisin.»

«Yok,» der Jack. «Daha yemek yemek istemiyorum.» Böylece oturup yarım saat kadar kâğıt oynadılar,. Jack bir buçuk dolarını aldı John'un.

50 BİN DOLAR

227

«Eh, artık gidip bir şeyler yiyelim,» der Jack. Pencereye gidip dışarıya baktı.

«Hala yağıyor mu?»

«Evet.»

«Otelde yiyelim,» der John.

«Peki,» der Jack, «senin ile bir el daha oynayacağım, bakalım yemek parasını kim verecek.»

Az sonra Jack kalkar, «Sen veriyorsun John,» der. Aşağıya indik, büyük yemek salonunda yedik.

Yemekten sonra yukarı çıktık, Jack, John ile gene kâğıt oynadı ve iki buçuk dolar aldı ondan. Jack'm keyfi yerinde idi. John'un yanındaki çantada Jack'e gereken her şey vardı. Jack gömleğini, yakasını çıkardı, bir fanila ile bir sveter giydi, böylece dönüşte üşütmiyecekti. Ringde giyeceği şeyleri ve bornozunu bir çantaya koydu.

«Hepsi tamam mı?» diye John sordu ona. «Telefon edeceğim, bir taksi çağırırsınlar.»

Az sonra telefon çaldı, taksinin beklediğini haber verdiler.

Asansörle aşağıya indik, giriş holünden geçip, taksiye bindik ve Garden'e yollandık. Bardaktan boşanırcasına yağıyordu ama sokaklar kalabalıktı. Garden'de hiç boş yer kalmamıştı. Soyunma odasına gelirken nasıl tıklım tıklım dolu olduğunu gördüm. Her taraf karanlıktı. Yalnız ringin üstündeki ışıklar yanıyordu.

«Bu yağmurda iyi oldu, maçı balo bahçesinde yapmadılar,» dedi John.

«iyi kalabalık var,» der Jack.

«Garden'in alamıyacağı kadar seyirci çeker bir maç bu.»

«Havaya güvenemezsin ki,» der Jack. John soyunma odasının kapışma gelip, başını içeri uzattı. Jack bornozunu giymiş oturuyordu, kollarını ka-

228

HEMINGWAY

vuşturmuş yere bakıyordu. John'un yanında iki yardımcısı vardı. Onlar da John'un omuzunun üstünden bakıyorlardı. Jack başını kaldırıp baktı.

«Geldi mi?» diye sordu. «Şimdi indi aşağıya,» dedi John. Biz de indik aşağıya. Walcott ringe çıkıyordu. Kalabalık büyük bir alkış tutturdu. Walcott iplerin arasından tırmanıp ringe çıktı, iki elini kavuşturdu, güldü ve kalabalığa salladı, önce ringin bir ucuna gitti, sonra öteki ucuna ve sonra da oturdu. Jack de kalabalığın arasından geçerken iyi alkışlandı. Jack ırlandalıdır, ve ırlandalılar her zaman iyi alkış alırlar. Bir ırlandalı New-York'da ne bir Yahudi, ne de bir italyan gibi davranır ama her zaman iyi alkışlanır. Jack tırmandı, iplerin arasından geçmek için eğildi, Walcott köşesinden kalktı geldi, Jack geçsin diye ipleri eğdi. Kalabalık bu davranışı çok beğendi. Walcott elini Jack'in omuzuna koydu, bir saniye orda öylece durdular.

«Demek o gözde şampiyonlardan biri de sen olacaksın,» der Jack ona. «Şu pis elini çek omuzumdan.»

«Kendine gel,» der Walcott.

Bunların hepsinden kalabalık çok hoşlanır. Çocuklar nasıl da birbirlerine centilmence davranıyorlardı dövüşten önce, birbirlerine nasıl da iyi şanslar diliyorlardı.

Jack ellerini sararken Soley Freedman bizim köşemize, John da Walcott'un köşesine gitti. Jack baş parmağını sargının aralık yerinden geçirdi, sonra güzelce sardı elini. Bileğinin üstünden ve parmaklarının oynak yerinden de iki kez bağladım.

«Yahu,» der Freedman. «Nerden buldun bu kadar sargıyı? »

«Elle bak,» der Jack. «Yumuşacık, değil mi? Bilmezlikten gelme.»

Freedman, Jack öteki elini sararken de hep orda du-

50 BİN DOLAR

229

. rur, yardımcı çocuklardan biri eldivenleri getiriyor, ben de giydirip bağlıyorum.

«Ya-hu, Freedman,» der Jack, «Şu Walcott ne millettен?»

«Bilmiyorum,» der Solley, «Danimarkalı gibi bir şey.»

«Çekoslovakyalı,» dedi eldivenleri getiren genç.

Hakem boksörleri ringin ortasına çağırdı, Jack iler ler. Walcott gülerek gelir.

Karşılaştılar, hakem elini ikisinin de omuzuna koyar.

«Merhaba, sükseli,» der Jack Walcott'a.

«Kendine gel.»

«Niye kendine 'Walcott' diyorsun?» der Jack. «Onun zenci olduğunu bilmiyor musun?»

«Dinleyin—» der hakem, ve onlara o eski bildik kuralları anlatır. Bir kez Walcott hakemin sözünü keser. Jack'in kolunu kavrar ve, «Beni böyle tutarsa vurabilir miyim?» der.

«Çek elini üstümden,» der Jack. «Burda filim çekilmiyor. »

Köşelerine döndüler. Jack'in sırtından bornozu aldım, iplerin üstünden eğildi, iki kez dizlerini büktü. Gong çaldı, Jack hızla dönüp yürüdü. Walcott ona doğru geldi, eldivenlerini tokuşturdular, Walcott elini indirir indirmez Jack iki kez sol yapıştırdı suratına. Jack'ten daha iyi dövüşeni az bulunurdu. Walcott hemen arkasından girişti, çenesini göğsüne yapıştırmış hep ileri ileri gidiyordu. Kapanık dövüşür, elleri çok aşağıdan çalışır. Bütün bildiği yerini bulup, oturtmaktır yumruğu: Fakat her yaklaşışında Jack'in solu iniyordu suratına. Sanki, otomatikmiş gibi. Jack sol elini kaldırması ile Walcott'un suratına inmesi bir oluyordu. Üç ya da dört kez Jack sağını indirir ama ya Walcott'un omuzuna, ya da başının üst kısmına isabet eder. Walcott bütün o kapanık dövüşenler gibidir. En korktuğu, bir

230

HEMINGWAY

başka kapanık dövüşene çatmaktır. Fena vurabileceğin her yerini kapatır. Başına yediği sollara aldırılmaz.

Dört raund sonra Jack Walcott'un suratını kan çanağına çevirmişti, bütün yüzü yarık içindeydi, ama Walcott da her yaklaştığında öyle sıkı indiriyordu ki Jack'in tam kaburgalarının hemen altında iki kırmızı leke belirmişti. Walcott'un her yaklaşmasında, Jack sarıliyeriyordu ona, sonra bir elini çözüp aparkütü indiriyordu. Ama Walcott ellerini çözdüğünde Jack'in gövdesine öyle bir yumruk oturtuyordu ki sesi sokaktan duyuluyordu.

Üç raund daha böyle sürdü. Artık konuşmuyorlardı. Boyuna çalışıyorlardı. Raund aralarında Jack ile epey uğraştık, iyi görünmüyordu, ringde oldum olası pek didinmez zaten. Yavaşlamıştı, sol eli otomatik olarak iniyordu. Sanki Walcott'un suratı ile bu el bağlıydı ve Jack'in bir isteyivermesi yetiyordu her seferinde. Yakın dövüşlerde Jack sakindir hep, hiç terlemez, iyi bür yakın dövüşleri. Bizini köşedelerken Walcott'a sarılmasına baktım., sağ elini açtı, döndürdü ve Walcott'un burnuna eldivenin iç kısmı ile bir aparküt oturttu. Walcott'un burnu fena kanıyordu, sanki kam Jack'e de bulaştırmak istermiş gibi burnunu Jack'in omuzuna dayadı, ve Jack birden omu-zunu silkip Walcott'un burnunu buldu, sonra sağ elini indirdi ve aynı şeyi bir kez daha yaptı.

Walcott feci sinirli idi. Beşinci raundda Jack'in bar-saklarına düşman kesildi. Jack sinirli değildi; yani, her zamankinden daha fazla sinirli değildi. O dövüştüğü adamları bir kin boksuna sürüklemeye alışmıştı, işte bu yüzden Richie Lewis'den o denli nefret ediyordu ya. Richie'yi bir türlü kızdıramamıştı, Richie Lewis'de her zaman Jack'in beceremediği üç pis şey bulunurdu. Jack, Walcott'a gerçekten fena davranıyordu, işin gülünç yanı ise Jack'in

50 BİN DOLAR

231

klâsik açık dövüşen bir boksör görünmesi idi. Bu şundandı. Jack de bir çok yara bere almıştı.

Yedinci raunddan sonra, «Solum ağırlaşıyor.» der Jack.

İşte ondan sonra dayak yemeğe başladı. Başlangıçta belli olmadı. Şimdi dövüşü o sürdüreceğine Walcott sürdürüyordu, hep güven içinde olacağına, başı sıkıştıktı. Şimdi onu sol eli ile durduramıyordu. Sanki hep aynı sürüp gidiyor gibi idi maç ama gerçekte Walcott'un yumruklan ıskahyacağına yerine oturuyordu. Gövdesine feci yemişti.

«Kaçınıcı raund?» diye Jack sordu.

«On birinci.»

«Dayanamıyacağım,» der Jack. «Bacaklarım tutmuyor. »

Walcott uzun süredir vurup duruyordu ona. Şimdi artık iyice kuvvetli indirmeğe başlamıştı. Gerçekten bir yumruk makinasma dönmüştü. Jack şimdi her şeyi kesmeğe çalışıyordu. Nasıl feci bir dayak yediği pek belli olmuyordu. Raund aralarında bacaklarını isledim. Ben oğarken adeleler ellerimin altında titriyordu. Korkunç hastaydı.

«Nasıl gidiyor?» diye sordu John'a dönerek, bütün yüzü şişmişti.

«O alır bu maçı,»

«Galiba dayanacağım,» der Jack. «Bu hımbılın beni durdurmasını istemem.»

Jack'in tam düşündüğü gibi oluyordu maç. Walcott'u dövemiyeceğini biliyordu. Artık gücü kalmamıştı. Fena da sayılmazdı hali. Parasını da kurtarmıştı, şimdi kendini tatmin etmek için bu işi temiz bitirmek istiyordu. Nakavt olmak istemiyordu.

Gong çaldı, onu ortaya ittik. Yavaşça ilerledi. Wal-

232

HEMINGWAY

cott hemen yapıştı. Jack solunu Walcott'un suratına oturttu, o da yedi bunu ve alttan girip Jack'in midesine işlemeğe başladı. Jack ona sarılmağa çalıştı ama bu gidip gelen bir testereyi tutmak gibi bir şeydi. Jack ayrıldı ve saği ile geçıştirdi. Walcott solu ile feci indirdi, Jack yıkıldı. Elleri ve dizi üstüne düştö, bize baktı. Hakem saymağa başladı. Jack bize bakıyor, başını sallıyordu. Sekizde John ona işaret etmeğe başladı. Kalabalıktan duyulmuyordu. Jack kalktı. Hakem sayarken bir kolu ile Walcott'u tutmuş arkasında bekletiyordu.

Jack ayağa kalkınca Walcott ona doğru ilerledi.

«Dikkat et, Jimmy,» diye Solley Freedman'm ona bağırdığını duydum.

Walcott, Jack'in yüzüne bakarak yanına geldi. Jack solu yapıştırdı. Walcott başını salladı. Jack'i iplere iteledi, şöyle bir tartıp sonra solu ile hafifçe Jack'in başının yan tarafına vurdu ve sağım midesine olanca gücü ile, ye-tişebildiğince aşağıdan, oturttu. Kemerin beş inç altından vurmuş olmalıydı. Jack'in gözleri yuvalarından fırlayacakmış sandım, iyice dışarı uğradılar. Ağzı açıldı.

Hakem Walcott'u tuttu. Jack bir adım attı. Yıkılsa elli bin papel gidecekti. Sanki bütün içi dışarı dökölüyormuş gibi yürüdü.

«Aşağıdan değildi,» dedi. «Kaza oldu.»

Kalabalık öyle bağıırıyordu ki hiç bir şey duyamıyor-dunuz.

«Bir şeyim yok,» der Jack. Tam bizim önümüzde idiler. Hakem John'a bakar ve sonra basını sallar.

«Hadi gel. Polonya piçi,» der Jack, Walcott'a.

John iplere asılmıştı, havluyu hazırlamıştı. Jack iplerin biraz ötesinde duruyordu. Bir adım attı. Sanki biri tutup sıkmış gibi ter fışkırdığını gördüm yüzünden, burnundan aşağı koca bir damla düştö.

50 BİN DOLAR

233

«Hadi gel, doğuş,» der Jack, Walcott'a.

Hakem John'a baktı ve Walcott'a hadi diye işaret etti.

«Başlasana, aptal herif,» der.

Walcott girişti. Ne yapacağını da bilmiyordu, Jack'in dayanacağını hiç düşünmemişti. Jack bir sol oturttu yüzüne. Ortalık gürültüden inliyor, kıyamet kopuyordu. Tam bizim önümüzde idiler. Walcott iki kez vurdu. Jack'in yüzü kadar beterini görmemişim hiç, o surat! Kendini tutuyordu, bütün bedeni ile çalışıyordu buna ve bunların bütün hepsi yüzünde okunuyordu. Hep düşünüyor, bedenini koy-vermiyor ama yüzüne gelince dökölüyordu ortaya.

Sonra indirmeğe başladı Jack. Yüzü hep berbattı. Ellerini iki yanında, aşağıda tutarak, ileri geri gide gele indirmeğe başladı Walcott'a. Walcott kapandı. Jack deli gibi sallıyordu Walcott'un başına. Sonra solunu salladı ve Walcott'un kasıklarına vurdu ve sağını da tam Walcott'un ona vurmuş olduğu yere oturttu. Kemerinin epeyi altına. Walcott yıkıldı, iki büklüm olup yuvarlandı.

Hakem Jack'i tutup köşesine itti. John ringe fırladı. Bağırışmalar hep sürüp gidiyordu. Hakem öteki hakemlerle konuşuyordu, sonra spiker megafon ile ringe çıktı ve, «Walcott'a faul oldu.» dedi.

Hakem John ile konuşuyor, «Ne yapabilirim? Jack faul'ü kabul etmiyecek.

Tükenmiye başladı mı faul yapıyor.» der ona.

«Zaten kaybetti,» der John.

Jack iskemlede oturuyor. Eldivenlerini çıkarmış, iki eli ile tutmuş kendini. Dayandığı bir şey olursa, yüzü o deni kötü görünmüyor.

«Git, özür dile,» diyor John kulağına «iyi etki yapar.»

Jack ayağa kalkıyor, bütün yüzü ter içinde. Bornozu

234

HEMINGWAY

sırtına atıyorum, bir eli bornozun altında olarak sarınıyor, ve ringin öteki ucuna gidiyor. Walcott'u kaldırmışlar, uğraşıyorlar onunla. Walcott'un köşesinde çok kalabalık. Kimse Jack ile konuşmuyor. Jack, Walcott'un üstüne eği liyor.

«Özür dilerim,» der Jack. «Sana faul yapmak istemedim.»

Walcott cevap vermiyor. Hali fena görünüyor.

«Eh, şimdi şampiyon sensin,» der Jack ona. «Tadını tepe tepe çıkarmanı dilerim.»

«Çekil çocuğun başından,» der Solly Freedman.

«Merhaba, Solly,» der Jack. «Senin çocuğa faul yaptığım için özür dilerim.»

Freedman sadece bakar Jack'e.

Jack komik bir şekilde, sarsıla sarsıla yürüyerek köşesine döndü, onu iplerden indirdik gazetecilerin masaları arasından geçirip, yan geçite çıkardık. Birçok kişi Jack-in sırtına vurmak istedi. Bornozuna sarınmış olarak, bütün bu takımın içinden geçip soyunma odasına gitti. Walcott için parlak bir zafer oldu. Garden'de böyle oldu işte bahse tutuşma.

Soyunma odasına girince Jack uzandı, gözlerini kapadı.

«Otele gidip bir doktor çağırmak istiyoruz,» der John.

«İçim patladı sanki,» der Jack.

«Çok üzgünüm, Jack,» der John.

«Geçti artık,» der Jack.

Orda gözleri kapalı öylece yatar.

«Hiç kuşkusuz, bir güzel bozmağa çalıştılar anlaşmayı,» dedi John.

«Senin dostların, Morgan ile Steinfeldt,» dedi Jack, «İyi dostların varmış.»

50 BİN DOLAR

235

Şimdi gözleri açık, yatıyordu. Yüzünde halâ o korkunç kasılmış hâl vardı.

«İşin ucunda büyük para olunca insanın öyle çabucak düşünövermesi tuhaf,» der Jack.

«Yamansın Jack,» der John.

«Yok,» der Jack. «Öne-mli değildi.»

İÇİNDEKİLER:

Hemingway ve Yaşamı	5
Yaşlı Adam ve Deniz.....	15
Katiller	90
Yağmurdaki Kedi.....	103
Bir Okuyucu Yazıyor	108
Bir Günlük Bekleme	110
İyi Aydınlatılmış Temiz Bir Yer	114
İzmir Körfezinde	120
Köprüdeki Yaşlı Adam	123
Beyaz Filler Gibi Tepeler	127
Mr. ve Mrs. Elliot.....	133
Bir Alp Türküsü	138
İsviçre'ye Saygı	146
Hadi Yatayım Bakayım	161
Hediye Kanarya	171
Klimanjaro'nun Karlari	177
Sili Bin Dolar	206